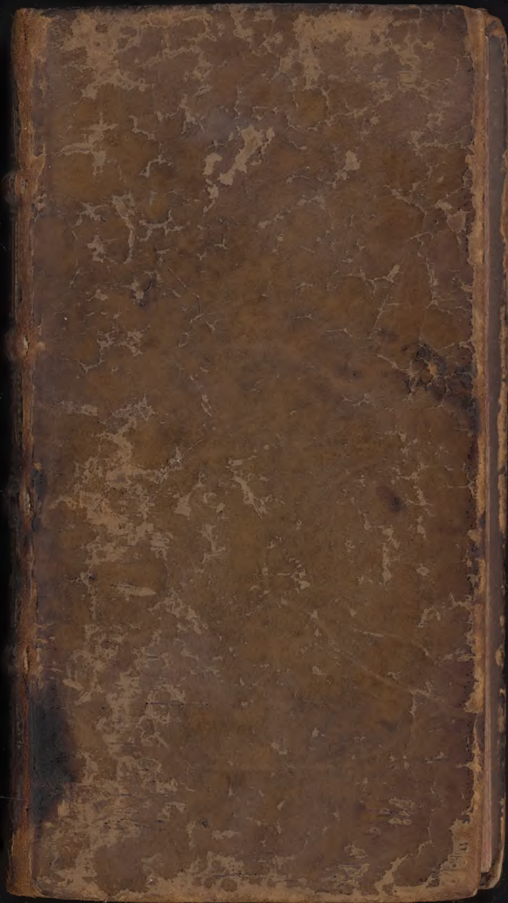

J. B. Keijnoogen.

H. DREXELII.

S. J.

DAVID

REGIUS PSALTES

DESCRIPTUS

&

MORALI DOCTRINA

ILLUSTRATUS.

OPERUM

TOMUS [illegible]

COLONIAE,

Apud BALTHASAREM ab EGMOND.

M D C C X V.

יְהֹוָה

DAVID
REGIVS PSALTES
DESCRIPTVS,
et morali doctrina
illustratus
A.P. HIEREMIA DREXELIO
Soc. IESV.

Ex Posthumis Libellus Sextus
ANTVERPIÆ,
Apud Viduam et Hæredes
Ioannis Cnobbari *Anno 1652.*

SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
D. WOLFGANGO WILHELMO
COMITI PALATINO RHENI, BAVARIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ, ET MONTIUM DUCI.
COMITI VELDENTIÆ, SPONHEMII, MARCHIÆ, RAVENSPURGI, ET MOSSÆ, &c.
D.NO IN RAVENSTEIN, &c.

EN! Serenifs.me Princeps, prodit tandem ex mufæo Drexeliano poft multos anteambulones, non Hercules fabulofus monftrorum domitor, fed David ferarum grandium debellator, magnus in puero heros, ex paftore miles, ex milite Dux, ac denique nobiliffimi regni moderator: ille nimirum David alternantis fortunæ fpeculum,

cæli delicium: ille Palæſtinæ terror, Solymæ decus, homo ad cor nutúmque DEI factus, eo olim conſilio in orbis theatrum à præpotenti Numine productus, ut Chriſtianis Regibus Rex Hebræus documento foret; nunc rurſum in eandem ſcenam datus, ut quibus exemplo fuit, etiam ſolatio & ornamento eſſet: Siſtimus ergo Serenitati Veſtræ vatem regium, pſaltem purpuratum, laureatum Principem, Regem apprime ſanctum, cujus oracula in rebus dubiis pro face; cythara in communi patriæ luctu, ſolatio; gladius inter Martios tumultus præſidio eſſe queat.

Et quem alium magnanimus ille Heros tantis olim adverſæ fortunæ fluctibus agitatus ſuo libro patronũ quæreret, quàm magnanimum Principem? cujus excelſa mens in hac Germaniæ diuturnâ quaſſatione manet immota, cum fluctuante Europâ non turbatur, cum orbe propemodum ruente non everlitur: quam nullà terrent pericula, ſed acuunt; adverſa nulla frangunt, ſed obfirmant: quæ

magnis

magnis in DEVM obſequiis, in homines beneficiis certare gaudet; magnis animata conſiliis ſe ſuóſque erigit ac ſuſtentat. Ad quem alium David novus è cœlo hoſpes, diverteret potiùs, quàm ad eum Principem, qui magno rei Catholicæ bono his calamitoſis Eccleſiæ temporibus patriæ divinitus eſt conceſſus? Gaudet profectò SolymæusRex in magno æmulo pares ſuis conatibus, & paria regiarum virtutum decora ſpectare. Ille enim quando efferos leones, urſóſque juvenili dexterâ puer debellavit; quando gygantæum Philiſthini monſtrum militis adoleſcens fudit; quando prælia cruenta maturus ætate fortiter felicitérque confecit: quando Solymæi templi majeſtatem grandior natu & animo concepit, & parato in fabricam ſumptu molitus eſt: nónne principibus, & inter hos vel maxime Serenitati Veſtræ ſive præluſit, ſive regii exempli facem præluxit?

Graſſabatur non multis ab hinc annis in univerſum Palatinatum ſæ-

vior leone ac urſo hæreſis; ſed hanc Sereniſſimi Principis religio fidei luce tot provinciis illatâ jugulavit & extinxit exemplo, conſilio, imperio ſuo, innumeros civium animos ex inferni leonis faucibus eripuit, orthodoxam vivendi ſentiendique rationem magnis laboribus, impenſis, periculiſque invexit ac propagavit, propagatam denique in hunc uſque diem defendit, ac provexit. Quâ in re crudelis ille, & faſtu turgidus ex inferis emerſus Goliath, qui Dei viventis caſtra nunquam non & blaſphemis vocibus laceſſit, & infeſtis ubi ubi ſe dat occaſio, oppugnat ac armis convellit, luculentam à Serenitate Veſtrâ plagam accepit: quæ tamen hoc vulnere non contenta, ut etiam clientes ſuos ad victoriam animaret quina patientis Chriſti vulnera, velut miſſiles è fundâ lapides in communem hoſtem vibrare docuit; quando, ut ſacroſanctæ Crucis, & quas Servator in Cruce acceperat, plagarum honorem ac amorem illis quàm altiſſimè imprimeret, non modò ejuſdem

victricis

victricis arboris templa festósque dies religiosissimè magnificéque colere consuevit, sed & in aulâ suâ Magnæ Matris sub cruce stantis sodalitium, suis auspiciis erectum, Serenissimo suo nomine, virtute, ac exemplo illustravit: quin & prætorianam cohortem, (tantus erat sanctæ Crucis amor & veneratio) cataphractis rubiâ Cruce signatis, & magni Constantini epigraphe insignivit. Hoc magni Principis insigne decus mirificè exornat illa Serenitatis Vestræ nunquam satis laudata modestia, quæ quò excelsior est animus, eò se profundiùs demittit, & incredibili humanitate infimos quosque complectitur, ut jam inter Principem Patiémque nihil adeò intersit. Vnde fit, ut summi infimique Serenitatis Vestræ adoriantur admirandam prorsus Clementiam, quia facilem reperiunt admissionem; facilè supplicent, quia justa nunquam non impetrant; calamitates suas liberè aperiant, quia ab incomparabili munificentiâ paratam sibi opem non ignorant. Quòd si mi-

ſi militarem ſcientiam fortitudinémque Ieſſeius Heros in Palatino quærat, inveniet victrices lauros & trophæa; reperiet Martios in magno pectore animos, qui inter armorum ſonitum, tubarúmque clangorem, inter prælia & acies non rarò emicuerunt, & provincias, ut ferrea hæc tempora ferunt, hoſtilibus incurſionibus vexatas ſæpenumero pacaverunt. Jam verò illa eximia Serenitatis Veſtræ in DEUM, Divóſque pietas, an non eſt Davidis æmula? Loquantur aræ & templa, alia à fundamentis erecta, alia à prophanis A catholicorum uſibus expiata, priſcæ religioni reddita, ſacris lipſanis locupletata: Loquatur illa rei Divinæ majeſtas ac ſplendor tam ſumptuosè procurata, donaria Divis magno numero ac pretio facta: dicant clientes ac populi ſui Principis exemplo ad omnem pietatem formati: dicat illa in religioſas familias omnes, & noſtram præcipuè Societatem pluſquam paterna munificentia; cujus in omnibus Serenitatis Veſtræ provinciis erecta, ditata & m-gnificè

gnificè exornata Collegia perpetuis ſæculorum ætatibus futura ſunt monumenta. Hæc atque id genus alia permulta, quæ longam panegyrin fatigatura, in tam brevis Chartæ anguſtias compingi nequeunt, Serenitatis Veſtræ decora mortalibus juxtà ac immortalibus nota, hunc potiùs, quàm alium ullum Serenitati Veſtræ ex Heroïbus Drexelianis vendicârunt. Eum ergo pii Patris ſtylo graphicè expreſſum, Serenitas Veſtra, ut ſolet omnia, pro innatâ Clementiâ in familiam ſuam admittere, & minimam Societatem noſtram porrò clementiſſimè fovere dignetur, Monachii 12. Martii, Anno reparati orbis 1643.

Serenitati Veſtræ,

Devotiſſimum Collegium

Societatis JESU

Monacenſe.

INDICVLVS
IN
DAVIDEM.

CAP.

A P-

APPROBATIO

R. P.

Provincialis.

DAVIDEM, quem P. Hieremias Drexelius, piæ memoriæ, ſcripſit, ab aliquot ejuſdem Societatis Theologis cenſum atque probatum, ego Wolfgangus Gravenegg, Societatis JESU per Superiorem Germaniam Præpoſitus Provincialis, factâ mihi poteſtate ab admodum R.P.N. Generali Mutio Vitelleſco, in lucem dari permitto, fidémque meâ manu facio, & more Societatis conſigno. Oeniponti 2. Decembris. 1642.

Wolfgangus Gravenegg.

DAVID REX.

CAPUT I.

Davidis ortus & educatio.

GEMINUM Deus in hoc orbe ſpeculum proponit inſpiciendum, *Naturam* & *Scripturam.* Quidquid de Deo notitiæ habemus, id vel è rebus creatis, vel è codicibus divinis haurimus. Res creatæ omnes ſummam Dei potentiam, bonitatem, ſapientiam, miſericordiam, providentiam, amorem, juſtitiam Rhetoricâ ſilenti eloquuntur. Quiſquis intuetur cœlum, & immenſam illius, tam altitudinem quàm amplitudinem cum animo ſuo volutat, apertè demum pronuntiat: Hujus palatii architectus ſui ſimilem non habet. Ad cognitionem iſtam è rebus creatis hauriendam Scriptura nos ducit, hauſtámque illinc notitiam confirmat & ſtabilit. Eò Paulinæ voces ſpectant: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. (*a*) Nondum ad infinitum illud divinitatis theatrum conſidemus, in quo cernamus univerſa & ſingula; non deeſt tamen ſpeculum duplex tam rerum conditarum, quàm ſacrarum paginarum, quæ utrimque nos docent ac inſtruunt

(a) 1. *Cor. c.* 13. *v.* 12.

instruunt. Et quamvis res creatæ nostram inscitiam insigniter erudiant, id tamen paginæ sacræ multò copiosiùs præstant. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. (a) Si Mosen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. (b)

Eam ob causam orbis præceptor Christus ad divinos libros ruditatem nostram ablegans: Scrutamini, ait, Scripturas. (c) Hic fundamentum est actionum Christianarum. Hîc fons solatii cœlestis, actuosæ lucis, solidæ virtutis est. Hîc vel vocula volumen æquat, hîc nullæ verborum inaniæ aut redundantiæ. Spiritus loquitur mysteria. (d)

Ajunt Platonem Mosis scriptum, Geneseos librum volutâsse, cúmque illam rationum exuberantiam scholis familiarem ac notam non reperisset, demum dixisse: Hic homo multa dicit, & pauca probat. Quid ais, mi Plato? digitum oppone ori; hic ratiunculis non agitur: nec enim decet, ut olla figulum rationes poscat: Deum hominibus facti rationem reddere non moris est. Dei voluntas pro decem millibus rationum est.

Quando igitur in divinarum legum monumentis ruditionis solidissimæ medulla, lex vitæ certissima, inde nos scriptionis nostræ seriem petemus. Et quando Annæus sapienter monet: in rem præsentem venias oportet. Primùm, quia homines ampliùs oculis

(a) *Rom. c. 15. v. 4.* (b) *Ioann. c. 5. v. 39.*
(c) *Luc. c. 16. v. 31.* (d) *1. Cor. c. 14. v. 2.*

oculis quàm auribus credunt: deinde quia longum iter est per præcepta, breve & efficax per exempla. (a)

In prisci ævi exemplis vix illustrius reperiemus, quàm Hebronis & Hierosolymorum Imperatorem David Iessæum. Hic vir, hic est, qui Cæsaribus, Regibus, Principibus, Dynastis, qui Dominis & servis, opulentis & egenis, summis, infimis, omni hominum ordini facem præfert exactissimæ virtutis. Nævos in eo reperiri non negamus: Habet & sol suas maculas. Nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est, qui minimis urgetur. (b) Extersæ Davidis maculæ nitorem sanctimoniæ non leviter acuerunt. Si non peccantem David cerneremus, certè nec ita pœnitentem haberemus. Peccati dulcedinem acerbitas doloris longè superavit. Vt igitur non solùm inviolata, sed & post lapsum restaurata sanctimonia quod imitaretur cerneret, Regum optimus David in utroque proponitur illustrissimum exemplar. Cum Tarsensi Paulo Rex iste dixerit: Omnibus omnia factus sum. (c) Quem igitur, mi Lector, tibi vis producam? Pastorem pecoris, opilionem? Eum ex arte novit agere David. Militem? Eum tibi sisto pauperem quidem, sed cordatissimum David. Ducem? do peritissimum & summè strenuum David. Regis Consiliarium? à prudentiâ & facundiâ celeberrimum adduco David. Ser-

vum

(a) *Senec. epist. 6. mihi pag. 394.*
(b) *Horatius l. 1. serm. sat. 3. mihi pag. 184.*
(c) *1. Corinth. cap. 9. vers. 22.*

vum fideliſſimum? Nemo fidelior Davide. Hominem extremâ inopiâ conflictatum? De ſeipſo David fatetur: Suſtulit eum de gregibus ovium, de poſtfætantes accepit eum. (a) Hominem omnigenis ærumnis confectum? Hic ipſe filius Ieſſe fuit. Magiſtrum Ethices & Politices doctiſſimum? E cathedrâ docentem licet audire David. Artificem inſigniſſimum? Ingenio ad artes & ſcientias David promptiſſimo fuit. Muſicum excellentiſſimum? à malo genio inſeſſos fidibus tranquillare potuit David. Regem prudentiſſimum? Regum rex David appellari potuit. Virum ſecundum cor Dei? Omnes Dei voluntates fecit David. (b) Prophetam? Plenus ſancto Spiritu David, & vaticiniis abundantiſſimus. Iudæorum optimum? Poſtremus Ieſſe filius fuit, è cujus proſapiâ natus Servator. Chriſtianum perfectiſſimum? Ipſius Chriſti typus fuerat rex David. Compendio dicam: imaginem & effigiem virtutis acuratiſſimam hîc propono regem Hebræum David. De hoc Principe omnis noſtra hæc ſcriptio loquetur. Ad optimos mores formandos nil pulchrius, putem, nec utilius meliuſve aliquid dictione proſequemur, quàm iſtud Hebrææ gentis ſidus illuſtriſſimum, Regem David. In hoc uno viro & ſæculi inſolentiam, & virtutum cum vitiis pugnam ac victoriam, gubernationem Dei providentiſſimam ſpectabimus. Addo de fine ac ordine ſcriptionis.

§. I.

(a) *Pſalm. 77. verſ. 70.*
(b) *Act. cap. 14. verſ. 22.*

§. I.

Finis ad quem hæc tota ferè ſcriptio collineat, eſt Davidis admirandus cum divinâ voluntate conſenſus, in quibuſcunque vel turbatiſſimis rebus. Subinde David videri potuit perdidiſſe omnia, retinuit tamen ſemper fiduciam in Deum, & incredibilem cum voluntate primâ conformationem. Virum memorant robuſtiſſimum à vegetis decem juvenibus cinctum, humi dejectum, calcibus petitum; unum omnes aut inſidendo, aut averſis genibus premendo contundebant, ille nihilominus animi plenus vociferabatur: Non dedo me vobis; reſurgam & domabo vos. Viro forti, ait Seneca, id accidere non poteſt, ut vincatur: nunquam enim ſuccumbet, nunquam renuntiabit, ad ultimum uſque diem vitæ ſtabit paratus, & in hac ſtatione morietur: magna ſe accepiſſe præ ſe ferens, paria voluiſſe. (*a*) Ita David inter ruinas erectiſſimus, omni fortunâ ibat celſior. Hinc illæ voces animoſiſſimæ: In te, Domine, ſperavi, non confundar in æternum. (*b*) Hinc illæ ad Deum preces: Memento, Domine, David, & omnis manſuetudinis ejus. Hieronymus ex Hebræo ſic vertit: Memento, Domine, David, & omnis afflictionis ejus. Neque hoc David de ſeipſo, ſed Salomon de ſuo parente, vel piorum cœtus de ſuo rege pronuntiavit. Has tibi voces, mi Lector,

B cupio

(a) *Senec. lib. 5. de beneficiis, cap. 1. mihi pag.* 329.

(b) *Pſalm. 30, verſ.* 1.

cupio esse familiarissimas, in adversis omnibus usurpandas: Memento, memento David, & omnis afflictionis, patientiæ, mansuetudinis ejus, memento. Hæ voces sæpius nobis ingeminandæ, ut eæ tantò altiùs infigantur, quantò crebriùs fuerint repetitæ. Atque hic finis nostræ scriptionis est, quam pro re natâ variis præceptionibus ac documentis porrò instruemus.

Ordo autem is erit maximam partem, qui sacræ ipsius historiæ ac temporis est. Nec verò facile quidquam à nobis dicetur, quod divini voluminis auctoritate firmari non possit è fastis & Chronico Regum. E quibus in antecessum hæc paucula præmittimus Rex David annis universè septuaginta vixit, septem & dimidio Hebronis, triginta tribus Hierosolymorum Rex fuit, filios novemdecim, unam filiam Thamar educavit, sed disciplinâ non nimiùm strictâ, quod suo tempore patebit. Nunc à cunis ortum Davidis arcessamus.

§. II.

Natus est David ab orbe condito bis millesimo nongentesimo quinquagesimo anno. Ante natalē Christi millesimo centesimo tertio. Pater Davidis Isai, seu, Jesse Bethlehemita, cui septuagesimum jam annum agenti uxor octavum hunc dedit filiū. Matthæus stirpem Davidis hunc in modum memorat. Booz è Ruth filium tulit Obed. Obedi filius Iesse, parens Davidis, cujus Booz & Ruth

& Ruth abavus & abavia, homines non tenuium fortunarum fuerunt. Iosephus Græcus scriptor prosapiam hanc deducens: Hæc, inquit, necesse habui de Ruth narrare, volens Dei potentiam ostendere, cui facile est etiam vulgares homines ad amplissimam dignitatem perducere, sicut perduxit Davidem ex mediocribus majoribus oriundum. Altissimus Deus humilia respicit in cælo & in terrâ, suscitans à terrâ inopem, & de stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. (a) Sunt non raro Domini, qui sibi ducant honori egentiorem servulum ad meliorem fortunam evehere. Deus tam bonus est Dominus, qui ad suum honorem maximè spectare judicet servulos suos in lucem educere. Ita cum vivis agit & mortuis. Quoties vel suorum ossa viliori loco abjecta, honoratissimo locari voluit? Ita beatorum Martyrum Gervasii & Protasii lipsana, quod Ambrosius narrat, sub ignobili cespite depressa, honoratiore conditorio jussit reponi. Atque hoc honoris liberaliùs impendit vivis. Spretos ab aliis & desertos è sordibus & luctu educit in sublime, & ad honorem extollit. Hic Dei mos est, infirma & contemptibilia sibi eligere, & in celsam dignitatis sedem efferre; opiliones in reges, bubulcos in Prophetas, piscatores in Apostolos, telonarios in Euangelistas adsciscere.

Enimverò non infrequenter contingit, cùm herus famulum abjectiorem in majus

(a) *Psal.* 112. *v.* 5. *&* 7.

provehit, mirari multos & quærere: Quid, quæso, huic domino tantopere placere potuit in hoc servo, ut eum ad id honoris extolleret? Liceat hîc idem interrogare: Quid Numen in Davide adeò probavit, ut eum tot centenis millibus prætulerit? Deus sibimet velut gratulatus, Inveni, ait, David filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. (a) In servitiis humanis si quis servorum quàm maximè cupiat se approbare Domino, clam sciscitari solet, quos præcipuè mores dominus ille oderit, quos amet, quis viri genius, quibus potissimùm obsequiis demulceatur. De diversis variè respondetur: Hic quidem à suis eximiam sobrietatem exigit; potulentos & madidos non tolerat: Ille non nisi musicos in familiam adsciscit: Iste scitè ac mundulè vestitos diligit: Hic cumprimis quærit an sibi servituris, Deo fidelis videatur; si quem audiat concionis fugitantem; vix semel annuatim conscientiam lustrare; Apage, inquit, hoc genus hominis; nolo servos pietatis osores. Cur Deo servituri non itidem quærant: Quid Deus singúlariter in suis servulis probat? Quis ei præ ceteris placet? Is utique qui divinæ voluntati suam studiosissime adjungit, illúdque in omnibus vult, quod dominus. Hunc talem Deus diutissimè quæsivit. Tandem non sine gratulatione: Inveni, ait, inveni. Quémnam obsecro? David filium Iesse, inter fratres natu minimum ac postremissimum.

§. III.

(a) *Actor. c. 13. v. 22.*

§. III.

Christus in Euangeliis homines sollicitè aliquid quærentes sub geminâ proponit imagine Pastoris & mulieris : Pastoris, qui è centenis ovibus vel unicam amissam, nonaginta novem deserens summâ sedulitate quærit : Mulieris, quæ unicam è decem drachmis perditam tam avidis oculis vestigat, ut cereum accendat, domum everrat, omnes angulos excutiat : repertâ convocat viciniam ad gaudium: ita Deus, veluti diutissimè quæsiisset: Inveni, ait, quem quærebam. Hic vir ad lubitum nutumque meum factus, hic servus totum se finget ad meum arbitrium, suam voluntatem in omnibus accommodabit meæ, faciet omnes voluntates meas, hoc servo nemo mihi magis est ex sententiâ. Quod expendens Chrysostomus : David sanctissimus, inquit, homo secundùm cor Dei, quidquid Deus cogitat, gerit ; quidquid mente conspicit, perficit ; David cordi Dei proprium cor jungit, & menti ejus mentem suam annectit. (a)

Sed enim ad hunc sanctimoniæ gradum non suavi aut facili conatu David ascendit. Deus illum reverà non molliter habuit, alias super alias calamitates in illum immisit, rebus eum asperrimis exercuit & duravit, nihilominus David variâ clade dejectus animum non dejecit, quantò magis circum se lababant omnia, tantò ille firmiorem in Deum fiduciam erexit, tantò paratior divi-

 næ se

(a) *Chrys. hom. de David & Goliath.*

næ ſe voluntati accommodavit. Atque iſtud è diſſertatione hac primâ diſcamus: Si Numini ſervire cupimus, id aſſiduè quæramus: Quódnam inter obſequia Numinis eſt præſtantiſſimum? Quo maximè ſervitio Rex cæli delectatur? Eo utique, ut in rebus omnibus, præcipuè adverſis, noſtram ipſius voluntati adjungamus, ad omnes illius nutus, Davidis æmulatione, paratiſſimi. Quî verò fit, quòd ſervorum alii alios officiorum ſolertiâ ſuperare, auctiorem domini gratiam emereri contendant, nos ſegnes in Dei ſervitiis nihil ejuſcemodi certaminis cogitemus? Vbi ſpiritûs generoſitas, quæ non tam aliis gratiam præripere, quàm ſibi ſuam identidem augere deſiderat? Augetur autem plurimùm humanæ voluntatis ad divinam conformatione, quæ quantò eſt perfectior, tantò illuſtrior eſt ſanctimonia & auctior gratia.

CAPVT II.

David in Regem ungitur.

TUllus Hoſtilius Romanorum Rex tertius in mapali natus eſt. Nam, Valerio teſte, incumbala Tulli Hoſtilii agreſte tugurium cepit. Nec continuo inde in ſolium evectus. Ejuſdem enim adoleſcentia in pecore paſcendo occupata fuit, validior ætas Romanum Imperium rexit & duplicavit. (*a*)

David è Bethlehem oppido vili oriundus, paren-

(a) *Valer. l. 3. c. 4.*

parentem habuit Isai virum rusticanum, sed agri divitem & copiosum, fratres gregarii milites stipendia fecerunt militiæ. Nihilominus, quia sic visum est Deo, ab origine domóque humili in eam amplitudinem emersit David, ut geminum Israëlis & Iuda regnum obtinuerit, verùm non uno id anno impetratum. Lentis reverà & nimiùm morosis successibus imperium Davidis crevit. Et quamvis illum Deus etiámnum juvenem in regem ungi voluerit, ad regnum tamen & ad sceptrum soliúmque non pervenit nisi per luctas & ærumnas maximas. Algere priùs & æstuare, esurire didicit ac sitire. Diadema illi Deus & coronam regiam porrexit, sed cuspidatam & aculeatam; mucrones & murices erant pensandi. Antè sudavit & alsit, quàm regium thronum conscenderet. Fuisset, qui dixisset: Tantis sudoribus laboriosum hoc fastigium non emissem, si tantam ærumnarum seriem secuturam præscissem. At verò David ad omnem Dei nutum paratissimus, non recusavit hac lege regnum accipere, quâ Deo placuit dare. Nos adolescentiam Davidis in pascendis ovibus occupatam silentio prætereuntes, ad magis seria progrediemur. Hac igitur dissertatione sub oculos ponemus, Davidem à vate Samuele in regem unctum, sed inter domesticos parietes & modicis ceremoniis, nullo conviviorum & aut ludorum luxu, præsentibus parente solùm & fratribus. Vt autem dicenda in compendium conferamus & consulamus

memoriæ in ſingularum diſſertationum exordiis, ſummam capitis in pauculas voces redigemus. Exemplo ſit iſtud proximum: David in regem ungitur.

§. I.

Saul Hebrææ Reipublicæ velut horizon, finem judicibus, initium dedit Regibus; primus & peſſimus rex; repudiatâ illius nequitiâ, prohibitus eſt Samuel longiore illum luctu proſequi, eodémque juſſu divino miſſus eſt, ut unum è filiis Iſai ungeret in regem: Quis autem ex eo numero eſſet eligendus, Samueli ipſi nondum conſtabat. Eâque propter omnes Iſai filios ætatis ordine ſibi voluit ſiſti. Primus adfuit Eliab natu maximus quadraginta vir annorum, pulcher, procerus, imperio dignus. Adjeciſſet oculos ad illum Samuel, oraculo tamen priùs conſulto: Num, inquit, coram Domino eſt Chriſtus ejus? Continuò reſponſum eſt illi: Ne reſpicias vultum ejus, neque altitudinem ſtaturæ ejus, quoniam abjeci eum. Nec juxta intuitum hominis ego judico: homo enim videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor. (a) Quærunt hîc Theologi, num illa Samuelis quæſtio interna fuerit, an externa? Internam cenſent aliqui; alii externam, reſponſo per Angelum dato, ut liquidò ſcirent Davidis fratres ſe repulſam paſſos. Sed rectiùs ſentiunt, qui internam fuiſſe ajunt. Vocatus eſt ergo ſecun-

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 6. *& ſeqq.*

ſecundus natu fratrum Abinadab. Sed reſponſum eſt idem quod de priore: Neque hunc elegit Dominus. Adductus eſt ergo tertius, Samma: ſed oraculi reſponſa non variârunt, eadem omnino ſententia lata eſt: Etiam hunc non elegit Dominus. Ita quartus filiorum, ita quintus & ſextus, ita & ſeptimus, ſuo quiſque ordine accerſitus eſt ad Samuelem. Sed quod de primo, id de reliquis pronuntiatum eſt: Non elegit Dominus ex iſtis quemquam. Mirabile ſpectaculum! Vnus ex his fratribus eligendus erat rex, & omnes qui regno videbantur apti, patiebantur repulſam. Ergo Samuel ad Iſai verſus: Nulluſne, inquit, filiorum tuorum ſupereſt? Num omnes ad me adducti ſunt? Ad quem Iſai pater: ſupereſt, inquit, ſed parvulus, & omnium natu minimus, qui paſcit oves. Octo filios duáſque filias educaverat Iſai, ſed non æquè omnes probabantur Deo. Ergo Samuel cunctabundum patrem impellens: Actutum, inquit, tuorum filiorum ultimus huc accerſatur: nec enim priùs accumbemus menſæ, quàm ille ſeſe hîc ſtiterit. Bonus Iſai parens ingenium octavi filii ſanè non noverat, ideo illum contemptim pecori paſcendo applicuerat. Hinc & Samueli dixit: Adhuc reliquus eſt parvulus, & paſcit oves. Perinde ſi diceret: Hic quidem à regni negotiis ſecurus eſt, natu minimus, arte paſtorculus, pedo non ſceptro aptus. Parvus erat David ad Eliab & fratres ceteros collatus, quibus grandævus parens liberaliùs favebat. Ætate nō parvus

erat; annum vigesimum agebat. Hic ipse ex agro à pascuis revocandus domum, ut sacro balsamo delibutus rex Hebræus pronuntiaretur. Nec verò priùs epulis accumbere sustinuit Samuel, quàm istud perfecisset: eâ in divinos jussus reverentiâ ferebatur. Accersitus est igitur quamprimùm David, juvenis rufus & pulcher aspectu, decorâque facie. oculisque vivacibus & rutilantibus, qui magnæ indolis erant indices, martium quiddam tuebatur. Vbi advenit juvenis hic pastoritius, mox oraculum Samueli dixit: Hic ipse est, quem elegi, hunc unge in regem. Nihil cunctatus Samuel, videntibus & audientibus patre ac fratribus hunc ipsum ceteris abjectiorem oleo perfudit, & designavit regem. Indubiè hos ritus Samuel previo sermone condiit, quo exposuit Voluntatem Dei ac providentiam, cui se juvenis totum submisit. Hæc fratres apertissimis oculis spectârunt, sed tamen, quod verosimillimum, hoc divinæ voluntatis arcanum non exactè intellexerunt, alioquin eorum aut invidia aut benevolentia malè taciturna id in vulgus sparsisset. Sed neque Samuel Saulis rabiem effugisset, nec Davidem fratres tam acerbè (ut in castris factum) objurgâssent, si creatum regem liquidò scivissent. Satis videtur certum, hoc Dei consilium nemini, nisi Samueli ac Davidi, & fortassis Isai penitus perspectum fuisse; quibus utique Samuel exposuit, quantis ea familia periculis objiceretur, si Saul illud rescisceret. Admirandam igitur inaugurationem, hanc

hanc totam Iosephus commemorans: Peracto sacro, inquit, Samuel Iessæum ad epulas unà cum filiis convocat; visoque natu maximo eximiâ staturâ ac formâ juvene, conjiciebat inde hunc esse regnaturum. Sed hac parte non est assecutus Dei providentiam. Percontanti enim an hunc juvenem ungere deberet, quem ipse admiratus dignum ducebat, responsum est, non eadem spectare Deum quæ homines. Tu, inquit, visâ juvenis pulchritudine, jam satis dignum principatu existimas: apud me verò non eximiæ corporis formæ præmium est regnum, sed animi virtuti; & eum requiro, qui hac sit perfectè excultus, pietatéque ac justitiâ, obedientiâ & fortitudine animum exornatus. His auditis Propheta jubet Iessæum filios omnes ostendere: moxque & alii quinque adfuerunt. Horum nomina juxta ætatis ordinem sunt hæc: Eliabus, Aminadabus, Samma, Nathanael, Rael, Asamus. His quoque visis, qui nihilo deteriores formâ erant, Propheta rogat Deum, quisnam ex his eligendus esset, & audito quòd nullus, sciscitatur ex Iessæo, num quos prætere a liberos habet. Quo respondente, esse etiam unum nomine Davidem, qui curam gerat gregum, Propheta jubet, ut confestim vocetur: non enim licitum esse absque illo sacrum epulum celebrari. Qui postquam accitus à patre venit, adolescens colore flavus, & martium quiddam tuens, alioqui liberali specie. Tum Propheta ad patrem versus submissâ voce: Hic est, inquit, quem regnare Deo visum est,

eſt, & cum dicto accumbit, & proximum ſibi adoleſcentem collocat, ac deinceps patrem cum reliquis filiis. Depromit deinde ſacrum oleum, quo delibutum Davidem in aurem admonet, Deum ita velle, ut regnum in populum obtineat: præcipitque ut juſtitiam colat, & operam det, ne unquam à mandatis Dei diſcedat. Hoc enim pacto & regnum ejus fore diuturnum, & familiam univerſam illuſtre nomen conſecuturam. Palæſtinos quoque ab illo ſubigendos, & cum quibuſcunque gentibus congreſſus fuerit, ſemper victorem rediturum, inſignémque inde gloriam tam ſibi paraturum, quàm poſteris relicturum. Poſt mandata Samuel domum proficiſcitur, ſimúlque Numen deſerto Saule ad Davidem commigrat. (a)

(a) *Ioſeph l.6. Antiq. Iudaic. c.9. pag.186.*

§. II.

Porrò hanc uncturam ſuus ſequebatur effectus. Et primò quidem, directus eſt ſpiritus Domini à die illâ in David, & deinceps. Quis iſte ſpiritus? Non gratiæ & charitatis, quem antè jam habuit, & ejus jam incrementum accepit. Spiritus hic novus omnigena ſecum dona detulit, maximè vaticiniorum & fortitudinis. Eapropter rogans Dominũ David: Spiritu principali, ait, confirma me. (a) Eo nimirum ſpiritu, qui principes regeſque deceat: hic ſpiritus ſubductis vitiis totum, inſtaurat hominem, timiditatem in generoſitatem, parcitatem in liberalita-

(a) *Pſal. 50. v. 14.*

litatem; pusillanimitatem in magnanimitatem; plebejas virtutes in regias mutat: hic spiritus ad tolerandos labores, subeunda pericula, perferendas ærumnas animat, & vel ruente orbe infractum præstat: hic spiritus mansit in Davide à die illâ, & deinceps reliquo vitæ tempore.

Sed liceat hoc loci quærere: Cur obsecro Saul omni adeò apud Deum gratiâ excidit, ut Samueli diceretur: usquequo tu luges Saul, cùm ego projecerim eum? Vnde quæso tam gravis contracta est offensa? Ab avaritiâ Saulis, & maximè ab inobedientiâ. Agagum regem Amalecitam captivum habuit, hunc jussu Dei interficiendum servavit, cùm eum speraret grandi auro redimendum, aut certè thesauros in Amalecitide defossos, ab eo indicandos; aut illum jam bello exarmatum in triumpho ducendum destinavit; deinde greges optimos Amalecitarum prædam sacrificiis admoveri voluit, turpi partim avaritiâ, partim inobedientiâ. Sed & illud hominis inobedientis, & refractarii grande fuit specimē. Præceperat ei Samuel, ne priùs initium sacrificii faceret, quàm ipse præsens adveniret. Diebus septem expectavit, Samuel non comparuit, dilapsi milites, irruerunt hostes; ita non simplici necessitate compulsus poterat videri Saul. Ergo principium sacrificiis dari jussis, Samuele nondum præsente. Modò unam alterámve horulam expectâsset, obedientiæ numeros omnes explesset. O lentam quidem, sed stultam præcipitantiam. Mox Samuel advolans,

& in-

& inobedientiam gravissimis verbis exprobrans: Stultè, inquit, egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, jam nunc præparâsset Dominus regnum tuum super Israël in sempiternum. Sed nequaquam regnum tuum ultrà consurget. Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum, & præcepit ei Dominus, ut esset dux super populũ suum, eò quòd non servaveris, quæ præcepit Dominus. *(a)* Obstupesco tam exactam postulari obedientiam; Deus non solùm vult fieri, quæ jubet, sed etiam eo modo, eo tempore ac loco, quo jubet. Deus jussit; ergo parendum est, etsi mille rationes avocent. Deus præcepit; ergo nemini fas reluctari, si vel cælum ruat, vel terra dehiscat. Sed origo Saulis in malum præcipitati ea fuit, quam Samuel illi in os exprobrans: Nónne, inquit, cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in Israël factus es? Perinde si diceret Deus: Ætas tua mihi jam exolevit; fastidio te, tuosque mores turgidos. Hi tales certè homines cerebrosi, sui arbitrii, controversi, fastuosi sunt. Seipsum quivis, suámque conscientiam interrogat: Num adhuc parvulus es in tuis oculis, & an ægrè laturus es, talis ab aliis haberi?

Secundò hîc observandum: Voluntatem suam Deus in uno aliquo declarat, in alio celat. Samueli præcipiens: Vnges, inquit, quemcunque monstravero tibi. Perinde si in

(a) 1. *Reg. c.* 13. *v* 13. *& seqq.*
(b) Du bist mir schön entwachsen.

in castris præcipiatur annonæ præfecto, commeatum aliò vehere, religiosè tamen sileatur, quò vehendus sit: Ita Samueli dictum est: Vnge novum regem, non tamen expressum, quis ille sit. Factum hoc, uti censet Theodoretus, Prophetæ in humilitatem submittendo, qui futurorum aliquid, non tamen simul omnia scivit. Potuisset quidem quærere: Domine, quod novi regis nomen est? ne forsan errem & ungam non designatum. Respondetur: Tu perge, dicam id suo tempore. Idem Abrahamo contigit. Iusserat Deus in victimam sibi offerri filium, idque in monte certo, illius tamen nomen non exprimens: Super unum montium, inquit, quem monstravero tibi. *(a)* Verè tu es Deus absconditus. *(b)* Plurima sunt, quæ præmaturè cupimus scire, sed ea Deus certo consilio tegit, suo tempore revelanda. Caussarum Deus sat habuit, ut in rebus omnibus, quas Samuelis intelligentia non est assecuta. Hæc autem inter alias videtur fuisse, ut tam Isai pater, quàm fratres hoc ungendi regis consilium non à Samuele, sed à Deo crederent oriri, præsertim cùm divinus vates ex eorum numero ungendum aliquem sciret, nesciret quem Deus destinâsset.

(a) *Gen. c.* 22. *v.* 2.
(b) *Is. c.* 45. *v.* 15.

§. III.

Tertiò hîc observanda Dei judicia mira, ter mira, mirissima. Samuel Eliabum à statu-

turâ & vultu probatum illico unxiſſet in regem. Sed prohibens Deus: Abjeci eum, inquit, ne reſpicias vultum ejus. *(a)* Cur obſecro, mi Deus, abjeciſti virum regno tam dignum? Superbus & iracundus fuit. Audiemus ſuo tempore, quàm acerbè fratrem exceperit in caſtris. Sed fuerit integer vitæ ſceleriſque purus, illum Deus peræquè potuiſſet repudiare, ut ſciatur ab uno ſolóque Deo, ejuſque nutibus pendere, conditione humiles ſimus an ſublimes. Tam nihil promeritorum poteſt jactare, qui Princeps, qui Rex, aut Cæſar naſcitur, quàm qui mendicus aut mancipium. Honores Deus & opes, ceteráque vitæ illuſtriora commoda dignis,indigniſque promiſcuè dilargitur. Patriarchæ Iacob opimas fertileſque terras, ſteriliores Eſauo dedi; regionem Sodomitis dedit pinguiſſimam, alii multò ſanctiores iis acceperunt minùs pinguem. Indiſcriminatim hæc Deus per orbem ſpargit, ſine ullius injuriâ. Ab omni priùs æternitate decrevit Deus, quem velit extollere, quem verò deprimere:quoſdam ad res proſperas,quoſdam ad miſerias pæne continuas deſtinavit. Nemo hic ſuis gratias agat meritis: Deus utilitatibus noſtris carere poteſt. *(b)* Quid ergo dicemus, inquit Paulus, nunquid iniquitas apud Deum? Abſit. Moſi enim dicit: Miſerebor cujus miſereor, & miſericordiam præſtabo, cui miſerebor. Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 7.
(b) Gott bedarff unſers dienſts gar nit.

Dei. (a) Neminis eſt dicere: Ego Dominus, & non eſt alius præter me. Hoc criſtas arrogantiæ noſtræ dejicit, hoc ſuperbi ſpiritûs ſuccidit alas, hoc animi dimiſſionem, humilitatem veram facillimè perſuaſerit. Vix virtutis extimam habemus umbram, & animum extollimus.

Et ô quanta humani ac divini judicii differentia! Humanum ideo errat, quàm creberrimè, quia rerum ſigna tantùm aſpicit, quæ nimiùm quantùm plerumque fallunt: Deus autem rem ipſam penitiſſime perſpectam habet: Homo videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor. (b) Cùm nos hominem exteriùs compoſitum, comem, humanum, affabilem cernimus, ad virtutis normam factum credimus, ſed fallimur creberrimè. Decipit humana facies; verba ſunt paululùm certiora ſigna latentis animi: utroque evidentior index pectoris eſt actio. Sed & hæc perſæpe fallit. Quando igitur animum mentémque hominis inſpicere nequaquam poſſumus, eam ob rem nec poſſumus judicare ullum hominem. Idcirco Chriſti monitum eſt. Nolite judicare, perinde ſi diceret. Nolite errare. Quiſquis alterius animum non inſpicit, eorum judex eſſe nequit, quæ animo deliteſcunt. Deus intuetur cor. Mortalium nulli, nullis diabolis, ſed nec ullis Angelis cordis ſecretum patet. Deus ſolus & unicus hanc inexploratam, & multò profundiſſimã ſpecum explorat & ſcrutatur.

C Quar-

(a) *Rom. c. 9. v. 14. & 15.*
(b) *1. Reg. c. 16. v. 7.*

Quartò, *Directus est spiritus Domini in David.* Hic Dei mos est; instrumentis utitur plerumque minùs ad rem idoneis, ut ingenium pateat artificis. Quemadmodum scriba peritissimus sulfuratas sumit tædulas, (*a*) & iis pingit pulcherrimè: ita Christus suis legibus subjecturus orbem, duodecim piscatores elegit, & orbis impietatem per eos expugnavit. Nimium hoc agit Deus, ut liquido sciatur, hæc opera potestatis esse divinæ, & ut fastuosus homo quo Deus utitur instrumento, nullum sibi arroget nomen magisterii. Nimis modicæ sunt vires nostræ, si suas Deus subtrahit. Ridiculè superbit aquæ bajulus de cibis à se bene coctis, cùm cocum non aliâ re, quàm hauriendâ aquâ juverit. Deus est, qui coquit, nos viles homunculi aquam apportamus, atque hoc ipsum non nostris viribus. Quod Augustinus eruditè confirmans: Qui in nobis, inquit, victi sumus, in illo vicimus: ergo coronat, quia coronat dona sua, non merita tua. (*b*)

Potuisset tergiversari David, & excusando se dicere: Hanc ego sublimitatem nunquam somniavi; opilio sum, oves scio pascere, non homines; ad pedum, non ad diadema & sceptrum natus sum; me tegeres & rude sabanum magis ornant quàm purpura: bonum est mihi sublimia non tentare. Sed respondent Samuel: Tu sine modò, sine, & divinæ voluntati te da: quod cœpit Deus, finiet

(a) Swebelhöltzlein.
(b) *Aug. in ps.* 102. *mihi pag.* 473.

finiet. Tu tamen nunquam oblivifcaris ex humili & vili loco ad iftud faftigii divinis te viribus evectum. Certè oblitus non eft, qualis fuerit, quantus factus fit. Hoc ipfum crebriùs facris carminibus inferens: Quis ficut Dominus nofter, inquit, qui in altis habitat, & humilia refpicit in cœlo & in terrâ? fufcitans à terrâ inopem, & de ftercore erigens pauperem: ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi fui. (a) Elegit David fervum fuum, & fuftulit eum de gregibus oviū, de poftfœtantes accepit eum. (b) Qualefcunque fimus, quantacunque patremus, è colluvie ac fqualore producimur à Deo. Quod David altâ memorique mente repofuit. Et in hunc directus eft Domini fpiritus. Siquidem illi copiofiorem fubminiftrat gratiam Deus, cui ampliorem provinciam, cui difficiliorem committit præfecturam. Bonus ac liberalis Dominus, qui & officium credit, & unà vires fuggerit officio explendo. Non rarò contingit, ut ei deferatur munus, qui fe planè judicat eo indignum, & inhabilem. Huic plerumque rectè fuadetur: Sequere vocantem Deum; fuftine hoc munus mi homo, & fide Deo. Cùm Deus tibi dederit boves, dabit & præfepe boüm; cùm ingerit labores, fufficiet & vires; cùm imponit onera, addet & fubfidia. Hic Domini fpiritus non priùs Davidi datus eft, quàm jus ad regnum.

Quintò hìc exponendum illud facri carminis: Memento Domine David, & omnis

(a) *Pf. 112. v. 5. 6. & 7.*
(b) *Pf. 77. v. 71.*

mansuetudinis (omnis afflictionis) ejus. (a) Videte obsecro initium hujus regni; adversa plurima. Ipse Davidis parens Isai in hac electione filium suffragio non juvisset, imò verò etiam impediisset, si ei liberum fuisset. Contemptim de illo dixit; *Adhuc reliquus est parvulus, & pascit oves.* Perinde si diceret: Nequaquam est ejus auctoritatis, functionis, ætatis, ut cum dignitate sisti possit Prophetæ, in regem ungendus. Et juvenis, & ovium custos est. Idcirco David de seipso: Adolescentulus sum ego, inquit, & contemptus, justificationes tuas non sum oblitus. (b) Nimirum ante ruinam exaltatur spiritus, (c) ante exaltationem deprimitur & incurvatur. Quandocunque Deus patraturus est magna, præmittere solet adversa. A rebus turbidis rectissimè fit gradus ad tranquillas. Ita parentes cum liberis ludunt, Myrensem Præsulem Nicolaum repræsentaturi crepundia donant & pupas, sed unà jungunt & virgas. Ad magna nos evehit Deus, sed plerumque in igneo urentium ærumnarum vehiculo. Dilucidè Christus: Nemo est, inquit, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangeliũ, qui non accipiet centies tantùm nunc, in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus (d) Grata illa omnia & amœna præter hanc unam appendiculam *cum persecutio-*

(a) *Psal.* 131. *v.* 1. (b) *Psal* 118. *v.* 141.
(c) *Prov. c.* 16. *v.* 18. (d) *Marc. c* 10. *v.* 30.

tionibus. Quidquid agamus, hæc tristium & lætorum mixtura est admittenda. Omnia, inquit Christus, quæ meî causâ perduntur, reddam centuplicato fœnore, adjunctis tamen & persecutionibus. Premunt istæ amicos Dei, non opprimunt. Andreas Cardinalis Ferdinandi Archiducis filius, hoc usus est symbolo: Cucurbitam aquis innatantem curavit pingi, & inscriptionem hanc addidit: *Jactor, non mergor.* Ærumnis variis jactamur? Bono animo; non mergemur. Bonum malúmve corium produnt pluviæ; Bonum malúmve hominem ærumnæ.

CAPVT III.

David virtutum edit specimina.

MIratur orbis hodiéque Socratem non à fortunis, sed à scientiis æstimandum. Socratis parens Sophroniscus Statuarius, Phænereta obstetrix. Hi natales Socratis paupertini ac humiles. Non illi tamen obstitit originis humilitas. Nam eò virtute ac sapientiâ pervenit vir iste, ut eum nemo non sapientissimum æstimârit. Philosophis tam iis, qui superiores ævo fuerunt, quàm qui inferiores, plurimũ lucis præluxit. Errores se antecedentium correxit, sequentium sustulit. illi cælum & terram dimensi, de sideribus, de elementis, de principiis differebant, seipsos non inspiciebant. De rerum naturis subtilia multa

tractabant, definiebant, dividebant, ratiocinabantur, acutissimè concludebant, libros implebant, sapientiam buccis concrepantibus ventilabant. At Socrates dux viæ primus: Quæso vos, ajebat, potiora, priùs curemus, & ab his digressi ingrediamur microcosmum, quilibet seipsum. Ridiculum est de stellis disputare, cœli oculos nosse, seipsum ignorare, ad sua vitia cæcutire. Animi latibula omnium primo excutienda. Atque hinc Valerius Maximus hoc encomii assignat Socrati: Animum ab indoctis erroribus abductum in intima conditionis humanæ, & in secessum pectoris repositos affectus scrutari coëgit. Certè si virtutis pretium non aliunde, sed ab ipsâ petamus virtute, optimus vitæ magister fuit: Alii docebant sapere, ille docebat vivere.

Davidis ortus humilis, natales parum clari fuerunt. Sed nihil ei obfuit prosapia rusticana, nihil eum impedivit generis ignobilitas. Tantò clarior effulsit virtus, quantò tenuior erat stemmatis origo. Multò grandius est dignitatem generis, & amplitudinem parentibus dare, quàm ab iis accipere. Quod Chrisostomus observans: Melius est, inquit, ut in te glorientur parentes, quàm tu in parentibus.(*a*) Vnus de multis fuisset Isai, nunquam spectabilis, nunquam inclytus & in orbe celebris, nisi hoc fuisset auctus filio, qui sapientiâ & virtute in eam excrevit claritatem, ut multò potiori jure quàm Socrates dici potuerit optimus vitæ magi-

(a) *Chrysost. in Matth.*

magister, si virtus per se ipsam æstimetur, non spectato natalium splendore. Et in hanc virtutis palæstram, juvenis hic pastoritius maturè prorsus descendit: jam enim in agris, interque oves fortitudinis, pietatis, & cum Deo familiaritatis, jam illustrium virtutum edidit specimina: de quo hac dissertatione agemus.

§ I.

Davidi jam quidem in regem uncto, ad caulas tamen redeundum fuit. O qualis Rex! pro diademate petasum, pro sceptro pedum, pro purpurâ vilissimam gerit lacernam. Davidem à Samuelis unctione ad pascendas oves rediisse, è fastis regiis certum. Saul enim à malo genio vexatus, mandavit. Isai: Mitte ad me David filium tuum, qui est in pascuis. *(a)* Hanc David primam habuit suæ virtutis athleticam arenam, hîc fortitudinis admiranda dedit experimenta, quæ cogebatur Sauli recensere. Quod affirmans Chrysostomus: Diffidit illi rex, inquit, quapropter David facinora referre cogitur, *(b)* his omnino verbis: Pascebat servus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel ursus, & tollebat arietem de medio gregis: & persequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi consurgebant adversum me, & apprehendebam mentum eorum, & suffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & ursum interfeci ego

 servus

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 10.
(b) *Chrys. hom.* 46. *in Gen.*

ſervus tuus.(a) Ex ipſo loquendi modo ſat conſtat, non ſemel tantùm iterúmque id factum, ſed ſæpius. Et quam incredibile hoc Davidis robur? Non canibus, non lupis, ſed urſis & leonibus robuſtiſſimam animoſitatem ſuam objecit: neque has feras lapidibus ſolùm fugavit, ſed duellum cum iis iniit. Et quod mirius, non eas venabulo, non ſariſsâ, non ſpiculo, ſed inermi manu exarmavit, & confecit. Fortitudo ingens, obſtupeſcenda.

Hanc admiratus Siracides: Quaſi adeps, inquit, ſeparatus à carne, ſic David à filiis Iſrael. Cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & in urſis ſimiliter fecit ſicut in agnis ovium in juventute ſuâ.(b) Tam hoc Davidi non difficile, quàm exercitatiſſimo venatori, qui aprum loco configit. Hoc potuit ſpiritus Domini directus in David. Atque hæc Sauli regi fuerant neceſſariò narranda, alioquin paſtoritius ille juvenis ad pugnam cum Goliatho neutiquam fuiſſet admiſſus. Hæc verò David jam unctus rex, etiámnum tamen opilionem agens patravit incredibili fortitudine.

Ejus porrò pietas & ſingularis in ſupremum Numen devotio, in eo ſeſe potiſſimùm exeruit, quòd non patulæ ſub tegumine fagi recubans totos ſoles inerti otio combuſſerit, ſed ſedulum ſcriptorem, ingenioſum ſacrúmque poëtam egerit. Nam Pſalmorum partem in agris compoſuit, & eos ipſe aut voce aſsâ, aut cytharâ

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 34. *& ſeqq.*
(b) *Eccli c.* 47. *v.* 2. *&* 3.

tharâ admotâ cecinit. Sicut in urbibus nostratibus phonaſci, (a) opifices diverſi, pelliones, arcularii, fabri, marſupiarii, linteones inter laborandum fingunt, canuntque, dein feſtis diebus publico ſe committunt, & ludos muſicos (b) inſtituunt: ita quæ David in pratis & ſilvis ſacra carmina meditatus ſibi ſuiſque ovibus cantabat, ea nunc in templis omnibus cantant Chriſtiani. Quamvis neque tunc quidem ſilveſtris & ſacra Davidis muſica latuerit. Innotuit hoc canendi ſtudium in aulâ regis & ſermone celebratum eſt. Iure merito. Nec enim aniles fabulas, aut apinas affanias, aut priſcorum ſomnia, aut laſcivas fabulas ſibi ſumpſit captandas. Quod ſenſit, hoc & carmine effinxit, de Deo, & laudibus divinis omnia. Hæc Davidis pietas & in Deum fuit religio.

Hinc nata ſuavis cum Deo familiaritas. Hoc enim laudis in aulâ regis habuit, ut unus aliquis aulicorum diceret regi: Ecce, vidi filium Iſai Bethlehemitam ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum, *& Dominus eſt cum eo.* (c) Idem laudis obtinuit Ioſeph Ægypti prorex: *Fuitque Dominus cum eo.* (d) Habuit David ſat tẽporis ad colloquendum cum Deo, & locus mirificè arcana hæc colloquia juvabat: nam cum ovibus loqui non poterat, humanas

C 5 illic

(a) De Maiſterſinger.
(b) Singſchuel.
(c) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 18.
(d) *Gen. c.* 39. *v.* 2.

illic locorum, voces non audiebat, ita ſpiritus Domini cum Angelis eum, & cum Deo loqui docebat. Hinc arcta cum Deo conjunctio, & ſuavis ſocietas. Nihil in orbe dulcius præ iſtâ cum Deo familiaritate. Dulciſſima ea eſt, ſed experto. Experire, mi homo, ac guſta, & mecum ſenties. Homo Deo familiaris nunquam ſolus eſt, nunquam extra omne gaudium eſt. Nam etſi vel in Phalaridis tauro ſit, hoc illi tamen erit gaudio ſecum habere Deum. Sed ego hîc verbis tempero. Quàm ſuave, quàm beatum ſit Deo familiarem eſſe, experiri poſſumus, verbis eloqui non poſſumus. Hos animi ſenſus dulciſſimos humana facundia nunquam ſatis deſcripſerit. Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt Dominus. (*a*) Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. (*b*)

(a) *Pſal.* 33. *v.* 9.
(b) *Iac. c.* 4. *v.* 8.

§. II.

Quemadmodum verò ſpiritus Domini Davidem ſuaviter aſſerit, ita impium Saulem deſeruit. Quod faſti regii clariſſime teſtantur: Spiritus autem Domini receſſit à Saul. (*a*) Sauli velut degeneri filio jam repudiato ſubtraxit Deus ſpiritum principalem illum regibus neceſſarium, ſpiritum ſapientiæ ac fortitudinis, conceſſitque eum Davidi. Ab eo tempore Saul nihil egregii facinoris patravit. Qualis autem rex fuerat, ta-
lis

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 14.

lis & exercitus illius, timidus, imbellis, effeminatus; unici hominis Goliathi vox fugavit omnes. Nimirum totis castris Saul metum infudit. Tanti militiæ dux est. Et rectè dicere solebat Chabrias Atheniensis dux clarissimus: Terribiliorem exercitum esse cervorum duce leone, quàm exercitum leonum duce cervo. A prudentiâ ducis & fortitudine pendet maximam partem eventus belli.

Saul igitur spiritu meliore destitutus, à maligno est occupatus. Ecquis denique malignus hic, & nequam spiritus? Priscorum Patrum sententia est, à malo dæmone fuisse infestum; appellari autem spiritum Domini, quod à Domino sit missus. Quod Gregorius confirmans. Idem spiritus, inquit, & Domini appellatur, & malus: Domini per licentiam justæ potestatis; malus per desiderium malæ voluntatis. Enimverò palatini famuli Saulis, utcunque oris libèri: Ecce, inquiunt, spiritus Dei malus exagitat te. Iubeat Dominus noster rex, & servi tui, qui coram te sunt, quærent hominem scientem psallere cytharâ, ut quando arripuerit te spiritus Domini malus, psallat manu suâ, & levius feras. (a) Quis quæso his culicis dixit musicâ fugari dæmones? Priscis notissimum, animi morbos modis musicis juvari. Multa in hanc rem Plutarchus narrat. Terpander quem comesta ficus suffocavit, seditionem inter Lacedæmonicos concitatam, musicâ sedavit. Thales Cretensis pestem Spar-

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 15.

Spartæ grassantem musicâ compressit. Græci deliberationem habituri de rebus maximè seriis cantum Dorium sæpe adhibuerunt. Ab aliis ad alia Phrygius, Asius, Lydius, Gygius est adhibitus. Pythagoras cùm fortè in homines ebrios tibicini adambulantes incidisset, extemplò canere doriũ jussit, quâ cantûs mutatione ita crapulam discusserunt, ut corollas capite detraxerint, ad majorem sese modestiam compositurі. Cassiodorus vim musicæ in morbos admirandam oratione uberiori explicat. Quid porrò auxilii & opis musica ferat ad fugandos dæmonas, Franciscus Valesius Philippo II. Hispaniarum Regi medicus, in philosophiâ sacrâ, (a) quam scripsit, eruditè docet.

Iessæus David in aulam regiam accitus est, non solùm ut musicus eximius, auditore rege dignus, sed etiam ut poëta & psaltes sacer, qui non suavibus tantùm, sed & doctis piisque modulis laborantem regem refocillaret, quod David eximiè præstitit. Quis sese non optaverit hîc auditorem, qui sacros modulos illos perdius & pernox audiret? Profectò David ab aulicis adeò commendatus regi, quàmprimùm vocatus est in regiam. Davidis pater Isai, ne quid pateretur officio suo deesse, panibus oneravit asinum, addidit vini lagenam, & hœdum, misitque per manum filii sui David Sauli. Hoc ævi more fecit Isai. Tenue quidem istud parúmque magnificum, sed castris non ingratum fuit donum. Quemadmodum Iacob

(a) *Vales. c. 28.*

cob Ægyptio principi vicem muneris aliquid mellis, resinæ, storacis, stactes, terebinthi & amygdalarum misit. (*a*) Sic Artaxerxes aquam è flumine haustam cavis manibus in donum oblatam aureo cratere excepit. David igitur cum muneribus, quæ parentum fortunæ non nimiùm opulentæ submiserant, advenit. Mox placuit novus iste famulus, qui suam operam quamprimùm insigniter probavit, regiúmque morbum fidibus felicissimè mitigavit. Et dilexit eum rex nimis, & factus est ejus armiger. Sic honestum morbo quæsitum est pallium.

Interim turbârunt Philistæi, & moverunt arma in Hebræos. Eâ occasione tres Davidis fratres militiæ dederunt nomen sub regiis signis stipendia facturi. Iámque ingravescens bellum missionem impetravit Davidi. Abiit itaque David, & reversus est à Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem. Sed cur famulus tam charus tam citò permissus est domum redire? Iosephus aliquid allegans caussæ: Noluit Saul, inquit, in bello tam serió & periculoso videri quærere delicias, & alere fidicines ac cytharœdos. Acutiùs hoc dixit Iosephus quàm veriùs. Res ita habuit. Saul in eo morbo variabilis & morosi prorsus ingenii fuit, hinc juvenem priùs charissimum fastidire cœpit & rejicere. Hunc deinceps lusum Saul cum Davide lusit assiduè. Nam eum modo vocabat filium, modò ut hostem capitalissimum insectabatur, uti quibusdam dominis lunam

(a) *Gen. c. 43. v. 11.*

lunam pectore gestantibus servi modò aurei, modò argentei, modò vix sunt plumbei. Sat caussarum habuit David, cur aulâ exiret. Sibi suisque meditationibus inter turbas aulicas non perinde, ut inter oves, & in solitudine vacare poterat, ad illam ergo volens libénsque rediit. Hîc tria singulariùs observanda.

§. III.

Primum, Honorata humilitas; Iessæus David jam rex electus, dictus, jussus, pronuntiatus & unctus, ad oves tamen pascendas jam secundùm redire cogitur. Quem fata tam rigida nón mordeant? Sed videte Christum Dei filium, orbis Servatorem, Messiam verum non ad suaviora natum. Vix enim in auras prodiit, mox à rege pediculoso Herode Ascalonitâ in fugam agitur. Perinde si Pater è cœlo proclamâsset: Mi nate placidè hoc feras. Mei filii non molliter habendi, sed adversis & calamitatibus sunt durandi. Humilibus principiis crescendum ad magna. Hac ego semitâ meos ad paradisum duco, hic meus est mos, hic spiritus meus est. Vivit etiámnum vigétque hic spiritus inter principes, reges & reginas. Magdalena Ferdinandi I filia, regina amplissima, quæ regiam Halensem domum sacris legibus & possessionibus condidit, solebat dicere: Sunt in omni statu & ordine probi, improbi, Deus à singulis rationem exiget: mendiculus postremissimus tam nobilem ac pretiosam habet animam, atque

Imperator Romanus. Nec à verbis diverterunt facta. Nam illa ipsa inter suas virgines ita se gessit, ac si omnium esset infima, Vilissimam quamque operam non abhorrens, lances eluere, tergere, in horto steriles herbas vellere; sordidas bestiolas ex arboribus decerpere, fila ducere, lanam carpere, pensum facere, herbulas & flores legere, igni eliquare, telas, linteas letas componere. Eadem Serenissima regina dictitabat quandoque, si parendi ratio non obsisteret, & suppeterent vires, velle se etiam panes pinsere, ac pecus curare. Hinc nunquam otiosa, semper aliquid operis, quod Hieronymus monet, factitabat, ne unquam à diabolo inveniretur non occupata. Cùm gravior defuit occupatio, inter suas virgines pomis, pyris, rapis corticem detrahere non erubescebat. In ancillam sponte famulabatur regina. Spiritus Domini compellit ad humilia & abjecta: ideo rex noster jam sacro balsamo delibutus ad pascendas oves remittitur; ideo jam palatinus citharœdus jam phonascus aulicus, jam Saulis armiger, ad pecus tamen iterum ablegatur: *Reversus est David à Saul, ut pasceret gregem patris sui in Bethlehem.* (a) Neminem contaminat humilitas & suimet abjectio.

Alterum, Dicendi libertas. Palatini famuli Saulis ore satis libero: Ecce, inquiunt, spiritus Dei malus exagitat te. Ita sese res habent, rex potentissime, nec enim negari hoc potest, genius malus te torquet. Fuissent

(a) 1. *Reg. c.* 17. *v.* 15.

ſent, qui blandiſſimè dixiſſent, non eſſe niſi atram bilem, ſeu paulò graviorem melancholiam, cui facile ſit mederi. At aulici iſti nil tegunt, nil diſſimulant, apertam in os veritatem ingerunt; *Spiritus Dei malus* exagitat te. O mi bone Deus, quantò ſanctiùs gubernaretur orbis, ſi candidiùs aperiretur veritas. O magni principes, ò reges potentiſſimi! Non eſt qui vobis, non eſt, qui puram putam propinet veritatem. Tegunt, fucant, comunt, diſſimulant, centum larvis veritatem obvelant veſtri Laudenſes & Placentini: & vos uni alterique hæc monenti non creditis. Obſecro, penſiculatiùs cogitate illud oraculi: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis; egredere, & fac ita. (*a*) Et facit ita, etiamnum quotidie. Sed diſcrimen eſt hominum veritatem pingentium & pallantium. Putant aliqui veritatem dicere, ſed putant tantùm, non dicunt. His mederi difficillimum. Alii ſatis notant, quàm veritatem lædant, ſed iſtud ſibi, ſuiſque credunt eſſe utile. At reverà ſibi, ſuiſque, aliiſque plurimis nocent quàm maximè. Nec enim Deus favere poteſt animo fallaci. Hos tales Epictetus umbræ confert, quæ ſuo ſe corpori ad omnẽ motum flexúmque accommodat. Hi Protei conſilia ſua fortunæ applicant, & ad omnem illius motum ſe movent. Vtcunque eſt ventus, exin velum vertitur. (*b*) His virum unum fœminámque ſub aſpectum pono.

Ca-

(a) 3. *Reg.* 6, 22. *v.* 22.
(b) *Plauti dictum.*

Cæcus, qui oculorum diem à Christo recepit, audacter prorsus cum Pharisæis disputavit, quos etiam irretiit, implicavit, convicit veritate. (*a*) Nam ab iis crebriùs interrogatus: Dixi vobis jam, inquit, & audistis, quid iterum vultis audire? Nunquid & vos vultis discipuli ejus fieri? In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis, unde sit, & aperuit meos oculos: scimus autem, quia peccatores Deus non audit, sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit. A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam. (*b*) Hæc libertas hominis plebei & illiterati, quot viros magnos, quot senatores palatinos, quot adulatores aulicos dabit in ruborem, quorum omnium hoc princeps est negotium, larvam aptare veritati quam formosissimam. His lyncibus multò fuit oculatior ille cæcus, quem Pharisæi quidem eliminârunt è synagogâ, at Christus foras ejectum humanissimè solatus: In judicium, inquit, ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. (*c.*)

Huic viro ex animi sententiâ liberrimè loquenti adstituimus feminam illam, quæ, dum scribæ ac Pharisæi Christum calumniis lapidarent, ore liberrimo proclamavit: Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quę suxisti. (*d*) Ingens hæc oris libertas fuit, quę

D quantò

(*a*) Er hat sie warlich in Sack geschoben.
(*b*) *Ioan. c. 9. v. 27. & seqq.* (*c*) *Ibid. v. 39.* (*d*) *Luc. c. 11. v. 27.*

quantò copiosius Dominum IESVM prædicavit, tantò refutavit animosiùs Domini IESV calumniatores. Vtrimque laudanda, & ob Christum libere laudatum, & ob Christi hostes sine formidine perstrictos. O Veritas, quid es, ô bona Veritas! Illa Pilati quæstio: *Quid est Veritas?* adhuc pendet sub judice. Plurimis deforme monstrum est veritas, nam eam centum tegunt centonibus. O bona Veritas, quam ubique aut malo, aut nullo admitteris hospitio!

Tertium, Suavis providentia Dei. Voluit Davidem Deus Aulicum aliquamdiu agere in aula Saulis, idque ante occupatum regnum, ut ita sensim disceret, quî suo se tempore gerendis rebus applicaret, ut plurimùm sibi conciliaret benevolentiâ ut sciret, quâ parte potissimùm Aulici laborarent, ut per adversa variasque insidias ad sublimitatem regni eluctaretur. Vult nimirum Deus, ut ad solium aureum, sed per gradus ferreos ascendamus. Eundum, ô Christiani, per spinas; ut perveniamus ad rosas. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis, & omnis afflictionis ejus. Quòd si David tot tantisque calamitatibus erat exercendus, ut caducum, mortale regnum, denuò perdendum acquireret: O quantò justius nobis asperrima quæque toleranda, ut æternum, immortale, regnum beatissimum assequantur. Ignorat quàm dulce sit esse regem in cœlo, qui labores & molestias horret in terra. Astrologiæ vaticinium est, si Martius sui principio se lu-
pum

pum gerat, in ovem desinet, & quantò asperior & immitior est hiems, tantò serenior & faventior erit æstas: ita prorsus tantò nobis futurum regnum erit suavius, quantò nunc acerbior est nostra servitus; per miserias & ærumnas ad immortales itur delicias; per vepreta tendimus in paradisum, per lachrymarum vada transitus est ad æterna gaudia. Eja alacriter & animosè; brevissimum est iter, itineris terminus regnum immortale, felicitas nunquam desitura.

CAPVT IV.

David in Goliathum armatur.

SVnt qui amiciantur veste quidem vili è panno, corio, telâ, lino gossipino, (a) quia tamen ea vestis ad modulum corporis est valde habilis, cum holoserica non emutarent eam quamvis vilissimam. Nam etsi quis vestem sericam, pictam, attalicam habeat, ea tamen corpori non respondeat, plùs æquo laxior vel certe strictior, non apta membris rejicitur. Ideo sæpe molestissimum est deponere vestem obsoletam, non quia pulchra sit & nitida, sed quia commoda. Hinc Tarsensis Paulus appositissimè satisfacit huic quæstioni: Cur, obsecro, tam inviti morimur cur onus corporis miserabile tam ægrè deponimus: cùm sciamus, & verò etiam credamus millies esse melius, in cœlo æternùm vivere, quàm in terrâ assiduè mori? Ad ista Paulus: Ingemiscimus,

 ait,

(a) Barchet.

ait, gravari, eò quòd nolumus expoliari, sed *superveſtiri.* (a) Aſſuevimus hîc vitæ miſeræ, hinc miſerias ipſi noſtras amamus.

Cùm audiiſſet David, univerſum agmen Hebræum à gigante Philiſtæo provocari ad pugnam, nec unum aliquem ex omni numero reperiri, qui ſolus audeat in duellum cum Goliatho congredi; cùmque etiam auditione percepiſſet, victori præmium ingens ſponderi, animoſiſſimè ad hoc certaminis obtulit ſeipſum. Germanus quidem frater Davidem acriter objurgavit, ſed & Saul iſtam animoſitatem vix penſi habuit, ac cùm David inſtituiſſet narrare regi, quibus præliis urſos & leones exarmaſſet, rex denique aſſenſus: Ergo fortunam, inquit, tentemus; meâ te cataphractâ, meis armis veſtiam. Et verò etiam veſtiri cœpit David thorace ac loricâ regiâ. Sed cùm inceſſus & agilitas viderentur impediri hac armaturâ, David eâ rejectâ ſubſidium à paſtoritiis ſibique uſitatis armis petiit. Hoc ergo capite dicemus, quâ ratione David in Goliathum fuerit armatus.

(a) 2. *Cor.* c. 5. v. 4.

§. I.

Bello Philiſtæo, quod Iſraëlis populus adversùs idololatras geſſit, memorant faſti regii virum immanis ſtaturæ omnibus incuſſiſſe terrorē. Effigiem gigantis hanc proponit ſacer hiſtoricus: Et egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſtinorū nomine Goliath, de Geth, altitudinis ſex cubitorum & palmi: & caſſis ærea ſuper caput ejus, & lo-

ricâ hamatâ induebatur. (*a*) Staturam viri vulgarem pæne altero tanto excessit; insuper valentissimus, miles expertus, audacissimus. Terroris formidandum speciem auxerunt arma ferrea, cassis, lorica, ocreæ, hasta, scutum. Lorica quinque millia siclorum æris habuit. Si minorem sumamus siclum, sive, unciam dimidiam, & uncias duodecim pro librâ, libras ducentas octo & tertiã libræ partem, seu duo ferri centumpondia in unam hanc loricam insumpta dicendum: ferramentum hastæ viginti quinque libras ferri æquavit: hastile (*b*) quasi liciatorium texentium: ipsa quoque tibialia erant ferrea. Hinc æstimanda cetera, hinc conjectandæ vires, quæ tanto ponderi fuerunt pares.

Hæc giganthæa moles tam regi, quàm toti exercitui terrorem maximum incussit; siquidem Goliathus stans clamabat adversùm phalangas Israël, & dicebat eis: Quare venistis parati ad prælium? Nunquid ego non sum Philistæus, & vos servi Saul? (*c*) Si quis unus ex omni numero, est ardentioris animi, in arénam prodeat, & componi mecum sustineat. Si vicerit me, perpetuis tributis serviemus vobis: victus, in servitutem nobis vos tradet. Adsit, qui animo manúque valet. Audiens autem Saul & omnes Israëlitæ sermones Philistæi hujuscemodi, stupebant & metuebant nimis. Ipse autem Goliathus apud suos superbissime se jactans: Ego, inquit, exprobravi agminibus

 Israël

(*a*) 1. *Reg. c.* 17. *v.* 5. (*b*) Schafft deß Spieß wie ein Weberbaum. (*c*) 1. *Reg. c.* 7. *v.* 8.

Iſraël hodie; date mihi virum & incat mecum ſingulare certamen. (*a*) O dedecus, & ô Phrygiæ! nec unus unicus eſt repertus, qui vir eſſet, qui animo non tremeret, & congredi auderet. Omnium virtus ingentibus promiſſis evocabatur. Victori ſtatuebatur præmium Virgo regia, Saulis filia in conjugem, immunitas inſuper ab omni tributo in omnem victoris familiam. Nec tamen ullus totis quadraginta diebus prodiit, qui cominus iret in gigantem.

Interim Iſai vir nonaginta duorum annorum filium David in caſtra miſit, ut tribus fratribus panes & polentam; tribuno militari decem caſeolos deferret; una etiam videret, quid rerum fratres agerent, ad quæ ſigna ſacramento dixiſſent. Cum in caſtra veniſſet David, jam acies in hoſtem expedita ſtabat. Mox David ſuis ſarcinis cuſtodi commendatis, ad locum pugnæ pervolat; & fratribus, quid velit pater, exponit. Dum loquuntur, Goliathus adeſt. Diffugêre omnes. Miratus David hoſtis audaciam, & imbellem ſuorum trepidationem, ſciſcitari cœpit, quid premii eſſet laturus, qui Philiſthæum provocantem ſterneret? Sermo omnium erat: Virum, qui percuſſerit eum, ditabit rex divitiis magnis, & filiam ſuam dabit ei, & domum patris ejus faciet abſque tributo in Iſraël. Hic David ingenti animo: Quis iſte, inquit, Philiſtæus eſt, idolorum cultor, jactator inſolentiſſimus, qui tantos audeat ſibi ſumere ſpiritus, & aciem Dei provocare? Hoc audiens maximus natu frater

(*a*) 1 *Reg.* c. 17. v. 10.

ter Eliabus, in David effusâ bile: Quare venisti, ait, & cur oves pauculas deseruisti? jam pridem mihi nota est superbia tua, & curiosa nequitia; ut videres prælium, accurristi. Cui David: Quid denique, ait, deliqui? Sed iram fratris declinandum ratus, aliorum circulis se inseruit, & promissis præmiis iterum iterumque narratis, plenus animi seipsum obtulit ad duellum cum gigante ineundum. Hæc continuò ad regis aures fama detulit. Confestim David regi sistitur, qui animosissimè priora repetens: Non concidat cor cujusquam in eo, inquit, ego servus tuus vadam & pugnabo adversùs Philistæum. Cui Saul: Non vales, ait, resistere Philistæo isti, nec pugnare adversùs eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentiâ suâ. (a) Hic David coram rege sermonem ingressus percensuit, quâ lacertorum vi leones & ursos confecisset. In narrationis epilogum adjiciens: Erit igitur, inquit, & Philistæus hic unus ex eis. Nunc vadam, & auferam opprobrium populi; quoniam quis est iste Philistæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis? (b) Ille ipse Deus, qui mihi leonis & ursi spolia concessit, hujus etiam Philistææ belluæ cadaver tradet. Rex animi pendens, sed assensus demum: Vade, inquit, & Dominus tecum sit.

§. II.

Allatâ igitur armaturâ regiâ, David galeam capiti, loricam pectori, gladium femori

(a) 1. Reg. c. 17. v. 32. (b) Ibid. v. 36.

mori aptavit. Sed cùm arma juvenem ita ſtringerent, ut inceſſum ægriùs moliretur, modeſtè illa repudians: Non poſſum, inquit, ſic incedere, quia non uſum habeo. Itaque quamprimùm & Regem & Saulem exuens, paſtorem & Davidem induit, hoc eſt, ad nota ſe arma, baculum, fundam, lapides convertit. In eam namque rem quinque politiſſimos ſilices ſelegit ex amne, miſitque in paſtoralem peram, fundâ manum obarmavit. Hac panopliâ David munitus in Goliathum prodiit. Hîc triplex illuſtre documentum.

Primum, Rex deſignatus, unctus, jure poſſidendi regni donatus, in parentis tamen gratiam agaſonem agit; & jumentum clitellarium ducit ad fratres. Nam decem panes, cum decem caſeis,& modius farinæ (a) impoſita ſunt aſino, quem David ante ſe egit in caſtra. (b) Nimirum Deo mirificè placet humilitas, per quam omnes divinos favores adipiſcimur.

E veterum philoſophorum ſcholis hæc una virtus excluſiſſima fuit. Socrates, Plato, Ariſtoteles, nec verbis eam nec factis docere noverant; de Temperantiâ, de fortitudine, de Iuſtitiâ ſublimiter & eruditè diſſeruerunt, de Humilitate minùs ſciverant, quàm pueri puellæque noſtræ. Qui ſcire cupit, quantùm humilitatis ſeu ſubmiſſionis ſtudio profecerit, conſcientiam ſuam interroget, an ſeipſum contemnere, ſi ab aliis

(a) Ephi polentarum unum Ephi decem gomor continebat (b) Ioſephus hæc narrans, omiſit has ſarcinulas; pudavit illum horum munerum.

aliis contemnatur, æquo animo ferre, promtè ac expeditè se quibuscunque submittere didicerit. Certè bonus cantor, bonus fidicen, bonus organicus cùm cantandum, cùm fidibus & organis ludendum, non diu deliberant; arte habituque id faciunt: ita David humilitatis artifex, sui contemptor, parenti obedire, pecus pascere, fratribus servire, commeatum adducere, omnibus se sine tergiversatione submittere didicit: mementote David, & omnis mansuetudinis, humilitatis & afflictionis ejus. En an artificium nosse cupitis, quo pastoritius hic juvenis giganteam machinam dejecerit? Humilis fuit: Humilitas Davidis minimè cunctabunda, sed prompta & expedita. Nec mirum humilitate vinci hominem; ille peritissimus mille artium pugil diabolus humilitate solâ sternitur potentissimè. Nullos diabolorum exercitus formidet, quem humilitatis tegit lorica. Testimonio sit, quod memorant. Angelum induerat diabolus, Gabrielem è cœlo se mentitus. At ille, cui magnifica hæc species objecta, vir submissi animi: Non dubito, inquit, quin erraveris; ad alium te missum credo, non ad me. Ego Angelorum colloquiis indignus ad principum tantorum præsentiam cogor obmutescere. Mox in auras evanuit personatus hic Gabriel, Humilitatis hujus impatientissimus Animalia complura solis fugantur odoribus, quos oderunt. Lupi, damæ, ursi pulverem tormentarium, ut primum olfaciunt, mox sese in fugam conjiciunt: scarabeus odorem rosæ

non fert. De porcis Lucretius canit: Subus acre venenum eſt amaracinum unguentum. Amatus Luſitanus, qui Dioſcoridem commentariis illuſtravit, de croco mentionem injiciens: Agaſo, inquit, jumentum clitellarium vario aromate onerarat, has merces aliò vecturus. Cùm nocturnum hoſpitium cervical negaret, geminos ille ſacculos croco plenos pro culcitra ſubjecit capiti; manè repertus eſt mortuus. Quod lupis, damis, urſis nitratus eſt pulvis, quod ſcarabæo roſa, quod porcis amaracus, quod fuerat Agaſoni crocus, hoc diabolo eſt animus ſubmiſſus. Nimirum ſui deſpicientia fugat, vincit, expugnat, triumphat diabolum. Aude teipſum ſerio deſpicere, & omnes diabolorum vires eliſiſti.

§. III.

Alterum, Vox Chriſti eſt: Inimici hominis domeſtici ejus.(a) Vt David adverſis nunquam careret, eum germanus frater veluti canis moloſſicus multumque incommodiſticus invadit, curioſitatem & ſuperbiam opprobrat, imò ut nebulonem proclamat, auſus enim in os fratri jam regi objicere: Ego novi, ait, ſuberbiam tuam, & nequitiam cordis tui, intus & in cute te novi. Videte, obſecro, ut adultus in juniorem ſæviat, ut excandeſcat in innocentem! ſi ita frater fratrem ſalutat, quid hoſtis hoſti faciat? Memento Domine David, & omnis manſuetudinis & afflictionis ejus. Ægerrime ferimus à propinquis & cognatis nos lædi,

(a) *Matth. c. 10. v. 36.*

lædi, quorum obſequiis coli, beneficiis affici par eſſet. Quis ab amicâ manu vulnera expectat? Sed ut Davidis patientia & humilitas experimentis omnibus inſpiciatur, à fratribus etiam utraque exercetur & exagitatur. Ita Deus flagellat omnem filium, quem recipit, etiam morigerum & modeſtum, etiam mitem & ſanctum. Sed nemo frangatur animo. Nam mala, inquit Gregorius, quæ nos hîc premunt, ad Deum ire compellunt. Eam etiam ob cauſſam Deus hanc vitam moleſtiis & ærumnis innumeris diſtinguit, quod Auguſtinus obſervat: Ne viator tendens ad patriam, ſtabulum amet pro domo ſua. (*a*)

Tertium, Quàm plenus animi David, quantus in eo agendi ardor, quanta in Deum fiducia, quàm impavido pectore dixit: Dominus, qui eripuit me de manu leonis, & de manu urſi, ipſe me liberabit de manu Philiſtæi hujus. Argumentum optimum: Cùm de pauculis tantùm ovibus ageretur, Deus me periculis præſentiſſimis ſubduxit, quanto magis jam aderit, dextramque porriget opitulatricem, cùm de ſalute totius populi agatur. Ita nos in arcto identidem ratiocinemur: Quoties, mi Deus, arctis in rebus opem mihi attuliſti, quantis in periculis protexiſti, quàm ſapientem, quàm benignam, quàm potentem & inſopitam mihi providentiam exhibuiſti; paterna manus tua me nunquam deſeruit; ex omni tribulatione eripuiſti me. (*b*) Quid dubitem ergo ego modicæ

(*a*) *Aug. in Pſal.* 46.
(*b*) *Pſalm* 53. *v.* 9.

modicæ fidei? An non promisit Deus? Quoniam in me speravit, liberabo eum, protegam eum. (a) Quam Dei pollicitationem Bernardus suaviter expendens: O dulcissima liberalitas, inquit, in se sperantibus non deesse. (b) Quod Paulus Romanis, id ego hic universis voveo: Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in spe. (c) Non solùm sperare, sed spe abundare nos præco divinus jubet. Vtcumque res cadant, cœlum an terra ruat, vera in Deum fiducia, nec ruere potest, nec fallere. Hac armati superabimus, quidquid hostium ex adverso steterit. Fiducia in Deum inexpugnabilis, invictissima.

(a) *Psalm 90. v. 14.*
(b) *Bern. in hunc serm. 15.*
(c) *Rom. c. 15. v. 13.*

CAPVT V.

David Goliathum invadit & vincit.

REx Spartanorum Agis, quod Plutarchus memorat, bello strenuus, animo magnus & excelsus, Atheniensium domitor, cùm inaudiisset quosdam suorum ad hostium multitudinem trepidare: Non quærendum est, ait, quot hostium sint, sed ubi sint, ut tantò animosius invadantur, quantò illi pertinaciùs resistunt. Cumque ad Mantineam prælium à ducibus dissuaderetur, quòd regis exercitum hostes numero longè vincerent: Pugnandum est, exclamat, cum multis enim pugnet,

pugnet, qui multorum cupit esse Dominus.

Quod in castris Saul, milites ducesque universos terruit, hoc juveni animosissimo Davidi, nil penitus terroris injecit. Ceteri militum ducumque omnes, stupebant ac metuebant nimis. (a) Unus unicus David animo ingenti alacerrimus sese obtulit ad duellum. Saul ipse malè metuens huic juveni, & timidissimè ominatus: Mi adolescens, inquit, inaniter hæc cogitamus: puerum viro componere, opilionem militi, temerarium. Hoc tale par pugnantium nimis impar est. Puerum cum gigante congredi, risum castris excitat. At verò contra visus David argumentis non unis, & pæne idem quod Agis rex proclamavit: Non quærendum quàm procerus, altus, robustus provocator sit, sed ubi sit, illuc eundum. Et quando ceterorum nullus singularem pugnam subire audeat: Ego, inquit, Deo duce ibo, & auferam opprobrium populi. Ivit, & quod ore hilari promisit, victrici manu præstitit. Venit, Vidit, Vicit. Goliathum invasit, & prostravit. Atque de isto Philistæi gigantis, & pastoritii juvenis duello, hoc capite disseremus.

(a). 1. *Reg. c.* 17. *v.* 11.

§. I.

Cùm arma regia Saulis plus impedimenti viderentur allatura, quàm præsidii, David ea ingenuè repudians, *Tulit baculum suum, quem semper habebat in manibus*: ut nemini non constaret, potentiæ divinæ victoriam

illam esse adscribendam. *Et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum, & fundam manu tulit.* (a) Thalmutistæ hîc imperitè somniant, & fingunt Davidem sibi septem delegisse lapides, & in primo quidem proprium scripsisse nomen, in altero nomen fortissimi, hoc est, Dei, ceteris Abrahami, Isaaci, Iacobi, Mosis, Aaronis inscripta nomina. Logi & fabulæ. Sed sumptum hoc figmentum, è militari ritu Ethnicorum, qui scutis, telis, gladiis, hastis inscripserunt quippiam boni ominis caussâ. Bello Cimbrico, teste Plutarcho, milites Marii & Catulli ducum nomina insculpserunt telis. (b) In clypeo Agamemnonis leoninum caput depictum, cum his vocibus. Hic pavor hominum. (c) Cedrenus asserit, plerumque clypeis inscriptum nomen illius urbis, quæ bello petebatur: ut si anno millesimo sexcentesimo vigesimo, pilis, bombardis, labaris inscriptum fuisset *Praga*, eo enim anno hæc urbs in Cæsaris potestatem redacta. Sic anno à Virginis partu ducentesimo octavo, Amermumnas dux, milites scutis jussit inscribere *Amorium*, quandoquidem ille urbs obsidione fuerat cingenda. Si Iustino credimus Philippo Macedoni miles oculum excussit telo, cui hoc ipsum fuerat inscriptum: *Elide hostis oculum.* Quòd David quinque lapides sibi sumpserit, certum: quòd aliquid iis inscripserit, incertissimum, & nullis rationibus nixum.

Ibat

(a) 1. *Reg.* c. 17. v. 40. (b) *Plutarch. in Mario.* (c) *Pausan. lib.* 5.

Ibat autem Philiſtæus incedens & appropinquans adversùm David, & armiger ejus ante eum. Non ad pugnam aut duellum, ſed ad nuptias & triumphum ipſe ſibi videbatur ire. Thalmutiſtæ denuo ſuas occentant fabulas, ajuntque dixiſſe Philiſtaum: Miſelle puer, quid contra leonem prodis? cave ſis, ſalivâ meâ ſubmergeris, ſi ſputo te petam. Nos ſcriptori ſacro credimus, qui Philiſtæum ita loquentem ſiſtit. Nunquid ego canis ſum, quod tu venis ad me cum baculo? Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli, & beſtiis terræ. Et maledixit Philiſtaus David in diis ſuis, & deſpexit eum. Ita conſuêrunt priſci peſſimè precari: Dii te, Deæque perdant, Iupiter te perduit, Dii te infelicitent, enecent. Nos illis non minùs prompti, mox centena fulmina, aut mille peſtes, aut decem millia diabolorum in aliorum caput deteſtamur. Ita Davidem Goliath execrabatur: Dagon Philiſtinorum deus te jugulet: Decreto Palæſtinorum dea te eviſceret, exoculet, eradicet. Ad umbras inferas te Baal adigat: Mars tuis carnibus corvos & canes paſcat. At verò David tam diris deprecationibus non territus: Tu venis, inquit, ad me cum gladio & haſtâ, & clypeo; ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agminum Iſrael, quibus exprobraſti hodie, & dabit te Dominus in manu meâ, & percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadavera caſtrorum Philiſthiim hodie volatilibus cœli, & beſtiis terra, ut ſciat omnis terra, quia eſt

eſt Deus in Iſraël. (*a*) Sunt qui putent ad hunc congreſſum à Davide ſcriptum pſalmum centeſimum quadrageſimum tertium, cujus inſcriptio : Pſalmus David adversùs Goliath ; cujus initium eſt : Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Vbi hæc velitatione David ad pugnam præluſerat, ad arma venit decretiora. Mox enim ſilicem è perâ rapiens, & fundæ imponens, fundá priùs rotatâ dexterrimè metam contigit, Et percuſſit Philiſtæum in fronte, & infixus eſt lapis in fronte ejus, & cecidit in faciem ſuam ſuper terram. (*b*) Hoc H A B E T. Cumque ſpiraret etiamnum gigas jam humi fuſus, accurrit David, & moribundum calcans, ingentem ejus gladium eduxit, proſtratam belluam interfecit, & caput amputavit. Hic belli finis, qui aliquot documenta ſuggerit.

(*a*) 1. *Reg. cap.* 17. *v.* 45. *&* 46.
(*b*) *Ibid. v.* 49.

§. II.

1. Tulit baculum ſuum David, quem ſemper habebat in manibus. Quivis hominum ſe gerat illum, qui eſt; nec dignior altiorve cupiat videri. Miles, ſe militem dici, ſacerdos ſe ſacerdotem haberi velit. Aurum aurifici, pannus ſartori, corium cerdoni, ferrum fabro ferrario, lignum fabro arculario tractandum; ſuo quilibet ſe modulo metiatur, ne dicant ipſi alii: ſcitur, qui ſis. David nil ſuæ tenuitatis diſſimulans, eum ſe eſſe profeſſus eſt, qui erat. Perâ baculoque ſe armat,

mat, perinde ac si omnibus dicat: Pastor sum, inter pecudes educatus sum, miles non sum; mihi pedum sagúmque rusticanum (a) mihi meliùs conveniunt, quàm gladius inauratus, & cataphracta per encausticen elaborata. Quidquid affectatum, & insititium est, placere non potest. Atqui affectio, seu assumptus agendi, gesticulandi, loquendi modus, rebus pæne omnibus sese insinuat, non tantùm gestibus & sermoni, sed & incessui. Quanti videri volunt in idiomate peregrino diserti? quorum ridicula est ea dicendi ratio assumpta. Theophrastus cùm in foro scrutario Athenis venale quid liceretur, Atticæ linguæ venustatem assumpsit; cui mox anicula nundinatrix: Mi hospes, ait, tam vili non vendo. Sugillabat hominem muliercula non Athenis natum, Atticas tamen elegantias æmulantem. Ita Favorinus juvenem priscè nimis loquentem increpans: Curtius, inquit, & Fabritius dilucidè sunt locuti, uti eorum ævo mos erat loqui, tu verò verbis uteris tam desitis, ac si cum Evandri matre loquaris. Infestivam habent elegantiam adsciti mores, adscitus lepor, adscitum artificium, adscita gravitas aut subtilitas, adscita urbanitas aut nobilitas, inductus & accersitus sermo, hæc enim non tantùm ridentur sed & offendunt. De his rectè dicitur: Caligæ pulchræ, sed his pedibus non aptæ, non decoræ; capillus scitè composi-

(a) Hirtenstab vnnd Bawrenkittel taugen mir besser / als ein verguldtes Rapier vnnd Harnisch von geschmelzter Arbeit.

tus, ſed in hoc capite parum venuſtus. Originem paupertinam nemo erubeſcat, quod Davidis baculus nos inſigniter docet. Virtutis eſt magnæ, talem videri velle, qualis quiſque eſt. Optima pars humilitatis non ſapere ultra crepidam. Agathocles rex ſe patre figulo natum, promulgare juſſit ſuam abacum, quàm luto & fictilibus oneravit. Decorum eſt originis ſuæ meminiſſe, atque illi ſe attemperare.

II. Mirabilia ſunt Dei judicia, judiciis mundi plerumque adverſantia. Quod mundo placet, diſplicet Deo. David fundam baculumque geſtans, utique ab omni Philiſtæo exercitu liberaliſſimè irriſus eſt. Quid refert? Murmuret mundus, ſuſurret, inſtrepat, tonet, explodat, ſibilet, ſtridat, concrepet (ſtridulum crede anſerem garrire) modò Deus, quæ facis, commendet. Nos hac in re omni infante infantiores, ſtolidiſſimi ſumus: vel mundi ſibilo terremur; mors nobis eſt rideri; vel deſpicationis umbram horremus. Uri nos arbitramur, cùm humanis judiciis perſtringimur. Opinio vana & puerilis. Cùm enim virtutes ac vitia non plus ex merito æſtimentur, quàm ex populari judicio, non mirum, ſi ſæpe conſuetudo & claritas peccantium culpas nobilitet, actiones pias infamet. David & quotquot Deum reſpiciunt, hæc vana non curant, non attendunt. Annæo certè necdum felix eſt, quem populus nondum irriſerit. O verè felicem, qui judicia humana novit contemnere, & ſuſpicere divina. Alium agendi, alium bellan-

landi modum habet Deus. Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit. (*a*) Baculo & silice, quandoque solis culicibus & muscis totos enervat & fugat exercitus. Pompam quam nos rebus pæne omnibus induimus, in rebus Deus omnibus odit; à judiciis humanis quàm longissimè divertit. Nos ex opinione plurima, quod Tullius dixit, ex veritate sanè pauca judicamus. Atqui nimis ridiculum est, ab opinione hominum, tanquam à filo pendere. Titus Imperator sapienter dicere solebat: Ea quæ falsò de me dicuntur, prorsus negligo. Nemo igitur terreatur opinionibus, judiciis, sermonibus sinistris. A malè sano cerebro contemni & irrideri, judicari, & damnari, laudis est.

(a) *Iudic. c. 5. v. 8.*

§. III.

III. Davidis ingens in Deum erat fiducia, quam tot illustribus documentis monstrans; Noverit universa Ecclesia hæc, inquit, quia non in gladio, nec in hastâ salvat Dominus: ipsius enim est bellum, & tradet vos in manus nostras. (*a*) Dictum multò illustrissimum omnibus Curiis militaribus adscribendum. Nos abundè militiæ nostræ prospectum credimus, cùm satis militum, satis commeatûs, satis pecuniarum in rem præsentem est paratum. Vno Dei nutu hæc difflantur omnia. Nil rerum satis est, ubi nil divinę opis est. Præsidium bellis à Deo poscendum: spei quamplurimùm

(a) 1. *Reg. c. 17. v. 47.*

in armamentario cœlesti ponendum. Ad quod hortatus Daniel: Quoniam, inquit, non est confusio confidentibus in te.(a)His monitis abundant volumina divina, præsertim sacra Davidis carmina. Spem & fiduciam David sexcenties, millies ingerens: Beneplacitum est Domino, inquit, super timentes eum, & in iis qui sperant super misericordiâ ejus. (b) Quæ luculentissimè Siracides confirmans: Respicite,inquit,filii nationes hominum, & scitote, quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mandatis ejus, & derelictus est? Aut quis invocavit eum, & despexit illum. Quoniam pius & misericors est Deus, & remittit in die tribulationis peccata, & protector est omnibus exquirentibus se in veritate.(c) Monitum saluberrimum, nunquam satis iterandum. Millies nos Deus hallucinari, errare, impingere, lædi, corruere sinit, ut demum cum Iobo fateamur: Ecce non est auxilium mihi in me. (d) Ad hanc fiduciam in Deum erigendam plurimùm facit, divinæ providentiæ notitia, de quo monitum subjungimus.

IV. Quàm admirabilis est Dei providentia? Goliathus quantùm insultavit Hebræis, quàm minaciter provocavit omnes, quàm pugnaciter ferociis,suis viribus nixus,quàm contumeliosè cunctos irrisit, sed risus in auctorem rediit.(e) Horrorem & fugam incussit

(a) *Dan. c. 3. v 40.*
(b) *Psal. 146. v. 11.*
(c) *Eccli. c. 2 v. 11. & seqq.*
(d) *Iob. cap. 6. vers. 13.*
(e) Der spott ist ihm in Busen gerunnen.

cuſſit Iſraëlitis vivus; ſuis mortuus. Præciſum ejus caput per Hebræas urbes ludibrio circumlatum. Ita Dei providentia cum ſuorum hoſtibus ſolet ludere, ita defendere amicos. Nuſquam non deprehendas divinæ Providentiæ luculenta veſtigia. Pecentheinius de Cæſarum & Heroüm ſymbolis diſſertans: Maximilianus II. Imperator Romanus, inquit, ſymboli vicem Abrahami dictum habuit: *Deus providebit.* Ita quoties res adverſæ obturbabant, illud in ſolatium uſurpare ſolitus eſt: *Deus providebit.* Quod Abrahamus Iſaaco filio jam in victimam à ſe deſtinato dixerat: *Deus providebit.* Et verò etiam providit providentiſſimus rerum omnium Deus, cùm hircum vepribus implexum ſuccenturiavit humanæ victimæ. (*a*) Nec nobis aliter rebus vel turbatiſſimis ſentiendum. Providebit Deus, providebit ſapientiſſimè, providebit & amantiſſimè. Attingit enim à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuaviter. (*b*) Nil latet, nil fugit oculum omnia cernentem. Tua, Pater, providentia ab initio cuncta gubernat. (*c*) Tu enim feciſti priora, & illa poſt illa cogitaſti; & hoc factum eſt, quod ipſe voluiſti. Omnes enim viæ tuæ paratæ ſunt, & tua judicia in tuâ providentiâ poſuiſti. (*d*) Ne ergo dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam, neque dicas coram Angelo: Non eſt providentia. Ne fortè iratus Deus con-

(a) *Gen. c.22. v. 8.*
(b) *Sap. c. 8. v. 1.*
(c) *Et c.14. v.3.*
(d) *Judith. c.9. v. 4. & 5.*

contra sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. (*a*)

V. Quinque sibi lapides selegit David, quorum unicus Philistæo bello finem dedit. (*b*) Bernardus hos silices ad mores transferens: Superaturus, inquit, peccatum sive superbiam, sive luxuriam, seu aliud quodcunque vitium, hos quinque lapides, nunquam non secum ferat. Et hæc illis indi possunt nomina. Comminatio, Promissio, Dilectio, Imitatio, Oratio. I. *Comminatio.* Validum in scelus telum est: Deus hæc facientibus ignes minatur æternos Amissæ gratiæ cœlique perditi jactura inexplicabilis est; hanc insuper comitatur æternum supplicium. Et tu adduc peccare pergis? Quàm multò rectiùs sensit, qui dixit: Confige timore tuo carnes meas à judiciis enim tuis timui. (*c*) II. *Promissio.* Numen legem servantibus, & à se non descîscentibus voluptates & delicias pollicitus est sempiternas, cur eas voluptatulâ vendam brevissimâ? III. *Dilectio.* Et quomodo tandem volens & sciens offendam eum, qui pro me mortuus est, suáque me morte in vitam asseruit; qui singulis momentis in nos beneficus existit; cujus ope destitutus nec digitulum movero? IV. *Imitatio.* Porrò ii quorum vestigia ducunt ad cœlum, quid non fe-

(a) *Eccles. c. 5. v. 5.* (b) *Sunt qui dicant tribus lapidibus gigantem hunc petitum, quemadmodum tribus tentationibus à Christo victus est satanas. Ita magister historiæ scholasticæ & Hugo. Sed pace horum dixerim, aberrant à literâ.* (c) *Psal. 118. v. 120.*

fecerunt tulerúntque, quanta paſſi, quantis certaminibus objecti? David unicus jam rex, quantâ calamitatum & miſeriarum varietate concuſſus, ſtetit tamen, infracto animo fidelis Deo. Quid ego delicatus miles umbrâ, morbum ſimulem, cùm pugnandum eſt? V. *Oratio.* Si nullus horum lapidum in altum evolet, omnem animi contentionem transfer ad orationem. Mitte hunc lapidem, non aberrabit à fronte Goliathi. Vociferare cum Pſalte regio David: Reſpice & exaudi me Deus meus: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in mortem: Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram: Deus in adjutorium meum intende. Ab hoſte non ſternitur, quem orationis alæ in altum ſubvehunt. Quòd ſi Goliathus jam humi fuſus etiámnum vivat, quòd ſi vitia nondum penitus ſunt debellata, ex ipſis vitiis ſumenda eſt occaſio virtutis. Vivit adhuc iracundia in te, gliſcit ſuperbia, furit libido, viget vinolentia? animum ad ſubmiſſionem inſtrue: Dic ipſe tibi: Quàm ego ſuperbus ſum Superi! quàm iracundus, quàm libidinis appetens! quàm gulæ deditus, quàm multis vitiis obnoxius! quàm parum in me ſolidæ virtutis eſt! Hac tamen arenâ non excedam; ſtabo & pugnabo, dum Goliathum penitus debellavero. Hos animos, hoc genus certaminis quærit. Seriò velle vincere, pars maxima eſt victoriæ.

CAPUT VI.

David triumphat, & invidetur.

Nullum sine sale sacrificium. Calidis frigida, amaris dulcia nusquam non miscentur. Luctus & gaudiũ contraxerunt conjugium nullis seculis solvendum.

Candida nullius it sine nube dies.

Crus ægrum Socrates fricabat, non sine voluptate, sed mox dolorem sentiens: Quàm Natura, inquit, nihil admittit gaudii sine mœrore, nusquam sine felle mel est; sine sale sacrificium; sine absynthio saccarum: amara & dulcia in eâdem semper degunt viciniâ. Vbi ignis, ibi & fumus. Vbi gaudium, ibi proximus plerumque mœror. Hæc humanæ vitæ ratio est; his vivitur legibus, quas nemini licet. Qui nequit esse pauper, nec dives esse poterit; qui mori nescit, nec quidem sciet vivere, qui invidiam sufferre non valet, nec felicitatem quidem desideret: hæc plerumque conjuncta sunt.

Progressus David adversùs Goliathum, pugnavit & vicit felicissimè; non arma tantùm, sed & caput ademit adversario. Hanc prædam, hæc spolia opimissima ad regem retulit, non sine ingenti applausu & gratulatione omnium. Iessæus David omnium vocibus extollebatur cœlo, in hunc unum faustissimæ precationes omniũ ibant. Hunc juvenem omnes amplexari, fovere, exosculari. (a) Si quà per Hebræas civitates victor exercitus transibat, undique omnes obviam pro-

(a) Trueg jhn jederman auff den händen.

prodire, festivis cantibus excipere, mille argumentis gaudium testari, putare se digito cœlum attingere. Regnum Saulis fluebat melle, cui tamen proximum erat fel invidiæ. David ab omnibus jam pæne adorabatur, rex eundem David ob triumphales applausus odiis & invidiâ cœpit urgere. Ita nullum sine sale sacrificium, sine mœrore gaudium, nullus fortunæ risus sine lachrymis. David triumphat, sed invidetur. Quod jam explicatiùs tradenius.

§. I.

Goliatho in terram lapso, & ejus capite præfecto Philistæus exercitus ita pavore consternatus est, tanquam si omnes unum habuissent jugulum, quod populo Romano Caligula optabat. Hoc uno gigante cæso, cervix omnium videbatur præcisa. Nam videntes Philistiim, quòd mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt, plurimis in fuga cæsis. Eleganter dixit Ambrosius: Vnius fortitudo, facta est universorum victoria. Quanti est, presertim in bellis, vel unius hominis erectus & virilis animus. De Lacædemoniis prodit Ælianus, in bellis eos sagulis usos puniceis, ne sanguis è vulnere fluens injiceret pavorem. Eam ob caussam Imperatores Romani purpureum vestitum in aciem adferre consueverunt. Quod de Lucullo memorat Plutarchus, qui Macellum & Pelopidam reprehendit, quòd seipsos cùm exercitûs damno perdiderint. Salus militum in ducis vitâ consistit. Cùm Asaëlem, ut sacræ paginæ testantur, jugulâsset Abner,

cunctorum militum animi ceciderunt. (a) Cùm Holofernem vidua Iuditha ferro trucidâsset, quod pariter literæ divinæ memorant, intolerabilis timor & tremor cecidit super eos, & turbati sunt animi eorum valde. Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum,(b)cúmque omnis exercitus decollatum Holofernum audisset, fugit mens, & consilium ab eis,& solo tremore ac metu agitati, fugæ præsidium sumunt, ita ut nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus evadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audierant. (c) Et ô rem mirè prodigiosam! E muribus subitò facti sunt leones. Nam ante cæsum Holofernem Assyrii Hebræos vocârunt mures; eosdem, Imperatore suo jam obtruncato, fugerunt ut leones.

Ita Philisthæi Goliatho ad orcum misso, non tantùm effusissimè fugerunt, sed plurimi eorum interierunt. Si Iosepho historico Græco, credimus, Philisthæorum triginta millia occisi, sexaginta millia vulnerati sunt.(d) Nam eos Hebrei usque in Geth & Accaron fugârunt, inde reversi castra spoliârunt.

Hîc meritò miremur, quomodo Saulem omnis adeò memoria destituerit, ut pugnâ finitâ ex Abnero duce quæsiverit: De quâ stirpe descendit hic adolescens? Interroga; cujus

(a) 2. *Reg. c.* 2. *v.* 23.
(b) *Iudith c.* 14. *v.* 17. *&* 18.
(c) *Iudith c.* 15. *v.* 1. *&* 2.
(d) *Ioseph. l.* 9. *Antiquit. c.* 11.

cujus filius ſit iſte puer. Incredibilis & ſanè turpis oblivio. Vix annus eſt, cùm David Saulis armigerum egit, ſuúmque Dominum fidium cantu à dæmonis inſultu ſæpius liberavit, & jam obliviosus rex quærit: Quis ſit iſte juvenis? Hæc abſurda quæſtio, cauſſa & occaſio fuit Davidis ad regem introducendi. Accerſitus igitur David ad Saulem, cum capite Goliathi, quod manu gerebat, ſe ſtitit regi. Ad quem rex comiter: De quâ progenie es, inquit, ô adoleſcens? Cui promptè David: Filius, ait, ſervi tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum. (*a*)

Porrò prælium tam feliciter clauſum triumphus ſequebatur illuſtriſſimus. Rex Saul cum Ionathâ ceteriſque filiis curru regio ſublimem ſe ſpectandum dedit. Comitabatur Abner caſtrorum præfectus & David, pretiosâ veſte ſplendidi, ſertis redimiti. Etenim Davidem Ionathas ſuis & armis & veſtimentis ornavit. Hos alii atque alii duces militéſque ſequebantur, palmas & prædam ferentes. Poſt hos captivi ducebantur. Hinc illinc Heroum tympana & tubicines conſcinebant. Goliathi caput inter Saulem & David, quod credibile, conto præferebatur. Nam priſco ritu hoſtium capita figebantur contis. Ita Ptolomæo factum à Gallis, quod Iuſtinus memorat. (*b*) Sic Otho Imperator Piſoni & Galbæ fecit. (*c*)

Huic agmini triumphali ex urbibus undequaque obviam prodierunt puellæ Hebrææ, quæ feſtivis cantibus & choreis ſalutarent vi-

(a) 1. *Reg. c.* 17. *v.* 59. (b) *Iuſt l.*14. *hiſt.* (c) *Tacitus l.* 17. *Annal.*

victores. Id enim doctæ erant, in nuptiis epithalamium, in triumphis epinicium, in cladibus epicedium, in funeribus lessum canere. Ita triumphantes Saulem & Davidem hoc cantu exceperunt: Percussit Saul mille, & David decem millia. Hæc invidentiæ fuit scaturigo, hæc lerna tot malorum, ab his scintillis odiorum incendium est ortum. Merum mel & rosas sparserat triumphus iste; gaudiis & gratulationibus faustis exsonabant omnia. Repentinos fellis imbres effudit cacodæmon, & omnem Dei hilaritatem fœdavit.

O bonæ virgines, quàm innocenter peccatis! Veritas parit odium. In castris Saul multa, sed plura præstitit David: Saul manu & consiliis mille jugulavit, David decem millia. Nam certè in uno gigante illo tot millia & plura porrexerunt jugulum, & receperunt ferrum. Qui unam arboris stirpem exscindit, plurimos abscindit ramos. Ita simplices istæ Hebræorum puellæ non errârunt elogio Davidis; imò verò liberaliùs eum laudare potuissent, non solùm enim multa millia hostium in fugam egit, sed & multis millibus suorũ vitam servavit, ampliori laude dignissimus. Interea tamẽ non negamus, ô cantatrices nobilissimæ, cantiunculam vestram aliquâ laborâsse imprudentiâ. Fecissetis sanè rectiùs, si Saulis nomen siluissetis. Res nota: Omnis comparatio, etiam inter pares adiosa: longè autem odiosissima est, quando viliores summis æquantur aut præferuntur. Quantum invidiæ concitârunt pauculæ voces illæ: *Constantinus condidit:*

Cyrus

Cyrus instauravit. Narrationem confero ad compendium.

Constantinopoli ædificia complura terræmotu collapsa restaurantem manum petebant. Cyrus architectorum princeps, vir laudatissimus, pace & bello insignis, Præfectus aulæ, prætorio, urbi; patricius, consularis, dux belli; quidquid intra urbem movente terrâ prociderat, non tam instauravit, quàm sepultum in augustiorem formam excitavit, ex quâ re sicut apud cives magnam gratiam collegit, ita apud Imperatorem Theodosium juniorem, non mediocriter offendit. Nam cùm Theodosius ludis equestribus, de more præsideret, & populus novâ urbis specie delectatus identidem acclamaret: *Constantius condidit, Cyrus instauravit*, vulneratus his vocibus Imperator, Cyrum non solùm publicatis bonis in ordinem redegit, sed in Clericum attonsum Smyrnam non alio animo misit, quàm uti per speciem quidem pontificatum ibi gereret, reverà autem ut ab improbo populo, qui jam quartum Episcopum interfecerat, mactaretur. Speciosum profectò & aulicum stratagema. Hanc verò tragœdiam pauculæ populares illæ voces concitârunt: *Constantinus condidit, Cyrus instauravit.* (a)

Ita famulum regiũ, juvenem pastoritium præferre regi grande visum est piaculum. Hic diabolus tam luculentos excitavit ignes, qui adeò convalescebant, ut demum sanguine fuerint restringuẽdi. Porrò in hoc Sau-

(a) *Vide Cæsarem Baronium ad annum Christi*, 441.

Saulis triumpho tria ſunt paulò penſiculatiùs cogitanda.

§. II.

I. Saul quæſiit, quis eſſet David? oblitus certè quem anno priori habuiſſet armigerum & muſicum primarium. Diverſæ aſſignantur cauſſæ. Cùm autem ſcriptor divinus rem exigui, ut videtur, momenti diligenter ac perquiſitè conſcripſerit, altiùs fodiendum; latet hic monitum nobiliſſimum: ſingularem gratiam nemini ſperandam ab ullo mortalium ob impenſa obſequia. Memoria beneficiorum labilis, infirma, tenuis, ſæpe nulla. Si qua tamen aliquando ſpirat, quod rariſſimum, levis eam omnem offenſiuncula diſſipat. Fuit qui tam immemori beneficiorum in os diceret: Etiamſi te Romam uſque patientiſſimis humeris deportarem, ſi tamen non quàm placidiſſimè deponerem, operam geſtationis omnem corrumperem. Nimis quàm facilè eſt, collectam diu gratiam læſione tenuiſſimâ effundere. Nemo unquam apud ſuos ſeu majores, ſeu præſides, ſua jactet beneficia, nec quidem mutiat de illis. Optimates & principes nulli famulorum volunt videri eſſe obſtricti. Famulus es? fac quod potes, age fideliter & ſedulò, hæc tuo domino debes, officium eſt, non beneficium, debitum eſt, non meritum. Homo aulicus pueriliter cogitat ſuum ſibi principem reddere obnoxium benefactis. Saul à maligno genio ſæpius eſt liberatus, Davide fidibus canente: & ta-

& tamen post elapsos aliquot menses ignorat, à quo beneficium istud acceperit. Sed dicat: Infinita alia mihi cogitanda sunt; tanta varietas & multitudo famulorum memoriam facilè confundit. Non ægrè hoc regi dedero. Sed ob paucula puellaris cantilenæ verba, famuli fidelissimi sanguinem & vitam petere, non memoriæ lapsus, sed perfidi & ingrati animi scelus est. Nullus igitur sua vel obsequia, vel beneficia, principibus, aut dominis jactet. Asperum hoc exprobrandi genus est. Christus nos ad modestiam erudiens: Cùm, inquit, feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus. *(a)* Nemo ambitiosè aut anxiè sui memoriam, aut ullius hominis favorem & gratiam aucupetur. Fallax gratia & vana est pulchritudo. *(b)* Divinis favoribus plerumque se indignum gerit, qui humanos tam cupienter exambit, & æquum peccati supplicium est, ut humanam gratiam perdat, qui divinam non desiderat. Pulchelli homines, quàm sæpe fallimur, qui principibus nos mirè placere credimus, & quæritur: Quis est iste? Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus. *(c)*

II. Alienis semper inimica successibus invidia, demum ipsa suum bibit venenum. Audito rex puellari carmine, irâ & invidiâ in David tumere cœpit. Non rectis ergo

ocu

(a) *Luc. c. 17. v. 10.*
(b) *Prov. c. 31. v. 30.*
(c) *Psal. 145. v. 2.*

oculis Saul aſpiciebat David à die illâ & deinceps. Invidiæ prælufit ira. Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis ejus ſermo iſte, dixitque: dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt niſi ſolum regnum?(a) Non defuerunt, putem, homines politici livoris pleni, qui regi adhiberent faces, res Davidis extenuarent, tectis eum vituperiis calcarent, ut illum amolirentur ab aulâ, idque ſpecie tuendi regni. Permittit natura ſui defenſionem, ſed prohibet alterius injuriam. Eſto te ſervare voluerit rex impius Saul, cur hominem de ſe totóque regno quàm optimè meritum & innocentiſſimum rapit in invidiam? Non rectis oculis Saul aſpiciebat David. Ex invidiâ hac natum capitale odium. Quàm neſciit Saul regnare? Senecæ cothurnus docet: Ars prima regni eſt poſſe te invidiam pati. Non minùs verè dicamus: Ars prima eſt cœnobiorum, aularum, Xenodochiorum ſcire pati invidiam. Hîc variè delinquimus, in invidiam vocamur & vocamus, alternâ laboramus invidentiâ. Et licet in invidiam trahi crudele nobis & intolerabile videatur, alios tamen in invidiam trahere tam facilè nobis eſt, quàm facilè vulpes pyrum comeſt. Invidia vetuſtiſſimæ nobilitatis malum eſt; in aulis, ut ajunt, naſcitur, in cœnobiis educatur, in Zenodochiis moritur, reviviſcit ubique; ſed non proinde cœnobia, aulæ, Xenodochia continuò execranda ſunt. Animum Davidis æmulemur, & æmulos omnes ſuperabimus

(a) 1. *Reg.* c. 18. v. 8. & 9.

mus tolerando. Nec enim plus nocebunt, quàm æquissimis rerum arbiter volens permittat. Invideri nonnemini potest, invidere nulli. Invidetur autem commodis, honoribus, felicitatibus alienis. Sed istis David non terretur, qui Deo nititur. Invidus sibi ipse quàm plurimum nocet. Nam invidia, ut Annæus loquitur, virus est, quo alios spargitis, vos ipsos necatis. Invidia humanæ mentis Tartarum est. Nec tamen, ut Prosper ait, justius quidquam invidiâ, quæ ipsa suum auctorem excruciat & perimit. Invidiam ferre aut fortis, aut felix potest. Is porrò felicissimus est, qui divinæ voluntati ac providentiæ se totum permittit.

§. III.

III. Hoste uno exarmato ad plurium victoriam facilior fit gradus: Goliatho cæso, ita Philistæi omnes jugulati sunt, perinde si omnium capita in uno Goliathi corpore stetissent. Uti suos quisque patimur manes, ita suo quisque velut nativo & perquam familiari trahimur & implicamur vitio. Hos avaritia ad omnes tenacitatis sordes impellit, illos contaminat libido, istos adurit invidia; sunt plurimi, quos stimulat iracundia; non paucos ambitio ad omne scelus animat; quosdam pusillanimitas fatigat, innumeris dominatur gula; sunt quos sibi mancipet pigritia. Hi nostri sunt Goliathi, cum quibus committimur. Quisque suum noverit hostem, cum quo dies noctésque digla-

digladietur. In hunc unum collineemus, adversùs unum hunc vires convertamus omnes. Tu tuam expugna avaritiam, tu tuam doma libidinem, tu gulam frena, tu superbiam debella, iracundiam tu vince, Invidiam tu retunde, tu pigritiam propelle, quisque suum sternat Goliathum, in hunc unum omnes jaculetur silices: in familiarem hunc & inquilinum hostem machinis omnibus eundum est; hoc debellato robur hostile universum ruet. Tanti est vel unicum familiare vitium probe subegisse; in eo quilibet seipsum vincat, in quo maximè peccat. Huic victori accinunt beati Genii: Percussit David decem millia. An non qui unicum Absalonem è quercu pendentem triplici conto perfodit, totum ejus exercitum exarmavit? An non qui Sebam populi adversùs David concitatorem occidit, bello finem imposuit? Qui arborem à Daniéle visam succidit, an non universas volucres & bestias ab illâ hospitatas fugavit? Ita, mi Christiane, in tui Goliathi frontem commensum dirige lapidem, unicum in te vitium, quod tibi ceteris familiarius, & ideo infensius ac nocentius est, viriliter expugna; & pæne vitiorum turbam vicisti. Apprehende arma & scutum (*a*), & exsurge in hostium tuorum principem: sterne Goliathum & grandem debellasti exercitum. Non est gloriosa victoria, ubi laboriosa non fuerit pugna.

(*a*) *Psal. 34. vers. 2.*

C A-

CAPVT VII.

David Ionathæ vestibus amicitur, Saulis lanceâ petitur.

NAtura in hominem tam benefica est, quàm unâ in regem negat, in aliâ sanè liberaliter compensat. Quibusdam tantò acutiorem dat auditum, quantò visum hebetiorem; sæpe quod viribus subducit, ingenio addit; linguam aliquibus impromptam, sed intelligentiam largitur expeditam; Nonnullis minus formæ, plus prudentiæ concedit; multis memoriam aut ingenium negat, sed eis robur ac lacertos tribuit, quantò scilicet negandis istis contractior, tantò dandis aliis benignior. Idem regionibus ac provinciis evenit; sunt quæ vino careant, sed frumento abundent; sunt quibus abundans vinum est, sed frumenti modicum; sunt quæ metallorum jactent opulentiam, in aliis penuriam fateantur; sunt plurimæ provinciæ quæ metallis egeant, sed pisce & pecore triumphent. Ita Deus nobiscum agit, hîc erigit, hîc deprimit, solatur & punit, ditat & depauperat, vulnerat & medetur, redigit in ordinem, & extollit ad summa. Providentissimè miscet hæc omnia Deus. Quod in Naamano est cernere. Erat vir fortis & dives, sed leprosus. (a) Nil usquam adeò commodum tam est, quin sua habeat annexa incommoda.

Hanc mixturam David in aulâ Saulis ni-

 mium

(a) 4. *Reg. cap.* 5. *vers.* 1.

mium quantum expertus est. Ionathas regis filius, Davidem ut animam suam amavit, rex parens eundem voluit occisissimum; Davidi regis filius benevolentiam & fidem summam præstitit, rex Pater Saul malevolentiam & invidiam extremam in hunc ipsum evomuit Ita Deus solet agere; his mixturis vitam humanam temperat. Eripit & reddit, lætitiâ perfundit & tristitiâ, affligit & reficit, ne nimium subsultemus, & velut exhilaratæ pecudes lasciviamus; ne tamen nimiùm dejiciamur animis, mediâ eundum est viâ, & assiduè Deo inhærendum. Hoc artificio usus est David, qui & Ionathæ amorem & Saulis odium velut è manu Dei obviis ulnis accepit. Ionathas tanto Davidis amore arsit, tam intimum illum habuit, ut seipsum exuens juvenem charissimum sui corporis cultu amiciret: Saul porrò Davidem tantis prosecutus est odiis, ut jactâ lanceâ eum petierit, parieti confixurus. De hac amoris & odiorum mixturâ, de hac Ionathæ in Davidem benevolentiâ, Saulis invidiâ jam disseremus.

§. I.

A congressu cum Golitho obtentáque victoriâ, & colloquio cum Saule prudenter habito, David in omnium medullis ac visceribus hæsit. Acceptus erat in oculis universi populi, maximéque in conspectu famulorum Saul. (a) Ionathas tanta Davidis charitate flagravit, ut visus sit unus animus duo habitare corpora. Anima Ionathæ conglu-

(a) *1. Reg. cap. 18. vers. 5.*

glutinata est animæ David: diligebat enim eum, quasi animam suam. Non est arctior in orbe amicitia, quàm corporis & animi. Huic simillimus fuit amor Ionathæ adversùs David. Parentem Saulem & filium Ionatham dissimillimo fuisse ingenio oportet. Pater victoriam & laudem Davidis suam sibi injuriam & ignominiam interpretabatur. Filius triumphum & encomia Davidis haud aliter accipiebat, atque si ad se omnino pertinerent. Neque enim Davidis animam à suâ censebat esse diversam, cùm non minùs in illius corpore, quam in suo viveret. Atque hîc Platonis dictum valuit; *Amans in proprio corpore mortuus est, vivit in alieno.* Hinc fit, ut qui verè amant, amati incommoda graviter ferant, de suis parum laborent. Sic Arria moritura dixisse fertur non dolere vulnus, quod sibi adacto in pectus ferro intulerat, sed illud fore acerbum, quod sibimet Pætus conjux illaturus esset. Hunc amorem vates Bilbilitanus ita canit:

Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto
Quem de visceribus traxerat ipsa suis.
Si qua fides; vulnus, quod feci, non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet. (a)

Hæc vis est amoris, qui amantis sensus & animum in illius, quem amat, transmittit corpus. Ita Ionathas Davidem tanquam animæ suæ dimidium, & velut alterum se amabat. Hinc amborum animæ in unam coalitæ & conglutinatæ dicuntur.

Porrò rex pater dissimillimi fuit ingenii à filio.

(a) *Martial. l. 1. Epigram. 14.*

à filio. Et dubites certè num parentis odium, an filii amor vicerit certando. Huic amori testando Ionathas suam animam, suas delicias paganâ veste tegi noluit. Suis ergo vestibus se spolians in hominē amantissimum eas transtulit usque ad baltheum. Inierunt autem David & Ionathas fœdus. Quod nonnemo miretur, regem cum pastoritio juvene ignoto, tam facilem inire amicitiam. Verum ubi se virtus præbet spectandam, illuc jucunda est amori via, nec difficulter sibi homines conciliat amicos, qui amicum habet Deum. Talis erat David, virtute ornatissimus, Deóque conjunctissimus. Quid mirum si homines virtutis & Dei amantes amicitiâ sibi devinxit? Deinde similitudo amorem sibi parit & conjunctionem facillimè; quisque sibi quærit sui similem. Vterque tam Ionathas, quàm David animo generosus, manu strenuus, honesti amans, minimè invidus, veræ religionis propugnator, virtutis ac Dei cultor. Hinc animorum prona consensio. Hinc spoliavit se Ionathas tunicâ suâ, quâ erat indutus. Non tantum superiores suas vestes Davidi dono dedit, sed & reliquas, ita ut David exuerit pastorem, & induerit principem, nec vestes tantùm, sed & arma, gladium, arcum, baltheum à juvene regio accepit. Baltheus militare fuit cingulum; (a) quod ablatum, exauctorati militis erat argumentum. Hoc Christianis militibus probri causâ sæpe contigit. Balthei pro personæ dignitate, bullis argenteis, aureis, gemmeis

(a) Feldtbinden.

meis insigniebantur. Trebonius Pollio gemmatum baltheum gestavit. Salonius Æsinii Pollionis filius, qui natus puer continuo risit, auratos constellatósque baltheos sublegisse dicitur. Vetusti planè usûs erant hi balthei. Nam & Iobus mentionem horum faciens, Baltheum, ait, regum dissolvit, & præcingit fune renes eorum. Ionathæ regis bâltheus ab arte & materiâ utique pretiosus, stellatus gemmisque radians, donum illustrissimum, & inter hæc quidem dona maximum fuit, amoris maximi argumentum, idcirco loco ultimo nominatur.

Potuisset Ionathas donare torquem aut craterem aureum, aut marsupium auro fartum. Nil horum in donum placuit; vestes dare voluit, nec unum tantùm ob causam. Prima: ut inde David primarii amoris indicium conjectaret, séque sciret perinde Ionathæ præcordiis, quemadmodum vestimentis tegi. Altera: Davidem à Ionathâ plus amari, quàm Ionathas amaretur à seipso. Tertia: Vt tale favoris eximii monimentum esset, quod Davidis oculis identidem objiceretur. Quarta: Hoc donum jussit ampliora & optima quæque sperari. Quinta: Moras non tulit amor dum munus aliud pararetur, id quod obvium & proximum erat, è vestigio donavit. Sexta: Volebat Ionathas seipsum in Davide, velut in speculo, videre.

Verùm quantò majore Ionathas Davidem complexus est amore, tantò eum graviore Saul prosecutus est odio. Ambitio &

invidia artificiosæ prorsus sorores, & ipso pæne diabolo artificiosiores. Saul non tantùm à cacodæmone, sed à geminis his furiis incredibiliter exagitabatur. Nam eò regem impium furiæ illæ impulerunt, ut juvenem nemini non charissimum perimere cogitârit. Erubescebat autem palatinis famulis id facinoris imperare aut licet impudentissimus fuerit, nescire tamen non potuit, non facilè quemquam inducendum, ut hoc flagitii designet in tam charo capite. Ergo, inquit, si familiaris desit manus, ego illius carnifex ero. Ne mihi tamen hæc cædes probro sit, si juguletur insons, hoc stratagematis usurpabo, & configam parieti. Ita factum non mihi, sed insaniæ meæ adscribetur. Facta hæc omnia, sed stratagema non successit; David lanceæ jactum agili corporis flexu declinavit.

Saul invidiâ occœcatus, non id Dei providentiam, sed casum & fortunam interpretatus, fatalem hunc lusum denuo lusit. Tenebátque Saul lanceam, & misit eam, putans quòd configere possit David cum pariete: & declinavit David à facie ejus secundo. (a) Ita & repetitum quoque facinus successu caruit. Tertium ergo homicidium rex impius moliri statuit, sed certè nec sine specioso vaframento. Cùm enim cogitatum scelus, bis secus cessisset, videbatur impius redire ad se, & dolere, tanquam sibi inscio & invito hasta fuerit elapsa. Sed aliam iterum larvam Saul induens: Amovit eum à se, & fecit eum tribunum super mille

(a) 1. *Reg. cap.* 18. *vers.* 11.

mille viros. Pulchrum homicidii mantelum. Chiliarchus constitutus est David, ut periculis objectus tantò citiùs periret. Hoc enim Sauli pronissimum cogitare: David juvenis amans gloriæ, & spartam, quam nactus est in Goliatho, tueri ac ornari volens, ad belli discrimina impigrum se præbebit, & peribit. Nec enim omnibus horis Mars cuique felix est. Occidetur, quo non putaverit die. Interitûs culpam mihi nemo impinget. Sed & hic actus nihil processit. Nam in omnibus viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo. Vidit itaque Saul, quòd prudens esset nimis, & cœpit cavere eum. Omnis autem Israël & Iuda diligebat David; ipse enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos. (a) Quartam igitur sanguinariam fallaciam impius rex adhibet. Spondet filiam natu majorem in conjugem, sed eâ lege, quæ raptura sit caput Davidi ante nuptias. Fœdus igitur nuptiarum statuens istud; Ecce, inquit, filia mea major Merob, ipsam dabo tibi uxorem, tantummodo esto vir fortis, & præliare bella Domini. Suavia verba, sed animus amarissimus, felle plenus. Quod è sequentibus monstratur. Saul autem reputabat dicens: Non sit manus mea in eo, sed sit super eum manus Philistinorum. Perinde si dicat: Dummodo non cadat meo gladio, licet meo consilio. Videte, ut facinorosus princeps mortiferis criminibus nova identidem nectat, & propudiosam faciat scelerum catenam. Ita fieri solet si quis audeat vel uni-

(a) 1. *Reg. cap.* 18. *vers.* 14. *& seqq.*

câ letali noxâ Deum lacessere, brevî alias atque alias audebit primis addere. Subtractâ Dei gratiâ in omne nefas ruimus, scelera sceleribus augemus nequissimâ constantiâ. Et qui labi potuimus à nobis ipsis, non ita possumus à lapsu resurgere. Cave primam lethalem culpam, qui metuis multas. Diabolus semel præcipitatum, jam usque & usque & usque in vetitum rapit ludibrio miserabili. Ita Saul homicidia homicidiis jam destinatis cumulavit. Grandiorem natu filiam in conjugem spopondit. Nam à Syris & Hebræis adultiores priùs nuptum elocari solebant. Conjugium utrimque placuit, nam amor pares aut invenit, aut facit. Nuptiis jam constitutis scelestus rex fidem promissi frangit, & filiam Merob in matrimonium alteri tradit. Ita de facili jusjurandum neglexit, & in fide non stetit. An non istud gravis injuria, turpis contemptus? Hoc certè Samsonem ita exacerbavit, ut vineas, oliveta, segetes incenderit, & Philistæos mille jugulaverit. Quæsitum, quis hoc fecisset? Dictum est: Samson: & addita caussa: Quia Thamnatæus, qui filiam suam in uxorem illi promiserat, alteri eam tradidit. Ascenderúntque Philistiim, & combusserunt tam mulierem, quàm patrem ejus. Quibus Samson insuper minatus: Licet hæc feceritis, inquit, tamen adhuc ex vobis expetam ultionem. (a) Eandem hanc passus injuriam David, nil tamen spiravit vindictæ. Hîc ego vociferari possim: Memento Domine David, & omnis mansuetu-

(a) *Iudic. cap. 15. vers. 6. & seqq.*

ſuetudinis ejus. Subinde pueriliter queritamur non affligi. Modicæ ſunt ſæpe ac delicatæ afflictiones noſtræ, ſi eas conferamus ad ſerias iſtas, & permagnas. Virgis nos cædit Deus, ſed jam detritis, manu percutit, ſed planâ, & parcente. Sunt quos baculis, fuſtibus, flagris contundit. Verùm ſi Davidis ærumnas numeremus, vixdum initium earum ſpectavimus. Atrociora multò ſequentur. Vix hactenus proluſum eſt tetrioribus, quæ ſequentur, calamitatibus. Capitales inſidiæ Davidi ſtructæ videri poſſunt facetiæ & aſtutiæ aulicæ prout longè acerbiores addentur ærumnæ. Sed hîc triplex inſtillat David documentum. Agnoſce providentiam, cede iræ, invidiam averſare.

I. Agnoſce providentiam omnis aberrationis expertem, quæ mortiferæ Saulis invidiæ, amorem ſummum Ionathæ conjunxit. Nam expoliavit ſe Ionathas tunicâ, quâ erat indutus, & dedit eam David, & reliqua veſtimenta ſua uſque ad gladium & arcum ſuum, & uſque ad baltheum. (a) Ut ſciret David à Ionathâ ſe magis amari, quàm ſeipſum amaret Ionathas, qui Davidem velut alterum ſe ab omnibus voluit honorari. Non enim ſua ſolùm veſtimenta, ſed ſua etiam arma omnia illa donavit. Ita Deus cum ſuis agit, unâ manu ferit, ungit alterâ. Quod & natura paſſim facit in rebus conditis. Pampini tuentur botros, ne à ſole violentiùs lædantur & putreſcant. Idem officii præſtant arborum fructibus frondes & folia:

(a) 1. *Reg. cap.* 18. *verſ.* 4.

folia: pictor qui exteriores ædium parietes expingit, in sole quidem penicillum movet, sed crassum velarium habet, quo solem arceat; subinde vermiculi fructus, olera qui infestant, sed illos aviculæ, aut immitior cœli aura jugulat; ubi sentit natura vulnus, ibi plerumque applicat malagma. Ita Deus mirissimè agit, percutit & sanat. Hebræum vatem Ionam in fluctus spargi permisit, sed unà etiam piscem grandem præparavit, qui esse videbatur hostis, & erat Servator; cetum hunc dixisses Ionæ tartarum, & erat tutissimum asylum. Fidelis Deus est, qui non patitur nos tentari supra id, quod possumus; sed facit etiam cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. (a) Divinam hanc methodum expertus est David; quem Saul pater extremis odiis insectatus est, hunc filius Ionathas amore ardentissimo complexus est. Et qualis illa Dei fuit providentia? Peritissimi jaculatoris telum David non semel levi corporis flexu declinavit. Cogitârat Saul: Evaserit meus fidicen primâ vice, non evadet alterâ. Evasit certè & alterâ. Quàm & illud luculentum providentiæ divinæ fuit specimen? Omnia Saulis molimina in Davidis cædem vergentia, in ampliorem ei felicitatem ac gloriam cessèrunt. Ab his odiis commendatior omnibus & charior effectus est David: Omnis Israël & Iuda diligebat David. (b) Cur autem nos non eadem experimur? Genuinam, mi Lector, caussam accipe: Nos Deo non eodem

(a) 1. *Cor. cap.* 10. *vers.* 13.
(b) 1. *Reg. cap.* 18. *vers.* 16.

dem modo fidimus, nec in omnibus, uti David, divinam adoramus providentiam.

II. Cede iræ. Lethalem lanceæ jactum exivit David declinando. Quot jurgia, quàm fœdas lites, quot rerum damna facilè vitaremus & sciremus submittere nos & declinare furiosos aliorum impetus, irámque alienam molli sermone aut silentio mitigare. Silere potuisse, infinitas composuit rixas: Sermo, præsertim durus, suscitat furorem.(a) Prudentis est declinare ictus, & minantibus plagis se subducere, hominem iracundum velis remisque fugere, aut certè non respondere tonanti. Nos sæpe contrà facimus, ingerimus nos, & plagis exponimus volentes; uti olim discurrentibus lupercis gravidæ sese offerebant verberandas: ita nos amamus verbera, & volumus cædi; vultum importunum ostendimus, & contrà intuemur, audacter in os obsistimus, & certamus vociferando; sic adversarium jam ante concitatum & furentem magis proritamus, nec declinamus ictus, sed excipimus, & rependimus cum fœnore; in promptu sunt dicta acria & virulenta, quibus injurias non tam arcemus, quàm accendimus: quisquis nos vel minimùm offenderit, acerrimè vindicamus; nullum vel brevissimi quidem errati gratiam facimus, nec verbulo damus veniam. Hoc, ô boni, non est declinare ictus, sed iis se ultrò ingerere. Bernardi sensu: Excusatio perfecta, testimonium conscientiæ. Quid luctamur & obsistimus? Bona conscientia præclarè plurima silentio refutat.

III. Am-

(a) *Prov. cap. 15. vers. 1.*

III. Ambitionem & invidiam averſare. Vitia duo nequiſſima, diaboli veneno plena. Saul Davidem ſæpius occiſum voluit, & in eam molitionem crebras vitæ ac capiti ſtruxit inſidias, quas tamen tam callidâ texit crudelitate, ut ea omnia fieri amore, poſſent videri. Iam verò cogitationes illius peſſimæ, cruenta conſilia, truculentiſſimæ machinationes, univerſo patent orbi. Ita prorſus quidquid in nos mutuis molimur odiis, ſupremo judicii die patebit. Apertiſſima erant omnibus vel abditiſſima pectorum ſecreta. De re præſenti diſſerens Chryſoſtomus: Quem oportebat, inquit, ut benefactorem & Salvatorem agnoſcere, eum quærebat interficere. O excellentem inſaniam! ô ſtuporis magnitudinem! Sed mente obtenebratus ab invidiâ, perinde atque ab ebrietate, benefactorem, ut hoſtem ſpectabat.*(a)* David & vitam & regnum ſervavit Sauli; in hoſtimentum & gratiam regalem, mors illi paratur. Sic ambitio & invidia, maleficiis compenſant beneficia. Vbi duplex hic morbus eſt ambitionis & invidiæ, uti in Saule fuerat, ibi æger inſanire, furere, præcipitare, omnia peſſum & in perniciem dare conſuevit. Alterius fortuna, lucrum, gloria, ſucceſſus, ambitioſo & invido mœror & mors eſt.

Philippus Macedo, quem Demoſthenes cum curâ expingit, tam inſignitæ fuit ambitionis, ut quidquid uſpiam in ejus regno præclarè gereretur, ipſi fuerit adſcribendũ, ducibus ſuis rem fortiter ac ſtrennè gerentibus

(a) *Chryſoſt. hom. 46. in cap. 21. Gen.*

tibus magis indignari solebat, quàm ignavis cessatoribus, qui multa corrupissent imbelli metu ac socordiâ. Alexander filius, parenti sæpe non impar hac geminâ peste. Nam, quod Curtius prodit, Alexander hostes vinci voluerat; Antipatrum vicisse; ne tacitus quidem non indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quidquid accessisset alienæ. Talis profectò ex asse Saul malignus & invidus. Sauli simillimus Assyriorum rex, qui teste Xenophonte, Gobriam in venatum assumpsit, qui se illo peritiorem in equitando credidit. Oblatam sub initium venationis ursam rex telo petiit, sed casso; Gobrias certissimo jaculo feram prostravit. Invidiam rex dissimulavit. Venientem pari modo leonem sagitta regia non læsit, Gobriæ tetigit. Hîc rex secum nescio quid dirum mussitans, lanceam satelliti eripit, eáque transadigit Gobriam. Nimirum invidia cœca, præceps, furiosa est. In Saule id luculentum. Excœcatus, amens, furore captus rex, dolet regnum suum Davidis dexterâ tam feliciter servatum, ideóque cupit optimè meritum morte sublatum. Iure terreat, quod Gregorius Nazianzenus dixit: Invidia non solùm multos, sed & optimos tangit. De eâdem Chrysostomus: Invidia, inquit, diaboli jumentum, cuncta bene gesta consumit.(a) Videte Christiani, & cavete ab omni vel invidiæ umbrâ. Invidus tam cœco furore agitur, ut sibi primus, & plurimum noceat. Ionathas & David ideo corde amabant inter se, quia nihil

(a) *Chrysost, hom. 42.*

nihil eos adurebat invidiæ. Charitas non æmulatur.

CAPVT VIII.

Despondetur Davidi Michol.

ALEXANDRUM Macedonem ab Annæo Senecâ crebrioribus vituperiis affici, quàm encomiis nemo miretur. Alexander facinora edidit non pauca, quibus ingentes laudes, robore militari partas, turpiter corrupit, & extinxit. Inter illa & istud numeramus. Clitum Alexander servum fidissimum, militem animosissimum suâ ipse manu jugulavit. Factum herile, non regium. Clitus miles veteranus, & generosus sub Alexandri patre Philippo fecit stipendia, jam ob virtutis ac fortitudinis famam in laude positus. Alexandro certè servavit vitam, cùm Rhosaci manum capiti regio imminentem, ferro amputavit, regem clypeo texit. Cliti soror primos Alexandri annos ad mores, & virtutem formavit aulæ præfecta. At nullius rei facilior quàm beneficiorum oblivio.

In convivio cùm Alexander jam temulentus incaluisset vino, & Clitus Philippum Alexandri patrem paullò intemperantiùs, gestáque in Græciâ bella, præsentibus priora præferens commemorasset, rex ebrius & impotens animi & iræ, procurrit in regiæ vestibulum, & vigili excubanti hastâ ablatâ, constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul cœnaverant, egredi. Abierant

ierant ceteri, Clitus ultimus sine lumine exibat. Quem rex, quisnam esset, interrogabat. Eminebat etiam in voce, sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non suæ, sed regis iræ immemor: Clitum esse, & de convivio exire respondit; hæc dicentis latus hastâ transfixit, morientisque sanguine aspersus: I nunc, inquit, ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum. Malè humanis ingeniis natura consuluit, quòd plerumque non futura, sed transacta perpendimus: quippe rex postquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussâ, magnitudinem facinoris serâ æstimatione perspexit. Videbat tunc immodicâ libertate abusum, sed alioqui egregium bello virum, &, nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefandâ cade ultus. Manabat toto vestibulo cruor paullò antè convivæ: Vigiles attoniti & stupentibus similes procul stabant, liberiorémque pœnitentiam solitudo exciebat. Ergo hastam ex corpore jacentis evulsam retorsit in semet, jamque admoverat pectori, cùm advolant vigiles, & repugnanti è manibus extorquent, allevatúmque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus: gemitu ejulatúque miserabili totâ personante regiâ. Laniare deinde os unguibus, & circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox extracta est: scrutantémque num irâ Deorum ad tantum nefas actus esset:

ſubit anniverſarium ſacrificium Libero patri non eſſe redditum ſtato tempore. Itaque inter vinum & epulas cæde commiſsâ, iram Dei fuiſſe manifeſtam. Ceterùm magis eo movebatur, quòd omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipſo ſociare ſermonem poſteà auſurum. Vivendum eſſe in ſolitudine, velut feræ beſtiæ terrenti alias, alias timenti. Primâ deinde luce, tabernaculo corpus ſicut adhuc cruentum erat, juſſit inferri, quo poſito ante ipſum lachrymis obortis: Hanc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro meâ gloriâ occubuere, hic, frater, unicum orbitatis ſolatium, à me inter epulas occiſus eſt. Quò nunc ſe conferret miſera? Omnibus ejus unus ſuperſum, quem ſolum æquis oculis videre non poterit. Et ego ſervatorum eorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici ſine memoriâ calamitatis ejus offerre poſſim? Et cùm finis lacrymis querelisque non fieret, juſſu amicorum corpus ablatum eſt. Rex triduum jacuit incluſus. Quem ut armigeri corporiſque cuſtodes ad moriendum obſtinatum eſſe cognoverunt, univerſi in tabernaculum irrumpunt: diuque precibus ipſorum reluctatum, ægrè vicerunt, ut cibum caperet. (a) Ita Alexander eundem, quem modò occiderat, modò reſuſcitatum volebat.

Hunc luſum cum Davide Saul luſit ſæpius. Repetitis namque vicibus Davidem lanceâ configere moliebatur. Sed dextra Nu-

(a) *Curt. l. 8. c. 3.*

Numinis volans ferrum ſemper avertit. Poſt toties cogitatam cædem, mox iterum velut facti pœnitens favorem ſimulabat, heu, minimè diuturnum. At vero Clitum inter & Davidem ingens diſcrimen. Uterque quidem de domino & rege ſuo præclare meritus, ſed multò præclariſſimè David, non de rege ſolùm, ſed de regno univerſo. Clitus libertate oris procaciore malum ſibi accerſiit: At verò David furioſum regem nec verbulo læſit; hoc tamen unum agebat Saul, letho dare Davidem. Cùm cruentæ fraudes non è voto ſuccederent, alias ex aliis inſidias tam funeſtas, quàm tectas excogitavit. Ita poſt iniquiſſimè negatam Merob filiam natu majorem, Michol ei minorem natu deſpondere inſtituit, ſed non alio prorſus conſilio, quàm ut eum vitâ expelleret. Quod hoc capite tradendum explicatiùs.

§. I.

Necdum invidia Saulis molliri ullo modo, aut tranquillari poteſt. Fuit etiamnum in Davidem, cujus hoc maximum erat ſcelus, inſidias evaſiſſe. Negatâ igitur perfidè adultiore filiâ, natu minorem Michol promittit conjugem, eâ tamen conditione, ut priùs centum Philiſthæos occidat, quàm hymenæum canat. Non minùs crudeli aſtu has nuptias pollicitus Saul: Dabo eam illi, ait, ut fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſtinorum. Finis peſſimus, intentio longè depravatiſſima, ſub nuptiarum velo homicidium. Atque ut fraus tantò

esset tectior, famulos suos Saul compellans: Loquimini, ait, ad David clam me, dicentes, Ecce places regi, & omnes servi ejus diligunt te. Nunc ergo esto gener regis. His auditis David, suæ mansuetudinis ac modestiæ neutiquam oblitus: Num parum, inquit, videtur vobis generum esse regis? Ego autem sum vir pauper & tenuis. (*a*) Viri rusticani filius, nullarum opum, generis obscuri, sanguinis non regii, & quomodo in regis generum attollar? Sapuit David. Nam qui magnum nomen expetit, perpetuas expetit excubias. Et videte sapientissimi juvenis submissionem. Stirpis erat nobilioris quàm Saul, qui ortum traxit è tribu Benjamin, ob turpissimum scelus pæne jam extinctâ. Et quæ Michol, quis tandem Saul erat? an non parentis sui agasonem egit, & asinas quæsivit? Quid igitur adeò se contrahit David? Modestus erat & animi submissi, alioqui promptè dixisset: Res meas cum Saulis laudibus compono, exæquor illi, aut præferor. (*b*) Nil horum David mutiit. Nam prudentes & humiles ab origine suâ viliore nunquam oculos abducunt. Et credibile Davidem jam in solium evectum pristinæ conditionis suæ nunquam oblitum. Neque verò alienum aliquid à Davidis ingenio & modestiâ cogitaret, qui crederet antiqui statûs instrumenta, tanquam prioris fortunæ monimenta ab ipso fuisse conservata, ut regem se videret, pastorem se fuisse meminisset, & cùm ornamenta delitiæque regiæ de-

(a) 1. *Reg. c.* 18. *v.* 23.
(b) Ich bin so gut alß er/oder auch besser

demulcerent, ad memoriam revocaret silvestrem cibum, cibarium panem, fatuas sicomoros, quas in Thecuano campo vellicârat: item pelles, pedum, saga, petasum, quæ Davidem opilionem tegebant. Hæc illi fastûs erant antidota. Ita & Agathocles, qui ut pristinæ fortunæ semper recordaretur, & patre figulo se natum nunquam non meminisset, abacos non argenteis aureisque vasis onerabat, sed fictilibus, quibus assiduè ad memoriam suæ originis juvandam utebatur.

Modestissimo Davidis responso ad Saulem relato, rex iterum suo nomine renuntiari jubens; Sic inquit, loquimini ad David: non habet rex sponsalia necesse, nisi tantùm centum præputia Philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. *(a)* Humanissima verba, sed parricidalis animus; amicissima frons, sed colubrinum tergum. Nam addit sacer historicus: Porrò Saul cogitabat tradere David in manus Philistinorum. *(b)* Hîc nemini mirum videatur dotis aliquid exigi à viro. Hebræo more ritúque gentis contrahebant matrimonium coëmptione; vir uxorem, uxor emebat virum: Si solus vir pecuniam expendisset, emisset ancillam; si uxor sola, emisset servum. Ideo conferendi utrimque nummi, aut rerum pretium, agri, vineæ. Oseas sponsam emit tritico, Iacob geminato servitutis septennio Labani filias Rachelem & Liam coëmit; ita Micholem David coëmit vitæ discrimine; Eccle-

 siam

(a) 1. *Reg. c.* 18. *v.* 25.
(b) *Ibidem.*

ſiam Chriſtus ſanguine. His nuptiarum pollicitis ſperaverat Saul ineſcandum David, ut incautus & præferox irruens in hoſtem, ab hoſte opprimeretur. Sed nec iſte ſanguinarius dolus ſucceſſit. Et quàm ſapienter Deus conſilia tam prava evertit, ut in ſuum ea redeant auctorem. Sed & Michol fidior fuit marito, quàm parenti. Non multùm abſimili aſtu Antiochus Cleopatram filiam junxit Ptolomæo, ut aditum ſibi ſtrueret in alienum regnum. Sed Cleopatra maluit Ptolomæi uxor, quàm Antiochi filia videri: in partes conjugis conceſſit, non patris. In rem locutus Daniel: Ponet faciem ſuam, inquit, ut veniat ad tenendum univerſum regnum ejus, & recta faciet cum eo; & filiam fœminarum dabit ei, ut evertat illud, & non ſtabit, nec illius erit. (a) Idem evenit Sauli, quamvis enim aſtutiſſimè vitam & ſanguinem Davidis peteret, cruentis tamen auſis excidit. Centum Philiſthæorum præputia petiit. Quàm vafer eſt diabolus! Vix callidiùs Saul dotem poſtulare potuiſſet, quàm hoc ipſo modo, qui certam Davidi necem minabatur; præſertim cùm certum deſignaretur tempus, intra quod Philiſtæi centum à Davide jugulandi eſſent. Cur autem non capita, non aures Philiſthæorum Saul petiit? Aſtu hoc nequiſſimo fecit, ne falleret David, & fortè obvium quemque Hebræum ad cœlum raperet, præciſúmque caput in dotis parte numeraret. Sed hæc tam vafra & ſanguinaria regis molimina non terrebant. Nam poſt

paucos

(a) *Dan cap.* 11. *verſ.* 17.

paucos dies surgens David, abiit cum viris qui sub eo erant, & percussit Philistiim ducentos viros, & attulit eorum præputia, & annumeravit ea regi, ut esset gener regi. Dedit itaque Saul ei Michol filiam suam uxorem. Et vidit Saul, & intellexit, quòd Dominus esset cum David. Michol autem, filia Saul, diligebat eum. Et Saul magis cœpit timere David: factúsque est Saul inimicus David cunctis diebus. (a)

(a) 1. *Reg. c.* 18. *v.* 27. *& seqq.*

§. II.

En Davidis animum prorsus impavidum. Audet, congreditur, pugnat, vincit, triumphat. Et forsan ad populosam Philistæorum urbem, cum copiis occultas vias insidens ex insidiis subitò prosiliit, & ducentos Philistæos mactavit, attulitque, quam Saul petierat dotem. Ita rex non potuit, quin sponsione ac promissis staret, darétque filiam Davidi conjugem. Sed ô quales nuptiæ? capitalis hostis est socer, diadema pridem promissum deest, insidiæ Saulis non cessant. Sed horum nihil metuendum est ei, cui favet Deus. Leo est David; his catellorum latratibus non exterretur. Pugnantem pro se Deum habet, quem hominum formidet?

Sed videte, &, quæso, noscite invidiæ genium, qui radicibus tam firmis nixa, si sinatur incrementa sumere, in immensum crescit, auctibus quotidianis robustior, demum ut certum ligni genus lapidescit. His incrementis invidia Saulis adolescebat, se-

ipsa quotidie valentior. Tandem, uti avaritia Iudæ, ita invidia regis improbissimi erupit in apertum. Locutus est Saul ad Ionatham filium suum, & ad omnes servos suos, ut occiderent David. (*a*) Hactenus tygris ista, pelliculâ se ovillâ texit, jam larvam ponit, & ex ove fit aper, qui dentes excutit in lanienam insontis. Hîc Ionathas sortem iniquam misertus hominis multò charissimi, præmonuit David, cautè ageret, & altero die seipsum tutis latebris custodiret, regem denuo meditari cædem innoxio. Se tamen illius caussam suscepturum. Fecit quod dixit. Captavit igitur occasionem adeundi patris, & mollia fandi tempora. Cùm hilarem, ait Iosephus, ac lubentem offendisset; ausus oratorem agere pro David apud patrem: Ne, inquit, pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, & opera ejus bona sunt tibi valde. Et posuit animam suam in manu suâ, & percussit Philisthæum, & fecit Dominus salutem magnam universo Israëli. Vidisti, & lætatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David, qui est absque culpâ. (*b*)

Non sterile fuit hoc patrocinium regii juvenis apud parentem, qui verbis filii mirificè placatus juravit: Vivit Dominus, quia non occidetur. (*c*) Ita Ionathas suum Davidem in pristinum aulicæ dignitatis gradum restituit, modò potuisset etiam in firmum.

Ita David illæsus inter medios hostes & in

(a) 1. *Reg. c.* 19. *v.* 1. (b) 1. *Reg. c.* 19. *v.* 4. & 5. (c) *Ibid. v.* 6.

in acie victor, domi iterum coactus est subire mortis aleam. Saul rursus à cacodæmone agitatus, atrociter furebat, & ne sceleri deessent arma, lanceam tenebat manu. At David mitigandis furoribus jam notis, fidicinem agebat. Nisúsque est Saul configere David lanceâ in pariete, & declinavit David à facie Saul: lancea autem casso vulnere perlata est in parietem. At David fugit, & in suam domum velut in asylum se recepit; eâ saltem nocte securitatem sperans à regiis furoribus. At sceleri nihil securum satis, aut tutum. Mox enim Saul satellites misit, qui domum Davidis cingerent, ne quis effugio pateret locus, eúmque manè interficerent, ne forsan præsidio tectus frustrà quæreretur, per cuniculos occultúmque ostium elapsus. Hîc Michol animum planè masculum induens, nec lamentis domum implens, sed consilium virile dictans conjugi: Cras, inquit, morieris, nisi hac nocte te servaveris. Vidit enim Michol suas ædes selecti militis coronâ cinctas. Et forsan à Ionathâ clam monita est, sibi suoque conjugi prospiceret: insidias capitales à rege strui.

Videte providentiam divinam, quæ tentari quidem suos permittit, sed facit cum tentatione proventum, ut possint sustinere. (a) Quid porrò David in hac arenâ consilii ceperit, capite sequenti exequemur. Iam coronidis loco, malignè pavida Saulis conscientia, & mansuetudo Davidis patientissima venit consideranda.

(a) 1. *Cor. c.* 10. *v.* 13.

§. III.

Saul Davidis prudentiam, ſucceſſus rerum proſperos, & favores divinos in dies expreſſiùs obſervans, magis cœpit timere David. Vſu quotidiano diſcimus conſcientiam malam à rebus omnibus ſibi metuere, & aſſiduè velut ſub carnificis gladio trepidare. Affirmat id ſapientia: Frequenter præoccupant redarguente conſcientiâ. Cùm enim ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſęva perturbata conſcientia. (a) Hinc ingentē ſibi malorum numerum credit imminere. Cùm autem conſcientiam jam ante ſceleribus obrutam inſuper etiam invidia in nefas impellit, magno ea impetu procurrit ad flagitia, & in noxam vertit etiam ſalubria. Peſſimè cum ægroto agitur, cùm medicinæ tranſeunt in venena. Recreare plurimùm debuiſſet Saulem prudentia & fortitudo David generi ſui. Contrarium evenit. Saul ſuſpicione peſſimâ plenus, adversùs ſe geri omnia cenſebat. Hinc Davidem magis timuit, quàm Philiſtæos. Hac de re diſſerens Ambroſius contra Cainū: Tuum te facinus, inquit, non frater accuſat. Anguſtæ mentis homo præſentem mortem veretur, perpetuam negligit, & judicium divinum non reformidat, qui trepidat ad humanum; interitum ſolum corporis deprecatur. Omnis qui invenerit me, ait Cain, occidet me. Quem times? ſoli parentes tui in orbe ſunt. Potuit timere feras, potuit & parentes ipſos

(a) *Sap. c. 17. v. 10.*

ipsos timere, qui docuit parricidium committere. (a) Ita Saul hominem fidissimum, famulum obsequentissimum, suum ipse generum sibi obligatissimum tantò magis timuit, quantò eum magis tam Dei, quàm populi gratiâ valere animadvertit. Conscientia bona, juge convivium, conscientia mala, juge convicium & tormentum. Plus habet quietis pistrinum turbulentissimum, (b) quàm conscientia flagitiis turbata. Invidia neminem sinit quiescere.

Quomodo autem David adversùs invidiam ejusque tot insidias sese muniit? Socer ei offensissimus, Iurati hostes Philistæi, invidentia insectatrix assidua, nequissima: tot adversarios quomodo debellavit? Mansuetudine Chrysostomo teste, David post hæc omnia, perseveravit regis curare negotia, próque salute ipsius suscipere pericula & in acie stare, in præliis omnibus, suoque periculo servare trucidatorem suum. Denique nec dictis nec factis contristavit immitem illam bestiam, sed concessit in omnibus, dictoque audiens fuit. (c) Fecit quod potuit, pro viribus suo munere functus, ceterùm se suáque omnia Deo divinæque voluntati ac providentiæ liberalissimè commisit. Nos quandoque facimus, quod possumus; at cùm res non succedit, indignamur, & animum demittimus, velut spe omni excusâ. Ægyptius rex Pharao, qui Iosephum vinculis exemit, fecit, quod potuit, suis tamen con-

(a) *Ambros l. 2. de Abel & Cain.*
(b) Stampffmül.
(c) *Chrysost. hom. 1. de David & Saul.*

consiliis famem futuram avertere non potuisset; potuit Ioseph. Sed hic ipse Ioseph, etsi quod potuit, fecerit, falsam tamen accusationem, carcerem, vincula vitare non potuit. Navarchus, dum potest, clavum tenet; ubi eum vis tempestatis excusserit: Iam, inquit, nos superis commendemus, dum tempestas peragat iram fatorum. Navarchum imitemur; nemo unquam putet suâ diligentiâ se confecturum omnia. Sedulò tuum fac officium; cetera permitte Deo. (a) Est qui nos supra nos, nostráque omnia curet ex alto; huic tuas transcribe curas, ubi tuum curaveris officium. Et nosse cupis, quâ ratione hostium tuorum omnium domitor evadas & victor? Christianâ mansuetudine. His armis, hac panopliâ usus est Iacob adversùs Esau; & quadringentos viros in suum caput conductos. Nec Hercules contra duos: quomodo Iacob contra cohortem tantam? Invictâ mansuetudine in suam omnes potestatem redegit. Et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies, donec appropinquaret frater ejus. (b) Nos modò bis terve proni adoremus, & palmam hosti extorquebimus. Quoties pronus adoravit Iessæus juvenis David? Promiserat illi Saul divitias magnas, & unà filiam; sed fidem sæpius fregit, promissa negavit, David tamen non expostulavit, nec cum rege, nec cum milite regio, sed suum sibi præmium è cælo expectavit. Periculosissimè bis lanceâ petitus ut parieti figeretur,

(a) Laß Gott walten / laß gut Vögelein singen. (b) *Gen. c. 33. v. 3.*

tur, poſt hæc tamen omnia, in aulam acceſſitus, promptus adeſt, injurias non queritur, jámque tertium vitæ periculum, lethali ferro iterum deſtinatus adiit. Iure merito vociferamur: Memento, Domine, David, & omnis manſuetudinis ejus. Hac tali manſuetudine ac patientiâ, quidquid uſpiam eſt adverſorum, ſuperatur. Manſuetudo triumphat.

CAPVT IX.

Afflictiſſimus David valedicit.

HIc ferè nobis faciendum, quod Athenis conſuetum, ut cauſſas orare inciperent ἄνευ προοιμίου. David jactili Saulis haſtili jam tertiùm petitus, pro aſylo domum ſuam habuit, in quam confugit. Mox miſſi milites, qui domum ita cingerent, ne ulla elabendi rimula pateret. Nihilominus David fugiendi è domo ſolertiam commentus valedixit Micholi conjugi, & properavit ad Samuelem. Saul ternos nuntios & lictores miſit in Naioth, qui ad ſe pertraherent Davidem, irrito ſemper conatu. Tandem eò ipſe rex contendit, nec tamen comprehendere potuit, quem adeò hoſtiliter quæſivit. Poſt ludos tam crudeles ob ſummam animi bonitatem David ſibi paſſus eſt perſuaderi, ut in aulam rediret. Rediit. Mox iterum turbæ, & ludi priores. Impius Saul gratiam, quam promiſit, mox iterum fallaciſſimè ſubtraxit, hoſtemque publicum promulgavit Davidem. Ita Jonathas

thas & David post occultum colloquium mutuis perfusi lachrymis, sibi invicem longum valedixerunt. Atque hic capitis istius primarius erit sermo, Afflictissimus David supremum valedicit.

§. I.

David eâ nocte, quâ tertiùm lancea volans in eum emissa in suam se domum recepit, nuptiis jam peractis. Sed eam domum regius miles adeò arctè obsedit, ut vix evadendi libertas musculo relinqueretur. Imperatum insuper à rege, ut manè obtruncaretur. Ideo Michol fidelis illi conjunx; Nisi salvaveris te, inquit, hac nocte, cras morieris. Unicum fugæ consilium videtur superesse. Sed fuga longè periculosissima erat & difficillima. Itaq; remedium morbo periculosius poterat videri. Quomodo enim fugiat? Per januam aliquam emittatur? Arctissimè omnes obsessæ sunt. Per fenestram demittatur? Vix fieri potest, ut milites id non audiant: quòd si minimum quid audituri sint, accurrent, comprehendent, ad regem ducent; si repugnet, confodient. Non placet fugere? ergo certa mors. Quid igitur faciat David, quibus consiliis tueatur vitam? Omnia prorsus desperatissima censeri poterant. Iosaphat rex, cùm imparatum geminus exercitus Moab & Ammon urgeret, ad opem ex alto petendam sese erigens: Deus noster, inquit, cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. (a) Ad-

(a) 2. Par. c. 20. v. 12.

Adfuit vocanti Deus. Vicit Iosaphatus sine pugnâ, hostes in seipsos versi mutuis cædibus debellati: spolia eorum opimissima vix triduo poterant auferri. Cùm ergo humani subsidii jam nihil sperari posset, ad divinum David conversus, ardentissimè se Deo commendavit, & psalmum dictante luctu, lachrymis pro sepiâ usus conscripsit istum: Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operantibus iniquitatem, & de viris sanguinum salva me. Quia ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes, &c. sacrum hoc carmen ita claudit: Quia factus es susceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ. Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es. Deus meus, misericordia mea. (a)

Quocirca David divinæ se providentiæ quàm liberalissimè committens audere fugam decrevit. Ergo conjugi amantissimæ Micholi valedicens, providentiâ divinâ duce, mœstissimum iter ingressus est.

Porrò ille abiit, & aufugit, atque salvatus est. (b) At verò Michol conjugi suo fidelissima, quò illi plus daretur temporis ad opportunam fugam, Davidis lectum ita sternere aggressa est, ut ipsissimus David crederetur in lecto decumbere. Ingeniosè profectò piam hanc fallaciam commenta, statuam in lecto reposuit, ad cujus caput, ut jacentis hominis cæsariem effingeret, villosam pellem apposuit, & operuit vestimentis. Nuntiatum id regi, prodire domo nemi-

(a) *Psal.* 58. (b) 1. *Reg.* c. 19. v. 12.

neminem, eum utique in ædium latebris adhuc delitescere. Misit ergo rex apparitores, qui raperent David. Hîc cara mulier ad extrahendas moras excusat mariti morbum, & totam noctem inquietam & insomnem exegisse illum caussatur. Proinde se rogare, ne afflictum magis affligat; nihil esse in morulâ tantillâ periculi regis voluntati conjugem nec velle, nec posse resistere, qui sciret longas regibus esse manus. Apparitores, qui perquam odioso munere forsan inviti fungebantur, regis filiæ libenter gratificati ad regem redeunt, & Micholis responsum referunt, Davidem ægrotare. Et videri hoc poterat. At rex nihilo placatior, sed jam efferatior, rursum alios misit nuntios, prioribus nequiores cum hoc jussu: Afferte eum ad me in lecto, ut occidatur. Salve Saul, frater Caligulæ, qui parentes neci filiorum interesse coëgit; valetudinem excusantibus misit lecticam. Mirius hoc: & posset sub Saulis magisterio proficere Caligula. Saul Davidem non in lecto jussit occidi, ne forsan fingeretur occisus, & ita subduceretur morti, ab iis, qui eum minimè oderant. Deinde Sauli fuisset suave præsentis cædis aspectu immane odium exsaturare, dedecore atque infamiâ etiam propriâ contemptâ. Redeuntes ergo nuntii, ut omnes domûs angulos excutiant, in ipsum Davidis cubiculum irruunt, lustrant & scrutantur omnia. Quid ô sedula quæris non curiositas, sed crudelitas! Surrexit, non est hic. Iam pridem alibi est David. Pio conjugis ingenio excessit, evasit, erupit David. Lectum, ô milites,

milites, excutite, & pro homine hominis imaginem reperietis. Et inventum est simulachrum super lectum, & pelles caprarum ad caput ejus.(a) Videte, ô viri, ligneum Davidem pro vero, si placet, eum ad regem asportate. Quod Iosephus de caprino jecore commentatur, adhibitum illud ad effingendam respirationem, figmentum credimus.

Vbi Saul inaudiit ficulneos à se custodes ædibus admotos, suúmque hostem periculis subductum, filiam Micholem mox accersens; Quare, inquit, sic illusisti mihi, & dimisisti inimicum meum, ut fugeret? Illa prudenter subverita, ne patri parum probaretur, quidquid dictura esset, officiosum figmentum excogitans: Quia, inquit, ipse locutus est mihi: dimitte me, alioquin interficiam te. Ad primum respondit de dimisso conjuge, ad alterum siluit de structá lecti fallaciâ. Neque furibundus rex pium hunc dolum filiæ notavit. Ita David cruentas regis manus effugit, nec tamen Bethlehemum properavit ad patrem, sed in Ramatha se contulit ad Samuelem, cui ordine recensuit, quidquid furor regius in se fuisset machinatus. Samuel hunc & supplicem & exulem à se unctum regem utique pronissimo affectu complexus ad omnia fortiter toleranda animavit. Ne autem Davidis fuga per cives proderetur, ambo simul concesserunt in Najoth.

Misit ergo insanus rex lictores, qui illinc extractum David ad se raperent. Sed ô rem admirandam, & ô potentiam Numinis! Ap-

(a) 1. *Reg. c. 19. v. 16.*

paritores subito fiunt Prophetæ. Cùm enim hi Saulis satellites vidissent cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuelem stantem inter eos, factus est etiam spiritus Domini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipsi. Perinde si quis silvam petat confixurus cervum, & avicularum concentu detineretur, aut si tygris effera raptis catulis, in viâ speculum, vel globum vitreum inveniat, cursum rapidissimum sistet, & catulos putabit sub vitro latêre. Ita hi Saulis famuli, minarum & cædis spirantes, ferociâ omni positâ Prophetarum medii in Prophetas sunt mutati. Vbi hoc in aulâ rescitum est, missi sunt alii nuntii, qui non minùs prioribus laudare Deũ & vaticinare cœpere. Missi sunt tertii, qui & ipsi in Prophetarum societate didicerunt agere Prophetas. Iratissimus Saul, nec satis fidei narratis tribuens in eundem locum celeritate magnâ & ipse etiam contendit, ipsissima tygris. Sed idem ipsi, quod ipsius famulis evenit. Imò antequam eò perveniret: Factus est etiam super eum spiritus Domini, & ambulabat ingrediens, & prophetábat usque dum veniret in Naioth in Ramatha. Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, & prophetavit cum ceteris coram Samuele, & cecinit nudus (a) totâ die illâ & nocte. Vnde & exivit proverbium: Num & Saul inter Prophetas? (b)

(a) *Interpretes: Cecidit.*

(b) I. *Reg. c.* 19. *fine.*

§. II.

Interea David elapsus illinc ad suum Iona-

natham confugit, & opem implorans: Quid patravi, ait, obsecro tanti flagitii, ut parens tuus vitam meam assiduis impetat insidiis? Cui Ionathas: Mi optime David, mihi hoc securus crede non morieris: quidquid mihi dixeris, id faciam tui amore. Ab his principiis prolixum sanè ingressi sunt colloquium. In eam demum sponsionem conventum est, ut Ionathas diceret: Cras calendæ sunt, & tu in mensâ regiâ desideraberis. Ego animum parentis mei explorabo probè, num aliquid deinceps gratiæ sit sperandum. Hoc unum difficile, ejus rei te certiorem facere: Me solum egredi ad te indecorum, sed & suspectum, famulum mittere, aut cum comitatu venire periculosum. Hoc igitur age. Die negotioso ad notas te latebras, in agri specum te confer, & illic triduum perdura. Non procul ego tres jaculabor sagittas velut ad scopum me exercens, & ubi pedissequo meo dixero: En sagittæ intra & cis te sunt, adfer eas. Tu mi, David, ad me veni, & crede res bono loco esse. Quòd si servum à pedibus inclamavero: En sagittæ ultra & trans te sunt. Tu silentio abi, idque divinæ voluntatis esse cogita. Firmandis dictis addidit Ionathas: De verbo autem, quod locuti sumus ego & tu, sit Dominus inter me & te usq; in sempiternum. Hæc omnia ordine, prout inter eos convenerat, facta. Ipsis Kalendis Saul Davidis absentiam à mensâ notavit quidem, sed dissimulavit. Die postero Saul à bile jam inflammatior: Cur, inquit, filius Isai non comparet in mensâ nec heri, nec hodie? Cui Ionathas mode-

ſtè : Mi pater, ait, veniam petiit abeundi Bethlemum ad ſolenne ſacrificium. Quamprimum rex in fermento totus, & bilem in Ionatham præſentem evomens: Fili matris adulteræ, inquit, num neſcire me cenſes, filium Iſai à te amari & foveri in probrum & ignominiam parentum tuorum? Hoc ſcito: dum ille vixerit, nec te, nec regnum tuum ſtabiliendum. Ergo quamprimum accerſiri eum jube, capitale facinus admiſit; moriendum illi eſt. Ad voces tam tragicas parentis, Ionathas: Quare morietur, inquit, quid commiſit criminis? Hîc longè graviùs Saul excandeſcens corripuit lanceam confoſſurus eâ filium. Mox Ionathas impránſus è mensâ profugit. Die altero ad condictum locum egreſſus foràs unà cum curſore falerato. (a) Ad quem: Curre, inquit, & affer ſagittas, quas jecero. Currente puero, clamavit Ionathas: Ecce ibi eſt ſagitta porrò ultra te: ne cuncteris, propera. Ita pediſequus collegit jacula, & ea domino ſuo retulit, penitus ignorans, quid arcani eà re ageretur. Nec ſuperfluum hoc fuit. Sic enim amici comites ſe ingeſſiſſent, aut alius aliquis illic ſuperveniſſet, ſcire nihilominus potuiſſet David, quid ſibi agendum. Finito brevi hoc luſu Ionathas vernam aulicum cum ſuis armis à ſe dimiſit. Iámque arbitris omnibus remotis, David è latebris progreſſus, ter pronus in terram ſe abjecit, divinámque providentiam, filiúmque regis tertiùm adoravit. Iámque Iona-

(a) Mit ſeinem Laggey.

thas & David suavissimis complexibus copulati, mutuis perfusi lachrymis, mutua sibi fixerunt oscula, & vale mœstissimum dixerunt. Liberaliter Davidi Ionathas afflevit, liberaliùs Ionathæ David. Demum Ionathas; Vade in pace, inquit, quæcunque inter nos jurata sunt, firma, fixa, & chalybe scripta sunto in omne ævum. Sic ab invicem divulsi, Ionathas in urbem Gabaa rediit, suum iter prosecutus est David exul. Hîc tria paullò pensiculatiùs cogitanda.

§. III.

Primum. Tres ipsas noctes, & pæne totos tres dies in spelæo David latuit. Quis illi hoc locorum prandia, quis cœnas ministravit? Idem illi faciendum fuit, quod adolescenti pagano pauperi, qui ut scholis vacet, omnem secum commeatum diebus aliquot suffecturum è pago in urbem defert: Ita David panis aliquid sinu abdidit, inediam triduanam hac annonâ solaturus: spelæum pro tentorio fuit, spelęi solo pro lecto usus est dux tam illustris, gener regis, jam unctus rex, homo Numini commendatissimus. Hîc videre prorsus est, quàm non delicate suos filios Deus soleat educare. Quot mœroris ac solicitudinum aculeis hoc triduo pectus Davidis consossum? Cogitavit utique: Quis demum finis ærumnarum? quò fugiam, si desperata sit omnis gratia? nusquam toto regno tutus latitavero: extra Hebræum regnum undique & undique hostes & idololatræ: quid animi meis erit parentibus, &

fratribus, totique familiæ, quam hæc tempestas in me sæviens non leviter percellet; quid amantissimæ conjugi meæ fiet? An ullus alius præter Jonatham rerum mearum agere patronum audebit? Hæc cogitationes cor Davidis lancinabant. Quid interim aliud dies noctesque faceret, quàm preces & vota ingeminare, divinæ se providentiæ committere, quisquis demum successus rerum aut eventus sit, quæcunque vel læta, vel tristia consequantur, fiduciam in Deum nunquam amittere, serenitatem post tempestates expectare.

Hic iterum opportunissimè vociferari liceat: Memento Domine David & omnis mansuetudinis ejus. David veluti cervus canibus, indagine, foveis, venatoribus cinctus, capturam operiebatur. Quod ipsemet altum ingemiscens fassus est Jonathæ: Vno tantùm gradu, inquit, ego mórsque dividimur. Tot enim Saul habet cædis meæ ministros, quot subditos; in extremâ sto tegulâ, facillimo nisu me quivis præcipitaverit. Et tamen Deus ab interitu servare me potest. In carceribus olim fame necandis eo loco situque panis ponebatur, ut si panem non arriperent, fame perirent; si eum prendere niterentur, in ima ruerent, & in cultros sese ac murices induerent perituri. Non absimiles angustiæ stringebant, ut quidquid David eligeret, pessum iret. Et tamen hoc altissimè pectori hærebat fixum: Deus etiámnum ab interitu servare me potest, adjutor meus, protector meus, & liberator meus; adjutor fortissimus.

Alte-

Alterum. Post tertiam noctem ab eâ, quâ latêre cœperat David, cum sagittis & puero à pedibus in ejus loci viciniam egressus est Ionathas, & sese mittendis jaculis exercuit. Mox puero remisso, ad latitantem in antro amicorum optimum accessit. Hic David modestiæ ac humilitatis suæ neutiquam oblitus, surrexit de loco, & cadens pronus in terram, adoravit tertiò.*(a)* Quàm humilis & quàm gratus? Nulla hic Davidi cogitatio subrepsit, ut suum genus Ionathæ stirpi exæquaret, diceretque: Par atque una est ratio nostra; rerum gestarum laude non cedo, familiâ inferior non sum, insuper rex unctus sum, ita pares sumus. Cur parens tuus tot meis támque præclaris meritis hæc rependit præmia? Num ideo illi vitam & regnum servavi, ut jugulum meum peteret? perfidiâ tam crudeli, compensat obsequia & fidem? Nil horum. Non indignatur, non provocat, non insultat ulli, nullum contumaciæ, aut superbiæ signum vel minimum edit, sed Ionatham servatorem suum, uti Iosephus loquitur, salutat, & adorat, eique sese abiturum unicè commendat. Insignissimè servavit, quod Siracides jubet: Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiã.*(b)*

Tertium. Cùm magis ac magis diluculasset, verebatur Ionathas, ne clara dies colloquium arcanum proderet, ita reditum in urbem Gabaa maturare cogitavit. Quando igitur Ionathas & David ultimum vale sibi dicere cogebantur, ingens inter eos obor-

(a) 1. *Reg.c.20.v.41.* (b) *Eccli.c.3.v.20.*

obortus est mœror, & luctus lacrymis largissimis accensus. Et videte, quæso, strenuissimos duces duos complorantes; Ionathas annum ætatis quadragesimum, David vigesimum quartum agebat. Tam autem ardenter & tenerè amârunt, ut illis suavius accidisset mori, quàm ita dividi; & osculantes se alterutrum, fleverunt pariter, David autem ampliùs. (a) Ionathas ætate grandior, & mœrentis consolator, lachrymis plus imperavit, nec eas tamen penitus retinere potuit: Fleverunt pariter, ita quidem, ut lachrymæ verba intercluderent. Nam Ionathas orsus est quidem dicere: Quæcumque juravimus. Dicta non finiens cœptum sermonem lachrymis abrupit. Fleverunt ergo pariter, David autem liberaliùs, quia annis inferior, & quod etiam hos imbres ciere solet, nullum mali remedium conspexit. Furiosum regem evadere difficillimum. Toto Israëlis regno cedendum fuit; animam labris primoribus gessit; securitatem aliquam, sed nec tutam, nec diuturnam inter idololatras quærere, sed invenire vix potuit. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus. Iam ærumnarum mare non navigat, sed natat. Hæc tamen omnia in bonum illius erant cessura. Virtus inter solida maturescit. Animus valescere plerumque non solet, dum per secunda plus æquo provehitur, adversis inexpertus. Chrysostomi hac de re disserentis sapiens oraculum est: Nihil æquè facit animam philosophiâ

(a) 1. *Reg.* c. 20. v. 41.

ſophiâ præditam, atque afflictio. (a) Dices: Quid denique agam, ut calamitas me non evertat? Chryſoſtomus rei modum ſuggerens: Si cogitaveris, inquit, ferendum eſſe, velis nolis, quod tibi illatum eſt incommodum. Hac utique præceptione David animum ſuum ſollertiſſimè imbuit: Perferendum eſt æquo animo, quidquid in nos immittit Deus. Nos ſervuli, ipſe Dominus eſt. Fidamus Domino tam ſapienti, tam benigno. Tot alii præceſſerunt: Spes illorum immortalitate plena fuit. (b) Vox illorum in adverſis omnibus erat: Quidquid jam tolerandum eſt, habebit finem; Hoc malum, & hoc, & hoc etiam, & illud, & iſtud, & demum omnia ad ſuum venient finem, ſequetur æternitas beatiſſima. Toleremus tenues, breves pluvias, & fidamus cæli domino; ſerenitas conſequetur, nullis turbanda nubilis, æterna.

(a) *Chryſoſt. hom. 24. in epiſt. ad Epheſ.*
(b) *Sap. c. 3. v. 4.*

CAPUT X.

David ad Achimelechum fugit.

Optime dixit Democritus: Peregrinatio & exilium frugalitatem vitæ docent. Peregrino, præſertim pauperi, res pretioſa eſt quadra, panis & hydria fontanæ; ſcamnum ſub tecto ſat bonus ei lectus eſt.

Hæc ſui experimenta David ſumere debuit. Saul illum tam pertinaci crudelitate

persecutus est, ut afflictio exuli pæne nusquam licuerit tutò morari. Ex amplâ domo profugum nec cocus, nec promus condus, nec arca, nec servus ullus sequebatur. Hinc in viâ velut pauper scholasticus mendicabat panem & gladium, ut cœptum iter posset prosequi. In hac Davidis fugâ quinque potissimùm veniunt consideranda.

Primum est, Arcta fames, quæ mendicitatem jam uncto regi obtulit. Alterum est, Sedulum latendi studium, cùm tamen latêre non licuerit. Tertium, Dei cura in iis, quæ ipsi donantur. Quartum, Deo donare, quàm bonum sit. Quintum, Quàm accuratè David examinatus, antequam panem nactus. Hæc omnia complectitur Davidis ad Achimelechum fuga, de quâ hoc capite disseremus.

§. I.

Cùm Ionathæ valedixisset David, pedes in fugam se conjecit, velut extremum mendicabulum, non solùm sine gladio, sed etiam sine perâ, sine baculo, sine pane, sine viatico, sine equis & vehiculo. Ita inermis & famelicus venit Noben ad Achimelechum sacerdotem, ubi Arca & tabernaculum in stativis erant. Hoc loci David gladium muniendo corpori, panem solandæ fami petiit. Achimelechus non leviter territus & miratus, quid hoc rerum portenderet, Chiliarchum generosissimum, regis generum, sine omni aulico comitatu & armis solum accurrere. David ut turbatum facer-

cerdotem componeret: Negotium eſt, inquit, conficiendum impatiens moræ, ac ſecretum; ampliorem comitatum certus locus ſuppeditabit. Ideo quatuor aut quinque panes ad iter proſequendum rogito.

Achimelechus, ut neceſſitati ſine cunctatione conſuleret, annonam Deo conſecratam offerens: Non habeo, inquit, laicos panes ad manum, ſed tantùm panem ſanctum (a) Iuſſu divino ſingulis ſabbathis panes duodecim in aureâ mensâ, hinc & hinc ſeni, ad numerum Iſraëlis familiarum ponebantur. Atque hi panes, facierum, ſeu, poſitionis, dicebantur. Hi ſabbatho recentes & à furno calidi ponebantur, ſabbatho ſequenti auferebantur jam ſicci, & reponebantur alii. Ablati in ſacerdotum duntaxat uſum cedebant. Levitis non permiſſum, his veſci. Ita lex edicebat: Erúntque Aaron, & filiorum ejus, ut comedant eos in loco ſancto.(b) Singuli panes octo librarum erant. Hominibus plebeis neceſſitas horum eſum non interdicebat. Eam ob cauſſam Achimelechus exceptionem, & unâ ſacros hos panes dare non recuſat, aliquid tamen examinis pramittens: Si mundi ſunt pueri, inquit, maximè à mulieribus. (b) Sacerdos reverentiá in generum regium, de ſervorum tantùm puritate interrogat, ſed David probè intelligens idem de ſe quæri, non de ſervis tantùm, ſed etiam de ſe reſpondit, impedimentum hac in parte fore nullum. Erectus hoc reſponſo Pontifex Hebræus,

(a) 1. *Reg. c. 21. v. 4.*
(b) *Levit. c. 24. v. 8. 9.*

bræus, panes sacros esurientibus concessit. Verosimile datos fuisse quinque, singulis unum. Nam censemus à Davide quatuor servos, aut alicubi relictos, aut certè præmissos, ita quidem ut Achimelechum David incomitatus pervenerit; prout è specu solus est digressus. Credibile fidelissimos servorum à Ionathâ submissos, qui tutarentur fugientem; aut forsan via ipsa pauculos illi aggregavit. Quia verò David non tantùm famelicus, sed & exarmatus Noben venit, idcirco non tantùm panem, sed & ensem petiit. Oblatus ei gladius Goliathi, quem armis omnibus præferens: Non est huic alter similis; da mihi eum. (*a*) Hinc facile est conjectare, quàm robustus David & procerus fuerit, cui arma Saulis procerissimi, cui gladius Goliathi conveniebat. Ita in armaturam gladio, in viaticum panibus acceptis, ulteriori se fugæ mandavit. Hac in fugâ quinque paullò accuratiùs expendenda

Primum, Vehemens Davidis fames non perdices, non phasianos, non meleagridas, non scitamenta & cupedias, sed panem petit in stipem; nec anxiè quærit, num recens sit, an verò aridus & siccus. Illi certè panes jam per octiduum induruerant, fami tamen gratissimi erant. Rariorem hanc inediam Christus in exemplum trahens: Non, inquit, legistis, quid fecerit David, quando esuriit, & qui cum eo erant: quomodo intravit domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?

(a) 1. *Reg. c.* 21. *v.* 9.

bus? (a) Hic Servator discipulos suos cum Davide, ac servis ejus, se cum Achimelecho confert, & legem necessitatis explicat. E dictis facilè constat, quantum hoc itineris accelerârit David, quando sine omni telo & armis tantus miles, tam insignis dux viam confecit longam, quod non tantùm probro, sed & periculo erat: quomodo enim prædonem, aut ferarum sustinuisset incursus? sed necessitas legum impatiens urgebat; ideo non videbatur expectandum, dum alius gladius, aut panes alii adferrentur; quæ obvia erant, in fugæ præsidium judicabat assumenda; pertinax Saulis furor terrebat, si enim triplices nuntios in Najoth misit, quantò magis in Nobe missurus fuit? Severa necessitas impellebat. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus. Memento David esurientis, anxii, sitientis, ærumnosi, fugientis, sed quò fugiat, ignari. Sed & nos meminerimus panem petere, sed quotidianum, non delicias, non abundantiam, non cupedias. Quòd si pater parciùs subministret panem, aut includat, cogitent liberi, id à parente fieri, aut quia abusi sint pane, aut ne abutantur, & ejus nimiùm frequenti usu valetudinem corrumpant: annonæ charitatem immittit Deus, aut ut peccantes puniat, aut certè coërceat peccaturos.

Alterum, prudens & cautum latendi studium. Vt fuga tantò foret expeditior, viaticum, arma, famulos, impedimenta omnia reliquit David. Huic autem fugæ apud Achimelechum palliandæ: Gladium meum, inquit,

(a) *Matth, c. 12. v. 3.*

quit, & arma mea non tuli mecum, sermo enim regis urgebat. (*a*) Officioso figmento vitam tueri studuit, nec tamen penitus latêre potuit. Nam Doeg Idumæus, Saulis pastorum præfectus, hæc agi vidit, & audiit, & ea nequam susurro apud regem improbum mox effutiit, unde complurium cædes, & mala maxima sunt orta. Terrebatur utique David viri proditoris aspectu, animo præsagiente, hæc omnia ad aures Saulis deferenda, non auditum tamen dixisse David: Quis diabolorum hoc ipso tempore Doëgum advexit? Vt illum omnes infortunii diræ malè perduint. Non has voces sparserat David: Dei providentiam & voluntatem adorans, totum se Deo permisit gubernandum, ut quidquid in se Deus decerneret, sanctissimum haberet. Sciebat exactissime David, si Deus voluisset Doëgum non intervenire arbitrum, id impediri nutu potuisse. Cùm autem præter omnem expectationem res aliter evenerit, hoc ipsum divinæ voluntatis certissimum argumentum est interpretatus, quidquid demum sequeretur mali ex hominis tam importuni accessu.

Ita nos in rebus omnino omnibus geramus: Cum Iudâ Machabæo principe identidem dicamus: Sicut voluntas in cœlo fuerit, sic fiat. (*b*) Dominus faciat quodquod bonum est in conspectu suo. (*c*) Non importunè hic aliquis quæsiverit. Eccur hoc toties, totisque libris urgetur & inculcatur? He-

(a) 1. *Reg. c.* 21. *v.* 8.
(b) 1. *Mach. c.* 3. *v.* 60.
(c) 2. *Reg. c.* 10. *v.* 12.

Heliotropii quinque libri hoc ipſum clamant: idem aliæ ſcriptiones ſæpius commendant: nec eſt ferè, quod crebriùs inſtilletur, quàm divinæ providentiæ notitia & veneratio, & quæ inde ſequitur, cum divinâ voluntate conformatio. Nemo compendiariam docendi rationem miretur: ſupremæ providentię cognitio & conſenſus cum Dei voluntate, fundamentum eſt ſolidiſſimum omnis tranquillitatis & ſanctimoniæ. Atque hic noſter etiam in hac ſcriptione finis eſt, ſpectandum orbi proponere Hebræum David, virum ſecundùm cor Dei, qui fecerit omnes Dei voluntates. Aſſidua divinæ providentiæ memoria, culcitra eſt molliſſima, cui humanus animus indormiat. Hanc in horto olivifero Chriſtus ſupponens Petro: Quomodo ergo, inquit, implebuntur ſcripturæ, quia ſic oportet fieri. (a)

Tertium, Cura Dei circa ea, quæ ipſi donantur. Dona voco, quæ debita eſſent dicenda. Cùm enim Deo quippiam donamus, nunquid ſua Deo reddimus? Nihilominus attentiſſimus eſt Deus ad hæc dona. In teſtimonium præſens venit hiſtoria. Voluit Deus ſibi panes offerri, ſed calidos à furno, & iis thus ſelectiſſimum imponi. Ipſo Sabbatho pinſi debebant à Levitis, è farinâ tenerrimâ & candidiſſimâ, è polline ac flore farinæ. Eximium quid Deus exigit, & plerumque præſtantiſſimum in ipſis orbis incunabulis præ Caini ſacrificio, longè magis placuerunt Deo Abelis victimæ. Nam Abel optimum de progenitis gregis ſui, & de adi-

(a) *Matth. c. 26. v. 54.*

adipibus eorum obtulit; Cain autem de fructibus terræ.(a) Quod Deo datur, sit optimum. Hinc illi valde displicent, qui ætatis florem inter nugas & libidines, fluxus & inanibus studiis consumunt, effætam ac marcidam senectutem, velut nobile donum offerunt Deo, illi tum demum servituri, cùm vires mundi servitiis exhauserint. Ita panes recentes ipsi comedunt, aridos & in saxum pæne durescentes Deo relinquunt. Munus ingratum, quod à manu tam parcâ, tam sordidâ venit.

Duodenorum porrò panum istorum numero Deus rudes Iudæos erudiit, quam fideli memoriâ eorum semper meminisset, quando duodecim Israëlis Tribus, hi panes numero pares significârunt. Solatium ingens, summum est cogitare sæpius: Deus assiduè memor est mei, nec enim oblivisci potest operis quod condidit. Nemo dixerit: Dereliquit me Dominus, & oblitus est mei. Nunquid enim oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui, & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te. (b) Aspice terebratas Christi manus & pedes, & latus; tam in manibus, quàm in pedibus ac latere tuum nomen descriptum leges.

Quartum, Munera numini oblata perire non possunt. Hæc enim vel nobis servantur à bono Numine, vel paullò pòst restituuntur cum amplo fœnore. Deo donare, est dona

(a) *Gen. c. 4. v. 3.*
(b) *Isai. c. 49. v. 14. 15. 16.*

dona accipere. Non dubitem Davidi fuiſſe armamentarium ſpoliis hoſtium variè auctum, eo tamen tempore Davidi non profuit, ſed Saüli; ſolus Goliathi gladius ob partam victoriam Deo dicatus profuit, nil certè profuturus ſi ad oſtentationem & pompam fuiſſet domi ſervatus. Et videte ſpecimen divinæ providentiæ, quâ diſponente factum, ut ille ipſe Goliathi gladius in tabernaculo ſervaretur, alioquin inermi nihil in ſolitudine præſidii adversùs leones, urſos, hoſtes alios fuiſſet. Tuâ, ô Deus providentiâ gubernantur omnia, nec ea vel momento dormit. Nec tamen religioni aut conſcientiæ duxit David gladium Deo conſecratum pro telo in ſui tuitionem, ſicut & propoſitionis panes in famis ſolatium accipere, neceſſitate impellente, ſacra templorum vaſa liquare aut vendere permiſſum. Ambroſius affirmans: Melius eſt, inquit, pauperum vitam & fortunas, quàm templorum divitias non temerare. (a)

Quintum, Achimelechi examen. Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus. Alphonſus Toſtatus Abulenſis, hæc ſacerdotis verba expendens: Quanta, inquit, confuſio debet eſſe eorum, qui Dominicum corpus ſumunt immundi. Inter panes propoſitionis & profanos nihil erat differentię, niſi quam fecerat opinio; & tamen ſolis ſacerdotibus, & quidem in loco ſacro fas erat eos edere. Quàm igitur purus ſit, qui manna verum, myſteria ſacroſancta, ipſum Chriſti corpus, ſanguinem, animam, divinita-

I

(a) *Ambroſ. l. 2. de off. c. 28.*

nitatem venit ſumpturus ut cibum, affirmante Chriſto: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus: (a) Quantò æquiùs hîc quæratur examine rigido. Si mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus. Proprio nomine immundities dicitur libido & impudicitia. Priſcæ legis varia fuit, & facilis contractu immundities per lepram, tactum funeris, ſepulturam. Has immunditias contrahebant Iudæi ſępe ſine omni animi noxâ, de harum nullâ quærit Achimelechus, quæ ſolum corpus inficiebant: Venereæ ſordes & corpus & animum contaminant. Idcirco quilibet convivium cæleſte acceſſurus conſcientiam ſuam interroget, videátque ut ea quàm mundiſſima ſit à carnis ſpurcitie, quæ utramque hominis partem inquinat. Non enim propoſitionis panes, ſed corpus ſanguinémque puriſſimum Servatoris Chriſti ſumpturus eſt. Eam ob cauſſam vociferatur Paulus, & verbis graviſſimis monens: Quicunque, ait, manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, judicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini. (b) Ergo epulum Euchariſticum accumbe, ſi mundus es. Impuris labris hæc ambroſia, hoc nectar libandum non eſt. Angeli mores indue, & Angelorum panem accipe.

(a) *Ioan. c. 6. v. 56.*
(b) *1. Cor. c. 11. v. 27.*

C A-

CAPVT XI.

David insanum se simulat.

THomas Stapletonus optimæ notæ scriptor res gestas Thomæ Mori (qui in aulâ Anglicanâ vir summus & libellorum magister) stylo prosecutus hæc memorat: Volsæus senator purpuratus in Anglorum regno prępotens senatum coëgerat, è primi nominis optimatibus. In hunc Comites, Barones, & nobilissimæ prosapiæ viri legebantur, penes quos summum fuerat regis imperium. Volsæus illustrissimis senatoribus jam præsentibus explicare instituit, quàm è regni bono foret ex consessu illo unum aliquem eligere, qui personam regis toto regno gereret. (a) Speraverat autem ambitione immodicâ omnium sententias in se ituras. Nec malè animus præsagiit. Suffragia universorum, si unicum demas, in Volsæum conspiraverant. Vltimus omnium sententiam dixit Morus, non ita pridem in eum senatum cooptatus. Atque hic unus & solus, quod omnes suaserant faciendum, dissuadere instituit, sed & dicti rationes copiosas adferre, multáque super eâ re disserere. Itaque senatus jam omnis nutare, & satis ostendere, videri sibi sententias denuo esse perrogandas. Hîc Volsæus in fermento totus, & acerbè Moro inequitans: Non, inquit, frontem ducis More, quòd cùm

I 2 omnium

a) *Conestabilis.*

omnium ſis noviſſimus, plus omnibus ſapere te cenſeas? ſpecimen illuſtre ſtultitiæ. Cui promptè Morus: Ergo, inquit, gratias Deo maximas agamus, quòd regia Majeſtas in ſupremo ſenatu ſuo unum tantummodo ſtultum habeat. Ita deliberatio in aliud tempus dilata; conſilium Volſæi rejectum. Et niſi Thomæ Moro pectus pol ſapuiſſet, nunquam certè paſſus fuiſſet ſtultitiæ ſeſe inſimulari. Nam primum ſtulti indicium ſe ſapientem credere: Nec enim quiſquam minùs tolerat ſe ſtultum haberi, quàm qui ſtultus eſt.

Cùm David in aulâ regis Achis diſcrimen vitæ præſens perſentiſceret, amentem ac fatuum ſe ſimulavit. Rex hominem mox ab aulâ juſſit faceſſere. Agat Deo gratias Achis, ſi ſolus in ipſius aulâ fatuus fuit David. O mi Deus! ſi omnes fatui & amentes, & quibus non ſanum erat ſinciput, ab Achis aulâ fuiſſent amoliendi, brevi vacua luxiſſet aula; & forſan primus ipſe rex Achis debuiſſet aulâ excedere. Equidem ſtultitiam admiſit inſignem tam temere Davidem amovendo. Prudentiæ fuiſſet percontari, & indagare, quidnam tam celebri, tam ſtrenuo duci evenerit, ut ad inſaniam redigeretur, an iſtud mali continuum, an verò inſubidum ſit. Nil horum Achis & præceps, ſed ſine inveſtigatione omni hominem ſapientiſſimum à ſe dimiſit, ſtultus ipſe & inſanus, qui ſe ſapere credebat pleno pectore. Atque hoc jam explicatiùs tradenius, quomodo David inſanum ſe ſimulârit, & quæ ſit ſapiens ſtultitia

§. I.

§. I.

David Goliathi gladio & pane mendicato jam viaticatus, toto Israëlis regno cedendum sibi ratus in exteras terras peregre abiit, ad Gethæorum regem Achis. Quod regum fasti, his verbis testantur: Surrexit itaque David, & fugit in die illâ à facie Saul ad Achis regem Geth. (a) Quomodo autem à facie Saul fugisse dicitur, cùm jam ante aliquot dies Saulis oculos exierit? Res nota. Ubi rex subditos aut servos habet, ibi & aures, & manus, & oculos. *An nescis longas regibus esse manus?* (b) Apud Persas alii regis *oculi*, reges *aures* alii dicebantur. Hinc priscum illud: Regum multæ sunt aures, multi sunt oculi. Si David in Israëlis regno substitisset, ubivis in Saulis auribus, & oculis, & manibus fuisset, eam ob causam in regnum Palæstinum transiit. Certè hîc David spiritum tanquam rem vacuam impendit, hostilem terram ingressus forsan solus sine ullo comite, in quâ non ita pridem ducentos viros jugulaverat. Quòd si latere voluit inter Philistæos, profectò fugere debuisset Gethæos, quorum necavit columen Goliathum, Cogitaverit David: Cognati cædem illam ulciscentur mei capitis periculo. Deinde Goliathi gladius utique notissimus, à multis sæpe cum admiratione spectatus, hanc fugam prodere potuisset facillimè.

Sed Davidem hîc excuset necessitas, quæ non infrequenter eò adigit, ut consilium

(a) 1. *Reg. c.* 21. *v.* 10.
(b) *Ovid. in epist. Heroidum epist. Helenæ.*

quis capiat desperationis plenum. Fugit igitur ad Achis, qui Saulem plus timuit quam Achis, apud quem latitaturum se speravit. Quòd si cadendum esset, maluisset hostili dexterâ, quàm iratâ Saulis manu cadere. In eum sensum jam antè dixit Ionathæ: Si est iniquitas aliqua in me, tu me interfice & ad patrem tuum ne introduças me. (a) Deinde Goliathi gladium potuit abscondere. Majoris periculi fuisset ad alios populos Sauli non infensos fugere, intra quos Israëlitarum complures habitabant, quibus nequivisset David esse ignotus. Idcirco ad hostes transiit, & regi Achis se suáque obsequia per optimates tradidit, stipendia, si placeret, sub eo militiæ facturus. Placuit, sed non diu. Mox orti sermones spargebantur: Nunquid non iste est David rex terræ? Nonne huic cantabant per choros, dicentes: Percussit Saul mille, & David decem millia? Posuit autem David sermones istos in corde suo, & extimuit valde à facie Achis regis Geth. (b) Hîc rumor inter aulicos crescens Davidi dixit: En etiam hîc proditus es; actum est de tuo capite, nisi Deus in arenâ suggerat consilium. Hoc unum igitur in mentem venit, simulare insaniam, quâ visâ facilè cogitaturi sint aulæ proceres: Hic sanè non ille David est, tam cordatus & prudens, tam acer & bellicosus, totius Hebræi agminis decus, regis gener, non adeò incomitatus ivisset ad hostes. Hoc ergo consilium in rem visum est expeditissimum.

Quo-

(a) *1. Reg. c. 20. v. 8.*
(b) *1. Reg. c. 21. v. 11. & 12.*

Quocirca simulans insaniam, os fœdè diduxit, oculos huc illuc jecit, ore spumavit, barbam salivâ perpluit, manus in januam impegit, in terram corruit. Viso Achis hoc spectaculo excandescens: Quare, inquit, adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum, ut fureret me præsente. Hiccine ingredietur domum meam? (a) David igitur quamprimum aulâ ejectus est, quod ipsi optatissimum fuit: nam ita imminentem mortem declinavit; aliò maturâ se fugâ proripuit. Ubi præsens hoc periculum evasit, trigesimum tertium psalmum composuit: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. Clamaverunt justi, & Dominus exaudivit eos. Iuxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit. Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus. Redimet Dominus animas servorum suorum, & non delinquent omnes, qui sperant in eo. Non delinquent, inquit, non quod noxarum nihil contracturi, sed, non aberrabunt à scopo, non deficient in cursu; quò destinârunt, pervenient, non suis, sed Dei viribus freti. Cùm autem necdum periculorum finis ullus concederetur, psalmum quinquagesimum quintum scripsit: Miserere mei Deus, quoniam conculcavit me homo, totâ die impugnans tribulavit me. Conculcaverunt me inimici mei totâ die, quoniam multi bellantes adversùm me. Quâ in re identidem ad Deum per preces

(a) *Ibid. v. 13. & seqq.*

confugiendum esse docuit. Quòd Deo etiam vota nuncuparit, ex illis verbis liquet: in me sunt Deus vota tua, quæ reddam. (a) In quacunque die invocavero te, ecce cognovi, quoniam Deus meus es tu. In Deo speravi, non timebo, quid faciat mihi homo. Omnes in aulâ me amentem & fatuum credunt: non refert; modò Deus sermones meos intelligat. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus. Ergo David latibuli securi apud Getheæos nihil reperit; quapropter inde in specum Odollæam se recepit, quò etiam parentes ejus, & septem fratres, & quatuor filii duarum sororum convenerunt. Pater vir nonaginta quatuor annorum, hanc filii sortem non potuit non acerbè sentire ut suam. Nam Saul ipsos etiam parentes Davidis, omnémque familiã ejus variè cœpit exagitare, cùm furiosiùs rex suúmmet ipse filium nisus sit confodere, ut per mortem filii vitã impeteret servi. Hinc Davidis familia omnis coacta est ædes deserere, & solum vertere, & cum eâ plures alii, quos malignior fortuna profligavit ædibus, ad Davidem veluti ducem desertorum convolàrunt. Vti hodiéque fit, cùm quis rixosam nimiùm uxorem, aut æs alienum, & multa habet nomina, cùm filius à parte, servus ab hero, discipulus à magistro, irâ inter eos intercedente, discordare incipit, mox inde profugiens nomen dat militiæ: ita ad David convenerunt omnes, qui erant in angustiâ constituti & oppressi ære alieno, & amaro animo. (b)

(a) *vers. 13. eod. ps. 55.*
(b) 1. *Reg. c. 22. v. 2.*

Una salus miseris nullam sperare salutem.
Et factus est David eorum princeps fueruntque cum eo quasi quadringenti viri.

Quâ in re divina providentia illustrem sese exhibuit, quæ eam regi Achis mentem injecit, ut à fatuis abhorruerit, nec fictam insaniam adhibitâ pervestigatione deprehenderit. Simul etiam eadem divina providentia Davidi hominum miserorum & obæratorum submisit aliquantillum exercitum. Hi quidem milites non valde laudandi, sed ob eos non videtur dux eorum comprehendendus, qui hos volones ad se ultro concurrentes sub signis habuit: necessitas hîc aurigata est. Cùm enim Saul Davidem tam iniquè insectaretur, coactus est opem quamcumque oblatam non respuere. Necessarii sanè fuerant hi milites ad prædas quotidie convehendas, duci & ejus familiæ alendæ. Nec facilè volaticum hoc agmen nisi exercitu grandiore potuit deleri, qui dum scribitur, dum ducitur, hæc velitum cohors fugâ sibi commodissimè potuit consulere. Ita David jam unctus rex pauperrimum militem, aut ducem agere cogebatur.

Sed hic maximi momenti præceptio instillanda; at eo fere modo, quo Christus difficiliora captu tradebat: Qui potest capere, capiat. David servavit vitam eâ unâ patientiâ, quâ stultus haberi sustinuit. Quòd si rem ad Ethicæ leges examinemus, cum Ausonio pronuntiabimus.

Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Id plurimis reverà fumme profuit. Lucius Iunius Brutus vir oppidò fapiens metu Tarquinii, ftultitiam fimulavit. Hic reges exegit, Romam in libertatem afferuit, primus conful in acie excubuit. Illius interitum urbs tota toto anno luxit. Solon Salaminius, cùm capitale Athenis effet rogare legem de infulà Salamine afferendâ, habitu lymphatici prodiit, & præconis voce carmina recitavit, quæ fuaderent Salaminem gladio repetendam. Perfuafit, impetravit. Vlyffes ne ad bellum Trojanum cogeretur proficifci, amentiam fimulans, impares animantes ftivæ junxit, littus aravit, falem feminavit. Hi profectò viri perfapientes, confultiffimi ftultos fe haberi voluerunt fuo bono. Potuerunt dicere, quod Tarfenfis Paulus: Nos ftulti. Sed non potuerunt dicere, quod addidit Paulus: Nos ftulti propter Chriftum. (a) Nam quæ ftulta funt mundi, elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non funt, ut ea quæ funt, deftrueret. (b) Hæc eò dicimus, ut humilitatatis apicem & faftigium monftremus. De humilitate volumina bene magna extant confcripta. Laus illius nimiùm quantùm ampla & copiofa, gradus illius multi & diverfi, præceptiones & documenta plurima. Quis hæc omnia legat, quis lecta retineat? Quid ergo breviter fummatimq; dicemus; verbo expediam: Optimum humilitatis cōpendium ac breviarium eft: Non pluris fe-
ipfum

(a) 1. *Ad Cor. cap.* 4. *verf.* 10.
(b) *Ibid. c.* 1. *v.* 27. *& feqq.*

ipſum æſtimare, quàm ſtultum. Hæc omniũ ſapientium vox eſt. Sapientiſſimus Eccleſiaſtes luculentè: Prætioſior eſt, inquit, ſapientiâ & gloriâ, parva ad tempus ſtultitia. (*a*) Notum eſt illud Annæi Senecæ de ſeipſo affirmantis: Si quando fatuo delectari volo, non eſt mihi longè quærendus; me rideo. (*b*) Venuſini vatis ſollers præceptio eſt: Miſce ſtultitiam conſiliis brevem; dulce eſt deſipere in loco. (*c*) Socratis præclarum monitum eſt, ut ſis beatus, te alicui ſtultum videri ſine. Atque hoc compendium, hoc humilitatis faſtigium eſt, ſeipſum in ſtultorum tribu cenſere, nec iniquè ferre, ab aliis albæ mentis hominem haberi. Quiſquis hac ſeſe cogitatione armaverit, omnes tolerabit injurias, quaſcunque concoquet calumnias, omnium hominum arragantiæ & contumaciȩ ſeſubmittet. Vitiorum mater ſuperbia non ei nocebit. Non loquimur de ſimulata ſanctorum hominum ſtultitiâ, quâ mundum deceperunt. Simon Salus, Paulus Simplex; Marcus Saulus, Salaunus Simplex, Iacobus Tutertinus, alii, ſed ſermo nobis eſt, de illâ Pauli hortatione: Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo ſtultus fiat ut ſit ſapiens. Sapientia enim hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum. (*d*) Nos ſtulti veſtro & ſæculi judicio habemur in hoc mundi theatro idque propter Chriſtum crucifixum, quẽ ſimplici & incultâ dictione prȩdicamus. Nos ſtulti

(a) *Eccleſ. c. 10. v. 1.*
(b) *Senec. ep. 50.*
(c) *Horat. l. 4. carm. ode 12.*
(d) *1. Cor. c. 3. v. 18.*

ſtulti propter Chriſtum, (a) vos vobis prudentes eſtis ob doctrinam & eloquentiam, nos verò ſtulti. Sed objiciat quis : Quomodo mihi hanc perſuaſionem induam, ut ſtultum me credam? Deus mihi perſpicacem intelligentiam, præ multis, reor, conceſſit; quî ergo me ſtultum dicam? Quæſo te, mi bone homo, quomodo Salomon ſapientiſſimus omnium, de ſeipſo potuit affirmare : ſtultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum. Non didici ſapientiam, & non novi ſcientiam Sanctorum. (b) Dices fortaſſis : Erravit Salomon, & ſtultitiam commiſit graviſſimam. Nunquámne nos erramus? & nihil unquam ſtultitiæ cõmittimus? Sunt qui velint hæc verba Salomonis eſſe jam pœnitentis, & ex idololatrię & libidinum voragine vocati. (c) Sed potuit etiam ante lapſum ex verâ humilitate, atque animi demiſſione veriſſimè pronuntiare : Stultiſſimus ſum, ſi me, ſi mea, ſi, quæ ex me habeo, ſi, quæ proprio ſtudio collegi, ſecluſo Deo ſpectem. Idcirco addit: Sapientia hominum, ſeu more aliorum hominum parta, non eſt mecum, non enim meâ induſtriâ, meóque marte obtinui ſapientiam, vel ſcientiam Sanctorum qualis ſolet Prophetis ſanctis inſtillari; ſed ſi quid nactus ſum ſcientiæ, ſeu humanæ, ſeu divinæ, id omne didici & accepi à Deo. Deinde, ſtultiſſimus ſum, inquit, virorum, ſi con-

(a) 1. *Cor. c. 4. v. 10.*
(b) *Prov. c. 30. v. 2. & 3.*
(c) *Ita Rabbini, Liranus, Arboreus, Hugo & Pineda in Prævio Salomone, l. 8. c. 1.*

si conferar cum aliis, qui Dei suique cognitione, saltem actousâ illâ me longè præcellunt. Rursum si sapientiam meam etjamsi maximam, cum ignorantiâ meâ, vel cum sapientiâ divinâ comparem, cùm illa infinitè ab istâ distet, merito me stultum potiùs, quàm sapientem venditabo. Simili ferè modo rogatus aliquando Socrates. Quid sciret? Hoc unum scio, inquit, quòd nihil sciam. Quod audiens alius: Imò, ait, ego ne hoc quidem scio. Voluit ergo Salomon primo loco inculcare, veram sapientiam submisso sui sensu, & verâ humilitate scitam esse.

Vir magni nominis in solitudinem contendit, ut Abbatem Mosen videret. Cùmque illum ipsum haberet obvium, quæsivit, quæ via duceret ad tugurium Abbatis Mosis? Cui promptè Moses ipse: Quid hoc monstrum, mi Domine, quæris? homo fatuus & hæreticus est. Et cum dicto se proripuit. Vir primarius cognitionem rei certiorem capturus, ad vicinum templum interrogans: Dum, inquit, Abbatem Mosen quæro, ut illius & aspectu & colloquio fruar, occurrit mihi senex, qui virum & fatuum, & hæreticum esse affirmabat. Num ita se res habet? Cui præsentes: Quo vultu est, ajunt, ille senex? Ad quæ hospes: Vir longus, & niger, attritis vestibus amictus. Mox alii: Hic ipsissimus est, inquiunt, Moses Abbas, extremus osor inanis gloriæ, qui sanctimoniã tam dextrâ tegit stultitiâ.

Cleanthus, Laërtio teste, appellatus asinus,

(a) *Ioan. Major in speculo suo.*

nus, convicium neutiquam refutans, se parem esse bajulandæ Zenonis sarcinæ affirmabat. Sive quòd Zenoni admodum curta esset supellex, sive, quòd illius austeritate nihil offenderetur.(a) Sed exemplis non agimus, res liquet. Anno millesimo sexcentesimo decimo nono Coloniæ liber editus ita frontem inscriptus: *Stulta sapientia, seu sapiens stultitia.* Hic liber volvendus ei, qui humilitatis cupit mysteria penetrare. Augustinus unumquemque ad hoc seriò adhortatus. Dic te stultum, inquit, & sapiens eris; sed dic, sed intus dic, quia est, ut dicis.(b) Nec ullus sibi ipse tam eruditus, sapiens, ingeniosus videatur, ut preceptionem Augustini aspernetur. Quandoquidem Annæus Seneca affirmatissimè dixit: Nullum magnum ingenium sine mixturâ dementiæ fuit (c) Ergo dic te stultum, & sapiens eris. Et quid opus plurium testimoniis? Hoc Pauli apertissimum præceptum est: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sed tam potens est argutatrix domina Philautia(d), ut nec Seneca, nec Salomon, nec Augustinus, nec Paulus ulli facilè persuaserint, ut stultum se dicat. Omnes nimiùm quantùm, & pol toto pectore sapimus.(e) Veritas illa de cælo

(a) *Laërt. l. 6.*
(b) *Aug in c. 11. Mat. Confit. tibi Pat. &c.*
(c) *Sen. de tranquill. animi, fine.*
(d) *Amor sui ipsius.*
(e) Wir hören daß Graß wachsen. Daß wir Narren seyn / kan vns niemandt einpfeiffen.

lo descendit : Ne sis sapiens apud temetipsum. (a) Qui sibi ipsi vel obolo uno pretiosor est, quam stultus, omne sibi pretiū detrahit, nec ad humilitatis fundum pertingit unquam. Hæc sapiens stultitia omnes humilitatis leges complectitur. Qui potest capere, capiat. (b) David in Achis aulâ hoc uno fatuitatis commento vitam sibi servavit. Ad cælum, & ad immortales delicias compendiaria prorsus semita est intelligens fatuitas. Si quis videtur sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat. (c)

Saul alioqui fastuosissimus rex, certè tamen fassus : Apparet enim, inquit, quod stultè egerim, & ignoraverim multa nimis. (d) Cuivis nostrûm convenit hoc dicere, omnes enim peccamus, & in multis offendimus omnes. (e) Vbi autem multum peccati, ibi multum est stultitiæ. Quàm stultum est illud loqui cum Deo, & interim vagari animo, jocari cum catello, garrire cum servo. Atqui tale quid facimus quotidie, cùm precari nos credimus, mente tamen evagamur aliò, & videri nihilominus sapientes volumus. Hinc viri sapientes & sancti se fatuos ultro proclamârunt.

Davidem igitur, sub fatui schemate, denuo libitinam eludentem expendimus. At necdum discriminum finis.

(a) *Prov. c. 3. v. 7.*
(b) *Matth. c. 19. v. 12.*
(c) 1. *Cor. c. 3. v. 12.*
(d) 1. *Reg. c. 26. v. 21.*
(e) *Iac. c. 3. v. 2.*

CAPVT XII.

David ſumma pericula evadit.

MIthridates rex Ponti, idiomatum & linguarum viginti duorum peritus, auſus & Romanos bellis fatigare, antequam juventutem excederet, compluribus & maximis vitæ periculis objectus eſt. Tutores illum perferoci equo impoſuerunt, in ſpeciem ut jaculari diſceret, animo ut vitam ei ſine vi adimerent. Sed evaſit juvenis. Vbi cruentus dolus non ſucceſſit, veneno eum tollere tentârunt, ſed ea ille antidota oppoſuit, ut venena vim ſuam perdiderint. Veritus autem animoſus juvenis, ne poſt eluſas has inſidias aperto Marte pugiones & gladios in ſe ſtringerent, ſimulavit ingens venandi ſtudium: Ita quadriennium in ſilvis & nemoribus tranſegit, nuſquam uno loco diutiùs nocte unâ moratus. Ita inſidias ſibi ſtructas vitavit, & in eam ſeſe corporis affectionem duravit, ut par fuerit aſperis rebus tolerandis omnibus.

Multo tempore David nihil in urbibus inveniens aſyli, in lucis & antris vitam inopem egit. Nam ex aulâ regis Achis bidui itinere in ſpelnucam Odollam fugit. Inde ad Moabitas in Maſpha venit, ubi Moabitarum regi parentes ſuos aliquanto tempore alendos commendavit. Ex eo loco, Prophetâ Gad monente, conceſſit in Iudæam in ſaltum Hareth, inde Ceilam & Ziph abiit. Hinc in deſerto Maon ſeſe abdidit,

dit, ubi extrema periculorum, & summum vitæ discrimen adiit. Sed & hoc periculum amolitus est Deus. Quod hoc capite explicabimus.

§. I.

In specu Odollâ David inter principes curas habuit, parentes, & imbellem turbam in tuto locare. Hinc regem Moabitarum Saulis hostem submissè rogans: Maneat, oro, inquit, Pater meus & mater mea vobiscum, donec sciam, quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciem regis Moab. Manseruntque apud eum cunctis diebus, quibus David fuit in præsidio. (a) Inde consensu dato, profectus est David in metropolim Maspha, in ejus præsidio collocatus, quò tam ipse, quàm Moabitæ adversùs Saulem forent tutiores. Dum hic cum suis quadringentis aliquot mensibus agit, plures è Iudæis palantes milites eò convolârunt augmento commodo, ut sexcentorum fieret phalanx. Dum in præsidio est David, monetur à Prophetâ Gad, ut in terram Iuda redeat. Nullæ rationes additæ monitioni. Visum est enim monitori satis esse, hoc unicum significare: Noli manere in præsidio; proficiscere & vade in terram Iuda. Fortassis Moabitarum rex aliquid adversùs David machinari cœpit, ut vel traderetur Sauli, vel occideretur. Idololatris & hominibus impiis fidendum non est. Aut forsan ideo avocatus David, ne illi sexcenti milites idololatriã paullatim combiberent, aut certè ut

K ipse

(a) 1. *Reg. c. 22. v. 3. & 4.*

ipſe David graviora paſſurus, manſuetudinem & patientiam illuſtriorem exhiberet orbi. Sine cauſsâ nihil fit in terrâ. Sat rationum Deus habuit, ſed eas Davidi noluit aperiri. Nec enim Deus facti ſui rationem homini ſolet reddere. Hinc nos peſſimè curioſi non ſine noxâ quærimus: Cur hoc? cur iſtud? Quare me Deus ſic affligit? cur adverſario meo tantum in me licentiæ permittit? cur preces meas toties repetitas non exaudit? Sile lingua improba, quid obſtrepis Deo? Qui nos ſumus, ut cum Deo diſputemus? Dei velle, loco omnium cauſſarum eſt.

David obſequentiſſimus, quamprimùm audiit: Proficiſcere in terram Iuda, mox loco ſe movit in ſilvam Hareth profectus. Vbi Saul inaudiit, Davidem denuo viſum, incenſus irâ, oratione acerbiſſimâ omnem in David bilem egurgitavit. Nam ad aulicum ſuum famulitium converſus: Audite me, inquit, nunc filii Jemini, nunquid omnibus vobis dabit filius Iſai agros & vineas, & univerſos vos faciet tribunos, & centuriones? quoniam juráſtis omnes adverſùm me, & non eſt, qui mihi renuntiet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Iſai. Non eſt qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi, eò quòd ſuſcitaverit filius meus ſervum meum adversùm me inſidiantem mihi uſque hodie. (*a*) Ego princeps & rex veſter è veſtrâ tribu, tantum benevolentiæ à vobis non obtineo, quantum ſervus fugitivus, & in dominum

(a) 1. *Reg. c.* 22. *v.* 7. *&* 8.

minum ſuum rebellis; quod ſanè omni honeſtati adverſatur. Tam ſpecioſa, quàm falſa oratio. Eâ tamen ſic moti Saulis famuli, ut Doëgus, qui hactenus ſiluit, in proditionem eruperit dixeritque apud Achimelechum in Nobe viſum à ſe David, qui & panes & gladium acceperit à ſacerdote. Mox igitur accerſitus Achimelech & omnis ſacerdotum chorus Noben habitantiū. Quos furioſus Saul inſuaviſſimè ſalutans, & Achimelecho in os continuò exprobrans: Quare, inquit, conjurâſtis adversùm me tu & David? Hoſtem meum cibis & armis juviſti, ut tantò magis contra me invaleſceret improbus inſidiator. Cui Achimelechus modeſtè: Ex omni aulico, inquit, famulitio dominus meus rex non inveniet, arbitror, fideliorem genero ſuo Davide, qui ad omne regis imperium paratiſſimus, vel jubentis nutum attendit. In tam obſequiosâ fidelitate, inſidias non putem facilè quemquam ſuſpicari poſſe. Reverà rex, mihi ſervo tuo, ſuper hoc negotio nil penitus innotuit. At vero Saul jampridem violentos ac furentes impetus volutans animo exclamat: Morte morieris Achimelech, tu & omnis domus patris tui. Mox ad ſatellites converſus: Convertimini, ait, & interficite ſacerdotes Domini. Nam manus eorum cum David eſt, ſcientes quod fugiſſet, & non indicaverunt mihi. At vero regii ſtipatores velut ſtatuæ inſenſiles ſtabant, nec vel unus omnium admovit capulo manum. Obedire magis oportet Deo quàm hominibus, nulli dominorum obſequendum eſt, cùm peccatum

jubetur. Saul igitur amens furore & Doëgo præcipiens : Convertere tu,inquit,& irrue in sacerdotes. Conversúsque Doëg Idumæus irruit in sacerdotes, & trucidavit in die illâ octoginta quinque viros vestitos ephod lineo. (a) Iosephus asserit trecentos octoginta quinque cæsos. Numeravit, ut credibile, tam servos,qui cum sacerdotibus venerant, quàm omnes eos, qui ex Achimelechi familiâ sunt occisi. Neque hîc furor regius stetit. Vniversos insuper qui Noben habitaverant, viros feminásque,ipsos etiam infantes, ipsa etiam jumenta jussit interfici. O invidia! ô vorago quantos glutis! nec satiaris.

Porrò ex Achimelechi familiâ unicus effugit Abiathar, qui cruentam hanc omnem tragœdiam Davidi recensuit. Dum hæc narrantur, tristis adest nuntius,qui Ceilam obsideri, & omnem ejus viciniam à Philistæis vastari narrat. David oraculum per sacerdotem consulit, Num Philistæis occurrendum ? Solebat Deus respondere Sacerdoti, qui haberet indutui Ephod, idque non propter Ephod, sed ex promisso. Responsum est igitur Davidi; Occurrendum esse Philistæis, & Ceilam liberandam. Sed inviti erant milites sexcenti, qui caussabantur se parum tutos in Judæâ, quantò minùs id sperandum in finibus Philistæis. Eam ob rem oraculum denuo consultum,respondit: Surge & vade in Ceilam, ego enim tradam Philistæos in manu tuâ. Divinâ voce mirificè animatus David,Philistæos

(a) 1. *Reg. c*, 22. *v*. 18.

stæos aggressus, pecore illorum abacto, ipsos pæne ad internecionem cecidit & Ceilam obsidione liberatam ingressus est. Sed novæ mox turbę. Saul in exitium generi vigilantissimus, quamprimùm audiit urbe clausum: Iam, inquit, capta est hæc avis. Mox omnem vim belli ad Ceilæ obsidionem trahere destinavit. David hoc resciens oraculum iterum interprete sacerdote interrogavit, an Ceilani se [illegible] Sauli. Responsum: Traditum. Continuò David cum sexcentis suis excedit urbe, huc illuc incerto itinere factus excursiones. Quod ubi Saul intellexit prædam manibus elapsam, dissimulavit irritos conatus, tanquam aliud bello parâsset, nec Cei[illegible]. At vero David cum suo milite in tam desertas solitudines delatus est, ut nec panis, sed nec aquæ, nec commeatus quidquam potuerit illuc inferri, sed nec diu uno in loco substitit. Silvam [illegible] Ziph[illegible]ens, mox hospitem habuit [illegible] suum Ionatham, qui ad ipsum sedulo revisens, & ad toleranda quævis acerba animans: Ne timeas, ajebat, sævam sed inanem patris mei sedulitatem. Fide Deo, non comprehenderis. Te regem Israëlis sua pronuntiabit dies: ego à te secundus ero, ita bene spero: neque hoc pater meus ignorat. in eam rem alter cum altero fœdus iniit favente Deo. Et David quidem in nemore permansit, Ionathas domum rediit. Mox autem Ziphæi cives in adulationē projecti iter susceperunt ad Saulem in Gabaâ, & eblandientes ei nuntiârunt: Nonne ecce David la-

titat apud nos in locis tutissimis silvæ, in colle Hachilâ, quæ est ad dexteram deserti? Nunc ergo sicut desideravit anima tua, ut descenderes, descende: nostrûm autem erit, ut trdamus eum in manus regis. Ad quod Saul promptissimè: Benedicti vos à Domino, inquit, quia doluistis vicem meam. O pium nequam, ô colubrum amabili & picto volumine tortuosum! Addit Saul: Abite ergo, oro, & diligentiùs præparate, & curiosius agite, & considerate locum, ubi sit pes ejus, vel quis viderit eum ibi, recogitat enim de me, quòd callidè insidier ei. Considerate & videte omnia latibula ejus, in quibus absconditur, & revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum: quòd si etiam in terram se obstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda. (a) Ziphæi accepto imperio reversi velut venatici canes indagârunt omnia. At verò David solitudinem è solitudine mutans, in desertũ Maon cum suo milite se recepit. Mox adfuit Saul cum exercitu, & ita cinxit hoc latibulum, ut nulla penitus relicta sit spes evadendi. Inclusus magis & vallatus erat David, quàm in domo suâ. Iam igitur actum est: effugii locus nullus est. Nec efferri quidquam, nec inferri potest. Spes elabendi omnis decollavit. O mi David miseremur tui tuorúmque pereuntium, miseremur & collachrymamus. Modus juvandi nullus est. Vos veluti feras Saul indagine clausit: capti estis ad unum omnes. O bonæ victimæ, jam vobis culter imminet, jam ad macellum & ad aram

(a) 1. *Reg. c.* 23. *v.* 9. & *seqq.*

ram ſtatis, periiſtis omnes, regio gladio cadetis. Nec ipſa vos ſalus juverit.

Sed ô Dei providentiam ab omni æternitate pervigilem, & ô Dei potentiam infinitam! Dum David in omnem horam cruentas Saulis irruptiones metuit, ſubitò ad regem Saul nuntius pervolat, qui præſentiſſimum ab hoſte periculum indicat, rogansque & urgens regem: Feſtina, inquit, & veni, quoniam infuderunt ſe Philiſtiim ſuper terram. Continuò Saul periculis graviſſimis coactus obſidionem cœptam jamjámque ex voto finiendam ſolvens abiit rebus irritis. Ita David cum ſuis omnibus jamjam jugulandus, liber & incolumis evaſit. Iam unguibus ſævi leonis hæſerat, jam dentibus lacerandus erat, & tamen ei potentia Numinis libertatem ſubitam conceſſit. Conſiderate hîc, obſecro, admiranda Dei opera, & vigilantiſſimam momentis omnibus providentiam. Sed hîc ordine ſtricto documenta paucula expendamus.

Primum; Obedientia Davidis eximia. Monuerat eum Propheta nondum ſat notus, rediret in regnum Iuda. Nullas huic monito rationes adjecit. Objicere potuiſſet David ſuum ſuorúmque periculum, ſi ipſe Sauli vicinior, illi à Moabitis remotiores irent. Nil obduxit David, ſed obediit promtiſſimè. Non enim attendit verus obediens, Bernardo teſte, quale ſit, quod præcipitur,(a) vir obediens loquetur victorias.(b)

Alterum; Adulatio aulica quid tragœdiarum

 rum

(a) *Bern. de præcept. & diſpenſ.*

(b) *Prov. c. 21. v. 28.*

rum non excitavit? Octoginta quinque Sacerdotes occisi, urbs Nobe internecioni data: Doëgus unus assentator regius, hanc Camerinam movit. Ita non rarò voces pauculæ damnum creant in omnem vitam luendum. Divinus psaltes atteſtatur: Dilexisti omnia verba præcipitationis, linguâ dolosâ. Præcipitationis verba ſunt, quibus alter alterum fraudulenter trahit in exitium. Addit David: Propterea Deus deſtruet te in finem, evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuum de terrâ viventium. (a) Impunè non feres venenatos linguæ ſævientis morſus. Hoc David omnibus iis occinit, qui adulando, mentiendo, obtrectando, mordendo, calumniando alios in exitium conantur præcipitare.

Tertium; Invidiæ fructus multò deterrimi. Peccârit ſanè Achimelechus, quod neutiquam aſſerendum: quid illius tota domus, quid tot innoxii ſacerdotes, tot cives, tot innocentiſſimi infantes, quid tota urbs Nobe deliquit? Sed invidia, etſi oculatiſſima videatur, oculis tamen & auribus caret, inde in omnem rabiem efferata ruit. Sed advertite, obſecro, quî Deus peſſimâ Saulis voluntate uſus ad puniendos Heli poſteros. Divina maledictio in nepotes, abnepotes, & pronepotes nondum fuerat ſopita. Conſideranda ſimul etiam admiranda Sacerdotum illorum patientia. A viro unico octoginta quinque viri cæduntur, nullus reſiſtit, nullus quiritatur, nullus recuſat mori. Hinc à nonnullis martyres cenſentur. Quis autem perverſiſſimam Saulis nequitiam ſatis de-

(a) *Pſal. 51. v. 6. & 7.*

demiretur? Præceperat illi Deus, ut quidquid esset Amalecitarum perderet, eorum regem occideret; huic tamen vitæ garatim fecit,& meliora prædæ in jubentis injuriam servavit: hos verò sacerdotes nec verbulo lædendos unico, sed nimis quàm crudeli imperio jugulavit omnes, uxores & liberos,aliquot innocentum millia contrucidavit. Vel inde liquet,quid indomitus possit affectus,uti sunt invidia,ambitio,iracundia, luxuria; ubi hæ pestes, & vel harum unica occupârit animum; jam vale cælum,valete superi, vale Deus, salvete inferi. Affectus vitiosus cùm jam sui juris & libertatis est, eò impellit hominem, ut vel in apertos ruat inferos contempto cælo.Nullum horret nefas ambitio, nullum invidia. Saul invidiæ,deterrimo affectui,obsequentissimus, susque deque habuit, quid vellet, juberet Deus.Tales nos sumus,cùm maligno impetu animi abripimur, quodcunque vetitum pro licito interpretamur.

Quartum; Mansuetudo Davidis maxima. Cùm enim ei Abiathar sanguinolentam Tragœdiam,tot sacerdotum funera,vacuatam cædibus urbem,narrâsset,non ille mox in iras assurgere, bilem evomere, diris devovere, non centum millia diabolorum (quod nos solemus)in auctoris caput detestari:sed seipsum accusans: Ego,inquit,sum reus omnium animarum domûs patris tui. Reum se proclamat, etsi remotissimam huic cædi ansam præbuerit, idque ignarus secuturæ tempestatis tam cruentæ. Nimirum,quod Gregorius dixit,Bonarum men-

tium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpa non eſt. Ita David: Ego, ait, ſum reus. Et reus non erat. Quod enim fecit, neceſſitate adactus fuit. Memento igitur Domine David, & omnis manſuetudinis ejus. Neque enim injurias ſuas adversùs Doëgum aliis ultus eſt armis, quàm oratione & manſuetudine. Eâ namque occaſione pſalmum ſcripſit quinquageſimum primum. Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate? Doëgus eò prolapſus eſt iniquitatis, ut hoc facinore patrato, non ingemuerit, non ſaccum & cinerem arma pœnitentiæ ſumpſerit, ſed inſuper etiam gloriatus fuerit, tanquam fortium virorum opera ediderit. Sed expecta paullulùm Doëge, & tua tibi veniet dies, non impune tibi erit tam barbarum & immane facinus: ſicut tu Achimelechi familiam trucidâſti, ita te tuámque trucidabunt alii. Sæpiuſculè pœna ſcelus quantò tardior comitatur, tantò gravior. Conſuevit Deus moram ſupplicii compenſare ſupplicii augmentis: Serus punit, ſed ſeverus. Iuſti, Doëge, ridebunt te, quòd Saulis potentiâ, tuiſque opibus non Deo fretus oppreſſeris inſontes non multo tempore. Tu interibis æternùm. Tuum erit epitaphium: Ecce homo qui non poſuit Deum adjutorem ſuum, ſed ſperavit in multitudine divitiarum ſuarum, & prævaluit in vanitate ſuâ. (a)

Quintum; Fiducia in Deum nunquam deponenda ſeu cælum ruat, ſeu terra; ſive omnia miſceantur in horrendum chaos. Summum

(a) *Pſal. 51. v. 9.*

mum hujus fiduciæ myſterium eſt in rebus etiam minimis. Cùm in extremâ ſtaret tegulâ David, cùm omnia undique viderentur deſperatiſſima, jam concluſus, jam reti involutus, jam unguibus fixus hærebat, nec effugiendi rimula patebat ulla; ſubitò Deus adfuit, oſtenditque nunquam ſibi complures modos deeſſe, quibus ſuos in libertatem aſſerat; in ſummis periculis, in mediis flammis ſervare novit illæſos. Vndique & undique vallatus erat David, militum jamjam irruptorum gladiis objiciendus. Sed eo ipſo tempore, quod credibile, orabat David, illud animo volvens: Ego autem ſperavi in miſericordiâ Dei in æternum, & in ſæculum ſæculi. (a) In extremo res apice verſabatur. Repentè Philiſtæi irruptionem faciunt, Saul avocatur, exercitus abducitur. Ita David evaſit liber, ita conatus Saulis eluſi, ita Deus carnificinæ ſuos ſubduxit. Fidendum Deo ſemper. Nec enim unquam tam arctæ res eſſe poſſunt, qui fiduciam in Deum excludant. Supremis David anguſtiis preſſus, fidebat tamen Deo, & hunc in modum canebat: Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tuâ judica me. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei; quoniam alieni inſurrexerunt adversùm me, & fortes quęſierunt animam meam, & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum. Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ, &c. Quoniam ex omni tribulatione eripiſti me, & ſuper inimicos meos de-

(a) *Pſal. 51. v. 10.*

despexit oculus meus. (*a*) Porrò in gratiarum actionem cantandum cum Davide: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. (*b*) Quantumcunque res turbulentæ sint & desperatæ, spes & fiducia in Deum nunquam est abjicienda. Plerumque ubi spei humanæ nihil est, auxilii divini plurimum est. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion non commovebitur in æternum. (*c*) Omnia si perdas, ô Christiane, fiduciam servare memento. Fiducia seu robustior spes non confundit. (*d*) Scitote, quia nullus speravit in Domino, & confusus est. (*e*) Plæclarè dixit Cassiodorus: Magna contra diabolum arma sunt, in suis viribus fiduciam non habere, sed Deum rogare, qui adversarium possit opprimere. (*f*) Quotidie pro se quisque animo dicat: In te Domine speravi, non confundar in æternum. (*g*)

(a) *Psal. 53. toto.* (b) *Psal. 123. v. 6. & seqq.* (c) *Psal. 124. v. 1.* (d) *Ad Rom. c. 5. v. 5.* (e) *Eccli. c. 2. v. 11.* (f) *Cassiod. in psalmos.* (g) *Psal. 30. v. 1.*

CAPUT XIII.

Paratissimam David vindictam negligit.

THeodosius Imperator interrogatus, qui tandem sermones de se tam sinistros & male-

maledicos, nec facta multò meliora tolerare posset: nec enim justitiæ displiciturum, si homines oris tam improbi è medio tollerentur: Utinam ego possim, inquiebat, vel mortuos ad vitam revocare! Vox Cæsare digna. Nam & Antisthenes dicere solebat: Regium est, cùm feceris bene, audire malè. Quemadmodum etiam prisci Lacones cùm Rempublicam cuperent incolumem, id Deos rogabant, ut injurias possent perpeti. Existimabant enim, neminem facinus ullum memorabile facturum, qui tolerandis injuriis succumberet.

Rex David inter omnes profectò reges, imò inter omnes pæne homines prædicandus rex mansuetissimus. Injurias concoquere, seipsum frangere, veniam dare hostibus, vindictam substringere noverat exactissimè. Habuit is hostem capitalissimum jam suæ potestatis, obterere eum ut vermiculum potuisset, jugulandi Saulis paratissima erat occasio. Fuerunt imò, qui ad eam cædem impellerent & stimularent. Nec defuit cogitatio: Occidar, si non occidam. Iamque manus injussæ pruriebant ire in Saulis jugulum, & tamen continuit se David contentus particulâ chlamydis abscisâ. O regem verè mansuetissimum. Ita David expeditissimam sui ulciscendi opportunitatē animo ingenti negligit, quod jam explicatiùs trademus.

§. I.

E deserto Maon in loca tutissima se David contulit, ubi semitæ tam difficiles, angustæ, præcipites occurrunt, ut solis ibici-

bus

bus ſint apertæ. Vbi verò Saul audiit Davidem è Zyphæo nemore ceſſiſſe, tria millia ſelectiſſimi militis ad ſigna convocavit, cùm David vix ſexcentos ſub ſignis duceret. Quâ quidem ratione uni adversùs quinque milites pugnandum erat. Sed nec illi ſexcenti omnes in familiâ Martis cenſeri poterant. Nam inermes aliqui, plerique fugitivi, fame exhauſti, plures parum animoſi. Hinc David in extremo vitæ diſcrimine verſabatur. Dum autem Saul exercitum ducens de viâ nonnihil ſeceſſiſſet alvo citante, ignarus in hoc ipſum ſpelæum delatus eſt, ubi David cum ſuis ſexcentis latuerat. Fortè fortunâ hæc ſpecus anguſtiorem & cæcum præbens aditum, in magnam ſeſe diffundebat amplitudinem. Hinc nulla Sauli oborta ſuſpicio latitantium copiarum. Quâ in re divina ſe providentia, tam amantem ſuorum, quàm vigilantem pro ſuis, miriſſimè oſtendit. Nec dubium quin Saul putârit, in illud cavum cælo pluvio pecus agi, nec quemque hoſtium deliteſcere, cùm proximè viam fuerit. Quòd autem non viderit, nec audiverit armatas copias in id latibuli immerſas, partim curruum & exercitûs tranſvectio, partim ſubita à ſole digreſſio in cauſsâ fuerunt.

Rabbini more ſuo hìc mirè nugantur, Davidem à Deo quæſiſſe, cur in orbe patiatur muſcas, ſtultos, araneas? Ad hæc Deum reſpondiſſe, non fruſtrà, ſed orbis bono hæc condita, idque uſu fore cog. itum. De muſcis quidem, vel inde id conſtare ajunt. Cùm Sauli dormienti David poculum & haſtam

adi-

adimeret, inter Abneris pariter dormientis pedes incautum pedem posuit, non facilè retrahendum, nisi excitato Abnere; quod erat tota in se castra concitare: hîc repentè musca id effecit morsu, ut Abner pedes diduceret, ita David, ajunt, evasit indemnis. Stultos & stultitiam usu esse in Achis regis aulâ expertus est David; ubi se stultum simulâsse, unicum vitæ præsidium fuit. Tertium paullò aptiùs finxit Rabbinorum deliratio. Davide specum ingresso aditum omnem aranearum telis prætextum, ne recentis latebræ suspicio esset: quod de Felice beato Martyre vetus prodit historia: sed mittamus Rabbinorum somnia.

Cùm igitur Saul ad os speluncæ in alvo exonerandâ hæreret, milites Davidem vehementer incitârunt, faceret demum miseriarum finem, & jugularet Saulem; hoc uno sublato, se omnes fore salvos; nil opportuniùs jam posse fieri; oblatum ultro tempus non prætermittendum: ergo facinus pulcherrimum auderet. His vocibus, sed & suomet impetu concitatus David, tacitus adserpit ad Saulem ut eum occideret, id certè facere cogitârat, quod ipse fassus: Cogitavi, ait, ut occiderem te. Cogitavit, non decrevit. Nam Sauli proximus repentè facinus patrandum perhorrescens, oram duntaxat chlamydis projectæ abscidit.

Vix istud fecerat, continuò percussit cor suum David, veluti reverentiam regi debitam temerâsset: & mox ad suos versus: Propitius sit mihi Dominus, inquit, ne faciam hanc rem. Deus illum objiciet morti; sua

illum

illum dies auferet. Abſit à me, ut ego ſanguine regio manus meas polluam. At milites Davidis has religiones, & hos conſcientiæ metus non capiebant. Quocirca ipſi ſuas manus huic facinori conſecrare paratiſſimi: Si tu nolis, inquiunt, nos in eum irruemus. Hîc David ſuum militem modis omnibus coërcere ſtuduit, alioqui rex certò animam ejeciſſet cum alvo.

Vbi Saul aliquantulùm à ſpecu digreſſus, David in apertum prodiens ex antro vociferari cœpit: Domine mi rex. Reſpiciente Saule, David prono corporis flexu adorans regem: Quare, inquit, verbis obtrectatorum credis? Non inſidiatur tibi gener tuus, rex magne, ſed inſidias patitur. En ipſe hodie tuis vidiſti oculis, quis meus in te ſit animus. Iam in manu meâ eras, & cogitavi, ut occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus. Dixi & ſtatui nunquam inferre manus meo Domino. Imo vide, pater mi, vide, & propius intuere partem tuæ chlamydis in meâ manu; unâ eadémque operâ te jugulare potuiſſem, quâ veſtimenti tui limbum præſcindere. Agnoſce demum, obſecro, nihil à me hoſtile cogitari, nullas à me tibi inſidias ſtrui, quod tu tamen in me machinaris, idque unum agis, ne ego vivam. Iudicet Dominus inter me & te, & ulciſcatur me Dominus ex te; manus autem mea non ſit in te. Verbo veteri jactatur: Ab impiis egredietur impietas. Ego igitur dextram à te meam abſtinebo. Dominus vindex omnium eſt. Quem perſequeris rex Iſraël, quem perſequeris? Canem mortuum perſequeris, & puli-

pulicem unum. Sed ego hanc omnem caussam arbitriis divinis committo, ad Dei nutus me totum fingo & accommodo. Dei tribunal specto. Potens est Deus tuas omnes contra me molitiones retundere. Finierat David, & continuò Saul blandissime: Fili mi David, ait, agnosco voces tuas. Et mox sonoro verba turbavit fletu (videte crocodili lachrymas) jamque sermonem cæptum resumens: Iustior, inquit, tu es, quàm ego, tu enim mala quæ intuli, beneficiis superâsti, tua me virtus triumphat. Hoc insuper hodie addis benevolentiæ, & ingenue detegis, quam mihi feceris vitæ gratiam. Non diffiteor, in tuam me potestatem Deus tradidit occidendum, & tamen tua mihi pepercit æquanimitas. Quis ille, qui suum inimicum cædi tam opportunum inveniat, & incolumem dimittat? Remuneretur hoc Deus, referátque tibi parem gratiam: (O voces vulpinas!) Et quandoquidem non ignarus sum te Israëlis regem certò futurum, hoc unum te oro, religione jurisjurandi pollicere familiam meam à te non extinguendam, nec nomen meum extirpandum. Neque hoc recusans David jurejurando se Sauli obstrinxit. Ita Saul domum, David in loca concessit tutiora. Noverat quippe David inconstantiam Saulis, & effrænes animi affectiones, quare non minùs cavendum sibi censuit, cùm omnia prolixissime Saul promitteret, quàm cùm mortem minaretur. Diabolus Saulem rexit & impulit, quoquò voluit; cum diabolo nullæ induciæ, pax nulla sanciri potest. Nunquam magis ini-

L micus

micus nocet, quàm cùm blanditur. Ioab Amasam inter benevolentiæ signa jugulat, Absalon Amnonem in convivio inter Sirenum cantus trucidat. Videtur subinde diabolus feriari,: fraudes sunt non feriæ. Nonnunquam vim concitandi ad vetitum remittit, ut resumptis viribus tantò potentior insurgat ad nocendum. Huic veteratori nunquam fidendum. Sed hinc nobis triplex nascitur consideratio.

Prima; inæqualitas ingeniorum, & inde cura vel neglectus æternorum. Saul tria millia selectorum militum eduxit, ad vestigandum servum fidelissimum, cujus omnis noxa fuit, strenua integritas. E diverso David quibuscunque potest modis coërcet suos, ne confodiant hostem capitalem, qui virtutis nihil, hoc unum habuit boni, in regem fuisse unctum. Quod etiam David reveritus: Non mittam, inquit, manum meam in eum, quia Christus Domini est. Quod beatus Gregorius observans: Etiamsi, ait, magistratus, aut dominorum quispiam erret, nec faciat, quod æquum est, subditis tamen nequaquam permissum est iis obtrectare Quia subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorum vitam, nullo linguæ gladio percutiunt. (a) Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. (b) Idcirco dixerat David: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem; hoc mihi Deus prohibessit, ne Christum

(a) *Greg. part. 3. Pastoral. admonit. 5.*
(b) *Ad Rom. c. 13. v. 2.*

ſtum domini obtruncem. Deo judici relinquendus eſt. Saul cognito hoc tanto beneficio, eliminare debuiſſet è pectore, quidquid in eo ſimultatis latuiſſet; imò ſi vel regno ceſſiſſet, vitæ ſervatæ gratiam non exæquaſſet. Verùm conſidera, inquit Eccleſiaſtes, quod nemo poſſit corrigere, quem Deus deſpexerit. (a) Nónne demum rex Saul poſt tot luculenta teſtimonia pro Davide dicta, poſt tot irritos conatus ſuos, poſt tot evidentia innocentiæ David argumenta reſipiſcere, omnéque odium evomere debuiſſet? Verùm tam conſtanter nequam eſſe ſolet, quem affectuum tyrannis occupavit. Ita ſi quem ambitio, avaritia, libido, temulentia, invidia, ſimiléſque animi peſtes corripiunt, haud facilè is eluctatur è luto: poſſet ſi vellet; ſed qui ſibi vim faciant, vix ulli ſunt.

Et videte mihi Saulem virum ſumme politicum, ad res caducas & fluxas attentiſſimum, cætera nec penſi habentem. Nil ipſi curæ eſt, quam facinorum veniam à Deo exoret. Illatum multiplex Davidi damnum qui ſarciat, ſollicitus eſt; hoc unum laborat, ne ſua poſt ſe familia intercidat. O miſer quid proderit tibi, ſi tuum genus inter Hebræos floreat, & tunc ſpiritus inter diabolos ardeat? Horum talium politicorum ingens ubique numerus, qui omnes curas & cogitationes conferunt in nugas, ſomnia & umbras, nihil de futuris, de æternis ſolliciti: Vocaverunt nomina ſua in terris ſuis. (a) Quandoquidem ea non ſunt ſcri-

 pta

(a) *Pſal, 48, v. 12.*

pta in cælis. Omnia negligit, qui negligit æterna.

Altera consideratio, Davidis mansuetudo & humilitas. Capitalem hostem compellans David: Pater mi, ait, vide & cognosce. Ætate Saul pater fuit Davidis, nam annum sexagesimum excesserat, David viginti septem annorum erat. Dein affinitate Saul pater dici poterat, quia socer. Hunc insidiatorem suavissimè affatus: Pater mi, ait, vide. Et quem persequeris, rex Israël, quem persequeris? canem mortuum persequeris & culicem unum. Hebræis vile & exosum animal canis, cane mortuo nil abjectius. Huic sese confert David, imò & pulici. Quid agit Dominus meus rex, quòd arma moveat, & bellum gerat cum cane mortuo, aut pulice uno? Non id operæ precium, nec tanti est familia mea, ut adversùs eam bello certet tantus princeps. Miratus hanc modestiam Chrysostomus: Tanta vis est, inquit, orationis se humiliantis, quæque nihil sonat iracundum, nihil minax, ut hostem infensissimum frangat. Quod & Salomon dixit: Responsio mollis frangit iram. Eodē teste Sicut fremitus leonis, ita & ira regis, *(a)* Nam indignatio regis, nuntii mortis, & vir sapiens placabit eam. David vel eo etiam nomine verè sapiens, quia Saulis iram compressit, & lachrymas expressit è silice. Quid igitur Davide felicius, ait Chrysostomus, qui ex homicidâ fecit patrem, ex lupo ovem, qui fornacem iracundiæ multo implevit rore: idque non verbis solùm, sed & factis; & incli-

(a) *Prov. c. 19. v. 12.*

inclinans se David pronus in terram adoravit? (a) Summa & mansuetudo & humilitas. His geminis alis in solium evectus est David.

Notus de Regulo apologus. Ferunt inito concilio de rege sibi præficiendo decretum ab avibus, eam pro reginâ fore, quæ ceteris celsiùs subvolaret. Regulus inter volucres minima, alis aquilæ se insinuans in ejus scapulis resedit. Evolat ardea, & ceterarum se visui, non item aquilæ subducit. Nam aquila longe sublimiori volatu aëra tranavit, & cùm cerneret nullam avium audere virium periculum ampliùs subire, jam defatigata cœpit descendere. At ecce tibi regulus suâ humilitate illuc provectus à scapulis gestatricis recens subvolavit, & vicit omnes. Quo stratagemate Basilicum sibi nomen acquisivit. Haud aliter David, pulici & mortuo cani se comparans, eâ humilitate ac mansuetudine in regale solium longe supra Saulem evolavit. Hoc ajo: præeuntem habeamus Deum, sequamur nos; hac tali humilitate ac mansuetudine cuncta penetrabimus.

Tertia, vindictæ continentia. *Non mihi si centum linguæ sint, oráque centum*, satis explicem hanc Davidis contra seipsum pugnã & victoriam. Capitalissimum hostem jam unguibus concluserat, & tamen illi pepercit; potuisset illum ut musculum, aut vermiculum obterere, & tamen ei pepercit. Plurima suadebant cædem, & tamen ei pepercit. Nec suadebant tantùm cædem pluri-

(a) 1. *Reg. c.* 24. *v.* 9.

ma, sed & impellebant, & pæne cogebant; ipsius scilicet inimici aspectus, cohortatio militum, metus à militibus ne aversantem cædis Davidem tollerent, deinde facinoris patrandi facilitas, præteritorum memoria, futurorum formido, homicidium à Saule sæpius in Davide tentatum, perpetuæ insidiæ, nulla uspiam locorum securitas: illa verò cogitatio maxime urgebat; tandem aliquando finem tot miseriis imponeret: Hæc omnia inflammabant, ut auderet, quod cogitaret, & tamen ei pepercit. Taceat jam Tullius suum, quem cælo attollit, Iulium Cæsarem, qui solas oblivisci injurias, ipsis etiam parcere consuêsset hostibus: eò certe Iulii virtus non ascendit, quò Davidis, qui non in se solùm iram omnem vindictæque cupidinem extinxit, sed etiam in suis militibus. Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eos, ut consurgerent in Saul. (*a*) Nos in vindictam pronissimi, cùm nostras vires ad lædendum imbecilliores animadvertimus, cælum & terram in subsidium vocamus, Superos imploramus vindices, Acheronta movemus. (*b*) Contrarium rogat David. Propitius mihi Dominus sit, ne faciam hanc rem.

Chrysostomus hîc objicienda diluens: Ne dicas, inquit, illum nihil eorum affectuum sensisse; considera, quàm vehementer exasperatus sibi temperârit. Iam cogitaverat Saulem occidere, sed Dei amore continuit se. Hujusmodi sunt Sanctorum animæ, priusquam

(a) 2. *Reg. c.* 24. *v.* 8. (b) Wil Gott nit helffen/ so helff der Teuffel.

quam concidant, resurgunt, priusquam ad peccatum perveniant, refrenantur; eò quòd sobriæ sint, sempérque vigilent. Hæc non audiamus tantùm, verùm etiã imitemur. (a)

O Christiani, obsecro, amore Domini IESV veniam date inimicis, sepeliantur injuriẹ, cadant odia, deponantur simultates, inimicitiẹ omnes extinguantur, placeant amor & concordia. Multò generosius sed & lucrosius est parcere, quàm perdere. Et quamvis tempus locusque vel maximè invitent ad lædendum hostem, cavete tamen; opinemini concessam vobis ulciscendi opportunitatẽ, sed oblatam potiùs servandi hostis occasionem. Negligimus à fronte capillatam? in longum ibunt odia, & sub ipsum vitæ finem recrudescent. Periculosissimum prorsus est, ne ipsis odiis immoriamur. Quanti fuerunt, qui hẹrente in extremis labris animâ, jam ad æternitatem ducendi, contumacissimè tamen veniam negârint hosti Non ignota cano. Sapricius sacerdos & Nicephorus civis Antiochenus, amici quondam intimi, demum alter ab alterius se familiaritate turpiter disjunxit. Nicephorus sæpiusculè misit, qui veniam rogarent. Accessit demum & ipse Sapricium, atque ad illius pedes abjectus per Christi sanguinem & mortẽ rogavit, faceret culpæ gratiam. Sed semper rejectus est. Ortâ interim in Christianos sævâ tempestate, Sapricius quidquid tormentorũ admovebatur, constantissimè tulit. Tandem duci jussus est. Nicephorus in viâ homninem aggreditur, & ignoscentiam per Christum

(a) *Chrys. tom. 1. hom. de David & Saul.*

IESVM orat; rejicitur. Redit denuo, & idem flexis genibus lacrymisque infusus flagitat, iterum rejicitur. Ita perventum est ad supplicii locum: hic Sapricius mente titubans, caussam interrogat, ob quam perimendus sit? Quia, inquiunt, diis sacrificare noluisti. Ad quos Sapricius: Gladium, inquit, abstinete, & promptè faciam, quod clementissimi Cæsares nostri jusserint. Ita pedem, quem in cælo jam fixerat fœdissimè retrahens, ejurato Deo idolis fecit, & ad inferos se præcipitavit. Iustus es, Domine, & rectum judicium tuum. Noluit Sapricius iterum ac sæpius rogatus gratiam offensæ facere: Noluit Deus æquissimè supremam mortis beatæ gratiam, noluit jam paratam martyrii palmam & lauream tribuere. Ignoscere, Saprici, noluisti inimico, nec Deus ignoscet tibi. Pereat, qui servari non vult, abeat ad inferos, qui spernit cælum; ardeat cum diabolis, qui Deo ignoscentiam jubenti refragatur.

Idcirco, Christiani, quævis potiùs patiamur, quàm ut contra ullum hominem simultatis aliquid aut odii aut amaritudinis animo nutriamus. Nunc ergo, inquit Paulus, deponite vos omnia, iram indignationem, malitiam. (*a*) Quoniam sumus invicem membra. (*b*) Dimittite, & dimittemini. (*c*) Non dimittitis? nec Deus dimittet vobis. Certissimum, malè merenti par erit. Neque hîc curiosiùs scrutemur jure an injuriâ malevolum in nos animum gerant inimici. Vt ut sit, nostrum est dicere: ignosco hanc illi

(a) *Colos. c. 3. v. 8.* (b) *Ephes. c. 4. v. 25.* (c) *Luc. c. 6. v. 37.*

illi offensam condono, mitto hanc noxam, istud & istud & illud animo indulgeo. Si hoc prompte integréque faciamus, in angustiis licebit cum fiduciâ magna succlamare ad Deum: Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus. Te jubente præmium reposco. Propter te sæpius, mi Deus, hosti meo de corde meo veniam dedi. Et ego nunc delictorum veniam rogo. Nihil est, quod dubitemus, aut metuamus; veniam certò impetrabimus. Chirographum Christi est; Dimittite & dimittemini.

CAPUT XIV.

Nabalis injurias David condonat.

LApides arsisse sæpius sacræ profanæque litteræ testantur. Plinius Major id asserens: In Lyciâ, inquit, lapides facе tacti, ut lignum ardent. Quod Hebræorum judicum historia confirmat his verbis: Ascenditque ignis de petrâ, & carnes azymósque panes consumpsit. *(a)* A morte Samuelis, ævo Davidis non absimilis ortus est ignis, ad quem viri duo, una femina stabat. Virorum unus ligna, situlam resinæ & folles ferebat manu, animando igni. Eidem extinguendo femina lac & aquam portabat, unáque vasculum, quo aquam & lac effunderet in ignem. Vir alter ea gerebat instrumenta, è quibus difficile conjectes, sopire voluerit ignem, an excitare, scilicet siphonem, massam niveam & harpagonem. *(b)* Siphone ac har-

(a) *Iudic. c. 6. v. 21.*

(b) Sprit/ Schneeball/ Fewrhacken.

harpagone tam refici poteſt ignis, quàm dividi & extingui. Nec neſcimus in monte Æthnâ, Solino teſte, ignem & nivem amiciſſimè ſimul habitare, ſervatâ utrinque cõcordiâ. Hæc ego ſymboli vice præmiſerim.

Nabal homo horridus, impolitus, agreſtis, barbarus, oratione ac moribus aſper & durus, oris ferrei, homo pæne lapis: de eo certè dictum: & factus eſt quaſi lapis. (a) Vir iſte inhumanus, hebes, ſaxeus, ignem excitavit, qui homines & pecudes hauſiſſet, niſi eum prudens fæmina ſopiiſſet. Primò igitur Nabalem cum lignis, pice, follibus: dein uxorem illius cum aquâ, lacte, ac vaſculo deſcribemus. Addemus hîc Davidem cum ſiphone, maſsâ niveâ & harpagone. Hic ad Nabalis domum properavit, ut feriret, occideret, mactaret, multum ſanguinis funderet; ſed in occurſum prodeunte Nabalis conjuge, continuit impetum & reſtinxit ortum incendium. Hoc igitur capite geminos viros illos Davidem & Nabalem, fæminámque prudentiſſimam Abigailem ita conſiderabimus, ut à ſingulis his hominibus præceptionem triplicem hauriamus. Dicendorum ſumma eſt: Injuriæ Nabalis à Davide condonatæ.

(a) 1. *Reg. c.* 25. *v.* 37.

§. I.

Samuele Hebræorum judice defuncto, David cum ſexcentis ſuis è ſilvâ in ſilvam errabundus commigravit. Vbi autem intellexit in Nabalis ædibus feſtum diem & convivia agitari ob tondendas oves, decem è

ſuis

ſuis miſit, qui egeno militi ſportulas ac ſtipem (a) peterent, unáque dicerent, ſe ſuoſque ipſi nunquam obfuiſſe, nihil pecoris abegiſſe, ſed illius potiùs cuſtodem egiſſe, quare jam neceſſitati, & fami non negaret opem, ſed daret, quidquid manus ejus inveniret. Nabal homo tam fatuus, quàm opulentus, non tantùm equeſtri ſtipe vacuos, ſed contumeliis inſuper oneratos dimiſit. Non obolum, non miculam ſuppeditans: Quis, inquit, eſt David, & quis eſt filius Iſai? Hodie increverunt ſervi, qui fugiunt dominos ſuos. Num ego meis tonſoribus paratas eſcas, potúmque auferam, ut viris ignotis dem? Ite, nihil do. His auditis David: Heus, inquit, viri manum admovete capulo. Nabali pereundum eſt, ita juro, & toti ejus familiæ; omnem domum ejus evertam cædibus, & nec cani quidem parcam. Interim ſervorum quiſpiam Abigaili dominæ narrans, quàm inhumaniter & barbarè reſpondiſſet herus: Obſerva domina, inquit, expende viri tui deparcam ruſticitatem. Rogaverat David noſtrum dominum non grandia, dignus cum ſuis qui impetraret. Nam viri iſti ſanè modeſti, toto tempore, quo caſtra nobis vicina habuerunt, nihil unquam de pecore rapuerunt; imò etiam ab omnibus aliorum injuriis nos defenderunt. Quocirca vide quid hac in re agendum, & dum licet, tibi conſule. Vir tuus ad finem deduxit nequitiam ſuam, æque omnibus aſper eſt, nullius admittit verba. Grande malum imminet huic domui,

(a) Ritterſtewr.

domui, nisi quis maturiùs ei occurrat. His vocibus Abigail exterrita, mox ducentos panes, duos cados vini, quinque coctos arietes, quinque modios farinæ, uvæ passæ centum sportulas, ficuum fiscinas ducentas in viam composuit. Hac annonâ oneravit asinos, præcepitque servis, ut maturarent iter, séque præcederent. Confestim ipsámet etiam asinâ vehens, secuta est suos. In occursum properante David mox è jumento desiliens & ad Davidis pedes accidens, eâ oratione animum iratum molliit, ut David continuò placatus, à destinatis cædibus temperârit. Eo die Nabal hilaritati simul, & ebrietati plurimùm indulgens, nihil periculorum somniavit. Die altero narravit ei uxor, quid in ipsum tempestatis coxisset David: *Et emortuum est cor ejus intrinsecus, & factus est quasi lapis. Cúmque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal, & mortuus est.* (a) Incendium excitavit vir iste ingens, & auxit lignis, pice, follibus.

Primus igitur è tribus, quem sumpsimus depingendum, est Nabal. Quem sacer historicus his encomiis insignit: Vir ejus durus, & pessimus, & malitiosus. Durus erat, agrestis, asper, barbarus, præsertim ob ingratum animum. Nabalis servus ingenuè id fassus: Nec unicam, inquit, oviculam, non ungulam, non flocculum oviculæ perdidimus in horum viciniâ: imò pro muro erant nobis, tam in nocte, quàm in die, omnibus diebus, quibus pavimus apud eos greges.

Idem

(a) 1. *Reg.* c. 25. v. 37.

Idem & David asserens: Verè, inquit, frustra servavi omnia, quæ hujus erant in deserto, & non periit quidquam de cunctis, quæ ad eum pertinebant, & reddidit mihi malum pro bono. *(a)* O ingrati animi crimen quàm in orbe liberaliter à diabolo satum copiosè provenis ubique? Quòd si, ait Ambrosius, gratiam homini non referre, simile homicidio est, quantum crimen est non referre Deo? Nec Quintilianus à vero aberrans: Maximum, inquit, omnium vitiorum signum est ingratitudo. Nabal quia ingratus, ideo tam rudis & inhumanus. Et quamvis depulsam cladem opportune illi narrârit uxor, ille tamen nec uxori, nec Deo gratias egit, nec ullam morum emendationem promisit, verissimus stupor. Ita lignis ignem auxit, sed & picem adjecit immisericordiâ, vir pessimus. Nam etsi nil unquam à Davide commodi habuisset, tamen illi ejúsque militibus, ejusdem religionis hominibus, ut Israëlitis, ut egenis, & in extremâ necessitate constitutis misericordiam tribuere, & opem ferre debuisset, præsertim tam modestè petentibus: Inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis. *(b)* Sed & immitissimus Nabal, nec multum nec modicum dedit, quidquid petebatur, recusavit, omnis commiserationis expers, vere pessimus & monstrum hominis Quis enim verò credat, eundem & parcum & prodigum esse posse? Nabal tenacissimus simul & profusissimus homo fuit. Deparcus in eo erat, quòd excubitoribus tam fidis & pauperibus nec vappæ sex-

(a) 1. *Reg.c.*25.*v.*21. (b) 1. *Reg.c.*25.*v.*8.

sextarium, nec panem quidem unicum, nec unicum quidem hœdulum dari sustinuerit. Nihilominus decoctor iste sumptus effudit: Ecce, erat ei convivium in domo ejus, quasi convivium regis. Abigail uxor Nabalis auctoritate suâ inde rapuit quinque jam coctos arietes, nec defectus ullus est notatus. Sed ejuscemodi monstra tellus alit multa. Sunt homines, qui tenacissimi simul sint & profusissimi: tenacissimi cùm egentibus, cùm domesticis, cùm pupillis & viduis dandum; profusissimi, cùm pompæ res agitur, cùm novæ vestes dictandæ, cùm convivia apparanda. Transgressiones hic ubique plurimæ. Annonæ charitatem querimur, eam interim prælautis conviviis & vestitu insolentissimo nimiùm quantùm augemús & incendimus. Iam plurium annorum bellis premimur & exhaurimur, (a) nos tamen vestiarios & convivales sumptus non imminuimus: perinde si laudis sit, aut patrimonium in vestem, aut plurimum censûs in convivium effundere. Minuendus hic luxus, aut certe publicis cladibus multò gravius feriemur. Sed & maledicentiæ folles inflavit Nabal. Non solum enim vacuos donis, sed & oneratos conviciis dimisit. Repulsam pati, durum: insuper contumeliis affici multò durius; læsa patientia fit furor: Si negas stipem, non nega humanas voces, amicum vultum: Vtrumque negans Nabal & maledicentiæ folles inflans: Quis, inquit, est David, & quis est filius Isai? hodie increverunt servi, qui fugiunt domi-
nos

(a) *Maximè ab anno* 1618. *ad annum* 38.

nos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis & dabo viris, quos nescio, unde sint? (*a*) Hoc habent morosi & acerbi homines, qui licet maximè sint monendi, minimè tamen sustinent moneri, imò nec quidem rogari. Nabal veluti rubus aculeatus fuit, quem nemo tangit impunè, filius Belial, *ut nemo posset* ei loqui. Amplam habet familiam Nabal, & plurimos cognatorum, qui ab ipso minimè degeneres, monitorum impatientes, monitoribus asperi, difficiles & animo intractabili, admonitiones etiam blandas repugnanter ferunt. Ita Nabal linguâ improbâ velut folle incendium excitavit.

Abigail restinxit ignem. Nam aquam & lac suo utrumque vase attulit. Aquam submissionis & humilitatis affudit huic igni. Nam procidit coram David super faciem suam, & adoravit super terram, & cecidit ad pedes ejus. (*b*) Tam supplici gestu orationem orsa, pæne tertio quovis versu Davidem dominum, se ancillam proclamavit. Nec ante verbum prolocuta, quàm sibi benevolentiam sui auditoris concilians: Loquatur, obsecro, ait, ancilla tua in auribus tuis, & audi verba famulæ tuæ. Dein sibi, licet innocenti, cùlpam impingens: In me sit domine mi, ait, hæc iniquitas. Itaq; vicit perorando fere antequam inciperet pugnare. Nullum est incendium, quod aqua submissionis non frenet. Rèsponsio mollis frangit iram:

(a) 1. *Reg. c.* 25. *v.* 10. & 11.
(b) *Ibid. vers.* 23.

iram: Sermo durus suscitat furorem.(a) Quisquis viderit iracundiæ ignem in pectore alieno gliscere, mox submissionis aquam affundat, & ignem sopiet etiam vehementẽ.

Vas aquæ & lactis prudentia est. Peroravit Abigail perquam prudenter, caloribus Rhetoricæ ac legibus erudite prorsus usa. Prudentis ac submissæ orationis membra hæc erant. 1. Improbam mariti stultitiam ab optimo rege non esse attendendam ostendit. 2. Divinam laudat providentiam, quæ animosissimum principem abstinuerit à cæde. 3. Rogat efflictim munus non grande admittere dignetur. 4. Culpam, si quam commiserit, deprecatur. 5. Laudando & optime precando erudit suavissime, & dehortatur à cæde: Quia tu, Domine mi, ait, prælia domini prælîaris; ideo nil unquam crudelitatis & malitiæ reperiebatur in te. Hinc Deus ab omni hoste ubique te proteget, eritque anima domini mei custodita, quasi in fasciculo viventium, apud Dominum Deum tuum: vita tua custodietur in numero & congregatione eorum, quos Deus tutelâ singulari vivos & incolumes, adversùs omnem machinationem aut vim hostilem servat. Ita contigit Davidi. Nam innumeris præliis implicitus, & infinitis variorum insidiis appetitus, ope tamen divinâ semper incolumis evasit: Pergit porrò Abigail: Inimicorum tuorum anima rotabitur, quasi in impetu & circulo fundæ. (b) Quicunque tibi & Deo (cui tu militas) adversantur, quan-

(a) *Prov. c.* 15. *v.* 1.
(b) 1. *Reg. c.* 25. *v.* 19.

quantumcunque sibi potentes ac sapientes videantur, quia tamen tutelâ Dei sunt destituti, stabiles nunquam erunt aut securi; sed sicut lapis, vel fundâ excutitur, aut in fundâ rotatur, & circumagitur, sic impii angore ac turbine perpetuo implicantur, dum in orcum excutiantur. 6. Prædicit à Deo evehendum in regale solium, & tunc ingenti fore solatio sanguinem innoxium non effudisse. 7. Rogat demum ancillæ suæ infimæ meminerit, cùm plenè rerum potitus fuerit. Oratio prudentissima, plena salis & optimi aromatis. Illud in eâ singulariter observandum: Erit anima Domini mei custodita quasi in fasciculo viventium. Sicut hortulanus colligit flores, stringitque filo, ne diffluant, ita Deus sanctiores homines plerumque duriùs tractat, & vinculis continentiæ ligat, eos tamen hac ratione servat. At verò homines solutioris, effrenatæ libidinis, impotentis iræ & invidiæ, singularis arrogantiæ, ultionis & vindictæ cupidissimi, nunquam tranquilli agunt, perpetuo velut turbine rotantur, deniq; velut lapide fundæ impositi, in ignem æternum excutiuntur. Atque hac Abigail prudentiâ veluti vasculo submississimam suam eloquentiam propinavit Davidi. Addidit etiam lac liberalitatis, quod plenâ manu effudit in exortum ignem. Nemo Abigailem audiit dicentem: Nostri convivii finem expectabo, & auferam inde reliquias; hîc contenti sunto hi vagi milites. Non ita Abigail; munificè prorsus largita est duas vini serias, (a)

M pa-

(a) Zwey Weinlägl.

panes ducentos, quinque coctas oves, quinque farinæ modios, centum fiscellas uvæ passæ, ducentas ficuum corbulas. Hoc tali facte incendium sopivit, alioqui vix multo sanguine extinguendum. Nimirum, quod Chrysostomus dixit: Officiorum assiduitate hostes conciliandi sunt. (a) Dare Deo accipere est, inquit Nazianzenus. Deo autem dat, qui stipem pauperibus non negat.

Tertio loco describendus nobis est David, cujus anceps est aspectus: nam, ut suprà diximus, incendiarium siphonem, massam niveam, & harpagonem fert manu. Sipho vomens oleum, submississima erat obsecratio, quæ militibus aditum aperiebat; nil certæ stipis præscribebat, non æstimationē incendii indicebat, hoc unum petebat: Quodcunque invenerit manus tua, da servis tuis; mendici sumus, nec album, nec atrum panem recusamus. Sed hic ipse Davidis sociorúmque tam modestus ac mollis rogatus, jussit convalescere luculentos ignes. Oleum erant Davidis verba, sed quia hominem furibundum offenderunt, in flammam abierunt. Hic porrò considerandum, quàm David castrensem inter suos disciplinam sanxerit; Nabali dici jussit ex vero: Ex multis annis salvos faciens tuos, & omnia tua, modicum quid peto. His missi milites addiderunt: Nunquam pastoribus tuis molesti fuimus, nec aliquando defuit quidquam eis de grege, omni tempore, quo fuerunt nobiscum in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Deus! quàm seria hæc milita-

(a) *Chrys. ho. 58. in Gen.*

litaris disciplina ! famelici, egentes, obærati stipendiis carebant, & tamen alieni pecoris nil attingebant. O duces, ô milites, quàm ista nihil ad vestros mores sunt? Vos rapinis & deprædationibus omnia confunditis, amicum etiam pecus abigitis, & vel nudos spoliatis, pauperrimos reculis omnibus exuitis, & ut cruenta sint spolia, vitam ipsam rapitis. Hęc memoranda sunt facinora vestra.

Verùm & hamâ usus est David, quâ ignē & fovemus & dissipamus : nam exposito Nabalis durissimo responso, classicum imperans cani; Heus, inquit, milites accingatur unusquisque gladio suo. Hæc faciat Deus inimicis David, & hæc addat, si reliquero de omnibus, quæ ad ipsum pertinent usque manè, mingentem ad parietem. (*a*) Funeribus domum Nabalis opplebimus. Hic quidem David gravius deliquit, sed solâ voluntate decrevit omnes jugulare, sed nemo unus jugulatus est. Pessimè quidem egerat Nabal, sed ejus solius delictum tot cædibus non erat puniendum; nec ullo jure David in tot innoxia capita sævire potuisset. Peccavit igitur, præsertim cùm crimen jurejurando decerneret. Quod Augustinus affirmans : Iuravit temere, inquit, sed non implevit jurationem majore pietate. E duobus peccatum minus elegit. Ita & Herodes multò rectiùs fecisset, si scelestum, quo se obstrinxerat, jusjurandum violasset, quàm quòd viri sanctissimi caput amputari mandarit. Ita & nos improbè juramus in lites & aliorum damna, in negandam hosti ve-

(a) 1. *Reg. cap.* 25. *vers.* 13. & 23.

veniam, in inferendam alteri calumniam, aut injuriam; & multò improbiùs jusjurandum istud non contemnimus & relinquimus.

Porrò & massam niveam, sed liquatam David, vindictæ veniam ad hoc incendium attulit. Oratione prudentis feminæ placatus omnem iram posuit, omnem ulciscendi cupidinem abjecit, sed eò per notitiam divinæ providentiæ pervenit, cui gratias agens: Benedictus, inquit, Dominus Deus Israël, qui misit hodie te in occursum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuisti me hodie, ne irem ad sanguinem, & ulciscerer me manu meâ. Alioquin vivit Dominus Deus Israël, qui prohibuit me, ne malum facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, non remansisset Nabal, usq; ad lucē mingens ad parietem. (a)

Ita David providentiam Dei luculentam agnoscens, divinæ voluntati suam hactenus adjunxit, ut in eo solo suaviter acquiesceret, quod Dei nutu consilióque gestum cogitavit. Hinc nullæ penitus auditæ super hoc mulieris occursu querelę. Fuissent, qui dixissent: Quis diabolorum hanc feminarum advexit? Turbavit hęc omne nostrum consiliū. Nil horum David, sed: Benedictus Deus, benedicta hæc prudens femina, benedictum potens ejus eloquium. Ergo Domine, memento David, & omnis mansuetudinis ejus. Irâ exacerbatus venerat David, sed iras mox compressit, acerbam animo ultionem coxerat David, sed à feminâ persuaderi se passus, in-

(a) 1. *Reg. c.* 25. *v.* 32. *& seqq.*

injurias omnes promptissimè condonavit. Nec invalidæ fuerunt hujus mulieris rationes. Duplici ea usa est argumento. 1. Talem principem, regis generum, personam publicam privatas exercere injurias non decet. Aquila non columbulas, non muscas venatur. Hadrianus jam Imperator jam desiit ultionem ex illo petere, quem insectatus fuerat privatus. Cúmque ille alter occurreret; Evasisti, ait Imperator, nec enim mihi ampliùs licet injurias persequi. In eam rem Annæus Seneca insigniter philosophatus: Proprium est, inquit, magnitudinis veræ, non se sentire percussum. Immanis fera latratum canum lenta respexit: sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat: qui non irascitur, inconcussius injuriâ perstitit; qui irascitur, motus est. Plus mihi nocitura est ira, quàm injuria. Quid ni plus? illius modus certus est: ista quousque me latura sit, incertum est. Non possum, inquis, pati. Grave est, injuriam sustinere. Mentiris. Quis enim injuriã non potest ferre, qui potest iram? Adjice nunc quòd id agis, ut & iram, & injuriã feras. Quare fers ægri rabiem, & phrenetici verba, puerorum protervas manus? nempe quia videntur nescire, quid faciant. Quid interest, quo quisq; vitio fiat imprudens? imprudentia par in omnibus patrocinium est. Illud non venit in dubium, quin se exemerit turbæ, & altiùs steterit, quisquis despexerit lacessentes. (*a*) Pumiliones illi angusti & degeneris animi, nil injuriarum possunt concoquere. Spartanâ se nobilitate genitum

(a) *Sen. l. 3. de Ira, c. 25.*

nemo certiùs probaverit, quàm libenter ac facilè ignoscendo. 2 Argumentum oratricis mulieris: Deum habet propitium, qui propitius est aliis. Res omnium pulcherrima, addo, & divina, animi moderatio. Nec verò majus est aliquid, nec ferè mirabilius, quàm quòd is, qui multos vicerit, seipsum demum vincat, possitque ignoscere, qui potuit vincere, & incolumes velit esse eos, quos jure velle posset petire.

Athaulphus Gothorum rex, qui Alarico in regnum successit, moderationis hac in re illustre dedit specimen. Is Româ post Alarici interitum hostiliter repetiâ, in animo habuit eam receptam funditus evertere, diversóque urbem loco statuere, ac Gothium pro Româ nominare, memoriâ Cæsarum omni abolitâ, ut Athaulphi fama noménque in posteros transmitteretur. Sed Placidæ coniugis suasu adeò est mutatus, ut brevì non hostis, sed amicus urbis, non eversor, sed instuarator sit dictus.

Recentioris est memoriæ, quod subjungo. Alphonsus Major Siciliæ & Apuliæ rex, à Genuensibus navali prælio victus, cum fratre ducibúsque non paucis captus, Philippo Vice-Comiti traditus (erat tum Genua Vice-Comitum) non modò non hostile quippiam ab eo passus, sed amicè & regaliter habitus, amplis muneribus donatus, cum suis omnibus incolumis est dimissus. Pulchrum est reges vincere, sed multo pulchrius est, suis affectibus imperare.

Rex David tam à suis, quàm ab alienis plurima perpessus, hoc uno semper plurimum

mum excelluit, quia parcere ſcivit & ignoſcere. Memento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus. Quiſquis in ſe delinquenti facilem condonarit veniam, facilem à Deo impetrabit.

CAPVT XV.

David in ſummâ deſperatione ſperat.

O Deus! verè refugium noſtrum & virtus, verè adjutor in tribulationibus. (*a*) David à lapidatione proximè aberat, jam perditus, jam deſperatus videbatur, animos tamen reſumpſit, & in ſummâ deſperatione feliciſſime ſperavit. Deus illi refugium & virtus, Deus adiutor fuit. Rem geſtam ordine narrabimus.

(a) *Pſal. 45. v. 2.*

§. I.

Ziphæis Davidem nequiter prodentibus, Saul cum tribus millibus ſelecti militis, nemus obſidione cinxit, in quo David latitabat in colle Hachilâ. Fœdifragus rex nihil eorum, quæ promiſetat, ſervavit. Cùm enim vidiſſet partem ſui veſtimenti præciſam, ingentibus cælum pollicitationibus onerans, ſed & plorans: Scio, inquit, quòd certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tuâ regnū Iſraël. (*a*) Ita magnifica quæque adpromiſit. Quàm autem promiſſis egregiè ſtetit? Nm neglectâ nihilominus fide Micholem, quæ Davidem conjugem per feneſtram

(a) *1. Reg. c. 24. v. 21.*

ſtram demiſerat, alteri nuptum locavit, nunc novam orſus tragœdiam. Quis non diabolum citiùs à malo avertendum putet, quàm homines tam nequiter pertinaces? Ergo David in omnem ſe partem verſans, miſit è ſuis, qui caſtra Saulis explorarent: Suos exploratores ſecutus ipſe David cum Abiſai in regium tentorium clam penetravit. Hìc Saulum dormientem, & haſtam ad caput jacentis fixam reperit. Proximus Sauli Abner, inde alii atque alii in terrâ fuſi dormierunt. Hîc Abiſai ad David: En, inquit, paratiſſimam occaſionem: Inimicus tuus in manu tuâ eſt. Sine, confodiam illum. At David reprimens virum: Cave, inquit, hoc feceris; quis enim regem ſine noxâ interficiat? Deo hanc in illum poteſtatem permittamus. Sua illum dies rapiet, aut domi aut in bello cæſum. Tu haſtam regiam & ſcyphum aufer: abeamus. Nonnemo hoc loco quærat: quî tandem fieri potuerit, ut ingreſſos, & colloquentes nullus dormientium, ſed nec excubitorum audierit? Sacer hiſtoricus hanc aſſignat cauſſam: Omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos. (a) Iam in montis ſupercilium evaſerat David, cum Abnerem Imperatorē & caſtris præfectum inclamans: Heus vos, inquit, cur regem non cuſtoditis? Vnus aliquis è turbâ ingreſſus eſt, ut illum jugularet. Capitalem negligentiam admiſiſtis. Videte, ubi ſit haſta & ſcyphus regis? Dum loquitur, vocem loquentis Saul excipiens: Nunquid vox hæc tua eſt, inquit, fili mi David?

(a) 1. *Reg*. c. 26. v. 12.

David? Ad quem continuò David: Vox mea eſt, ait, Domine mi rex. Nunc ergo audi verba ſervi tui: Si à Deo adversùm me incitatis, volentem habes victimam. Quòd ſi obtrectatores hanc in me fabam cudant, viderint illi, in quorum terras me ejiciant. Quid turba venatorum perdicem unam inſequitur? quid rex Iſraël pulicem unum quæritat? Hac Davidis oratione Saul motus: Peccavi, ait, revertere fili mi David: nequaquam enim ultra tibi malefaciam, eò quòd pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis hodie. Apparet enim, quòd ſtultè egerim (vetus cantilena) ignoraverim multa nimis. Ad quæ David: Haſtam, inquit, & ſcyphum regis hinc veſtrum aliquis referat. Dominus retribuet unicuique ſecundùm juſtitiam ſuam & fidem. Vnguibus regem tenui, & dimiſi. Sicut autem magnificata eſt anima tua hodie in oculis meis, ſic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni anguſtiâ. Saul verò omni Vertumno & Proteo mutabilior, extemporalem pietatem præ ſe ferens: Benedictus, inquit, tu fili mi David, & quidem faciens facies, & potens poteris. (a) Ita utrinque diſceſſum eſt.

At David, crebrâ jam calamitate eruditus, & piſcator ictus ſapuit. Noverat is ſui ſoceri turpiſſimam inconſtantiam, idcirco re deliberatâ ſtatuit redire ad regem Gethæum Achis, à quo non ita pridem dimiſſus fuerat ut ſtultus. Interà temporis rex omnia exactiùs cognovit. David igitur cum ſuis ſex-

(a) 1. *Reg. c. 26. v. 24. & 25.*

centis regem adiit, petiitque habitationem in aliquâ urbium regni. Ipsam metropolin plures ob caussas visum est fugere. Ergo rex Achis Siceleg urbem assignavit David, qui quotidianis excursionibus inde institutis, plurimum convexit prædæ, cujus meliora obtulit regi. Placuit ea res, præsertim cùm præda eriperetur regis hostibus, quos inter Saul etiam censebatur. Eâ de causâ petitus est bello, quod ei fatale fuit. In eo autem bello David è suis regi triarios, prætorianos corporis custodes dedit, quæ obsequia summè placuerunt. Sed horribilis hinc orta tempestas. Nam regii cubiculi proceres, & belli duces indignissimè ferebant hominem non suæ religionis, ignotum, exterum sibi præferri. Hinc illæ eorum voces, quibus regi in os opprobrârunt: Quid sibi volunt Hebræi isti? Revertatur vir, & sedeat in loco suo, in quo constituisti eum, & non descendat nobiscum in prælium, & fiat nobis adversarius, cùm præliari cœperimus. Quomodo enim aliter poterit placare Dominum suum, nisi in capitibus nostris? Nonne iste est David cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, & David in decem millibus suis? (a) Hæc magna fuit invidia, sed pretiosa, & bono Davidis à divinâ providentiâ singularissimè permissa. Anceps hærebat utique David, suósne oppugnaret, an amicos desereret. Deinde nisi hæc invidia illum à regiis copiis amovisset, Amalecitas prædatores insequi non potuisset. Ita hæc

(a) 1. *Reg. c. 29. v. 3.4. & seq.*

hæc invidia Davidi plus boni contulit, quàm omnis affectus regius. Igitur rex Achis procerorũ suorũ invidiâ & nequitiâ compulsus facere, quod minimè voluisset, accersito ad se Davide: Vivit Dominus, inquit, quia rectus es tu in conspectu meo, & exitus tuus & introitus tuus mecum est in castris, & non inveni in te quidquam mali, ex die quâ venisti ad me usque in diem hanc, sed satrapis non places. Revertere ergo, & vade in pace, & non offendas oculos satraparum Philisthiim. Adversus hæc obducens David: Quid enim sceleris commisi, ait, ut fidelissimis obsequiis meis diffidas, & à tuis me castris submoveas? Cui Achis: Scio, inquit, quia bonus es tu in oculis meis sicut Angelus Dei: sed principes Philistinorum dixerunt, Non ascendet nobiscum in prælium.

Ita, ô reges! ô principes à vestris gubernamini consiliariis, vestri porrò consiliarii à suis affectibus reguntur & commodis. Satrapis non placet. Spiritui sancto non placet. O non probas Ethicæ leges! Ita David invidiâ excussus cum suis paratissimam fortunam deseruit. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus.

Dum apud Achis regem versaretur David, Amalecitæ subito incursu Siceleg urbem deprædati incenderunt; Achinoam & Abigailem uxores David omnésque urbis incolas captivos abduxerunt. David his malis superveniens cum suis, non invenit nisi locum urbis, bustum miserabile. Videte, obsecro, mitissimum heroëm, clade variâ undique opertum & misere perditum: Amici

mici & inimici deserunt, Iudæi & idololatræ infestant, Saul illum in omnibus latibulis persequitur. Invidia eum ex aulâ regis Achis ejecit; apud exteros omnes exosissimus est, meri undique hostes; Siceleg combusta; uxores omnium liberique aut abducti, aut occisi. Cùm ergo venissent David, & viri ejus ad civitatem, & invenissent eam succensam igni, & uxores suas, & filios suos, & filias ductas esse captivas, levaverunt David, & populus, qui erat cum eo, voces suas, & planxerunt, donec deficerent in eis lachrymæ. De hoc planctu illud Nasonis dici potuerit:

Fine carent lachrymæ, nisi cùm stupor obstitit illis,
Et similis morti corpora languor habet. (a)

Ad complementum calamitatis unum hoc deerat: Volebat populus lapidare David, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis & filiabus. Vrbis incensæ culpa impingebatur Davidi, quòd omne præsidium inde abduxisset. Quo loco conjunctissima duo perpendenda. 1. Et contristatus est David valde, cùm videret jam lapides in se colligi. 2. Confortatus est autem David in Domino Deo suo. Quidquid malorum ingruat, quantumcunque turbulentæ sint res & adversæ, CONFORTEMVR, idque in Domino Deo nostro. Ruat cælum, sidat terra; Deus perennat, Deus dextrã porriget. Confortemur in Domino Deo nostro. Hoc David præsidio nixus, interrogavit oraculum, an hostes Amalecitæ sint insequendi. Re-

(a) *Ovid. l. de Ponto eleg. 2.*

Responsũ est, insequendos. Quare nil penitus interponens morę, cum sexcentis suis fugientem hostem cœpit insequi. Vbi ventum est ad torrentem Besor, ducenti milites nimium defatigati, substiterunt. En novæ miseriæ; neque tamẽ animum contraxit David, sed supra vires quadringentis persecutus iter strenuè virum Ægyptium in agro invenit viribus prorsus exhaustũ, & jam pæne umbram hominis: nam tribus diebus & tribus noctibus nec cibi quidquam, nec potûs gustaverat. Hunc David allocutus: Cujas es tu, inquit, & quò tendis? Cui Ægyptius, Servus sum Amalecitæ, à domino meo hîc desertus ob morbum nudiustertius contractum. Mox hominem David cibo potúq; jussit refici. Vbi sibi revixisse visus est, interrogans eum David: Viásne tenes, inquit, num potes ad meos me hostes perducere? Cui Ægyptius: Si per Deum, inquit, mihi juraveris, me nec occidendum, nec hostibus tradendũ, quò volueris, te ducam optimâ fide. Nil cunctatus David, testem Deum advocans jurejurando se constrinxit, & ad hostiles copias perductus est. Et ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem, pro cunctâ prędâ & spoliis, quæ cœperãt de terrâ Philisthiim, & de terrâ Iudâ. Sed heu! extrema gaudii luctus occupat. Nam percussit eos David à vespere usq; ad vesperam alterius diei, & non evasit ex eis quisquã, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, & fugerant. (a) Hãc tantã stragem

(a) 1. *Reg. c.* 30. *v.* 16. *& seqq.*

gem quadringenti solùm viri, & quidem ex itinere fessi ediderunt. Sic omnia recuperata, uxores, liberi, servi, & quidquid spoliorum ab Amalecitis fuerat abductum; nec unico quidem homine desiderato. Ingentem insuper prædam pecoris ante se egerunt milites David triumphali carmine cantantes : *Hæc est præda David.* Ita quem anteà lapidibus erant in terram dejecturi, jam cælo evehunt. Hinc liceat discere.

I. In manu Dei sita omnia. In manu tuâ, Domine, omnes fines terræ, omnium hominum animæ, omnes divitiæ, omnes victoriæ : Tu, Domine, momento omnia potes vertere. Facile est enim in oculis tuis subitò honestare pauperem. *(a)* Subito, dum non speratur, venit contritio. *(b)* Subitò cecidit Babylon. *(c)* Sapienter dixit Seneca: Momento mare vertitur; eodem die ubi luserant navigia, sorbentur. *(d)* Esthere in reginam assumptâ omnium Iudæorum jugulis laqueus & gladius imminebat. Decretum jam factum, regis annulo signatum ad omnes provincias missum, edictum jam valvis fixum & universis provinciis imperatum, ut toto Assueri regno, omnes omnino Iudæos, senes, pueros, mulieres, parvulos nullo discrimine, uno die occiderent, & bona eorum diriperent. Damnatio capitis certissima. Nil certius omnium Iudæorum interitu. Subitò non tantùm facta vitæ gratia, sed Iudæis insuper concessum, conversione

(a) *Eccli.c.*11.*v.* 23. (b) *Isa.c.*30.*v.*13.
(c) *Hier. c.* 51. *v.* 8.
(d) *Sen. epist.* 4. *med.*

ſione rerum admirandâ, omnes ſuos hoſtes interimere. Ita hic ſummus luctus in repentinum gaudium mutavit, lachrymæ in cachinnos triumphales verterunt; ita paullò antè David pænè lapidibus inſternebatur, jam cœlo extollitur: Amalecitæ riſu & gaudiis fluebant, vino ſe ac epulis ſepeliebant. Subitò vertit alea, hoſtes collectam omnem prædam iterum amittunt, jugulantur omnes, ut oves. Iſraëlitæ poſt ſummam deſperationem omnia recipiunt, jam multò quàm antè ditiores. Humana vita mare eſt, momento vertitur. Nullius ſpes unquam labaſcat, Deus gubernat, Deus imperat, fidamus Deo.

II Providentia Dei nimis quàm admiranda. Invidia certè Satraparum plus profuit Davidi, quàm magnum auri pondus: nam homides, pecunia, pecudes, ceteráque ſpolia omnia ab Amalecitis ablata, nunquam fuiſſent recuperata, ſi David ex aulâ regis non expuliſſet procerũ invidia. Primo quidem intuitu David hanc invidiam ſibi commodaturam non vidit, ſed ejus commoda demum re ipſâ comperit. Ita nos in plurimis initium videmus, finem & exitum non videmus. Exordium ſæpe infelix epilogum habuit feliciſſimum. Ex omni malo Deus eliquare novit bonum. Paulus affirmatiſſimè hoc pronuntians: Scimus, inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. (*a*)

III. Fiducia Davidis in Deum ſumma. *Contriſtatus eſt* quidem *David valde:* in eas enim

(a) *Rom c. 8. v. 28.*

enim anguſtias adactus eſt, ut etiam ſuos jam hoſtes ſenſerit, & ad extremum pæne calamitatis venerit; Nihilominus *confortatus eſt David in Domino Deo.* Ibi ſæpe maxima ſpes eſt, ubi nulla ſpes eſt. Quod Ambroſius confirmans: De divinâ miſericordiâ, inquit, ampliùs ſperandum eſt, cùm humana præſidia deficiunt. In eam ſpem erigens Iſaias: Dominus, inquit, auxiliator meus, & ſcio, quoniam non confundar. *(a)* Solet Deus creberrimè in extremum neceſſitatis apicē differre auxilia, ut ſciant omnes, quoniam ipſe adjutor fortis eſt. Ita David in ſuamet domo cinctus, vix ullam effugii ſpem habuit, & tamen ſciebat, quia non confunderetur: In ſaltu Maon arctiſſimè obſeſſus, jam hoſtis caſſibus hærebat, ſciebat tamen, quia non confunderetur; ad Siceleg urbem ſumma rerum omnium deſperatio fuit, at ſciebat, quia non confunderetur; in rebus planè arctiſſimis non frangebatur David animo, quem in Deum ſemper erectum ferebat. Intrepidus de ſeipſo poterat affirmare: Scio, quoniam non confundar. Sed unde hoc ſciam? dices. Oraculo cœleſti crede: Spes non confundit. *(b)*

IV. Quiſquis igitur Dei providentiam agnoſcit, & Deo fidit, huic reverà difficile non eſt ſuam divinæ voluntati adjungere, ut in eo ſuaviſſimè acquieſcat, quod Dei nutu conſilioque geritur: inde nullas effundit ſuper ullo infortunio querelas, ſed quidquid contigerit animo ad tranquillitatem com-

(a) *Iſ. c. 50. v. 7.*
(b) *Ad Rom. c. 5. v. 5.*

composito excipiet, & quæ cæteros mortalium mœstitiâ lachrymisque turbare solent, ille approbabit. David in hoc genere eximius, divinæ voluntati obsequentissimus, approbato in omnibus Dei consilio, dicebat Sauli. Si Dominus incitat te adversum me, odoretur sacrificium.(a) Non ignoro te vitæ meæ insidiari, nec simplici tantùm vice fatale in me telum torsisse: Si hæc Dei sit voluntas, en habes me victimam; paratissimus sum duci, mactari, comburi. Nos omnes, ô Christiani, victimæ sumus; si Deus in nos immittat lanionem, obtrectatorem, æmulum, vexatorem, tyrannum, direptorem, hostem infensissimum. Quod Paulus impensissime commendans: Obsecro itaque vos fratres, inquit, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.(b) In lege priscá præcipiens Deus: Offeres, inquit, totum arietem in incensum super altare; oblatio est Domino, odor suavissimus victimæ Domini.(c) Voluntas humana est aries ille imponendus ut victima; subjiciendus ignis è providentiæ divinæ notitiâ, & in Deum grandi fiduciâ. Hoc, oblatio est Domino, odor suavissimus. Nil sanè acceptius offerre Deo possumus, quàm nostram ipsi voluntatem, quæ tunc demum gratissima est victima, si se divinæ quàm arctissimè conjunxerit. Idem cum Deo velle, suprema inter mortales felicitas est.

(a) 1. *Reg. c.* 16. *v.* 19. (b) *Ad Rom. c.* 12. *v.* 1. (c) *Exod. c.* 29. *v.* 18.

CAPVT XVI.

David mortem Saulis deplorat.

POst Amalecitas usque ad internecionem cæsos, post recuperatam omnem prædam, nuntius è Gelboanis montibus pervolavit in Siceleg, scissâ veste, caput cinere sparsus, toto habitu luctum præ se ferens, ut primo statim occursu sciri potuerit, nil fausti nuntiandum. Hunc interrogans David: Vnde venis, inquit, nihilque ex illis locis grati rumoris adfers? At cursor sine ambagibus: E castris, inquit, advolo, è populo Hebræo multi cæsi, plurimi fugati, Saul & Ionathas occubuerunt. Saul quidem, cùm ego casu in montem Gelboë venissem in hastam suam incumbens, ubi vicinos hostes vidit, miserabili me prece compellans: Accede, ait, & cum morte luctantem interfice, ne ludibrio fiam hostibus. Quando igitur ei ampliùs vivere non licebat, parui, & mortuo hoc diadema, & armillam hanc detraxi, atq; huc domino meo attuli regiæ mortis argumentum. Hoc miseri simplicitas in suum narravit exitium. Nam David Hebræo ritu vestem lacerans, fatóque alieno illachrymans, & ad nuntium conversus: Quomodo ausus es, inquit, regem, Christum Domini interficere? Mox uni satellitum jubens; Hunc, inquit, interfice. Ita in conspectu David interfectus est infelix nuntius. His miseriis præmissis, ardore tanto luctum funebrem exorsus est David, perinde si parentes

rentes aut liberos chariſſimos, aut amicos fideliſſimos amiſiſſet. Ita hoſti infenſiſſimo parentavit. Mi Deus, quam mirabilia ſunt conſilia tua! Repentè mutat alea, momento vertitur mare. Rex Hebræus Saul, unà cum filiis uno in prælio vitam, regnum, famam, cœlum, omnia perdit: David tot annis jam exul, paullò antè ferè lapidatus, domum redit in triumpho, nihilominus ſeipſum vincit, & propter occiſum hoſtem ſeriò luxit, de quo jam diſſerendum. Argumenta luctûs quinque edidit, & unâ incomparabilem ſuam manſuetudinem David propoſuit orbi. Summa igitur hujus capitis eſt: David obitum Saulis deplorat.

§. I.

Beatus Ambroſius nec mirari ſatis, nec deprædicare poteſt hanc Davidis maximam manſuetudinem, qui mortem regis ingratiſſimi tam ſerio deflevit luctu. Improbiſſimus Saul tot annis dies noctéſque, tam variis inſidiis fidiſſimi famuli vitam appetiit: inde coactus fuerat in ſylvis, montibus & ſpeluncis habitare, imò Iudææ finibus excedere, in hoſtiles terras emigrare, ob continuam inſectationem Saulis, quem tamen in infauſto, ut merebatur prælio, cecidiſſe, animo doluit: doloris ſigna hæc dedit.

I. More ſuæ gentis veſtem conſcidit, quòd in magno luctu amabat fieri. Nemo audiit Davidem dicere: Deo bene juvante, vir ille nequam interiit: euge, optimè factum. Hanc necem millies eſt meritus. Agnovit quidem David divinam providen-

tiam, justa Dei judicia, cœlestem vindictam, non tamen eâ de re sibi applausit, nec gratulatus est sibi ipse sui hostis interitum.

II. Flevit, & alios ad fletum commovit; sunt quidem & gaudiorum lachrymæ, sed hîc reverà non erant. Cogitaverat utique David, non sine intimo animi sensu & miseratione: Eheu, rex miserrimus æternitatem adiit, peccatis coopertus, ab infaustâ morte ad mortem æternam transiit, suismet flagitiis immortuus. Hinc mitissimus David, si potuisset, ad vitam revocâsset, vel hunc hostem suum.

III. Iejunia iniit. Planxerunt, fleverunt, & jejunaverunt usque ad vesperam, super Saul & super Ionatham filium ejus. (a) Ævo priscorum Patrum hoc tale jejunium servabatur, ut ad cœnam usque ciborum abstinentia proferretur; consuetudinem mutavit tempus.

IV. Epicedium seu carmen lugubre composuit sanè artificiosum, cui epilogum hunc attexuit: Quomodo ceciderunt fortes in prælio: Doleo super te, frater mi Ionatha, decore nimis & amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium, ita ego te diligebam. Quomodo ceciderunt fortes, & perierunt arma bellica? Poësis subinde versus intercalares miscet. Ita Catullus in Pelei & Thetidis epithalamio:

Currite ducentes sub tegmina currite fusi.

Et ad Manlium: O misero frater adempte mihi!

(a) 2. *Reg*. I.

mihi! Idem divinus Psaltes observavit psalmo centesimo sexto, in quo sæpius repetit intercalarem hunc versum: Confiteantur Domino misericordiæ ejus, & mirabilia ejus filiis hominum.(a) Ita & lessum hunc mortualem distinxit hoc versu: Quomodo ceciderunt fortes in prælio.

V. Cladis nuncium occidi jussit rex David, idque non injuriâ. Putavit hic nuntius, euangelia sibi reddenda lauta.(b) & caput perdidit. Et videte, quàm æqua sint Dei judicia, & quàm Deus nil criminis dimittat impunitum. Vt regis Davidis gratiam exambiret, Saulem à se interfectum mentitus est. Profectò bene sibi cohærentia locutus non est. Ita capite luit mendacium, qui suo se testimonio peremit. Deinde quia Amalecita erat, pridem interficiendus fuerat. Tertiò Sauli hoc tale roganti parêre non debuisset, uti febriensi quamvis anxiè petenti, frigida non adferenda. Iámque à Saulis morte licuit Davidi regiâ potestate uti, & in reum publicè confitentem ferro animadvertere. Ita Saulis obitus Davidi neutiquam bonus & voluptabilis fuit nuntius, non euangelium mors fuit.

Ah! quàm longè absumus ab hac tali mansuetudine ac benignitate in hostes. Sunt plurimi, non dubitem, etsi cæterà parum liberales, etsi minimè opulenti, aut certè deparci, si tamen audirent sibi nuntiari, hostem suum à Deo punitum, publicè cæsum,

 exi-

(a) *Vers.* 8. 15. 21. 31.

(b) Er woll ein guts Botten Brodt dar von tragen.

eximiam aureorum ſummam, ſtatim expeditâ hilarique manu numerarent, aut brevi numerandam promitterent. Sunt quippe non pauci, tam vindictæ cupidi, ut facilè mille philippeos effunderent, dummodo liceret inimici plagis aut injuriis ſatiari. Hem, quale deſiderium, qualis ſitis, quam nec Chriſti ſanguis, pro inimicis etiam fuſus ſatis reſtinxerit. Rex David Chriſti patientis, tótque Chriſtianorum martyrum exempla ad imitationem nondum habuit, & tamen tam mitis & benignus in hoſtes fuit. Miratus hoc Bernardus: Quid David manſuetius? inquit, qui illius mortem lugebat, qui ſuam ſemper ſitiebat. Quid benignius, quàm ut ejus moleſtè ferret deceſſum, cui ſuccedebat in regnum. Iure dixit: memento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus. Verè oleo miſericordiæ unctus eſt. Amicis pariter & inimicis, ſapientibus & inſipientibus debitores ſumus, utiles omnibus, humiles in omnibus. (*a*)

Videtur hîc David in exercendo amore hoſtium, nobile monſtrâſſe compendium, cùm Amalecitæ diceret: *Quare non timuiſti mittere manum tuam, ut occideres Chriſtum Domini?* Saulem non ut hominem mortalem, ſed ut unctum à Deo regem reſpicere debuiſſes. Idem nobis in plurimis factitandum: Non rem, non hoſtes, non noſipſos, non illatum damnum tam anxiè contemplemur, ſed Chriſtum Dominum, qui & hoſtes amari imperans: Ego autem, inquit, dico vobis: diligite inimicos veſtros, benefacite

(a) *Bern. ſerm. 12. in Cant.*

cite his, qui oderunt vos. Quid porrò præmii promittis Christe? Vt sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est. (*a*) Actum est, Christiane, si injuriā attendas, inimicū respicias, damnum expendas: Christum aspice ultorem, judicem, remuneratorem. Paulus patientiam persuasurus, in eundem hunc Christum intendens digitum: Aspicientes, inquit, in auctorem fidei & consummatorem IESUM. (*b*) Augustinus Pollentium erudiens docet, fidem non tantùm esse necessariam, ut credamus supernaturalia, sed ut ea etiam quę in Christi lege videntur insuavia, aspera, difficilia, fiant jucunda, levia, facilia. Nil ei difficile, qui per fidē Christum intuetur malorum vindicē, bonorum munerariū.

Noverat Christus nos insigniter avaros, nil facile dare alteri, nisi spe lucri. Vt igitur pecuniam à nobis extorqueret in stipem, seipsum nobis proposuit fide aspiciendum, vadem & sponsorem se dedit, damnum omne in se suscepit hac certissimâ cautione: Quamdiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. (*c*) Eâdem ratione Christus dominis & magistratui nos obsequi jubens, seipsum statuit intuendum, hac omnino lege: Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit. (*d*) Ita homini paremus, quem ceteroqui sperneremus. Exemplo, quod dicimus, demonstramus. Est in Austriâ vectigalium redemptor, vir acerbi fati, turbidus, & iracundus, altercator, inso-

(a) *Matth. c. 5. v. 44. & 45.* (b) *Ad Hebr. c. 12. v. 2.* (c) *Matth. c. 24. v. 40.* (d) *Luc. c. 10. v. 16.*

lens, fremebundus in omnes. Quisquis modestiæ amans huic vectigal pendit, sed secum cogitat: Non tibi, sed Cæsari. Tibi quidem nec oboli partem pensitarem, sed quia Cæsaris nomine portorium exerces, do quod exigis: Ita nos in omnibus aspicientes Christum, dicamus: Non tibi, sed Christo. Videt quis inimicum & expallet, & infrendet: oculos ergo in Christo figat, dicátque animo: Non tibi, sed Christo gratiam culpæ facio. Videt quis mendicum ulcerosum, fame confectum, centunculis male tectum, primo hoc aspectu satur est; sed fide aspiciat Christum, qui omnem in egenos beneficentiam liberalissimè remunerabitur, mox utrâque dabit manu. Atque hoc est, quod ingerit, & urget David: Non timuisti mittere manum in Christum Domini? non tibi homo caducus, rex impius, atrox tyrannus, sed Christus Domini fuerat aspiciendus. His sanè fidei oculis non adversarius, non obtrectator, non inimicus, non rerum adversarum impetus est spectandus, sed Christus Dominus. Nos profundi, sed pessimi scrutatores offensarum initia, odiorum radices, injuriarum damna investigamus in nostrum exitium. O vani! quid nostra ipsi mala arcessimus? Christum attendamus, eâ de re certissimi, amorem quem inimico propter Christum impendimus, ipsi impendi Christo. In hunc modum Ambrosius illud divini carminis exponit: Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.(*a*) Qui enim ad metam signumve

(a) *Cant.* 8. *v.* 6.

gnumve jaculantur, oculos & manus ad illud ipsum signum collineant, ad quod sagittas. Cælestis sponsus duo exigit: Dilectionem & beneficentiam in hostem: Cor dilectionem, beneficentiam manus suppeditat. Vt neutrum desit, pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum: Ne defigas oculos in inimicum, in ejus atrocia dicta, scelerata facta, ne tuas ipse miserias curiosiùs rimeris animum oculósque in me ut signum collinea, à me dilectionem recipies & beneficentiam.

Ephesios Paulus ad ponendam omnem iram permoturus, rationes sic colligans: Omnis amaritudo, inquit, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitiâ. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi. *(a)* Principio ejectam à pectore vult Paulus omnem amaritudinem, hæc enim, ut Thomas Aquinas loquitur, radix prima est tot malorum fructuum. Oritur autem illa ex consideratione offensæ: porrò ex amaritudine consurgit ira, ex hac appetitus vindictę, inde indignatio respuens omnē excusationem, ex indignatione nascuntur clamores, hinc sermones pessimi. Videte ut Vara sequatur Vibiam. *(b)* Hic Paulus imperans: Tollantur, inquit, à vobis hæc omniâ.

N 5

(a) *Ephes. c. 4. v. 31. 82. & c. 5. v. 1.*

(b) Also gehet der Bettlers Tantz auff einander.

nia. Qui fieri poſſit? Donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis. Dei hoſtes eramus omnes, nec quidquam in nobis fuerat, quod Deum flecteret ad veniam. Ita Dei filius ſeipſum pro reis ſubſtituit, hîc Pater iras remiſit, non tot reorum capita attendens, ſed inſontem filium. Deus in Chriſto donavit nobis: nos in Chriſto donemus quibuſcunque offendentibus.

In Clara Valle, ut memorant, homo religioſus fuit miræ manſuetudinis, qui nunquam iratus, impatiens numquam eſt viſus. Hic eam ipſe ſibi legem fixerat, ut pro omnibus illis, à quibuſcunque demum offenderetur, ſaltem Dominicam orationem recitaret, ſi non vacaret prolixiùs precari. Exemplo tam religioſo permoti plures, idem facturos ſtatuerunt, & iſta lex etiamnum hodie illic perſeverat. Sed cùm hic ipſe negotium templi curaturus peregre mitteretur, nemus tranſiit, in quo prædones & equum ei & omnes ſarcinas rapuerunt. Ille more ſuo, oculos, id jam doctos, in Chriſtum erigens, ſubmiſſis genibus precari cœpit pro ſuis prædatoribus. Dũ orat, unus aliquis eorum curioſior redit viſurus, quò iret monachus. Cùm autem obſervaret in preces fuſum, rediens ad ſocios: O ſocii, ait, monſtrum hominis vidi: homo ille injurias precibus remetitur. Verendum ne diabolus nobis grande malum creet per illum; vir ex aſſe probus videtur; reddamus illi ſua. Hîc unus, ut oculis ſuis fidem faceret, rediit, & cum lacrymis etiamnum orantem vidit. Mox ei omnia, quæ ablata fuerant ſunt reſtituta.

ſtituta. Gaviſus ille plurimùm, non tam de ſeculis receptis, quàm de prædonibus mutatis. Die quo religioſus vir iſte mortuus, alius in remoto cœnobio moribundus, diu à ſenſibus alienatus, demum ad ſe rediens narravit illum talem à ſe viſum inter beatos, eodemque die obiit. Dicta cum tempore examuſſim congruebant.

Ita David, ita Numinis amici non offenſas, non inimicos, non injurias contemplantur, ſed Chriſtum, quem & imitari conantur. Epictetus hac in re optimè philoſophatus: Vnaquæque res, inquit, duas habet anſas: unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater injuriam fecerit, non eâ prehende, quâ facit injuriam, ea enim ejus anſa non eſt tolerabilis; ſed illinc potiùs: eſſe fratrem, eſſe unà educatum. Sic prehendes eum, quà eſt tolerabilis. Pari modo dixerim: Vnaquæque res duas habet facies, ſuavem alteram & jucundam, alteram deformem & horrendam. Si ergo hominem conſideraveris ut inimicum, ut obtrectatorem, ut noxium, horrenda & deformis facies offendet aſpicientis oculos: Si verò conſiderâris, ut humanæ naturæ participem, Chriſti ſanguine expiatum, cæli hæredem; ſuavis & jucunda tibi facies obtinget. Davidem imitemur, & Chriſtos Domini intueamur. Non refert, quem aſpicias, ſed refert quàm plurimùm, quâ facie quem aſpicias.

CAPVT XVII.

Abnerem David luget occisum.

A Saulis obitu David consulto Domino migravit è Siceleg in Hebron. Hierusalem arcem Iebusæi ætiámnum tenuerunt. Hebrone rex secundùm est unctus, & promulgatus. Sed adhuc miserrimus rerum status in Hebræâ Republicâ fuit. Nam duo reges in uno regno, duo capita in uno corpore, duo soles in uno cælo malè conveniunt. Post Saulem mortuum, mox Abner militiæ princeps filium Saulis Isbosethum per castra circumduxit ut regem, cui tribus Israëlis undecim adhæserunt, & ut regi suo in omne obsequium jurârunt. Ita regnum miserè convulsum & laceratum: Ita novis David agitabatur ærumnis. Hîc duo viri nobis probiùs noscendi: Davidis Imperator bellicus Joab, cujus & cognatus fuit; Abner Saulis dux castrensis; uterque manu & consilio promptus, acer & experiens, strenuus, uterque in suum dominum severus & rigidus; neuter pius, neuter amans tranquillitatis.

Ioabo gemini erant fratres Abisai & Asaël; Asaëlem Abner quamvis non immerentem confodit. Ioabus fratris necem ulturus, invidiâ insuper stimulante, Abnerem sui regis nomine evocavit, & inopinantem trucidavit. Cordolium hoc erat Davidi, quis enim illum non suspicatus fuisset hujus cædis auctorem? Vt autem à se David

vid ſuſpicionem hanc amoliretur, funus Abneri nobiliſſimum inſtruxit, ipſeque eum brevi, ſed concinnâ oratione funebri laudavit. Præterea Legatos miſit Jabeſitis, quos ampliſſimè ab eo commendavit, quòd ſpreto vitæ diſcrimine, Saulis & filiorum regia cadavera pro Philiſthæis mœnibus ſuſpensâ occultâ vi rapuerint ad ſepulturam, Deo hoc obſequii genus ampliſſimè remuneraturo. Videte, obſecro, ut David injuriarum omnium immemor ſuum hoſtem non ut hoſtem, ſed ut Chriſtum Domini conſiderârit, oculos tot cladibus turbatos, lacrymis fatigatos, à malis publicis reflexos ad Deum erexerit, ſuámque voluntatem ad divinam, quàm integerrimè conformârit, & hoſtem ſuum Abnerem luxerit. Hæc iſto capite proſequenda.

§. I.

Sunt qui ſanguinem ſpectare horreant, ſuum è venâ miſſuri oculos avertant, aut linquente animo deficiant. David ſui ſanguinis animoſus contemptor Hebræum regnum fœdè diſcerptum reperit; procerum cædes, aliorum proſcriptiones, everſam juſtitiam, corruptam militiam, omnia turbatiſſima. Sed ille magno conſtantique animo abductos à tot malis oculos ad Deum erexit. Hinc illæ toties iteratæ voces: Ad te levavi oculos meos. Sed inſpiciamus brevem ordinem malorum.

I. Decennio vitam inopem & vagam proſecutus eſt exul, in ſilvis & ſpelæis, in montibus & ferarum latibulis coactus habitare

bitare ut fera, idque inter pericula continua. Tandem Deus insidiatorem & capitalem hostem è medio sustulit. Sed nondum miseriarum finis. Secutâ ingens discordia, Duo reges de regno uno litigârunt.

II. Facta est longa concertatio inter domum David, & inter domum Saulis. (*a*) Isbosethus Saulis filius jure hæreditario se regem ferebat; David successionem extinctam, electionem à Deo institutam opponebat liquidiore jure. Hæc controversia septem annos cum dimidio tenuit. En Deus opulentat suos, sed præmissâ paupertate; honorat suos, sed probris priùs & maledictis atque contumeliis insigniter vexatos.

III. Clades à Philisthæis illata cùm Saul filiique occumberent in acie, nondum obduxit callum: Nam fugit populus ex prælio, & multi corruentes è populo mortui sunt. (*b*)

IV. Eductis utriusque partis militibus dixit Abner Ioabo: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Ioabo annuente, viginti quatuor, utrimque duodecim, velut ad militare ludicrum progressi decretoriis armis conflixerunt, apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt simul: vocatumque est nomen loci illius Ager robustorum in Gabaon. (*c*) Cruentus & nimiùm crudelis lusus, qui Davidi non potuit non displicuisse.

V. Micholem Saulis filiam, Davidis conjugem,

(a) 2. *Reg. c.* 3. *v.* 1. (b) 2. *Reg.* 1.
(c) 2. *Reg.* 2.

jugem, volente perfido patre alius uxorem duxit. Tantò autem violentius & acerbius est divortium, quantò ardentior erat constantiorque amor conjugum.

VI. Mors etiam Asaëlis Davidem percutit. Hanc secuta est cædes Abneris, quem dolo interfecit Ioab, & suum insuper regem acri aceto perfundens: Quid fecisti, ait, ecce venit Abner ad te, quare dimisisti eum? Et abiit, & recessit. Ignoras Abner filium Ner, quoniam ad hoc venit ad te, ut deciperet te, & sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset omnia, quæ agis. (a)

VII. Hinc Abneris perfidè cæsi conscius putabatur David; idcirco huic suspicioni amoliendæ plurimùm laborans: Mundus ego sum, inquit, & regnum meum apud Deum usque in sempiternum à sanguine Abner filii Ner, & veniat super caput Ioab, & super omnem domum patris ejus. Inde ad Ioabum ipsum, & ad omnem populum conversus: Scindite, inquit, vestimenta vestra, & accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner. Porrò rex David sequebatur feretrum, velut patrem, aut matrem, humaturus. Cúmque sepelissent Abner in Hebron, levavit rex David vocem suam, & flevit super tumulum Abner; flevit autem & omnis populus. Plangensque rex, & lugens Abner, ait: Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compeditus aggravati: sed sicut solent cadere coram

(a) 2. *Reg.* 3.

coram filiis iniquitatis, sic corruisti. Congeminánsque omnis populus flevit super eum. Cúmque venisset universa multitudo cibum capere cum David, clarâ adhuc die juravit David, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si ante occasum solis gustavero panem, vel aliud quidquam. Atque hujuscemodi mala principium regni infestârunt. Tam turbato rerum statu nihilominus David legationem mittens ad Iabesitas, eósque plurimùm collaudans: Benedicti vos à Domino, inquit, qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, & sepelistis eum. Et nunc retribuet vobis quidem Dominus misericordiam & veritatem: sed & ego reddam gratiam, eò quòd fecistis verbum istud. (a) En David Saulem regem & Abnerem castrorum Præfectum, tot annis capitales hostes, sed illum ut Christum Domini, istum ut ejusdem religionis consortem intuitus, in utrumque admir bilem amorem, mansuetudinem incredibilem, argumentis variis exhibuit. Memento, ô Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus. Idem in adversis à nobis factitandum. Nam miseriæ nostræ, nostrique hostes, non facie illâ, quâ minantur horrifica, sed eâ, quâ præmium spondent mitibus, sunt aspiciendi. In Christi vultum defigamus oculos. At nos plerumque hic erramus largissimè: quidquid oculorum domi habemus, ærumnis & hostibus nostris infigimus. Et quamvis plurimum solatii admoveatur, nos tamen identidem hoc respon-

(a) 2. *Reg*. 2.

respondeamus: Ego autem aliud cerno, aliud experior. Hinc labyrinthus noxarum, Siracides commonefaciens: Ne festines, inquit, in tempore obductionis. Sustine sustentationes Dei; conjungere Deo, & sustine, ut crescat in novissimo vita tua. (a) Ne ergo tempore nubilo præcipita, cùm ira, cùm vindictæ cupido, cum invidia, similésque animi motiones noctem inducunt rationi; ne festina, obsecro, &, quod Basilius monet, da locum cogitationibus sanctis, & averte oculos ab eo, quod illos adeò lædit. Non possum, inquit. Potes, si velis. Oculos ab injuriis & contumeliis aversos converte in Dominum IESUM, aut in Christum Domini David: Memento David, & omnis mansuetudinis ejus.

Cervus seipsum præcipitat, quod Pierius docet, dum hostem nimis avidè aspectat. Corvus, aut quod alii malunt, aquila ferinam esuriens arenâ se mergit, eâque, quantum potest, implet alas. Multo pulvere armata in cervi caput pervolat, frontem rostro feriens. Cervus cupidè visurus, quis hostium arcem suam incurset, oculos pandit, aquila in hiantes oculos arenam excutit, visúmque turbat. Hinc fero pavida cursu saltúque se proripere, per avia ruere, nonnunquam ex alto se præcipitare. Ita fit præda hosti. Hoc ergo cervum necat, videre velle quis feriat, & inde cœco ferri cursu. Idem nobis evenit. Aquila vel corvus, homo improbi oris, altercator, turbidus, contumeliosus rostro nos ferit, convitiis afficit,

O ma-

(a) *Eccli, 2, v.2, 3.*

maledictis figit: Hic niger eſt, hunc tu Romane caveto. (a) At nos confeſtim omnes oculos in hunc unum conjicimus, & fremebundi quærimus: Quis iſte nebulo, qui audeat hanc contumeliam in me jacere? quis iſte trifurcifer, qui hanc in me fabam cudere non vereatur: faxo ſentiat, quid egerit; ſimili eum lixivio perfundam. Sic iræ ac vindictæ pulvis oculos implet, & faſcinat; inde impetum ſumimus, & quò nos furor abripit, excurrimus, & calcamus obvia; nec eſt, qui currentem hanc inſaniam ſiſtat Obnitenti dicimus: Sine me, ſic oportet hos tenebriones tractare. Sic irâ incitati cœco curſu properamus ad præcipitium. Ne feſtines in tempore obductionis: ne oculos ad corvum, ſed ad Chriſtum verte præcipientem: Ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros.

Divinus Paulus de amore vero diſſerens: Charitas, inquit, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non enim de ullo mali quid ſuſpicatur; Nam Charitas, uti Gregorius loquitur, malum, quod patitur, non conſiderat, (b) oculos non ſuis ærumnis, ſed Chriſto in crucem acto affigit. Cauſſa, ob quam adeò facilè proritamur ad iram, & acerbamur, hæc eſt: injurias etiam leviores attentiſſimè conſideramus; inimicos noſtros, tanquam eos depicturi, & omnes eorum motus acutiſſimè obſervamus. Hinc noſtræ tot querelæ, quas de adverſariis ſpargimus: Eſt homo garrulus;

(a) *Horat. lib. 1. ſerm. ſat. 4.*
(b) *Greg. l. 10. moral. c. 9.*

lus;sit. Est obtrectator; sit. Est proditor;sit. Est nequam intus & in cute;sit. Pessimus est trifurcifer; sit. Iam pridem patibulo dignus,sit. Sed quid hoc dicis,ô bone; tu mihi semper hominem peccatis noxium monstras, ego tibi Christum ostendo pro omnium noxis mortuum. Ergo averte oculos tuos, ne videant vanitatem; homo vanitati similis, sine crocitare corvum, tu attende Deum, & injurias animo non iniquo perferes. Non possum,inquis,oculos abducere ab eo, quod mordet, quod dolet. Ostendam te posse. Si te amicissimi viri filiolus lapide secundùm pedem feriat in plateis, num accurres & puerulum humi dejicies, atque pedibus calcabis? Non sanè, sed substringes iram, & coërcebis manum, illud tecum cogitans; Est amici mei & magni viri filius; jactus lapidis dissimulandus ob parentem. Mi puerule,tuus tibi parens bono est, alioquin insignem saltem colaphum abstulisses. Ob temerarium lapidis jactum meruisses plagas, sed parenti tuo parcitur. Idem humanitatis exhibetur, si optimatis servus in domo alienâ vitrum frangat, in facetias spargat, pavimentum collutulet, aut crassè aliud quippiam agat, an eum continuò ædium dominus expellet fuste? Non profectò, sed dissimulantur hæ tales offensæ, non enim servus, aut noxa servi, sed dominus attenditur, qui alit servum illum: & quamvis magni pretii crystallinum frangat, factum tamen excusatur, quando non est difficile servi illius domino damnum hoc sarcire. En, obsecro,quàm facilè possimus,

ſiquidem velimus, iras comprimere, dolorem ſubticere, damnum ſpernere; nimirum filio indulgetur ob ejus parentem, ſervo agnoſcitur ob ejus herum, vel cani parcitur ob ejus dominum; cur homo homini non indulgeat, non ignoſcat, non parcat ob Deum?

Hoc virtutis compendium David ſibi nunquam paſſus eſt eripi. Oculos ab eo, qui læſerat, ad Deum flectere inſigniſſimè novit. Hinc illæ voces crebriùs repetitæ: Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Chriſto Domini. Ita cùm antro abditus Saulem inſidiatorem opportuniſſimè nactus eſſet, & ad cædem partim à ſuis partim à ſeipſo urgeretur: Hoc, inquit, neutiquam fecero; contineo me, & ſervo propter dominum parco.

Si filius matri in domo chariſſimus moriatur, minuendo luctui, veſtes & omnia, quæ filii erant, ſubtrahenda ſunt matri, ſed & ipſa horum aſpectum fugiat, ne nova identidem lugendi ſeges ſuccreſcat. Contrarium nos facimus, & luctuoſi nobis accidit, aſſiduè ſub aſpectum protrahimus. Deceptus quis mille florenos perdidit, hoc ita ſenſui animóque affigit, ut diſpendii hujus obliviſci non poſſit. Quidquid illi ſolatii affuderis, hoc unum ille recantabit aſſiduè: Mille florenos perdidi. Atqui hos Deus poteſt reddere. Florenos mille nequiſſimus impoſtor rapuit. Atqui nihilominùs cælo potiri potes. Quis mille mihi reddet florenos? Quanti non rarò principes & reges, totas provincias & regna perdiderunt, dam-

num

num tamen tam iniquè non tulerunt. Ille iterum opponet: Mille floreni grandis pecunia, horribilis jactura. Atqui jam curis plurimis superſedere poteris. Amiſſio mille florenorum cura maxima. Atqui pecunia magnum peccandi illicium. Quid tu de peccatis ſomnias, modò ego mille florenos reciperem. Quidquid denique huic homini dicatur, mille florenos ille oggeret.

Apologo veteri rem explicamus. Equus in ſcholam miſſus eſt, ut alphabetum & litteras appellare, ſyllabas ordinare, nomina & voces formare diſceret. Sed quidquid dixiſſet illi Magiſter, indocilis quadrupes hoc unum aſſiduè ingeminabat, *Avena*. Huic equo nos ſimillimi in ſcholâ Chriſti, indociles, diſcipuli, verba peſſimè formamus. Chriſtus voce præit, jubétque nos ſequi, idémque dicere: Diligite inimicos veſtros, diligite. Nos autem uſque & uſque vociferamur: Crucifigite inimicos veſtros, crucifigite, occidite. Hoc inde oritur, quia dies noctéſque damna & injurias ab aliis illatas fixiſſimè contemplamur. Chriſtiane, averte hinc oculos tuos, & ad Deum erige. Nos cum Davide precamur quotidie: Averte faciem tuam à peccatis meis. Id Deus facturum ſe promittit, ſed eâ lege: Averte tu priùs faciem tuam ab inimicis tuis. Ignoſce tu aliis, ſi me vis ignoſcere tibi.

Alexander Macedo, quod Ioſephus narrat, Hieroſolyma cum exercitu contendit. Huic Iaddus Pontifex veſte pontificiâ indutus, cum candidatâ plebe obviam proceſſit. Rex Alexander hunc prono corpo-

ris flexu veneratus adoravit. Syrii reges aliique obstupuerunt, vix credentes, regem mentis sat compotem: Parmenio familiarium regiorum intimus ausus etiam interrogare, cur Hebræum Pontificem tam insueto cultu veneraretur, cùm regem omnes adorent? Cui Alexander: Honorem hunc, inquit, non huic homini, sed Deo exhibui, cui servit Pontifex. Nam etiámnum in Macedoniâ hunc virum hoc habitu secundùm quietem vidi, quòd me animaret ad occupandum Persarum regnum. Istius visi, hæc vestis me monet. His dictis Pontificem complexus urbem iniit, in quâ Danielis vaticinium audiit, à Græco Principe occupandam Persiam; se eum esse interpretatus, jussit petere Iudæos, quod vellent. Illi hoc unum petere instituerunt, vivere patriis legibus, & ut septimo quovis anno tributorum immunitas daretur. Concessit omnia. Quemadmodum ergo Alexander dixit: Honorem hunc non tam Pontifici, quàm cujus est ille Pontifex, Deo exhibui. Ita nos dicamus in omnibus: Non tibi, sed Deo; Non te, non tua, sed divinã voluntatem respicio.

Ismenias Thebanus ad Persarum regem legatus, Æliano teste, *(a)* nec populo suo indignum quid facere, nec in Persicos mores delinquere volebat. Docebat eum Tithraustres, qui regi à cubiculis, quo gestu regem adorare mos gentis posceret. Ismenias ne quid in libertatem patriam aut peregrinos ritus peccaret, ubi in conspectum regis pervenit, annulum permisit excidere digito,

(a) Ælian. l. 1. Var. hist. c. 21.

ut dum eum prono corporis flexu reciperet, non absimilis esset regem adoranti. Dum ergo se inclinaret: Non tibi, ajebat, sed annulo. Quod Ælianus memorans: Ismeniæ Thebani, ait, sapientissimum & planè Græcum factum silentio præterire non potui. Imitemur quâ licet, jubet Christus, jubent à Christo Apostoli, ut non sapienti solùm, sed & insipienti, ut non amico tantùm, sed & inimico nos submittamus, & illum & istum diligamus Reluctatur natura? Dicamus ergo; Non tibi, sed annulo, hoc est, divinæ voluntati pareo; quæ ab æternis sæculis te mihi virtutis cotem dedit. Dei voluntas ab omni ævo in ævum omne se protendens annulus est nostrarum moderator actionum. Igitur non tibi sed annulo. Ita suis quisque miseriis, suæ se necessitati attemperet, dicátque non tibi, sed annulo. Est, qui mensam accumbat & comedat, non in cibi gratiam, sed ejus, qui cibum apposuit. Quidquid in nos Deus immiserit adversi tolerandum ac dicendum: Non tibi, sed annulo. Ad divinam me voluntatem conformo, fluxa omnia nec hilum facio. Non tibi, non isti, non rei creatæ ulli, sed annulo, sed Deo, cui servio, hoc præsto. Hoc virtutis compendio usus est David. Ars ista discitur agendo.

CAPVT XVIII.

David Isbosethi sicarios necat.

SVblato Saule Isbosethus Saulis filius in undecim Israëlis tribus rex fuit, regnante David in unicam tribum Juda. Hanc regum & regnorum discordiam excitavit Abner supremus dux Saulis, & topanta militiæ. Sed inter Isbosethum regem & Abnerem discrepatione ortâ, iratus Abner in Davidis partes transiit. Abnere cæso, Isbosethus rex imbellis animo fractus est, & regnum nutare cœpit. Iamque nutans tristis casus evertit. Gemini fratres sub Abneris signis stipendia fecerant *Rechab & Baana*, sed ob noxam militarem è castris proscripti sunt. Hi Abnere interfecto, & Davide jam roborato, ineundam sperârunt gratiam diro facinore. Post meridiem urente Sirio in Isbosethi regis palatium sicis armati subrepserunt. Ianitrix dormitârat, aulicos plerosque omnes somnus & somnum sepeliverat. Rex ipse in suo sibi lectulo suaviter meridiabatur. In hujus conclave penetrârunt sicarii, dormientem in lecto confoderunt, caput amputârunt, palatio clàm excesserunt, reliquum diei totámque noctem faciendo itinere consumpserunt: Nam, quod Adrichomius censet, ex urbe Manahim in Hebron triginta tribus horis ambulandum. Ergo die altero Isbosethi regis caput attulerunt in Hebron, ubi non tantùm à Davide singularem gratiam inituros,

ros, ob felicem nuntium, ſed & amplum præmium accepturos ſperabant. Contrarium evenit. Nam ad regis Davidis aures admiſſi capite hoſtili oblato ita præfati ſunt: Ecce caput Isboſeth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam, & dedit Dominus domino meo regi ultionem hodie de Saul, & de ſemine ejus. Ad quos David: Nuntium occiſi Saul, inquit, interfici juſſi, & vos ſceleratos ſicarios patiar vivere? Vos hominem inſontem in ſuâmet domo, in ſuomet lectulo latronum more jugulâſtis, & à me flagitii præmium ſperatis? Dabo equidem, ſed quod meriti eſtis. Mox ad præſens ſatellitium verſus: Irruite, inquit, & nefarios interficite. Extemplò factum. Amborum cadavera manibus & pedibus præciſis ad piſcinam Hebron ſuſpenſa. Isboſethi caput Abneris tumulo inhumatum. O Deus! quàm hic alia longè ab hominum opinione cernimus! fuiſſet, qui feriâ æſtimatione judicâſſet: Vbi rex David ſui hoſtis, & ementiti, atque ſubdititii regis caput viderit, cor ei gaudio ſubſultabit, ampliſſimis præmiis factum remunerabit, utrumque aureo torque induet, officiis aulicis honorabit. Totum alium ſe geſſit rex David, mercedem improbis, quam meruerant, perſolvit, ut videret Orbis, quàm non fuerit appetens vindictæ: Memento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus. Huic in hoſtes amori confirmando, filium Ionathæ Miphiboſethum debilem, claudum, deformem juvenem regiæ menſæ admovens: Miphiboſetph, inquit, comedet ſemper panem

ſuper menſam meam. (a) Idque mente optimâ fecit, nam priùs interrogârat: Nunquid ſupereſt aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo miſericordiam Dei: Tam mitis animus Davidem adeò conjunxit Deo, ut unus fuerit amborum ſpiritus. Atque hinc David etiam in hoſtes tam ſuavis ac benevolus extitit. De quo caput hoc differet.

(a) 2. *Reg. c. 9.*

§. I.

Orator Græcus aurei oris, in oratione, quâ docet, quàm periculoſum adire ſpectacula, altiùs provectus: Omnes, inquit, Davidem mihi ſpectare imaginem manſuetudinis & tranquillitatis: ſicut autem ægris oculis panniculus viridis præpanditur, ſic cùm videtis hoſtes veſtros etiam per imaginationem tantùm, dolent oculi veſtri. Hic igitur viridem vobis panniculum admoveo, ut quamvis ira & vindicta millies obturbent, tamen non noceant. Ne quis autem mihi dicat, inimicum habeo ſceleſtum, improbum, corruptum, incorrigibilem. Quidquid mihi dixeris, non eſt tamen Saule deterior. Saul totis pæne octo annis, voluntatem occidendi Davidis millies iteravit, perſeverans in malitiâ. Prô quot peccata lethalia, etiamſi eum, quem occiſum voluit, nunquam occiderit. Quid tu habes contra inimicum tuum conqueri, dic, obſecro, num pecuniam tuam, num domum aut prædia tua, num honorem & famam tuam, num corpus & valetudinem tuam invaſit? Si te ad paupertatem redegit, ſi plagis & verberi-

ribus affecit, si contumeliis & injuriis vexavit, at nondum vitam ademit. Ponamus adimere eam sæpius tentârit, tu tamen illum tot beneficiis nondum affecisti quot David Saulem, qui in hostem etiam mortuum fuit beneficus. At pares sitis, quà omnia tu & David, longè tamen generosius & admirabilius fuit in lege priscà hosti parcere, quàm in novà. Quis Davidi Dominicam orationem, & voces illas præivit? Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Quis ei parabolam Christi de decem millibus talentis, & duobus servis exposuit? Quis illi Christum inculcavit in cruce clamantem: Pater, dimitte illis. Quis illi Stephanum monstravit vociferantem, Domine, ne statuas illis hoc peccatum? Quis illi tot divinas Christi conciones explicavit? Quis illi Christi præceptum interpretatus: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, orate pro calumniantibus vos. Nil horum audiit, cælesti epulo nunquam interfuit. Dominicum corpus & sanguinem ut cibum & potum nunquam sumpsit. His subsidiis nos omnibus juvamur, tot Christi & Christianorum monitis instruimur, exemplis accendimur. Quapropter inexcusabilis es, ô homo. Auxiliorum istorum David nil habuit, & tamen, inquit Chrysostomus, ad euangelicæ philosophiæ fastigium pervenit animi moderatione. Illud igitur unum spectemus, non quidem, ne quid mali patiamur ab inimicis, sed ne quid illis mali faciamus.

Die

Dic enimverò, quid vindictæ cupidissimus Saul sit lucratus? sceptrum, diadema, regnum, victoriam, corpus, animam, famam, omnia perdidit, cum filiis occisus, ad furva regna Proserpinæ migravit æternum Orbi ludibrium: At verò David an non in hodiernum usque diem prædicatur & canitur, illustris in terrâ, illustris in cælo? Sed dicas? Tu si hîc sis, & tam infestum habeas inimicum, idem æquè senties, quod ego. O mi bone, aliud est sentire, aliud sensui nimiùm indulgere. Non nescio, conviciis ab inimico affici, aut in suspicionem abduci, videtur aliquibus omni morte intolerabilius. Age igitur, & istud expendamus: Aliquis tibi maledixit; furem, scortatorem, adulterum, percussorem, hominem nefarium appellavit. Hoc si verè dicit, corrige; sin falsò, irride. Si tibi conscius es, eorum, quæ objiciuntur, resipisce; si non es, despue, & Christum attende, quia Christus jubet: Beati estis, cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. *(a)*

Porrò Miphibosethum mensæ regiæ semper adhibitum, Chrysostomo instar miraculi est. Quàm enim hoc rarum & inauditum à rege potentissimo hominem caduco, debili, non firmo corpore claudicantem tanti æstimatum, ut eum rex quotidie in oculis gesserit, mensæ suæ semper adhibuerit? Hinc quisquis regiam mensam accubuit, sua-

(a) *Matth. c. 5. v. 11.*

ſuaviter coactus eſt cum hoſte redire in gratiam. Cùm enim cernerent nepotem Saulis, qui tanta mala patravit adverſus Davidem, tantis honoribus decorari, etiamſi feris omnibus fuiſſent immitiores, pudore tamen ac rubore cum omnibus inimicis redibant in gratiam. Quid illius menſâ ſanctius? quam cingebant filii hoſtis, & illius quidem hoſtis, qui & vitam adimere conatus eſt. Quantùm horremus illorum liberos parentum, qui nos laſerunt? Apage; clamamus, apage infauſtum prolem: procul, ô procul mali corvi mala ova: Tametſi non neſciamus hîc vincendi ſui materiam eſſe copioſiſſimam. Qui enim ſub vitæ finem in extremis anguſtiis amici commodiſſimi, patroni optimi ac fideliſſimi ſunt futuri, niſi hoſtes noſtri beneficiis noſtris adjuti? (a) Hæc autem illuſtriſſima Davidis exempla non miremur tantum ut ſpectatores, ſed imitemur etiam ut victores indolis vitioſæ. Atque hanc virtutem ſuam in ſuo quiſque hoſte experietur. Ego hæc, ait Chryſoſtomus, identidem monere non deſinam. Nec quiſquam mihi dixerit, Tace, nil promoves. Ego verò non tacebo, ſed opportunè importunè neceſſaria hæc ingeram. Hominis eſt plantare, Dei eſt incrementum dare. Atque hæc quidem è Chryſoſtomi ſuper hac re diſſerentis penore deprompta, tantò promptiorem inveniant aſſenſū, quantò illuſtriorē habent auctorem.

Sed de eadem Davidis in hoſtem benevolentiâ inſigniter Auguſtinus: Hîc ſingula dicen-

(a) *Hoc non mihi, ſed Chryſoſtomo credite.*

centis verba adnumeremus: Beatus David licet virtutibus multis fuerit exornatus, inquit, nulla tamen actio eum familiariùs Deo conjunxit, quàm dilectio inimicorum suorum. Et in tantum non fuit simulata vel falsa dilectio, ut ipsos etiam adversarios suos fleret, & in illis qui eos occidere præsumpserant, vindicaret. Ipsémet ejus rei testis luculentissimus David: Si reddidi, ait, retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in pulverem deducat Ecce quali maledicto, ait Augustinus, seipsum condemnat, qui de inimicis diligendis Dei præcepta contemnens, odium in corde servare non metuit. Vnde considerandum est, quâ fronte, vel quâ conscientiâ versiculum istum ex ore suo proferre poterit, qui inimicis suis mala pro malis retribuit. Per Salomonem quoque Spiritus sanctus clamat, & dicit: Cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas: ne fortè videat Deus, & displiceat illi, & avertat iracundiam suam ab eo, & utiq; cùm ab illo averterit, ad illum dirigat, qui de inimici ruinâ gaudebat, secundum illud: Qui ruinâ lætatur alterius, non erit impunitus. Item: Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam? Et in hominem sibi non habet similem misericordiam, &c. Ipse cùm caro sit, reservat iram, & propitiationem quærit à Deo: quis exorabit pro delictis ipsius? Dicitur quidem in veteri testamento: Diliges proximum tuum, & odio ha-

habebis inimicum tuum. Sed qui ſano intellectu ſcripturæ divinæ ſenſum agnoſcere cupit, ſententiam iſtam hoc modo intelligit, ut diligat omnem hominem proximum ſuum, odio habeat diabolum inimicum ſuum. Quod etiam in uno homine malo impleri poteſt. In ipſo enim uno qui malus eſt, & proximum habes & inimicum. Nam quòd homo eſt, proximus tuus eſt: quòd malus eſt, non ſolùm tuus, ſed etiam ſuus inimicus eſt: Dilige ergo in eo carnem & animam, hoc eſt, proximum tuum, quem Deus fecit, & odio habe malitiam, quam ipſo conſentiente diabolus intromiſit. Quod cùm ſancto & pio animo feceris, vices cæleſtis medici agis, odio habens morbum, & diligens ægrótum. (*a*) Illa porrò vatis regii dira deteſtatio percellit omnes Chriſtianæ legis de diligendis inimicis contemptores. In veteri teſtamento legimus, ait Auguſtinus, itinera eorum, qui injuriam retinent malefacti, in mortem. Iob ad interitum hoſtis non auſus dicere aut cogitare, BENE. Si gavíſus ſum, inquit, ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi, quòd inveniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus. (*b*)

Nullum vas argenteum tam eſt immundum, quin poſſit purgari, ſaltem igne. An non ergo ſtultiſſimus ſit, qui plurimas ſordes in argenteo malluio cernens, mox famulo imperet: Excute in aquam hanc pelvim,

(a) *Aug. tom.* 10. *ſerm.* 168.
(b) *Iob, c.* 31. *v.* 29. *&* 30.

vim, nimis est sordida? Nullo modo id faciendum: hæc talia vasa etiam contusa & fracta sunt pretiosa. Haud aliter nos cum inimicis nostris agimus, ut primùm læsi sumus, mox eos ad patibulum, ad rotam, ad Tartarum ablegamus. Nequiter hoc & impiè. Neutiquam sic agendum: homo est, quem sic rejicis, qui animam habet Christi sanguine lotam, quascunque sordes illa contraxerit, igne purgari potest. Hunc ignem Paulus commonstrans: Si esurierit inimicus tuus, inquit, ciba illum, si sitierit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.(a) Augustinus hanc Pauli præceptionem cum curâ explicans: Aliqui sic exponunt, inquit: Ecce ciba inimicum tuum, ut ardeat æternùm. Non ita obsecro, non ita; sed si benefeceris hosti tuo, quantumcunque ille frigidus & torpidus sit, sentiet hos calores, liquescet, & erroris seipsum arguet. Sic argentea vasa non abjicienda, sed igne sunt purganda. Quòd si Deus lege cavit, ne quis inimici sui bovem aut asinum in luto hærescentem transiret ope non commodatâ, quantò minùs homo supremi numinis imago, animantium rex, negligendus? Ergo, ego, inquis, omnium sim amicus? Ita sanè omnium, quod vel Catonis anulus persuaserit, cujus illa non ignota inscriptio: Amicus unus, inimicus nullus. Omnes profectò ut unum Christianus amor stringit, & complectitur. Augustinus, quem dixi, hortatu serio ad

(a) *Rom. c. 12. v. 20. 21.*

ad hunc amorem extimulans: Illud fratres chariſſimi, ait, cum grandi tremore conſiderare debemus, quod in pſalmo terribiliter Spiritus ſanctus dixit: Cùm enim illam cæleſtem Hieruſalem, id eſt, congregationem omnium Sanctorum, quæ cum Chriſto eſt regnatura, ad laudandum Dominum provocaret, cùm dixiſſet: Lauda Hieruſalem Dominum, Qui poſuit fines tuos pacem. Ergo ut ipſi videtis, Hieruſalem illa cæleſtis muros de pace conſtructos habet. Qui enim talem pacem, & talem charitatem habet, ut omnes homines diligat, & pro bonis oret, ut meliores fiant, pro malis ſupplicet ut citò ſe corrigant, de quâ parte voluerit intrare, illius cæleſtis Hieruſalem portas apertas merebitur invenire; qui autem non vult habere talem charitatem, qualem & Chriſtus præcepit, & Apoſtolus docuit, ex omni parte Hieruſalem clauſas portas inveniet. Et quia oleum charitatis habere noluit, clauſis januis ſponſi cum illis fatuis virginibus illam metuendam audiet vocem: Amen dico vobis, neſcio vos unde ſitis. Quomodo enim illis quinque virginibus, quæ charitatis oleum habuerunt, illa cæleſtis Hieruſalem aperiet januas ſuas, ut intrent in gaudium Domini ſui; ſic illis è contrario, qui ſine charitate vivunt, claudet, & æternâ à ſe ſeparatione repellet, & implebitur illud, quod in Pſalmo dicitur de Hieruſalem: Quoniam, inquit, confortavit ſeras portarum tuarum. Clauſis portis, & confirmatis ſeris, nunquam exiet amicus, nunquam intrare poterit inimicus: quia ſicut juſtus nunquam erit

 exi-

exiturus à gloriâ, ita & peccator nunquam poterit liberari à pœnâ. Et pòst paullò: Unde nimis dolendum eſt, inquit, quòd cùm illi à charitate Dei nec tormentis poterant ſeparari, nos interdum otioſis fabulis ſeparamur, & nonnunquam ob parviſſimum convicium & cujuſcunque miſeri hominis detractionem ita derelinquimus charitatem, ut non ſolùm cum eo multis diebus, ſed etiam menſibus fortaſſis & annis nec loqui, nec ad convivium pervenire velimus: & non attendimus, quia dum nos invicem odio habemus, ita muros civitatis Hieruſalem contra nos claudimus, ut nullus nobis aditus permaneat, per quem intrare poſſimus. Et quia civitas illa habitatorem Deum habet, dicente Ioanne Evangeliſtâ, Deus charitas eſt. Qui charitatem habere noluerit, quâ fronte, vel quâ conſcientiâ ad Dominum, qui eſt charitas, præſumit accedere? Hæc omnia, Fratres chariſſimi, dum vobis paternâ pietate frequenter inſinuo, abſolvo apud Deum conſcientiam meam. *(a)*

Idem ego hic cum Auguſtino vociferor, dum iſta ſæpius & dictis & ſcriptis publicis inculco, manus meas lavo, & conſcientiam meam abſolvo. Odium vel contra ullum hominem retinere, eſt cælo excidere.

(a) Aug. loco ſuprà citato.

CA-

CAPVT XIX.

David seipsum triumphat.

ISbosetho è vivis sublato, comitia in urbe Hebron sunt indicta, ad quæ omnes Israëlis Tribus convenerunt; huc senatores, satrapæ, præsides, toparchæ, duces, omnis ordinis magnates, imò & cum ducibus milites confluxerunt, tā grandi numero, ut regum Chronicon testetur, armatorum trecenta quinquaginta septem millia illic fuisse numerata. Ab his omnibus David rex est salutatus. Hæc princeps comitiorum caussa. Consensus omnium maximus. Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron, ut constituerent regem David super universum Israël: sed & omnes reliqui ex Israël, uno corde erant, ut rex fieret David. (a) Tandem videmus, inquiebant, hoc divinæ voluntatis esse, cui diu satis restitimus. Hunc sibi virum elegit Deus: quis illi jus constituendi reges eripiat? Per illum reges imperant. Huic supremo regum dominatori & regum regi non ultra refragabimur. Quis David in bellis omnibúsque aliis rebus gerendis fuerit, hactenus satis perspeximus.

Ita David in urbe Hebron tertiùm rex unctus est. Inaugurationem regis convivium excepit, eo apparatu & convivarum numero, quem nemo crederet, nisi cæli testimo-

 nio

(a) 1. *Par. c.* 12. *v.* 38.

nio id sciret. Nam illis trecentis quinquaginta septem millibus virorum David epulum gratuitum triduanum præbuit incredibili apparatu. Nam undequaque commeatus farinæ, ficuum, vini, uvæ passæ, olei, carnium ad omnem copiam convehebatur. Gaudium quippe erat in Israël, fuerúntque ibi apud David tribus diebus comedentes & bibentes. (*a*) Sed unde Davidi sub initium regni sumptus tam immensi? Munera ingenti numero allata plurimum juverunt. His gaudiis expletis nihil cunctatus David ad Solymæam arcem expugnandam copias eduxit. Vrbem Hebræi, sed arcem Sion Iebusæi occupabant. Arx ista tam inexpugnabilis visa, ut Iebusæi per ludibrium regi David jusserint dici, meros cœcos & claudos in muris collocandos, ipsum nihilominùs eò non penetraturum. Non ingredieris huc, ajunt, nisi abstuleris cæcos & claudos. (*b*) Perinde si dicerent: Securi sumus, hos etiam custodes oculis & pedibus captos non auferes, muros non transcendes, non subibis arcem. Audax hercle cavillatio, turpis sarcasmus in regem jactus, sed qui in hostes recidit.

Vt hanc ludificationem à se amoliretur David, præmia proposuit iis, qui arcis muros conscendissent primi. Ioabus imperator exercitûs in muris primus fuit, arx occupata, Iebusæi omnes jugulati. Mox eo loco David regiam domum urbis amplitudine cœpit ædificare, hinc Civitas David est dicta. Siquidem mons Sion cubitos ducentos la-

(a) *Ibid.* (b) *2. Reg. c. 5. v. 6.*

latus, quadringentos longus, ait Burcardus, urbi commodæ locum potuit præbere. Sed antequam David bellicis apparatibus vires, quas cuperet sibi pararet, exterisque regnis prævalesceret; Philisthæi gemino eum bello incursarunt, utroque turpiter victi. Et quia David non ignavus miles domi latebat, sed ipsemet se campo dedit, res memoratu contigit dignissima. Philisthæi ad Bethlehem oppidum, ad specum Odollam David castra posuerat. Hîc labore fessus & arens siti, appeténsque frigidæ: O si quis, inquit, daret mihi aquam de cisternâ Bethlehem. Mox viri tres robustissimi, quò regi gratificarentur, per castra hostium perruperunt, & desideratam aquam attulerunt. At verò David noluit bibere, sed magis libavit eam Domino. Quâ unâ re illustrius meruit præconium, quàm si centum millia Philisthæorum solus interfecisset. Seipsum triumphavit rex fortissimus. De facinore hoc laudatissimo, sui victoriâ, hîc paullò copiosiùs differendum.

§. I.

Christus suos hortatus ad toleranda adversa omnia, & ad quotidianam suimet victoriam: Si quis, inquit, vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Si hanc Domini IESU cohortationem rex David vel semel audisset, legisséque, rem magnam fecisset. si hunc aquæ potum tantopere desideratum rejecisset: quantò autem majorem fecit, qui ea Domini verba nunquam legit, nunquam

audiit, quæ nobis millies inculcantur. Sed ut illustrissimũ hoc facinus animo altiùs imprimamus, particulatim illud expendemus.

I. Cupitam aquam non adferri jussit, nec ut adferretur consensit: spontè cucurrerunt tres generosi milites. Docuit rex David eos, qui ut obsequantur genio, voluptatem, quam appetunt, continuò eam præsentem esse volunt, quidquid ei laboris, molestiarum, sumptuum impendendum, id ipsi non pensi habent. Apud hos nullius pretii sunt divina verba: Abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie.

II. Seipsum David suámque importunam gulam objurgans: Absit, inquit, ut in conspectu Domini mei hoc faciam. Quid tu Catillo, non satis hic aquæ habes ad restinguendam sitim? Ita Pescenninus Niger, Imperator, milites in Ægypto ignavioris gulæ damnans: Nilum, inquit, habetis, & vinum petitis?

III. Offensionem & malum inter milites exemplũ promptissimè metuens & cavens: Num, inquit, sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc. Potionem licet vilissimam, maximi tamen æstimavit per tanta pericula, tantâ animositate comparatam. Sapienter dixit Seneca: Nonnumquã magis nos obligat, qui parva dedit magnificè. (a)

IV. Noluit bibere. Ori jam inhianti, jam imminenti potum hunc eripuit. Aversatus scil. hoc Creticum, quod sanguine fuisset emptum.

(a) *Seneca lib. 1. de Benef. c. 6.*

emptum. Hæc insigni abstinentiâ universum exercitum sitire docuit, & sitim vincere, Annibal Dux Pœnus non rarò cùm maximè sitiret, fontem adiit, sed inde nec guttulam hausit; ita non tolerando tantùm, sed torquendo sitim triumphavit. Poëta id jure prædicat:

Exercétque sitim & spectato fonte recedit. (a)

V. Libavit eam Domino. Sacrificium reverà Deo gratissimum, Vincere seipsum: quod rex David docuit insignissimè, quà verbis, quà exemplis. Nam acriter sibimet imperans & corpus & animum domuit; cupiditates fregit, sitim coërcuit, seipsum reprehendit velut publicè professus, errasse linguam, quæ cupiditatis & gulæ negotium egisset.

Sui ipsius victoria, virtutibus omnibus ingentia suggerit, decus omnium, nec quidem idololatris ignotum. Alexander Macedo, quod Quintus Curtius narrat, cum expedito agmine loca deserta Susitanorum intrans, nocturno itinere duxit exercitum. Aquarum penuria priùs desperatione, quàm desiderio bibendi sitim accendit: quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus, quàm continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit: camporúmque non alia, quàm vasti & profundi æquoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore & matutino frigore corpora levabantur. Ceterùm cùm ipsâ luce æstus oritur: omnemq; naturalem absorbet humorem sic-

 citas,

(a) *Silius.*

citas, ora viſceráque penitus uruntur. Itaque primùm animi, deinde corpora defecêre. Pigebat & conſiſtere & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti, præparârant aquam. Hæc paullisper repreſſit ſitim. Deinde creſcente æſtu, rurſum deſiderium humoris accenſum eſt. Ergo quidquid vini oleique erat hominibus ingerebatur, tantáque dulcedo bibendi fuit, ut impoſterum ſitis non timeretur. Graves deinde avidè hauſto humore, non ſuſtinere arma, non ingredi poterant: & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cùm ipſi ſine modo infuſam, vomitu cogerentur egerere. Anxium regem tantis malis circumfuſi amici, ut meminiſſet, orabant animi ſui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus eſſe: cùm ex iis qui præceſſerant ad capiendum locum caſtris, duo occurrunt, utribus aquam geſtantes, ut filiis ſuis, quos in eodem agmine eſſe, & ægrè pati ſitim non ignorabant, occurrerent: qui cùm in regem incidiſſent, alter ex iis utre reſoluto, vas, quod ſimul ferebat, implet, porrigens regi. Ille percontatus, quibus portarent, filiis ferre cognoſcit. Tunc poculo pleno (ſicut oblatum eſt) reddito: Nec ſolus, inquit, bibere ſuſtineo, nec tam exiguum dividere omnibus poſſum. Vos currite, & liberis veſtris, quos propter illos attuliſtis, date. (*a*) O factum cælo dignum! modò illud non abfuiſſet: *Libavit eam Domino.* Neceſſarium prorſus non ſolùm, ut quis abneget ſeipſum, ſed etiam ut ſequatur

(a) *Q. Curtius l. 7.*

tur Christum. Vbi duo quædam singularius notanda.

Primum. Qui seipsum cupit vincere, eâ se parte oppugnat, quâ minimè oppugnari vellet; res sibi charissimas subducere conetur. Ita Deus Abrahami virtutem exercens: Tolle, inquit, filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac. (a) Facilè Abrahamus trecentas oves, aut etiam tria millia illarum, facilè Ismaëlem, facilè quidvis aliud dedisset. Sed non oves Deus volebat, non boves, non pecudes, non ancillæ filium, non hostiam Isaaci succedaneam, ipsum voluit Isaacum, rerum omnium charissimum, filium unigenitum, pignus amantissimum, matris solatium, thesaurum Abrahami summum. Hunc voluit natum dilectissimum. Hunc dando Abrahamus dedit omnia. Ad hanc coticulam solida virtus exploratur.

Cassianus memorat Mutium cum octenni filio in cœnobium religionis caussâ se contulisse, ut in eam familiam admitteretur. Vt ergo viri virtus variis experimentis inspiceretur, filius vilissimè vestitus hîc duris colaphis objurgabatur, idque studio in patris conspectu. Fuit ut filius acerbè fleret, abbas puerilibus lacrymis velut indignatus, & mox imperans ipsi patri: In aquas, inquit, puerum frugiperdam abjice. Mutius pater, tanquam sibi à Deo id imperatum, puerum prehendit mersurus quem genuerat, nisi eâ de re præmoniti retraxissent currentem. Mutii virtus explorari certiùs non poterat, quàm in re omnium charissimâ.

 Ideo

(a) *Gen. c. 22. v. 2.*

Ideo quisquis teipsum cogitas vincere, attende quid diligis, quid horreas. Sunt, qui nihil iniquiùs ferant, quàm ignominiâ notari: Hîc teipsum aggredere, hîc vince, quisquis horres & fugis erubescere. Sunt, qui pecuniam ubicunque demum obviam exosculentur; aliorum genius libidines sectatur. Diversis trahimur desideriis & amoribus; & tum maximè vivimus, cùm animum explemus. Suam ergo quisque affectionem principem jugulare studeat, & eâ se maximè parte conetur vincere, quâ sese maximè sentit vivere.

Videmur nobis quandoque rem maximam fecisse, si aliquot ceræ libras vel tabellam pictam, vel telam pretiosam, vel inauratum calicem, vel vestem sacrificam obtulerimus templo. Liberalitas pia; sed sacrificium pretiosius, sui victoria; suas edomare libidines, habendi cupidinem frenare, laudis appetentiam & insatiabilem gloriæ avaritiam coërcere, vindictam substringere, linguæ petulantiam continere, pravas consuetudines amputare, rem sibi charissimam Dei caussâ subtrahere, assuetis saltem aliquamdiu propter Deum carere. Sed hîc plerumque trunci sumus & canes ad venandum invitissimi: assueta relinquere durum est.

Videte regem David; is aquæ, quæ Bethlemi fluit, à puero assuevit, hinc bibendi cupiditas tanta, sed eam generosissimè repressit, & vel licitam ipse sibi voluptatem negavit. Imitemur strenuè, & Christi caussâ frequenter etiam licita nobis subducamus. Gregorius ad hanc tam necessariam indu-

striam

ſtriam inſtigans : Solus , inquit , in illicitis non cadit, qui ſe aliquando & à licitis cautè reſtringit.(*a*) Certè affectio, quæ hodie licitæ appetentiæ facit ſervum , cras faciet illicitæ.

Illuſtre quid Pelagius Scriptor Græcus memorat. Pius juvenis ſervierat religioſo ſeni, qui fœtenti laborabat ulcere. Iuvènem perpetuò vellicabat hæc cogitatio diu noctúque moleſtiſſima : Abi hinc,abi: quid enim hic facis?quis fœtores hos ferat? mancipium nimis miſerum es. Quòd ſi denique tu ægrotes ipſe,quis tibi ſerviet? At ille, ut ſeſe fortiſſimè vinceret , ulcus lavit , defluentem cum tabo liquorem vaſculo excepit,& quoties ſitiebat,hoc falernum ſuæ ſiti propinabat,& inde bibebat.Hinc alia nata eſt cogitatio ſi non vis fugere,ſaltem non bibe.Mirè Deo placuit tam fortis ſuique victor animus,ſanitatem ſeni reddidit : ſuum juveni præmium ingens non negavit. (*b*)

Atque hæ ſunt libationes ſanctæ in novâ Chriſti lege , hoc ſuave gratúmque ſacrificium,vincere ſeipſum, conſuetudinem malè inolitam deſerere, rem charam in Dei honorem abdicare. Hoc eſt gratiſſimum potum Domino libare , ſeipſum abnegare, ſui odio ſalutari. Alioqui noſtra cum Deo peſſimè partimur ; ovi vitellum nobis ſervamus,albumen Deo relinquimus. Conjectori olim quidam detulit , teſte Tullio, ſomniaſſe ſe , ovum pendere ex faſciâ lecti ſui cubicularis. Cui conjector: Sub lecto in

(a) *Greg. l. 5. moral. c. 8.*
(b) *Pelag. libell. 17. n. 25.*

inquit, defossus est thesaurus; illic fode & operæ pretium invenies. Fodit, & invenit auri aliquantum, idque argento circumdatum. Misit conjectori, quantulum visum est de argento. Tum ille: Nihilne de vitello? (a) Idem ex homine quæsierit Deus: Nihilne, mi homo, de vitello mihi tribuis? Itáne tibi nucleum servas, mihi offers putamina? Si me amas, teipsum vinces, & vel charissima non negabis. Hoc primum.

Alterum: Actus in sui odio & victoriâ sit generosus, acer, non lentus & segnis, sed violentus & heroicus. Divorum res gestæ testantur, uno nonnunquam generosiore actu diaboli tentantis impetum repressum, ut illecebrosus veterator ad idem eos vitium non ampliùs allectârit. Abisai opportunitatem commodissimam nactus, occidendi Saulis, dixit Davidi: Nunc ergo perfodiam eum lanceâ in terrâ semel, & secundò opus non erit. Non dispari ratione potest quis generoso actu unico, tam insigniter se vincere: & genium sub jugum mittere, ut deinceps non multùm laboret in seipso ad rationis obsequium componendo. Credibile prorsus est Davidem, ab hac sui victoriâ fuisse summâ cibi potusque moderatione.

Quæstio est Philosophis, num uno actu acquiri possit habitus? Hanc litem relinquimus scholæ. Nec enim in virtutum officiis, viribus humanis omnia, sed divinis metienda; & solet Deus tam sanctæ actioni tantum gratiæ largiri, ut aliæ ab eâ sint facillimæ.

(a) *Cic. l. 2. de divinat.*

mæ. Exemplo, quod dicimus, demonſtramus. Eſt qui ſimplici vice hoſti ſuo benignè faciat; inde hoc illi nunquam factu difficile. Theologorum ſcito: Plus valet unus actus intenſus, quàm mille remiſſi. Idcirco qui plurimùm cupit in ſanctis actionibus promovere, & facilem ſibi reddere viam virtutis, his principiis ordiri debet, & in iis potiſſimùm ſe vincere, in quibus ut plurimùm malè vivax eſt, facilè autem obſervabit, quò ſui eum amores & cupidines trahant, atque id maximè cavebit; quod autem malignior natura refugit, quod horret, ad illud ſe maximè impellet & concitabit. Perinde ut equos eò concitamus, quò minimè volunt. Sunt equi formidoloſi & contumaces, qui aut trabem, aut pontem, aut funem dependentem refugiunt; quod ubi ſtrenuus eques advertit, virgâ, flagello, clacaribus ad eum ipſum, quem horret locum, adigit, nec deſiſtit, dum aut concidant, aut pergant. Ita vero nomine Chriſtianus ſibi ipſi calcar admovet, perpellit ad ea, quæ natura delicatior averſatur, chariſſima quæque Domino libat. Nemo fortior, quàm ſuiipſius victor. Qui hanc artem aut neſcit, aut eam exercere negligit, in lyceo virtutis nunquam proficit. Antiochenus martyr Ignatius: Ego meipſum urgebo, inquit, ut deverer. Ignoſcite mihi, filioli; quid mihi proſit, ego ſcio. Poſſe ſibiipſi imperare, virtutis eſt compendium.

CAPVT XX.

Arcam deducit David, & irridetur.

QVamprimum Davidi licuit stabilem regni sedem figere, principem sibi curam esse voluit, cultum divinum. Idcirco Arcam velut exulem & neglectam ex urbe Gabaa è domo Abinadabi Pontificis Hierosolymam statuit transferre, præsciente tamen & consentiente toto Israëlis populo. Hanc Arcæ transmissionem summis studiis, solennitate celeberrimâ, maximis sumptibus instruxit. In viâ calcitrones boves periculum, aut certè metum lapsûs crearunt Arcæ; nutabat plaustrum novum ruituro simillimum. Hic Oza auxiliarem operam commodaturus admovit manus. Sed Deus adjutori intempestivo iratus, temeritatem ejus morte subitâ punivit. Ad ipsam Arcam Oza corruens expiravit. Funere repentino territus David, Arcam deduci jussit in ædes Obededom, quem Deus, ob commodatum hospitium omni rerum opulentiâ ditavit. Acto trimestri Arca in Sionis arcem evecta, singulari ad id domo structâ, in quâ diversaretur, dum templo extrema manus accessisset.

Hæc Arcæ transvectio maximâ symphoniæ varietate, admirandâ sacrificiorum multitudine, concursu hominum incredibili lætissimis tripudiis, expensis planè regiis celebritate summâ, laudatissimâ pietate instituta est. Testatur sacer historicus ad hæc

hæc solennia virorum principum ac nobilium triginta millia, *omnes electos ex Israel* (a) convenisse. Ceteræ plebis Alphonsus Tostatus numerat ducenta viginti quatuor millia: vulgus putem fuisse innumerum. Et quamvis tam immensa hominum multitudo convenerit, singulis tamen panis, carnes assæ, alia opsonia gratuitâ liberalitate distributa, uti dicemus. In hac sacrâ solenni pompâ, sexto quovis passu septem boves, & arietes vel oves septem mactabantur. (*b*) Sat hominum fuit huic labori, & pecudes tantùm jugulabantur, interim tantisper subsistebant levitæ. Atque iterum iterumque sex passus faciebant, ita ut ad sextum quémque passum, victimæ caderent septenæ, idque longâ prorsus viâ servabatur è domo Obededom in Arcem Sion. Super omnia verò Davidis ardens in Deum animus eminebat, etenim saltabat totis viribus ante Dominum. (*c*) Sicut autem supplicationem primam subita mors Ozæ, sic alteram hanc irrisus regiæ conjugis aliquantùm turbavit. Hinc capitis istius epitome; Arcam transportat David; & irridetur. Quâ in re Davidis gemina virtus eluxit. 1. Optimus in Deum affectus. 2. Laudatissimus sui contemptus. De his jam disserendum.

(a) 2. *Reg. c.* 6. *v.* 1. (b) 2. *Reg. c.* 6. *v.* 13.
(c) 2. *Reg. c.* 6. *v.* 14.

§. I.

I. Optimus in Deum affectus; saltabat totis viribus ante Dominum. Quantùm potest, laborat, currit, saltat, pugnat, qui totis

viribus serióque amat. Id scilicet quod facit, manibus pedibúsque obnixè facit, & summis opibus viribusque nititur. Ita David ardentissimos in Deum affectus expromendo, hoc insigniter testatus est, tanquam si diceret: Plus facerem, si plus possem. Quod Bernardus expendens: David, inquit, saltando placuit Deo, non propter saltum, sed propter affectum. Et ut populus universus cerneret, quàm serio Deum coleret, regem quasi exuit, induitque levitatem: Porrò David erat accinctus ephod lineo. (a) Ephod Hebræis ferè, quod nobis superpellicium, vestis candida, amiculum linteum. (b) Quod verò Michol dixerit, *discooperiens se*, non ita interpretandum, ac si David ante Arcam positâ omni veste saltârit, cùm Regum Chronicon affirmatè dicat: Porrò David erat indutus stolâ byssinâ; David etiam indutus erat ephod lineo: sed sicut pauperculus ludimagister in pago, aut oppido, cui nigram togam negat inopia, cùm in templo agit, amiculum lineum primis vestibus injicit. (c) Ita David ante Arcam saltans vestitus fuit, sed non regiè. Si nostro hoc ævo rex potentissimus cæleste ferculum cum thuribulo velut diaconus peiret, id spectaculi sanè plurimi non caperent. Haud aliter mirabantur tunc plerique omnes potentissimum regem, in eam degenerare humilitatem, ut psaltem ageret saltantem: videbant tamen hæc maximæ pietatis

(a) 2. *Reg.* c. 6. *v.* 14.
(b) Chorrock.
(c) Chorrock uber Hosen und Wammes.

tatis esse argumenta, quibus omnium pectora mirificè imbuebantur. Sola Michol Davidis conjunx, tam altum sapiebat, ut sui conjugis factū sinistrè interpretata, diceret per irrisum: Quàm gloriosus fuit hodie rex Israël, discooperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur unus de scurris? (a) Quando nec vestitum regium David habuit, nec incessum. Adhæc & illud accessit: *David percutiebat in organis armigatis*. (b) Appensam ad collum gestans lyram (c) fidicinem agebat, simul & citharam pulsans, cantans, & saltans: perinde si dixisset; Non possum Deo satis gratus, satis submissus, satis devotus esse, Deum satis extollere non possum. His in Deum sanctissimis affectibus rex magnus sic arsit, ut Arcam reverentiâ & submissione summâ velut pauperculus è pago scholasticus præiret amiculo lineo, paludamenti vice indutus. Super omnia, quod nemo satis miretur, saltabat totis viribus. Solidæ laudis est, in rei honestæ virtutisque studio omnibus opibus, viribusque elaborare. Hinc plurimis sæpius inculcandum: Totus ora, totus canta, totus labora, totus ausculta, templum aut mensam Dominicam totus frequenta: hoc scilicet imperamus; in eo, quod agis, nervos omnes contende; in hanc curam totâ mente incumbe. Nimis quàm sæpe hîc delinquimus: oramus, sed non toti, os garrit, sed ab ore lingua divertit; in templis cantamus, sed solâ voce, non totâ mente; laboramus, sed segniter & remissè, non totis viribus;

 con-

(a) 2. *Reg*. 6. (b) *Ibid*. (c) Harpff.

concionem auscultamus, sed aure non utrâque. David saltabat totis viribus: nec enim poterat, quidquid fecisset, suæ devotioni satisfacere. Hinc tantos sumptus fecit regiâ prorsus liberalitate; nec, enim publicam eleemosynam egenis,(a) sed aliis singulis viris feminisque largam sportulam, prout regum fasti memorant, divisit. Et partitus est universæ multitudini Israël, tam viro, quàm mulieri, singulis collyridam panis unam, & assaturam bubulæ carnis unam, & similam frixam oleo.(b) Hîc sumptibus regiis opus; ut ducentis viginti quatuor millibus hominum dari posset collyrida primò, non vulgaris, sed artopitii clibanitæ panis (c) largior quadra, deinde carnis assæ aut lixæ non frustillum, sed segmentũ amplum seu offa, (d) tertio placenta lata seu laganum, aut artolaganum, quales in xenodochiis coqui solent. Hæc omnia David fecerat suo in Deum affectui testando. Itaque non saltabat tantum, sed & cantabat, & Deum laudabat, & munera donabat totis viribus.

(a) Spend.
(b) 2. *Reg.* 6. *vers.* 20. (c) Torten.
(d) Gutes Stuck Fleisch.

§. II.

II. Laudatissimus sui contemptus in hoc rege prædicandus. Hæc virtus tantò laudabilior, quantò difficilior, tantò pulchrior, quantò rarior. Prior illa virtus, tam ingens in Deum affectus suaviter exercetur, hæc non sine luctâ in opus prodit; tantis præsertim

ſertim faſtigiis laborioſum eſt, ſeipſum abjicere. Itaque hîc David Davidem vicit. Regina Michol, non magnam hîc habet laudem, nam 1. ſacram hanc pompam non duxit, cùm aliæ tamen feminæ huic intereſſent. 2. Elationem præ ſe tulit, ut regis filia ſtipatæ plebis congreſſum averſata. 3. Conjugem ſuum cenſurâ nimis gravi perſtringens, mimis eum & ſcurris contulit, quaſi ſaltibus abſurdis fatuum egiſſet. Et certè niſi David vir mitiſſimus fuiſſet, reſponſum ferreum dediſſet tam facilè non digerendum. Memento Domine David, & omnis manſuetudinis ejus.

Audite Conjuges, & quicunque alii: aſperiora ſubinde verba ſunt glutienda, non continuò faciendus pugnus, intentandus pugio, ſtringendus gladius. David non tantùm non acri & contortâ oratione, non maledicentiâ, non conviciis uſus, ſed manſuetiſſimè & ſubmiſiſſimè: Ludam, inquit, & vilior fiam, plus quàm factus ſum, & ero humilis in oculis meis. O mea conjux, Deo abundantiùs honorando, meipſum magis præbebo deridendum, præſertim illuſoribus ad hoc natis; omnem calcabo faſtum in ejus gratiam, qui me extulit ad ſolium: veſtimenta plebeja nec in rege ſunt indecora; hæc ego in honorem ejus non abjiciam, qui mihi dedit purpuram; Deo enim placere cupio, non hominibus. Ludam, ô bona domina, ludam, & vilior fiam. Tu ad humanos oculos expendis omnia, ſed erras ſplendidè, alia ſunt judicia Dei, alia hominum, illa obſervanda, hæc ſpernenda &

repudianda. Quò quisque vilior est sibi, hoc pretiosior est Deo. Ero igitur humilis in oculis meis, nec magni me æstimabo, meóque me pede metiar, non gigantæo. Exemplis terreor recentibus, nam etiámnum patris tui Saulis intueor præcipitia; non sequar.

Modestia & submissio (Humilitatem appellamus) ignota ferè virtus idololatris, nota satis Christianis, sed plerumque semitam, quæ ad illam ducit nesciunt, aut eam inire nolunt. Hæc ad humilitatem semita, sui despicientia est. Virtus tam præclara quàm rara. Nos magni nimiùm nosipsos æstimamus; humiles videri volumus, non viles; pretio nostri nimiùm abripimur. Hinc viles Deo, nobis pretiosi sumus. Atqui nemo ferè humilis dici potest, qui seipsum animo contemnere nondum didicit.

Contemptus sui velut aurum quod conchulis infundi solet, (a) pretiosum quid, sed perquam exiguum, & paucissimis locis venale. Inter religiosos viros primaria hæc quæstio est: Quantum quisque despicientiâ sui profecerit. Ad veræ humilitatis virtutem nunquam perveniet, qui humilitatis fundamentum sui contemptum ignorârit. Sed heu, quàm pauci sunt, qui persuaderi se sinant, ut seipsos spernant. Ohe, satis est, inquiunt, satis si alii nos contemnant, cur ipsi nos abjiciamus in nósmet injurii? repugnat hoc naturæ. Repugnat sanè, sed vitiosæ ex Adamo propagatæ. Hinc illæ lacrymæ, hinc indignissimè ferimus haberi nos de-

(a) Müschele Goldt.

despicatui. Nemo nos tangat, ulcus est, quaquâ tangimur. Aliter nos homines sancti tam priscæ, quàm novæ legis erudiunt. Ludam, ait David, & vilior fiam. Interpres horum Bernardus: Ludam, inquit, ut illudar. Bonus ludus, quo Michol irascitur, & Deus delectatur; bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, sed Angelis pulcherrimum spectaculum præbet; bonus ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus & despectio superbis. (a) Quis iste lusor, quis lyricen, quis saltator iste? Israëlis & Iuda, regni geminati ter unctus rex, nihilominus lusu repetito fieri vult vilior, sui ipsius insignissimus contemptor. Nec imitatoribus caruit. Davides, hoc viro nomen, Eusebii discipulus, quod Theodoretus narrat, homo in semetipsum durissimus ac severissimus, centum quinquaginta monachis præfectus per annos quadraginta quinque, nunquam visus est ab ullo iratus, sibi semper simillimus. Ad hunc Theodoretus ipse Cyri episcopus revisit sæpius tanquam ad magistrum discipulus: cùmque unà sederent diversis colloquiis attenti, Publius sacerdos antistes (b) Vicarius in colloquentium conclave irruens, & cœnobii patrem atrociter exagitans: Hæc lenitas, inquit, omnibus est detrimento, nec enim modestia sed amentia est. At Davides velut adamantinam habens animam, non pungebatur iis, ait Theodoretus, quæ suâ naturâ solent pungere, nec vultum mutavit, nec colorem duxit, nec sermonem turbidè abrupit, sed

(a) *Bern. epist.* 87. (b) *Prior.*

Publium leniſſimè hoc unum rogavit, faceret quæ vellet, modò ſineret cœptum ſermonem cum præſentibus pertexi, uti neceſſarium. Certè Davides tam turbulento nugatori tam ſedatè nunquam reſpondiſſet, niſi didiciſſet ſeipſum contemnere.(*a*)

Turonenſis Præſul Martinus ſui contemptum & amabat, & tantis ſtudiis ambiebat, ut à ſuómet miniſtro ſacerdote Brictio ſuperſtitionis & amentiæ ſæpius damnatus & fœdis calumniis proſciſſus, nec minimum iræ ſignum ederet, honorem læſum patientiâ defenderet, calumnias ſilentio refutaret. Injurias quippe aliis irrogatas caſtigabat, ſuas diſſimulabat. Hoc tam raræ virtutis ab unâ ſui deſpicientiâ habuit Martinus.

Laudem ex eâ re parentes maximam adipiſcuntur, præſertim ſi ſummi ordinis ſint, quando liberos ſic educant, ut ii ſeſe non æſtimare diſcant. Fuit ut magni Principis filiolus pueruli luſu vitreum orbiculum frangeret. Citatus ob id ad ferulam: Quid, ait, princeps ſim, & vile vitrum non auſim pertundere, ni priùs licentiam rogem? Hoc dicti mater reſciens; Quid tu puer, inquit, Principem te jactare audes? Fungus es. Et quotieſcunque interrogatus fueris, quis ſis, me volente ac jubente reſpondebis ſemper: Fungus ſum. Ab eo tempore complures ſæpiculè ſubornati ſunt, qui magnâ audientium recreatione quærerent: quis enim es tu: Non aliud parvulo Principe reſpondente, quàm hoc: Fungus ſum. Quod mater filio, id ſui contemptor ſibi occinit perpetuo:

(a) *Philotheus, ſive Theophiles apud Roſvv.*

tuò: Fungus es. Et quisquis ex te quæsierit: Tu quis es? dic cum veteri Poëta: (a) Caudex, stipes, fungus sum.

Vir doctissimus juxta & facundissimus Innocentius de Angelo, quod prisci Annales memorant, ut æstimationem sui & pretium calcaret, seipsum alliis & cepis oneravit vilissimè vestitus, urbem, in quâ notissimum eruditio fecerat, obivit, nec aliud ambiit, quàm contemni ab omnibus, quando se ipse plus omnibus contemneret. Sui contemptor illud Davidis assiduè usurpat, *Ludam, & vilior fiam.* Quidquid cachinnorum domi vestræ est, ô dicaces sanniones, in me unum expromite, irridete, protervè mihi illudite, omnibus me ignominiis appetite; graviora meipso judice sum meritus; stultitias ingentes & plurimas commisi, cur iniquè feram, hominem temerariè stultum irridiculo haberi? isto vas dignum operculo.

Certa ad Humilitatem via, sui despicientia. Et tantò quis Deo est vilior, quantò sibi pretiosior; tantò autem pretiosior, quantò ipse sibi vilior.

(a) *Terentio.*

CAPUT XXI.

Prohibetur David ædificare templum.

ARcâ in tabernaculum recèns conditum deductâ, & bellis aliquantulùm sopitis, David omni cogitatio-

ne curâque in propagandum Dei cultum incubuit, doluitque se domum è Cedro structam habitare, Arcam Dei hospitio non digno diversari. Idcirco Nathanem vatem accersens deliberationem habuit. Consilium struendi templi valde probavit Nathan. David Nathanis authoritate animatus, propè decrevit ædificium sacrum aggredi. At nocte proximâ Deus Nathani suam sententiam aperuit, nolle se à Davide condi templum, sed à Davidis filio. Ne verò Davidi hoc Dei decretum videretur durius, ingentes additæ promissiones: Fidelis erit domus tua, & regnum tuum usque in sempiternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus jugiter. (a) Mox loco consurgens David ingressus est Arcæ tabernaculum, & precatione prolixâ summas Deo gratias egit, de tantis in se suósque favoribus, rogavitque Deum, ut porrò suus esse Pater non desineret. Hîc illustria quatuor documenta erunt expendenda.

1. Omne gaudium Deus luctu temperat. 2. Ingens ædificandi templi desiderium repressit Deus, & Davidis filium templi architectum elegit. Quâ in re David divinæ voluntati suam insigniter subjunxit. 3. Humanissimam Deus munificentiam Davidi exhibuit, nihilominus eum ad sui contemptum provocavit. 4. Ad Arcam in tabernaculo sitam in divinas se precationes rex optimus effudit. Atque hæc paullò explanatiùs jam tradenda.

(a) 2. *Reg. cap. 7. vers. 16.*

§. I.

§. I.

I. Omne gaudium Deus miſcere luctu aſſolet. Cæleſtia ſolùm & æterna gaudia ab his mixturis ſunt immunia. In ceteris ubi mel, ibi fel. Vbi uncia mellis, ibi ſæpiſſime duæ ſunt fellis. Solennis Arcæ pompa duplex, lætabiles & feſtos dies peperit, triumphos habuit ſplendidiſſimos, merum mel. Sed Deus ſat fellis affudit: nam Oza ſubitâ morte corruit. Ita hoc gaudium ſine luctu nequiit finiri, idque in ſupplicatione primâ. In altera omnia iterum lætitiis & triumphis exultabant: ſed neque hîc fel defuit. Vix enim David domum rediit cumulatus gaudio, mox eum invaſit conjux, & mediaſtinum viliſſimum fatuæ levitatis arguit & irriſit. Hinc aſſentior veteri Iambo:

Domi & foris ægrè quod ſit, ſemper eſt ſatis.

In hac mortalitatis valle ubi copioſiſſimè creſcit Abſinthites, nemo bibit merum meracum; nullo id pretio comparabile eſt: nemo gaudiis ex omni parte ſinceris fruitur.

Afflictio, indiviſa virtutum eſt comes.

Rectè agis? Non procul erit invidia. Malè agis? in ſinu mala conſcientia, in tergo hæret Nemeſis. Vbi mel, ibi & fel perpetua conjugatione.

II. Decreverat David ædificare templum, idque animo finéque optimo. Huic Deus per Nathanem reſpondens: Nolo, ait, ut tu id facias, tuo hanc filio reſervabis curam. Objecerit hîc David: Præclariſſima

quæque pro divinis honoribus cogitavi agere; non ſinor. Sineris, mi David, ſed non ſineris tuo id arbitrio facere, ſed divino. Et ne iſtud regem graviùs affligeret, ſententiæ in cælo latæ redduntur cauſſæ. 1. Multum ſanguinem effudiſti, & plurima bella bellâſti; non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me. Filius, qui naſcitur tibi, erit vir quietiſſimus, faciam enim eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circuitum, & ob hanc cauſſam Pacificus vocabitur: Pacem & otium dabo in Iſraël cunctis diebus ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo. (a) 2. Bellatorem te volo, non architectum. Sed etſi jam non ſint bella; non multò pòſt erunt, & tibi otium ædificandi non dabunt. 3. Voluntas Dei, cui placuit ita fieri, nec aliter. Potuiſſet Davidi Deus ſeptennium pace opimum indulgere, quod templo ſtruendo daret, quanto quidem tempore Salomon ſtructuram eam perfecerat. Sed aliud divinæ voluntati viſum eſt. Voluntas Dei pro ſexcentis cauſſis, pro mille rationibus eſt. Cauſſarum ſatis eſt; Deum velle, nil ultra quæras. Id quidem Davidi acerbus fuit nuntius, ab ædificio templi ſe excluſum; quia tamen ita Deo placuit, ſuam penitiſſimè ad divinam voluntatem conformavit. Facturus, qûod voluerit Deus, ædificare, non ædificare, ligna, lapides colligere, quos alius componat, in utrumque paratus. Nihilominus David graviter ſenſit, ſe animo & votis non poſſe obſequi, quandoqui-

(a) 1. *Par. 22. verſ.* 8. 9. & 10.

doquidem eum Nathan, antequam decretum Dei sciretur, in illis ædificandi cogitationibus plurimùm confirmârat his verbis: Omnia, quæ in corde tuo sunt, fac, Deus enim tecum est. Vestra Majestas magno animo id instituti, quod mente versat, aggrediatur. Res magnæ molis est & opus præclarissimum, quod Deo non poterit non placere.

Placuit certè Deo, Davidem hoc velle, imò eum hoc velle, voluit Deus; noluit tamen, ut ipse ædificaret, sed filio ædificaturo materiam præpararet. Quod certè plurimùm afflixisset optimum regem, nisi suam divinæ voluntati perfectissimè affixisset.

III. Deus in Davidem humanissimus & liberalissimus: Quod cogitâsti in corde tuo, inquit, ędificare nomini meo bene fecisti, (*a*) hoc ipsum mente tractans. (*b*) Veluti gratias agit Deus famulo suo de operâ sibi non præstitâ, sed præstandâ. Ita benignissimus Deus cum suis suaviter solet agere. Quod in psalmis laudans David: Cum sancto, inquit, sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris. (*c*) Profectò & cum humano humanus eris, cum liberali liberalis eris. Nimirum nostros mores induit Deus, & quales nos in illum sumus, talis ille in nos est. Verè, quod Paulus dicit, benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei. (*d*) Liberalissimum in Davi-

(a) *Hebraicè: gratum fecisti.*
(b) 3. *Reg. cap.* 8. (c) *Psal.* 17.
(d) *Ad Tit. cap.* 3. *vers.* 4.

Davidem Deus sic egit, perinde si dixisset: Permittere non soleo, ut mei me famuli liberalitate vincant: tu mihi ædificare volebas domum, sed quæ dirui potest, & diruetur, ita quidem, ut nec lapis super lapidem sit mansurus, at ego ædificabo tibi domum æternam. Quod dilucidè Dei vicem promittens Nathan: Prædicitque tibi Dominus, inquit, quòd domum faciat tibi Dominus. Qualem, obsecro? Stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum. (*a*) Intereà tamen, ne ob hanc humilitatem Dei ac liberalitatem sese efferat David, in memoriam illi revocatur originis vilitas: Ego te tuli de pascuis sequentem greges. Cogita quis fueris: opilionem exuisti, me jubente, & induisti regem. Diadema tibi & sceptrum, me donante, gratis obvenerunt. E tantillo tantus evasisti, favente Numine. Ita nobilissimi quique, cujuscunque sint ordinis & dignitatis, si abavos, atavos, tritavos, & ad originem familiæ primam revocent gradum, quem invenient? Senecæ id credemus: Bona mens, inquit, omnibus patet, omnes ad hoc sumus nobiles. Nec rejicit quemquam Philosophia, nec eligit: omnibus lucet. Patricius Socrates non fuit: Cleanthes aquam traxit, & rigando hortulo locavit manus: Platonem non accipit nobilem Philosophia, sed fecit. Quid est, quare desperes his te posse fieri parem? Omnes hi majores tui sunt, si te illis geris dignum. Geres autem, si hoc protinus tibi persuaseris, à nullo te nobilitate superari. Omnibus no-

(a) 2. *Reg. cap.* 7. *vers.* 8.

nobis totidem ante nos sunt, nullius non origo ultra memoriam jacet. Plato ait: Neminem regem non ex servis esse oriundum, neminem non servum ex regibus. Omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsum fortuna versavit. Quis ergo generosus? ad virtutem bene à naturâ compositus. Hoc unum est intuendum, alioqui si ad vetera revocas, nemo non inde est, ante quod nihil est. A primo Mundi ortu, usque in hoc tempus, perduxit nos ex splendidis sordidisque alternata series. Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus, nemo in nostram gloriam vixit: nec quod ante nos fuit, nostrum est. Animus facit nobilem: cui ex quacunque conditione supra fortunam licet surgere. Puta itaque te non esse equitem Romanum, sed libertinum: potes hoc consequi, ut solus sis liber inter ingenuos. Quomodo? inquis, si mala bonáque non populo auctore distinxeris. Intuendum est, non unde veniant, sed quò eant. Si quid est, quod beatam vitam potest facere, id bonum est suo jure: depravari enim in malum non potest. *(a)* Ita hæc dona originis & prosapię gratis & dormientibus obveniunt.

Ludovicus XI. Galliarum rex, quod Ecclesiastes notus memorat, *(b)* in æde summâ Canonicorum, sacris interfuit, audiitque eo mane unum aliquem è Canonicorum cœtu obiisse. Dum in templo est, videt casu in vicino sacello dormientem sacerdotem: huic dici jubet, defuncti mystæ sacerdotium

tium

(a) *Senecâ epist. 44.*
(b) *Pilipp. Bosquier in Scipione Claudicant.*

tium ad ipsum transiturum, ut omni vitâ possit verè dicere, fortunam sibi opimam obvenisse dormienti. Ita Deus è caulis, è pascuis Davidem ad purpuram, ad solium evexit. Munera Dei sunt gratuita.

IV. Davidis ad Deum precatio affectuum sanctiorum plena fuit. Orationis exordium à sui contemptu ducens: *Quis ego sum, Domine Deus*, inquit, *& quæ domus mea, quia adduxisti me huc usque*. Singularis hic favor est, gratia merissima. Tanta nec petere, sed nec sperare ausus unquam fuissem, quanta in me unum congessisti beneficia: Quid tibi, mi Deus, in me tantopere placuit, ut me sordibus extractum, eveheres in regale solium? Vt verò monstraret, quàm seriò hæc precaretur, *Ingressus est rex David, & sedit coram Domino.* Perinde rex fecit atque is, cui nuntii venerunt optatissimi, ob quos ad templum properat, & in preces effusus gratias Deo meminit. Ita *rex David sedit coram Domino*, non sellam regiam occupando, sed constantissimè precando. Vatablus quidem, Nemini, ait, sedenti licuit orare, nisi regi. Hic tamen non istud jus regis, sed diuturna precandi constantia significatur. Vetus erat verbum: Romanus sedendo vincit. Siquidem gens togata longanimi patientiâ hostes vincere conabatur. Sic Isaias præcipiens: Descende, inquit, sede in pulvere, virgo filia Babylon. *(a)* Quo jussu pœnitentia prolixior indicitur. Iosephus Hebræus de hac venerabundâ regis sessione ita loquitur: Procidit in faciem David, & stratus humi more

(a) *Is. cap.* 47.

more supplicantis adorabat Deum. Exordium itaque à sui contemptu duxit. Meliùs sanè nequiisset exordiri. Huic tali exordio juncta narratio affectuum optimorum referta. Nam in ea decies se servum confitetur, undecies Dei in se dominium extollens: Domine Deus, inquit, Domine Deus meus, Domine exercituum, Deus Israël, &c. Incipe ergo, & benedic domui servi tui, ut sit in sempiternum coram te, quia tu, Domine Deus, locutus es, & benedictione tuâ benedicetur domus servi tui in sempiternum. (a) Capite superiori diximus vicem moniti: *Totus ora.* Id accuratè David præstitit: Totus oravit, omnes precationi vires impendit; effudit omne cor suum coram Deo.

Narrationem secuta est confirmatio, exacta gratiarum actio. Hîc David disertissimus: O mi Deus, inquit, cumulâsti me beneficiis maximis; nunquam me satis exhibere poterò gratum, tametsi dies noctésque agendis gratiis impendam: è mille me periculis eruisti, mille me donis immerentem affecisti. Hæc ego verbis nunquam explicavero. Quid ergo addere poterit adhuc David, ut loquatur ad te? (b) Hoc solatio est, cor meum medullitus intimè à te penetrari, & hoc me tibi mille modis devinctissimum fatetur servum. Nec enim promeritis meis vel minimum, sed divinæ benignitati tuæ totum adscribi debet, propter verbum tuum, & secundùm cor tuum fecisti magnalia

(a) 2. *Reg. cap.* 7.
(b) 2. *Reg.* 7. *vers.* 20.

gnalia hæc. Ita tibi placuit, ita factum est; meo prorsus immerito, tuus in me favor liberalissimus fuit.

Hoc orationis exordium, hanc narrationem, & confirmationem admirandus clausit epilogus iste: Propterea invenit servus tuus cor suum, ut oraret, oratione hac. (a) Quousque igitur, quæso, excurrendum, ut inveniat quis cor suum? Nil esse potest propinquius. Sunt tamen non pauci, quorum cor totum pæne Orbem pervolet. Hi raro domi suæ sunt, animum suum vix unquam inveniunt. At David: Invenit cor suum, inquit, servus tuus. Cor Davidis in corde Dei se absconderat, & cor Dei in corde Davidis inveniri poterat. Hoc ajo: Quidquid volebat Deus, & nolebat, hoc David voluit noluitque. Ideo: inveni, ait, cor meum non in me, nec in meâ voluntate, sed in Deo, divinâque voluntate. Quod Chrysostomus in Davide summi æstimans: Propter hoc, inquit, omnia diligebat à Domino missa, non de his, quæ fiebant judicans, sed unum solum elaborans, ut in omnibus obediret, & leges ab eo petitas sequeretur. (b) Beatus, ter beatus, qui cor suum, suámque voluntatem sic perdit in Deo, divinâque voluntate, ut ea nusquam, nisi in Deo sint reperienda. Res summi lucri est ita perdere. Immensum divinitatis pelagus omnia infinito fenore sibi commissa reddet.

(a) 2. *Reg. cap.* 7. *vers.* 27.
(b) *Chrys. to.* 5. *to.* 38. *de Humil. & Quiete.*

CA-

CAPUT XXII.

Legati Davidis ignominiosissimè habentur.

ARcâ in Sionis arcem deductâ, & perquam honorificè locata, Deus velut in gratiarum actionem diversa septem bella concitavit adversus David. 1. Philisthæum, quo David rex illud obtinuit, ut cum Hebræi anteà Philistæis tributa penderent, deinceps vicibus mutatis Philisthæi Hebræis vectigales essent. 2. Moabiticum, quo pariter David palmam retulit. Et percussit Moab & mensus est eos funiculo, coæquans eos terræ, factusque est Moab David serviens sub tributo.(a) 3. Syrium primum, quod gessit contra Adarezer regem, quem etiam vicit, captis aut cæsis septem millibus equitum, & viginti millibus peditum, Victoria illustrissima. 4. Ammoniticum Hanone Ammonitarum rege victo. Eduxerat Hanon triginta tria millia armatorum: sed fusi fugatique omnes. 5. Syrium secundum, nam Adarezer nondum satis contusus rediit cum Syriis, Damascenis, Ammonitis. Hoc bello à Davide interfecta sunt octoginta septem millia hostium. Ita expressè sacer historicus numerat quadraginta millia peditum, & totidem millia equitum, & septem millia curruum.(b) Vnà etiam occisus Adarezeris in militiâ Impe-

(a) 2 *Reg. cap.* 8.
(b) 2.*Reg.* c. 10. & 1.*Par.* c.19.

rator Sobach. Partâ hac victoriâ David armamentarium & geminas Adarezeris regis civitates invasit, inde arma aurea & pharetras aureas, pondus æris immensum abstulit. Hinc æreum mare,& columnæ,& altare templi fusum. 6. Amalecitarum, nam & Amalecitas subegit. Regum Chronicon testatur: Omnia vasa aurea, & argentea,& ænea consecravit rex David Domino,cum argento & auro, quod tulerat ex universis gentibus, tam de Idumæa & Moab & filiis Ammō,quàm de Philisthiim & Amalec.(a) 7. Idumæum, quo non minùs David, quàm sex prioribus triumphavit, Regum fasti testes: Fecit quoque sibi David nomen, cùm reverteretur captâ Syriâ in valle Salinarum, cæsis decem & octo millibus, & in Gabim ad viginti tria millia; & posuit in Idumæa custodes, statuitque præsidium, & facta est universa Idumæa serviens David. Et servavit *(b)* Dominus David in omnibus ad quæcunque profectus est. Et regnavit David super omnem Israël, faciebat quoque David judicium & justitiam omni populo suo. *(c)*

Ita Deus Hebræum hunc regem bellis fecit felicissimum: ne tamen unquam deesset, quod morderet & affligeret, publicâ Davidem ignominâ permisit affici. Miserat Legatos David ad regem Ammonitarum Hanonem, qui parentem functum lugebat. Recreando huic luctui, misit Hebræus rex noster Palatinos proceres,qui humanissimè sola-

(a) 1.*Par. c.* 18.*v.* 11. (b) *Salutavit in Reg. Chron.* (c) 2.*Reg. c.* 8.

solarentur juvenem patre orbatum. At regis consiliarii hanc humanitatem pessimè interpretati: Venêre, ajunt, non ut solatores, sed ut imaloratores. Facilè hoc regi persuasum est. Ergo barbæ Legatis parte mediâ rasæ, talares togæ turpiter præcisæ. Ita cum ignominiâ & dedecore dimissi. E joco tam barbaro bellum ingens exarsit. Hic explicandum, quantus iste fuerit potentissimi regis irrisus, quibus caussis & unde ortus, quomodo demum repensus.

§. I.

1. Maximam fuisse regii despicationem, vel ex iis verbis liqueat: Erant enim viri confusi turpiter valde, grandem enim contumeliam sustinuerant: Decalvavit, rasit, & præcidit tunicas eorum. *(a)* Convelli barbam, priscis ludibrium summum est visum. Persius adstruit:

Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iupiter?

Hinc vetus verbum: Leoni mortuo barbam vellere. Christus hoc ignominiæ à populo suo perferens: Corpus meum, inquit, dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. *(b)* De Moabitis Isaias: Moab ululabis in cunctis capitibus ejus calvitium, & omnis barba radetur. *(c)* Inter Hispanos summæ fuit ignominiæ hostis sui barbam prendere: hoc autem minari, inter atrocissimas minas censebatur: Rex Alexander Macedo, teste Plutarcho, ne suis Macedonibus hoc inju-

(a) 2. *Reg. c.* 10. *v.* 1. *&* 1. *Par. c.* 19. *v.* 4. *&* 5.
(b) *Is. c.* 50. *v.* 6. (c) *Idem, c.* 15. *v.* 2.

riæ inferretur, barbas omnium radi jussit. Germani veteres de homine admodum serio affirmabant: Barbam sibi non sinit pervelli. (a) Si ergo gravis est immanatio, barbam alienam prendere aut vellere, quanta erit tondere, auferre, & quidem tam turpi modo, ut dimidia tantùm pars barbæ raderetur? Accessit & illud: dimidia pars capitis ad cutem attonsa. Nam decalcavit eos. Ita dimidiam partem veluti canes rasi puerorum sibilis & ludificationibus in plateis regii Legati exponebantur. Cur autem hoc irrisionis genus in Hebræos excogitatum? Quia illi ut fœdum quid & impium horrebant comam aut barbam ad cutem tondere, quando hoc idololatris in luctu & funeribus usitatum. Sed & lex vetus Levitici jubebat: Neque in rotundum attondebitis comam, neque radetis barbam. (b) Idcirco Hebræi, hoc ut prodigium abominati, quod Ammonitæ non ignorabant. Accessit illud ignominiæ hujus auctarium, vestes ad umbilicum turpiter accisæ: Iudæi certè, Legati maxime, & pæne omnes Orientis incolæ talares tunicas gestabant. Atque has juvenis rex ad lumbos fere præcidi jussit, idque in conspectu aulicorum & civium, ut eos nemo nō irridiculo haberet, & exsibilaret. (c) Ita demum, ubi eis tam proterve illusum, (d) dimissi sunt. Contemptus horribilis adversus

(a) Er lässt jhm nit in Barth greiffen.
(b) *Levit. c. 19. v. 27.*
(c) *Non absimilis historiæ in vita S. Fulgentii.*
(d) Man hat ein Loch in sie gespott.

ſus tam potentem regem. Si quis noſtrum in cumulum rapiat, quidquid unquam irriſionis aut contemptus pertulit, non æquabit vel minimam partem hujus in regem potentiſſimum excogitati deſpectus.

Diſcamus, obſecro, non nimium horrere ab aliis contemni. Optime dixit Plutarchus: Auſpicandæ Philoſophiæ magnum inſtrumentum eſt, Contemptus. Et certe ad ſubmiſſionem & humilitatem Chriſtianam via eſt humiliatio, ſeu, deſpicatio. Nec ſeipſum unquam ſeriò contemnet, qui ſe ab alio vel leviſſime contemni non tolerat. Sapienter dixit Seneca: Quem quis contemnit, calcat ſine dubio, ſed tranſit. Et in acie jacens præteritur: cum ſtante pugnatur. (a) Cur, quæſo, tot pernicioſis miſcemur litigiis? Quia contumaciter ſtamus, & vel minimum contemni nolumus. Chriſtianæ Philoſophiæ omnis expers eſt, qui à nemine ſuſtinet ſperni. Sed hic porrò quærendum, unde regis tanti contemptus?

(a) *Sen. epiſt.* 105.

§. II.

II. A merâ eâque falsâ ſuſpicione, quam temerarium excepit judicium iſtud, ſecuta eſt calumnia aperta; Exploratores ſunt. Quâ in re conſiliarii regii geminam admiſerunt noxam. 1. Publicum bonum minime ſpectarunt, ſed ſuum in Hebræos odium. Neque hoc tantum, ſed & malignum impetum ſecut ſunt, & quod ille ſuggerebat, primo furore cenſuerunt exequendum. Nec

cogitârunt fatui; hic telam exordimur, quam difficilè pertexemus; populis & provinciis luendum erit, quod jam audemus; plectentur achivi, quod nos deliravimus. Nil horum: Satisfaciendum animo, saturandum odium, sic fiat. Nil sperandum boni, ubi affectus tam pravos extrudit impetus. 2. Non tantùm non bonum publicum, sed nec conscientiam attenderunt: quis eorum quæsiit? An nobis hoc licet facere? An non delinquimus in jus omnium populorum, cùm Legati ubique gentium inviolabiles & sacrosancti habeantur? Quicunque Principibus à consiliis sunt, id unicè spectent, ex æquo & bono suadere, affectibus privatis ac commodis longissimè sepositis. Vtilitas publica & conscientia propria, his summè curanda. Sunt, quæ speciem utilitatis publicæ præferant; sed quia eis conscientia refragatur, aliud statuendum. Vbi autem privata spectantur commoda, ibi præsultor & choragus est affectus. Expertus id Roboamus rex, qui senatores juvenes, clavo inexpertos & fatuos secutus, ex uno regno fecit duo, alterúmque perdidit. Expertus id Asuerus, qui Amanum maximè dotatum minimè fidelem comperit. Eam ob caussam Esther candidissimè: Aures principum, inquit, simplices, & ex suâ naturâ alios æstimantes callidâ fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur. Expertus hoc & Hanon rex juvenis, in quem illud Ecclesiastæ pronun-

nunciatum: Væ tibi terræ, cujus rex puer est. (a) Nimirum Syracidâ teste; Qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in eâ. Rex insipiens perdet populum suum. (b) Quod Hanon tam stupidus, non adeò accusandus, sed quòd tam credulus. Facillimum illi fuisset deprehendere suos stare à partibus, & è vitioso loqui affectu, idcirco alii etiam super eâ re fuissent interrogandi; An æquum sit Legatos tali ignominiâ notare. Nil horum; sed prout dictabat impetus, ita agebatur. Perge igitur, perge, mi puer rex, damno tuo doceberis.

Hîc nostrûm quivis videat, quantum sit malum suspicio & temerarium judicium. De Legatis David temere dicebatur: Sunt exploratores, Quibus obsecro, argumentis, quibus indiciis hoc affirmatur? Num id constat, an solis incertisque spargitur rumoribus? Quòd si hos timetis, legationem admittite, sed gladium circumspicite. Suspicio & temerarium judicium principia rerum pessima, peccatis grandibus nos involvunt. Quanti non dederunt locum timori, aut livori, & dederunt suspicioni. Heli sacerdos cetera non improbus, suspicione tamen & judicio temerario insuper atque calumniâ in Annam feminam sanctam, censor iniquus fuit. Verè, quod Itali dicunt, respectus, suspicio, & despectus, evertunt mundum. (c)

(a) *Eccles.c.10.v.16.* (b) *Eccli.c.10.v.2.3.*
(c) *Sospetti, respetti, è despetti guastano el mundo. Alii, El respetto, el despetto, el suspetto guaštano tutto.*

§. III.

III. Temerarius hic despectus Legatorum, quàm grandi fenore fuit repensus? Regum Chronicon testatur: Videntes autem filii Ammon, quòd injuriam fecissent David, tam Hanon, quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, ut conducerent sibi de Mesopotamiâ & de Syriâ Maacha, & de Soba currus & equites. Hæc prima peccati pœna, tres auri milliones (a) ad initium belli uno velut jactu consumpti. Tanti hæc irrisio & ludus stetit. His sumptibus Ammonitæ triginta tria millia militum collegerunt. At David misit Ioabum imperatorem suum, qui pæne melior seipso, cum Abisai fratre rem præclarè gessit. Neque enim prudenter tantùm, sed etiam contra quàm solebat, religiosè: Esto vir fortis, inquit, & pugnemus pro populo nostro, & civitate Dei nostri: Dominus autem faciet, quod bonum est in conspectu suo. (b) Ad primum verò congressum Syri sunt fugati. Ammonitæ fugam Syrorum cernentes, mox & ipsi certatim fugere cœperunt. Ita victor rediit Ioabus. Syri resumptis animis velut jam fortius acturi, non multo post tempore in aciem redierunt cum rege Adarezere, qui castrorum Præfectum habuit Sobachum. Vniversus Syrorum & Ammonitarum exercitus centum & triginta octo millia militum complectebatur, præ-

(a) *Trigesies centena millia aureorum.*

(b) 2.*Reg.cap.*10. *vers.* 12. & 1.*Par.cap.* 19. *vers.* 13.

præter septingentos currus, seu septem millia armatorum, qui è curribus pugnabant. Contra hunc tam immensum exercitum David Israëlis populum omnem sub signa evocavit ad prælium, & transmisso Iordane, felicissimè conflixit cum hoste. Nam unico hoc congressu octoginta septem millia virorum è Syris & Ammonitis interfecit, ipso etiam Imperatore Sobacho cæso.

Videte, obsecro, in quantas lacrymas mutatus sit risus! (a) Ita luerunt Ammonitæ irrisum, quo Legatos dimiserant. Tres auri milliones in bellum expensi. Congressu primo omnes in fugam acti, altero supra octoginta millia hominum mactati. Annon insigniter puniti? Sed & plura sunt passi, quod suo loco dicemus. Ite nunc consiliarii stulti, & illudite Hebræo regi; in vestrum recidit caput hic lusus.

Hoc certò sciamus; qui alteri illudit, sinum suum conspuit. Isaias clamat: Væ qui spernis, nonne & ipse spernêris? Cum fatigatus desieris contemnere, contemnêris. (b) Minatur & Salomon: Parata sunt derisoribus judicia. (c) Quisque caveat vel ullum hominem contemnere, ultorem nimis robustum & irrisorem sentiet Deum. Quisquis autem cavere cupit hoc vitii genus, cum primis caveat humanæ gentis pestes maximas, suspicionem, temerarium judicium, affectus vitiosos, & similes illis impetus. Qui male suspicatur, in temerarium judicium,

(a) Der Spott ist jhnen in Buesen gerunnen.

(b) *Is. c. 33.* (c) *Prov. c. 19. v. 29.*

cium, facillime prolabitur; qui temere judicat, pravos affectus cumulat: hinc impetus furiosi, hinc lerna malorum. Ita diabolus, cùm scelerum principiis non obsistitur, flagitiorum longissimam nectit catenam. Repeto: Respectus, suspicio, & despectus evertunt Orbem.

CAPVT XXIII.

Adulterium David & homicidium patrat.

CVm Augustino hîc exordiar: Dicam ergo non quod volo, sed quod cogor; dicam non exhortans ad imitationem, sed instruens ad timorem. Post tot illustres victorias David parum civiles egit gratias; à seipso suâque virtute degeneravit turpissime. Quia verò Deus tam insignis artifex est, ut è plumbo eliquare aurum, è malo possit educere bonum, hic ipse Davidis lapsus plurimùm nobis profuit: quem idcirco Deus voluit Orbi patescere. Rem gestam brevi complectar. David rex à pomeridiano somno in solarium ascendit, otiosus & curiosus obambulando diem fregit. Hîc feminam palatini famuli lavantem vidit. Iudæis assiduæ lavationes in usu erant, pleræque legibus jussæ. Hic autem unicus curiosior in alienum hortum prospectus, in peccata lethalia complura, regem sanctissimum traxit, coram Orbe & Angelis pudefecit. Siquidem è curioso illo oculorum otio ingens nata est tentatio, quam

Da-

David potuisset, & verò etiam debuisset vincere. Sed heu! tot urbium expugnator, tot gentium victor & domitor, à libidine se vinci passus, fecit quod caro & diabolus suggessit. Vt autem commissum scelus, & quæ sequi solet infamia tegeretur, Vriam rex è bello ad se vocavit, eúmque varia per speciem interrogans, hoc unicum laboravit, ut eum ad conveniendam uxorem mitteret. Urias generosum militem non decere ratus, belli tempore ad conjugis blandimenta divertere, domi suæ pernoctare noluit, sed inter prætoriam cohortem noctes singulas exegit. Rex non desistere, sed urgere hominem & humanissime monere, rediret domum, uxorem conviseret, quietum tandẽ somnum domi suæ caperet; insuper è regiâ mensâ misit fercula domi fruenda, imò Vriam ad mensam suam adhibuit, eúmque epulis & vino probe sepelivit. Sed Vrias, quid rerum ageretur, ignarus, quantò magis urgebatur, ut domum rediret, tantò minùs ibat, ne scilicet mollis & ignavus miles aut uxorius haberetur. Vbi rex vidit omnem humanitatis conatum frustra esse, & ita denique patefaciendum scelus, consilium iniit cruentum, epistolium misit Ioabo Imperatori suo; Vriam in aciei fronte collocaret, ubi certissimum immineret periculum. Factum. Vrias è medio sublatus. Hoc imperio David non unum sed plura commisit homicidia. Sed horum nihil curat libido. Atque hic viri tam sancti tam gravis lapsus, complura hoc loco dissertanda suggerit. 1. Cur Deus Davidem ita labi per-

permiserit, ut id omnes scirent. 2. Occasiones lapsûs. 3. Vitiorum catena explicanda. 4. Quid in tali lapsu deterrimum. 5. Quàm grave scelus sit adulterium, hoc capite dicendum.

§. I.

I. Permisit Deus tam sanctum vatem in hæc dedecora incurrere, ut Dei justitia simul, & misericordia in tali viro potentiùs elucerent. Vniversæ viæ Domini Misericordia & Veritas. *(a)* Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine. Deinde voluit Deus, ut sciremus è talibus delictis sanctissimos etiam hos viros fuisse non tantùm homines, sed imitabiles; atque ut ejuscemodi fœdiores lapsus non solùm aversaremur, sed omnes etiam peccandi occasiones fugeremus. Nam qui amat periculum, in illo peribit. Hic nos Augustinus erudiens: Non sit delectatio Minorum, inquit, lapsus Majorum; sed sit casus majorum, tremor minorum. *(b)* Prætereà hic etiam maximorum columinum ruinis virorum tam sanctorum flagitiosis casibus erudire nos voluit Deus, ne noxis talibus contractis animum desponderemus, & verum resipiscendi modum disceremus. Augustinus hic geminam præceptionem instillans: Audiant, inquit, qui non ceciderunt, ut non cadant; audiant, qui ceciderunt, ut surgant. Peccatum cum desperatione certa mors. Multi cadere volunt

(a) *Psal. 24. v. 10.*
(b) *Aug. tom. 8. in ps. 50.*

sunt cum David, & nolunt surgere cum David. Non ergo cadenti exemplum propositum est, sed si cecideris, resurgendi. Attende, né cadas.

II. Priùs aliquis lapsat, quàm in peccatum penitus corruat. Ad prolapsionem hanc variæ sunt opportunitates. 1. Somnus pomeridianus, præsertim in molli lectulo vocatus. Accidit, ut surgeret David de stratu suo post meridiem. Somnus in stragulo pomeridianus vitiosæ consuetudinis pronubus. Meridiatio (a) corpori valde noxia, ut scholæ medicorum docent: nisi aliud exigat consuetudo, aut regionis ratio. Atque ut cibus & potus extra prandium cenamque sumptus officit, ita somnus non suo tempore admissus incommodat, mollioris animi, & deliciis fracti argumentum. Invitum ab hoc somno vinci non adeò turpe, illum ultro accersere, & ad eum se componere, planè damnandum. 2. Otium, alter ad vitia pronubus: Deambulabat David in solario domûs regiæ, & nihil serii meditabatur. Otium Bernardo rimosa navis, quæ ob neglectum nautarum, sensim haurit aquam, & demum mergit. Otium Laurentio Iustiniano, stagnans palus est, plena sordidis bestiolis. Quisquis otiosus est, brevi & vitiosus erit. Iners otium, magister vitiorum felicissimus. Malus esse compendio disces, modò incipias otiosus esse. Davidi proxeneta fuit otium ad flagitium non unum. 3. Oculi curiosi, emissitii ductores ad vitia certissimi. David vidit mulierem se

(a) Mittagschlaff.

ſe lavantem. Hîc Chryſoſtomus præclare monet: Audiant curioſi; aperuit in vano oculos, & ſuſcepit ſagittæ ictum. Oculos curioſus potentiſſima fax tam fœdi incendii. Inverecundi oculi & verecunda mens, magnum in Orbe prodigium, vix uſpiam reperiendum. Nemo dicat pudicum ſe habere animum, niſi & pudicos, cautos, caſtos habeat oculos: ſi oculi vagi, volantes, emiſſitii ſint, & velut ſeductæ columbæ columbarium alienum ſubeant, cor inquietum protinus ſequetur. Quod Ezechiel Propheta dixit: Oculos eorum fornicantes, cor eorum fornicans, & recedens à Deo comitabitur. Idcirco Iobus: Pepigi fœdus, inquit, cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine.(*a*)Nam quod Clemens Alexandrinus afferit, Viſus, amoris principium eſt. Eoſdem oculorum nævos commonſtrans Petrus: Oculos,inquit,habentes plenos adulterii & inceſſabilis dilecti. (*b*) Oculos quàm cautiſſimè cuſtodiat, qui mentem cupit cuſtoditam.

III. Mirabilis inter vitia cohæſio,& velut catena. Agmen in Davidem duxit otium. Mox adfuit curioſitas humanæ gentis vitium,Hoc inſecutum eſt cordis adulterium. Huic proximum ipſum adulterii flagitium. Inſuper Vrias redditus eſt ebrius. Dein per epiſtolam infamatus, brevi & occiſus. Inde contractum cum adulterâ connubium,hanc denique criminum catenam ſecuta offenſio & exemplum peſſimum aulæ, civitati, toti re-

(a) *Iob. c.* 31. *v.* 1.
(b) 2. *Pet. c.* 2 *v.* 14.

regno proditum. Ab hoc multiplici facinore visus est David indurari & lapidescere, & inde non tam Deum, quàm infamiæ fœtorem toto regno spargendum metuere. Hinc in omnem se partem flexit, ut hanc sceleris notam sic aboleret, ne in vulgus emanaret. Vriam vocavit, quasi de rebus bellicis interrogaturus, *Quæsivitque quàm rectè ageret Ioab & populus, & quomodo administraretur bellum?* (c) Reipsâ, totus in eo erat, ut Vriam domum amandaret. Hinc illæ voces tam humaniter inculcatæ: *Vade in domum tuam, & lava pedes tuos,* (a) quiete ac bonis perfruere. *Secutúsque est eum cibus regius.* At Vrias propositi tenax, & ignarus hoc unum agi, ut domum rediret, inter regium satellitium, legionem Cerethi & Phelethi excubavit. At David denuo suavi comitate urgens: *Nunquid non de via venisti?* ait, *quare non descendisti in domum tuam?* Cui Vrias: Supremus Dux belli Dominus meus Ioab, & Arca Dei sub pellibus, procul à culcitris, & extra delicias habitant, sed & aliis generosis Ducibus ac militibus terra lectus est, & ego unus cæteris effeminatior ad uxorias delicias secedam, & somnum lecto fulciam? *Per salutem tuam, & per salutem animæ meæ non faciam rem hanc.* O mi Vria, hęc militaris generositas exitio tibi erit. Sed unum adhuc arietem huic viro admovendum censuit David, ut quem sermones blandissimi non potuerunt domum ablegare, saltem expugnarent pocula. Ergo eum voca-

(a) 2. *Reg. c.* 11. *v.* 7. (b) *Ibid.*
(c) *Aug. to.* 10. *ser.* 231. *de Tempore.*

vocavit, ut comederet coram se, & biberet, & inebriavit eum: qui egressus vespere dormivit in stratu suo cum servis domini sui, & in domum suam non descendit. O pravum Davidis consilium, necavit Vriam, antequam necaret, priùs ebrietate, dein gladio. Diserte hic Augustinus: Qui alterum cogit, ut se bibendo inebriet, inquit, minus malum ei erat, si carnem ejus gladio vulneraret, quàm animam ejus per ebrietatem necaret. (*a*) Sed neque hoc stratagemate Vrias perpelli potuit, ut domum suam ab aulicis excubiis secederet, tametsi plures aliæ caussæ, ad id eum instigarent. Cogitandum venerat: Quid dicet uxor mariti, odium interpretabitur abnoctationem tam contumacem; me sui oblitum causiabitur, cùm ab eâ jam quatuor mensibus absim. Num conjuge penitus insalutatâ redeam in castra? Nôrunt Superi, quando in Hierusalem simus reversuri: quid verò commilitones dicent, quàm nullus sim paterfamilias, qui rem domesticam tam nihili ducam? Quid dicet socer meus, & mei cognati? His omnibus spretis Vrias rerum inscius à suâ domo abnoctavit constantissimè. Quis hic, obsecro, non videat sublimiore ista consilio gesta? Quis luculentum Dei judicium in Davidem non reprehendat? Astutior fuit Davide sapientia divina: Deus est, Iobo teste, qui apprehendit sapientes in astutiâ eorum (*b*) Ergo Deus voluit crimen Davidis non abscondi, sed detegi ac publicari: idque è singulari gratiâ.

Quan-

(a) *Aug. tom.* 10. *ser.* 231. *de Tempore.*
(b) *Iob c.* 5. *v.* 13. *&* 1. *ad Cor. c.* 3. *v.* 19.

Quando igitur David frustra omnia tentari animadvertit, Ioabo duci epistolium scripsit his imperiis: Ponite Vriam ex adverso belli, ubi fortissimum est prælium, & derelinquite eum, ut percussus intereat. Epistolam, inquit Chrysostomus, ferebat plenam sanguine, (a) quidem suo, ita ut coactus fuerit suæ mortis fieri minister. Hac autem epistolâ priùs infamatus est miser Vrias quàm necatus. Siquidem Ioabus secum ita cogitaverit,. Vtique vir iste piaculum grande commisit, sed parcitur honori, morte in illum decretâ generosiore: idem cogitaverint & illi milites, qui jussi eum in extremis periculis non juvare. En catenam, quam nexuit David è pluribus flagitiis. Nam penultimus catenæ annulus fuit homicidium, & quidem non unius sed plurium, & multiplex. Nec enim, quod Tostatus observat, eâ ratione quibat ab hoste interfici, quin simul plures tollerentur, & animus hosti cresceret è fugientium pavore. Denique cum adulterâ jungit connubium David, affectu certè non laudando. Nam matrimonia ejuscemodi lege priscâ videntur vetita, quamvis censa valida jam inita. Ideo Nathan exprobrans: *Et uxorem illius*, inquit, *accepisti in uxorem tibi.* (b) Hanc obsecro, catenam iterum considerate, & illius annulos numerate: Otium, curiositas, cordis adulterium, ipsa fidei maritalis violatio, ebrietas Vriæ, dehonestamentum, cædes, homicidium plurium, conjugium cum

(a) *Chrys. tom.* 1. *in psal.* 50.
(b) 2 *Reg. c,* 12. *v.* 9.

adulterâ, pessimum in toto regno exemplum. Tales catenas nectit faber ab orco: Nullum peccatum solum & incomitatum incedit. In plurimis id observandum. Eam ob rem Isaias clamat: Tunc invocabis, & Dominus exaudiet, si abstuleris de medio tui catenam: Dissolve colligationes impietatis.(a) Virtutes sibi nexæ sunt; qui unam habet intimè familiarem, omnes habet. Pari modo & vitia sibi mutuis nexibus copulata sunt, qui uno gravius laborat, omnibus laborat. Hæc illa catena est de medio auferenda, hæ colligationes impietatis dissolvendæ.

IV. Deterrimum in tali lapsu est labendi frequentatio. Cùm scilicet non tantùm semel delinquitur, sed sæpius: cùm quis peccandi assiduitate in eam se consuetudinem abducit, ut difficillimum videatur non peccare.(b) Chrysostomus graviter dehortatus: Concupisti, ait, & peccasti? si cupis agere pœnitentiam, ne adjicias peccatum super peccatum. Hanc peccandi consuetudinem Siracides deplorans:(c) Cor nequam, inquit, gravabitur in doloribus, & peccator adjiciet ad peccandum. Fili, peccasti? ne adjicias iterum, sed & de pristinis deprecare. Ne adjicias peccatum super peccatum.(d) Hi profectò periculosissimè vivunt, & palàm ad inferos tendunt, vera diaboli mancipia, qui pec-

(a) *If. c. 58. v. 6. 9.*
(b) Nichts ärgers/als an dem Sündigen ein Handwerck machen.
(c) *Eccli. c. 3. v. 27.*
(d) *Eccli. c. 21. v. 1. & c. 5. v. 5.*

peccata graviora identidem repetunt: hodie delinquunt, perendie idem liberiùs agunt, idem alterâ, idem tertiâ hebdomade, & quidem audaciùs committunt; ita cum peccatorum numero crescit & peccandi animus. Quisquis es, cave, ne in hanc voraginem descendas, ne adjicias peccatum super peccatum. Peccandi consuetudo res deterrima. Atqui hoc libidini proprium est, nunquam éxpleri, nunquam satiari. Libido vitium præceps & cœcum, pudorem & prudentiam omnem exterminat. Homo libidinosus velut avidum mare absorbet & glutit omnia, modò suæ obsequatur libidini. Cùm bellicæ cladis nuntius diceret Davidi: Direxerunt jacula sagittarii ad servos tuos ex muro desuper, mortuique sunt de servis regis, quin etiam servus tuus Vrias Hethæus mortuus est: David hoc nuntio nihil turbatus, factum Ioabi laudavit. Imò suorum occubitum ut rem minutulam æstimans: Non te frangat res ista, inquit, varius eventus est belli, & nunc hunc, nunc illum consumit gladius. (a) Nemo miretur has voces regis, suorum militum morti parum ingemiscentis: Libido excæcat, efferat, dementat, præcipitat. Hoc Chrysostomus expendens: In ipsum, inquit, peccati barathrum præcipitatus est David, sed citò surrexit. Adulterium & homicidium non repetiit; nec adjecit peccatum super peccatum.

V. Adulterii gravitas. Adulterium tam grave peccatum est, ut Iobus pudicâ conscientiâ dixerit: Si deceptum est cor meum

(a) 2. Reg. c. 11. v. 24.

ſuper muliere, hoc enim nefas eſt & iniquitas maxima. Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina. (a) Homicidium Auguſtino teſte, adulterii fructus. (b) Siracides affirmative pronuntiat: Omnis homo, qui tranſgreditur lectum ſuum, contemnens dicit: Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me, quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus. Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à ſe timorem Dei hujuſmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum: & non cognovit, quoniam oculi Domini multò plus lucidiores ſunt ſuper ſolem, circumſpicientes omnes vias hominum & profundum abyſſi, & hominum corda intuentes in abſconditas partes. Et erit dedecus omnibus, eò quod non intellexerit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum ſuum, & ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primo enim in lege Altiſſimi incredibilis fuit; & ſecundò virum ſuum dereliquit; tertiò in adulterio fornicata eſt: dedecus illius, non delebitur. (c) Adulterium, inquit Ambroſius, feris etiam ac barbaris deteſtabile. (d) Adulterium vel ipſæ beſtiæ deteſtantur, & inter ſe acerbe vindicant. Omni ævo hoc flagitium Deus abominatus eſt. Cum natura etiamnum leges dictaret ante

(a) *Iob. c.* 31. (b) *Aug tom.* 8. *in pſal.* 50.
(c) *Eccli. c.* 23. *v.* 25. *& ſeqq.*
(d) *Ambr. lib.* 1. *de Abrah.*

ante promulgatum decalogum, adulterii supplicium mors fuit, & quidem mors in flammis subeunda. Hanc sententiam Iudas in Thamar nurum suam dixit: Producite eam, ut comburatur. (a) Si sæculo tam rudi adulterium tam serio punitum, quid faciendum lege clarissimâ jam latâ: Non mœchaberis. Hebræis certe legibus etiamnum Christi ævo tam adulteri quàm adulteræ lapidibus obrui jubebantur. Arabes, Parthi, aliæque nationes, edictum in adulteros cum pœnâ & judicio perscripserunt & sanxerunt capite. Prisci Saxones tam mœchum, quàm mœcham aut laqueo aut flammis necârunt. E Romanis Imperatoribus aliquot sub pœnâ capitis adulterium vetuerunt.

Nunc locis plurimis connivet virtus blandimentis sopita: adulteria passim committuntur impunè; magistratus cessant, neque hanc reipublicæ pestem pœnis coërcent, aut tantum levioribus. Gravissimum supplicii genus est, luere marsupio. Ita immanè crescit & roboratur hoc flagitium. Quod Oseas gravissimè questus: Homicidium, inquit, & furtum, & adulterium inundaverunt.(b) Severas rationes exiget Deus ab iis, qui luem hanc alunt connivendo. In ipsos adulteros jam lata est sententia, & à Paulo promulgata: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt.(c) Libanius disertus Philoso-

(a) *Gen. c. 38. v. 24.*
(b) *Os. c. 4. v. 2.*
(c) *1. Cor. c. 6. v. 9. & 11.*

losophus: Vndenam, inquit, putas tam crebra audacter committi adulteria? Nonne ex eo, quod adulteri è judiciis tam facilè absolvantur? Discrimen legum statuens Hieronymus: Aliæ sunt, inquit, leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus; aliud Deus nobis præcepit. Sic forsan mollior humanarum explicatio, divinarum nimis quàm exacta est: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Balduinus Flandriæ Toparcha, ex hoc Constantinopolis Imperator, quod Nicetas narrat, tantis odiis prosecutus est adulterii flagitium, ut quâvis hebdomade per præconem bis publicè proclamari jusserit: Nequis in palatio meo pernoctato, qui alienam conjugem contigerit.

Basilius Seleucus dicta consignans nobili oratione: Grave malum est, inquit, fornicatio, & omnino grave, immortali digna cruciatu: hîc enim mille contrahuntur noxæ. Quare hortor, vos de hoc morbo liberetis, aut templorum adyta ne subeatis. (*a*) Nescitis, clamat Paulus, quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Fugite fornicationem. (*b*)

(a) *Basil. orat.* 41. *sub finem.*

(b) 1. *Cor. cap.* 6.

C A-

CAPUT XXIV.

David pœnitentiam de peccatis agit.

QVando igitur David lethali vulnere non uno ſeipſum ſauciavit, Nathanem medicum Deus ſubmiſit, qui oleo & vino, imò & aceto vulnera curaret. Suaviter exorſus Nathan, ampullam oleariam in affectas partes rorare juſſit, mox eas acri aceto perſricans dolores quidem excitavit, ſed qui facerent ſanitati. Nathan parabolâ uſus & imagine: Duo, inquit, in urbe unâ erant à fortunis diſſimillimi cives. Alter opulentus, greges ovium, & boū armenta habuit, pecuniis & pecore abundans. Tenuis vitæ alter, & ſine cenſu oviculam aluit unicam, eamque ut filiam educavit, eâdem cum liberis mensâ, eodem pane, ex eâdem patinâ & poculo. Dormientem hanc animantem paterfamilias non minùs, quàm ipſos liberos in ſinu fovit. Cùm autem adventor quidam peregrinus ad divitem diverſaretur, ille ſuis ovibus numeroſiſſimis & bobus parcens, ut hoſpiti convivium ſtrueret, unicam viri pauperis oviculam jugulavit, & inde caput cœnæ ſtatuit ſuo diverſori. Quid tibi, rex optime, videtur de cive hoc tam opulento ſimul & iniquo? At rex David iracundiâ grandi exardeſcens: Quiſquis hoc fecerit, exclamat, oves quatuor pro unâ reddat, & factum iniquiſſimum capite luat. Ad quem continuò Nathan: Tu es ille vir, inquit, te ipſo judice ca-

dis. Et caussam hanc omnem à capite arcessens: Nonne, ait, beneficiis te Deus innumeris cumulavit & obruit? A pedo & pereso ad diadema & solium evexit, tot Saulis insidiis subduxit, è periculis tantis eruit, in domum opulentissimam deduxit, Israëlis & Iuda regnum tradidit, paratus dare plura, meliora. Tu autem, mi rex, hæccine benefactori summo reddis? hæc scelera in conspectu Dei patrare audes, adulterium & homicidium, aliasque illius vicinas culpas admittere non vereris? itáne sciens in malum ruis? Vxorem non tuam polluisti, Vriam Hethæum interfecisti; relictam ab illo viduam tibi conjugem accepisti. Sed paratę sunt jam delinquenti virgæ; castigabit serius Pater exorbitantem filium. Cælestis curiæ decretum audi: Non recedet gladius de domo suâ usque in sempiternum. Tu enim fecisti abscondite; ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis Israël, & in conspectu solis.(a) Mox David in lugubres voces erumpens: Peccavi Domino, inquit; Nec distulit Nathan confitentem reum in spem bonam erigere: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, ait, non morieris. Veruntamen complures aliæ breviores pœnæ te sequentur. Filius tibi nasciturus brevî extinguetur. His auditis David, variis seipsum suppliciis affecit, inediâ, lacrimis, rigore strati: nam terræ indormivit, ut vel hac ratione parvulo servaret vitam, neque enim decretoriam Dei voluntatem intellexerat. At ubi post exactos his rigoribus septenos dies pue-

(a) 2. *Reg.* c. 12.

puerulus morte sublatus, rex lotus, unctus, in regem vestitus, ad arcæ tabernaculum properavit, seseque ad divinam voluntatem penitissime conformavit. Inde lætissimus ad prandium abiit. Cùm id aliqui è familiaribus satrapis mirarentur, & quærerent. Quid hoc ritûs aut moris? Cùm infantulus etiamnum viveret, rex inediâ se affixit, in terrâ secubuit, lacrimis se proluit, nunc eo mortuo è terrâ surgit, & hilaris mensam accumbit. Ad ista rex: Propter infantem, inquit, dum adhuc viveret, jejunavi & flevi. Dicebam enim: Quis scit, si forte donet eum mihi Dominus, & vivat infans. Nunc autem quia mortuus est, quare jejuno? Nunquid potero revocare eum amplius? Ego vadam magis ad eum, ille vero non revertetur ad me. (a) Dum hæc expendimus, tria nobis veniunt differenda. 1 Quomodo peccati gravitas, & sequentes peccatum pœnæ sint propositæ. 2. Quam serio resipuerit rex David, & quæ pœnitentiæ signa ediderit. 3. Quam integre voluntati divinæ se attemperarit.

(a) *2. Reg. c. 12. v. 22. & 23.*

§. I.

Quod primum attinet; Peccati gravitatem Nathan ita statuit ante animum, & ante oculos regis, ut excusationis nil prorsus invenerit. Vide, inquiebat Nathan, ingrati animi crimen. Eras rusticani viri filius, tuorum fratrum minimus, pastorculus contemptus, & Deus te in regem extulit. Hunc

benefactorem tuum ſic auſus es offendere? Has illi gratias rependis? Et quoties Deus vitæ tibi gratiam fecit, quoties Saulis unguibus hærebas captus, morti proximus? tot tantiſqne periculis ſubduxit te Deus tuus, Servator tuus, hunc ipſum tu injuriis laceſſis? Quot te victoriis, quot beneficiis aliis ornavit? itane tu reſpondes beneficiis? hunc eis honorem habes? Agnoſcis utique Deum, locis omnibus præſentem, & tamen in illius oculis flagitia patrare graviſſima reveritus non es. Quare contempſiſti verbum Domini, ut faceres malum in conſpectu ejus? Homicidium cum adulterio copulâſti. Honeſtam feminam in ſceleris ſocietatem traxiſti, fidelem ſervum hac injuriâ dejectum inſuper infamâſti, inſuper & necâſti, incredibili totius regni, & omnium hoſtium offenſione. Ergo peccatum non claudus comes ſequetur ſupplicium. Et ſicut tu in Vriam innocentem, ita Deus in te nocentem ſtringet gladium, qui non recedet de domo tuâ uſque in ſempiternum; bella tibi ex bellis orientur; aliquid quietis non tibi, ſed filio tuo dabitur ad ſtruendum templum. Tu conjugem alienam etſi unicam violâſti, idem hoc tuo fiet gynæceo: tollentur uxores tuæ in oculis tuis. Abſalon id audaciſſimè fecit. Copioſiſſimum te probrum, idque publicum inſequetur. Tu enim feciſti abſconditè, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël. Porrò infantulus è toro non legitimo natus morietur.

Videte, quæſo, quàm catharticis medicamentis ſoleat Deus illorum animum purgare,

gare, qui noxiâ intemperantiâ lethalem contraxêre morbum. Hæ pœnæ irrogantur peccati, talibus piaculis luendæ sunt noxæ. Profectò David ad hoc uſque tempus excors, & uxoriis blandimentis captus, decem menſibus, de reſipiſcentiâ nihil cogitavit, altùm hæſit in ſordibus, non quidem eadem repetens, ſed nullam agens pœnitentiam. Cùm autem Deus hæc illi in os opprobrari juberet, tandem in ſémet deſcendit, reum ſe proclamavit, & Nathani ſe curandum ſubjecit his vocibus: Peccavi Domino. Hoc primum.

Alterum, Pœnitentia Davidis ſeria. *Peccavi*, ait. Virtutum ſe prodit prima, peccati notitia. Nec peccâſſe tantùm fatetur, ſed *Domino:* E quibus verbis liquet ad peccati notitiam acceſſiſſe, verum de peccato dolorem. Eſt dolor, ſed inutilis & imperfectus. Inutilis qui humana tantùm ſpectat, & peccati damna ſed non æterna conſiderat, jacturam famæ, nominis, pecuniæ, dignitatis, patriæ, ſanitatis, vitæ ſed ſolùm caducæ. In Saule rege talis dolor. Peccavi, ait. Sed mox aliò abreptus, & malè regno ſuo metuens: Sed nunc, inquit, honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſraël. *(a)* Talis & in Antiocho rege fuerat dolor. Ingemiſcebat ille tot à ſe mala Hieroſolymis patrata, non ob numinis reverentiam, ſed ob morbi & mortis ſævitiã. O Chriſtiani, quàm chara, quàm pretioſa, ſed & quàm rara eſt contritio vera! Ille verè dolet, quem feriò peccati pœnitet. Alius dolor nõ malus, ſed imper-

(a) 1. *Reg.* 15.

perfectus, horret gehennam, & cæli tantum æstimat jacturam, non Numinis offensam. Dolor verus ad sinceram pœnitentiam necessarius, divinam injuriam offensamq; considerat: hinc mœror oritur, qui spretam & abjectam Dei gratiam, qui Deum super omnia diligendum, peccatis gravissimè læsum deplorat. Hinc lugubres illæ voces: Peccavi Domino. Quas David sæpius ingeminans: Tibi soli, ait, peccavi. Vriam quidem summis injuriis affeci, Bethsabeam illius conjugem vitiavi, quosdam militiæ meis imperiis occidi, multis millibus pessimo exemplo nocui: sed si hæc omnia cum injuriis Deo illatis compono, minuta sunt hæc omnia ad illas maximorũ montium moles. Itaque David doluit, non ob sceleris infamiã, non ob vulgi sermones, nec ob filioli mortẽ, sed ob summi benefactoris offensionem. Eheu cogitabat, tot Dei potitus donis, tot Deo injurias rependi: Peccavi Domino!

Doloris ac pœnitentiæ hujus argumenta fuerunt complura, 1 Psalmus pœnitentiæ scriptus: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Hoc lugubre carmen jam omnibus templis personat; tot in eo doloris testimonia, quot psalmi verba. Ita nimirum divinæ sapientiæ placuit, quod Eucherius dixit, ut Davidis naufragium sit alii portus. 2. Nulla hîc excusatio, nulli sceleris prætextus; reprehensionem amarã animo æquissimo admisit, velut vulgaris opifex à magistratu objurgatus. Nec inique tulit acerbiores voces illas in os objectas: Tu es ille vir. 3. Veniam illis facillimam

mam dedit, à quibus graviſſime læſus eſt, quales fuerunt nequam Semei, rebellis Abſalon, ſuperbus Adonias, perferox Ioabus, complures alii. 4. Voluntarias pœnas ultro ſuſcepit, & commiſſa crimina in ſeipſo quàm acerrime vindicavit. Ianſenius arbitratur, eum à ſeverâ inediâ & aſſiduis vigiliis morbum contraxiſſe: Nec æger ipſe hoc negans: Genua mea, inquit, infirmata ſunt à jejunio. (a) Laboravi in gemitu meo, lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrimis meis ſtratum meum rigabo.(b) Gemitibus ac ſuſpiriis feſſus, non ceſſabo tamen à memetipſo exigere ſupplicia. Non pauculis tantùm guttis mei ſtillabunt oculi; perfundam lectum lacrimis & natare(c) faciam, ut lavari poſſit his oculorum rivulis. Doctiſſimus Bellarminus cenſet, eum aliquammultas noctes ſuſpiriis & lacrimis totas impendiſſe, non paucas eodem fletu ac gemitu mutilâſſe. Mi Deus, quid faciendum illis, qui tot lethalia peccata cumulant, & rident? 5. Lapſus ſui oblitus nunquam: Quoniam, ait, iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. (d) Oculis meis aſſiduè obverſatur ſcelus meum; quocunque me vertero, meam ipſe turpitudinem intueor, perpetuæ me cruciant amaritudines. Fuerunt mihi lacrimæ meæ panes die ac nocte: Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſce-

(a) *Pſal. 108. v. 24.* (b) *Pſal. 6. v. 7.*
(c) *Ita Hebraus contextus habet.*
(d) *Pſal. 50.*

miſcebam.(a) Pane ſordidiſſimo, & cineribus largiter conſperſo veſcebatur, uti faciunt, qui vitam aſperitate ſummâ trahunt. Franciſcus Aſſiſias, ſui ipſe hoſtis laudatiſſimus, Bonaventurâ teſte, cibaria cocta tempore ſanitatis vix admittebat, admiſſa verò cinere condiebat. Hæc illius erant aromata. 6. Pœnitentia omnium optima, culpas non repetere. Nullum ampliùs David adulterium commiſit, hanc grandem noxam non geminavit; ſuffecerat ſemel corruiſſe. Quod peracutè obſervans Auguſtinus: Sed quia, inquit, in iſto viro immoderatæ hujus libidinis non permanſio, ſed tranſitus fuit, propterea etiam à Prophetâ illicitus ille appetitus hoſpes vocatus eſt. Idem ſentiens Chryſoſtomus: Quis, ait, iſte peregrinus? Concupiſcentia. Vt ergo illius oſtenderet caſtitatem, peregrinum nominavit concupiſcentiã.(b) Nec enim unquam anteà, nec poſtmodum unquam hanc culpam repetiit. Hoc certè deterrimum eſt, cùm quis noxam aliquam ita committat, ut eandem iterum iterúmque ac ſæpius, tam denique frequenter committat, ut aſſiduitate aſſueſcat, videaturque non poſſe non aſſiduè facere, quod toties malè fecit. Quod David ſemel deliquerat, non perfunctorio luctu deplorans: Peccavi, ait, Domino. Mox Nathan delicti gratiam fecit, dixitque: Tranſtulit Dominus peccatum tuum. Quàm mitis Deus! In opulentum civem, qui oviculam rapuerat egeno, ſanguinis ſententiam dictavit rex, & ca-

(a) *Pſal.* 101.
(b) *Chryſ. tom.* 1. *in Pſaſ.* 50.

& capite puniri tanquam rerum capitalium præfectus jussit. At ipse cædis & adulterii convictus, ubi binas dixit voculas, mox de reis exemptus est. Tantum, inquit Augustinus, valent tres syllabæ, *Peccavi*. Ita tribus fabis tres auri montes lucrari possumus. Nihilominus è plurimis hominum, ne quidem tres syllabæ ullo modo extorqueri possunt.

Sed hic, obsecro, quam attentissimè consideremus, quem Deus juris ordinem servet. Æterni supplicii gratiam fecit, admissam culpam remisit, temporariam tamen pœnam, eámque satis rigidam exegit à Davide. Hic Dei mos est, æqualitate inter culpam & pœnam servatâ. Nam uti capillus minimus suam habet umbram, sic & minima peccata suam habent pœnam. Dixerat quidem Nathan: Transtulit Dominus peccatum tuum, dimissa est culpa & æternum illius supplicium, sed non dimissa est temporaria pœna. Longissima malorum series, sed breviorem te sequetur; labes, ignominia, dedecus, seditiones, bella, calamitates variæ te prement, liberorum probra, cædes, stupra te affligent: tres filii jugulabuntur: Amnonem Absalon, Absalonem Joab, Adoniam Salomon occidet, sed nec aliunde deerunt peccati pœnæ. Videte, quâ ratione Deus debitorum solutionem expediat, & suæ ipse justitię satisfaciat. Quod in Davide Augustinus factum, deprehendens: Vt, inquit, & confessus in æternum liberaretur, & afflictus temporaliter probaretur. (a) Pœnas sempiternas condonat Deus, pœnas tem-

(a) *Aug. l. 2. contra Faustum, c. 67.*

temporarias reservat & expetit. Hinc illi stultissimè considerati,& cum ratione insani: Hæc omnia,inquiunt,exomologesi delemus, & unâ fideliâ parietes dealbamus plurimos. Ita mei,ita immortalem culpam, sed breviorem pœnam non tollitis. Multa scelera,multa pœnarum genera. Hinc nemo miretur tam varias & crebras hominū afflictiones: ita nominaDeus exigit,dū vivimus, nosque favore singulari punit,ne puniat;punit pauculis momentis,ne puniat æternum.

Tertium hoc capite sub oculos ponendum, est conformatio ad divinam voluntatem insignissima, quo ferè omnia spectant, quæ de Davide disserimus. Nesciebat David, an decretoria Dei voluntas esset, filiolum recens natum extingui,ideo dixit: Quis scit, si fortè donet eum mihi Dominus. Ideo etiam pro vitâ parvuli preces ardentissimas fudit, septem diebus inediâ se maceravit. Iosephus arbitratur eâ hebdomade totâ nil penitus cibi admisisse regem. Ego putem nil cibi cocti gustâsse,sed è bellariis aliquid libi vel panis saccharati,ad vitam solum sustentandam sumpsisse. Sed & repudiato lecto humi cubuit, & vigiliis se afflixit. Insuper solitarius egit, & vitam incultam, non lotus, non unctus,posito cultu regio,velut captivus sacco vestitus duxit.

Monebant Prisci depillationibus ac gravedini curandæ :

Esurias, sitias, vigiles, sic reumata cures.

Rex David, esuriit,sitiit,vigilavit,oravit, jejunavit, sic crimina curavit, vitam tamen infantulo non servavit: auxiliū omne concidit,

cidit, actum egit; infans mortuus est. Plinius olim: Rem bonam, inquit, fecisti, regule, quod mortuus sis. Idem ego hic usurpem? Rem optimam fecisti, mi parvule, quòd mortuus sis. Nam adultior factus, fuisses digitis notatus; dixissent: Hic ille puer, hic ille juvenis est furto conceptus. Et non minùs curvis parvisque moribus, crediderim, fuisset iste parvulus atque alii Davidis filii plerique omnes à parentis sanctimoniâ multùm degeneres. Igitur favoris fuit divini parvulum hunc maturiùs extingui.

Hic autem David virum se gessit, cùm suam divinæ voluntati perfectissimè subjunxit. Infante mortuo non vanè lamentatus, nec verbulo adversus Deum questus, surrexit lotus, unctus, vestem indutus regiam, ingressus est Domum Domini, atque sic precatus: Tua, mi Deus, placita & decreta ex toto placent: sorte meâ contentissimus sum; sanctissimam voluntatem tuam obviis ulnis amplector. Tuum velle ac nolle meum est. Filiolum meum te nolente nolim vivere: gratias tibi ago, quòd mihi veniam & vitam indulseris, & eâdem bonitate filiolo meo lucem & vitam ademeris. Tuo, Domine, nutu vivimus, ad tuum nos arbitrium totos fingimus & conformamus; moniti te sequimur.

Ita nos in omnibus loqui oportet & agere. Sin aliter agimus, & reluctamur, aut inviti nutus divinos sequimur, animi tranquillitatem nunquam consequemur. Exemplo monstramus, quod dicitur: Valetudo modis omnibus curatur, mors tamen non

T evi-

evitatur. Quiſquis es, divinam voluntatem lætus amplectere. Pari modo jactura fit decem aut viginti millium, aut plurimum Philippeorum. Non defuit induſtria cavendo huic diſpendio, damnum tamen caveri non potuit. Lava igitur & unge faciem tuam, dic centies, iterúmque centies: Fiat voluntas Dei, fiat, fiat. Aliæ atque aliæ infeſtant miſeriæ, calamitates premunt diverſæ? Hoc ipſum aſſiduè cogitandum; Sicut Domino placuit, ita factum eſt, ita fiat: Benedictus Dominus Deus Iſraël, à ſæculo & uſque in ſeculum.(a) Hoc eſt agere hominem ſecundùm cor Dei, hoc in ſummis miſeriis facit eſſe beatum.

(a) *Pſalm.* 40. *verſ.* 14.

CAPUT XXV.

David occiſum deflet Amnonem filium.

IN diverſoriis ea eſt ratio; dum cenant diverſitores & potitant, nigram tabellam caupo pererrat cretâ, & rationes ſcribit, quas ſympoſio finito exigit. Decoxit hactenus David, tandem Deus adfuit, & rationes exegit. Dictum Davidi: Hoc & hoc condonat tibi Deus, culpam & culpæ pœnam æternam remittit, non item pœnas temporarias; longa te malorum ſeries expectat. Peccati præmium pœna.

Amnon maximus natu filius Davidis, viginti annorum juvenis, impuro amore inſaniens, ſuam ſororem Thamar deperiit. Ignem ſubdidit diabolus, & unum ali-

quem

quem è familiaribus Amnonis concitavit hominem ſagacem ſed nequam Ionadabum, qui conſilium patibulo aut rotâ luendum ſuggerens. Ita, inquiebat, dominé mi age; ægrotum te finge, & acceſſum Patris operire in lectulo, præſentem roga, illud ſolatii non neget ægro, jubeátque ſorbitiunculam parari à ſorore, & fidâ ejus manu porrigi. Annuit non gravatè David Pater, juſſitque fieri, quod ægrotus poſceret, licet regiæ virgines ſummè cuſtodiri ſolerent. Quis autem hoc furtum ſuſpicaretur à fratre, eóque, ut putabatur, ægro committendum? Patrato jam inceſtu Amnon ſororem multò graviùs odiſſe cœpit, quàm antea amârat; ita blanditiis in feritatem verſis conclavi eam ejecit ejulantem, ut tantò faciliùs citiùſque flagitium innoteſceret.

David etſi hoc ſceleris commiſſum graviter acceperit, quia tamen Amnon primogenitus erat & chariſſimus, noluit factum acerbiùs caſtigare. Abſalonem autem id odii cœpit in fratrem, ut hoc unum cogitârit, quî facinus iſtud vindicaret. Abſalonem paullatim noſſe diſcamus, juvenem varii, inſolentis, elati, indomiti ingenii, qui odium adverſus fratrem conceptum biennio toto ſupprimere potuit & tegere. Tandem cùm ejus oves tonderentur, qui dies Hebræis feſtiviſſimus erat, convivium regium in villâ ſuburbanâ parans, aſtutè ac nequiter tam parentem quàm fratres omnes ad illud invitavit. Negavit principio Pater cum filiis ſe venturum, ut ſumptibus parceretur. Vrſit

Abſalon, & enixiùs rogavit; cùm tamen minimè vellet adeſſe Patrem, ſed abeſſe ſuſpicionem. Tandem impetravit fratres omnes convivas. Intereà domi cum ſervis etſi aliquantulùm renitentibus rem componit, & fratris cædem imperans: Attendite, inquit, cùm Amnon frater meus inceperit mero caleſcere jam madidus, eum ſigno dato jugulate. Ego ſum, qui præcipio vobis, regis filius, veſter dominus. Factum ut juſſerat, & in menſâ obtruncatus eſt Amnon. Mox ſolutum omne convivium: quivis regiorum juvenum mulam inſidens Hieroſolymam properavit. Fama tamen quantumvis celeres prevertit, nuntiatúmque eſt regi, omnes ejus filios eſſe occiſos. Hîc tria nobis præcipuè diſcenda. 1. Amor impurus quàm non ſit ſtabilis & diuturnus, ſed ſæpe inimicitiarum ſemen: quâ in re etiam liquebit, quomodo Deus peccata puniat peccatis. 2. Quomodo Abſalonis biennio potuerit coërceri odium. 3. Luctus Davidis maximus, quid habuerit ſolatii.

§. I.

I. Impurus amor inconſtantiſſimus, homini à fronte formoſo ſed in draconem deſinenti ſimillimus. Amnon ſororem Thamar ita deperiit, ut maciem contraxerit. Amor profectò magnus, ſed impurus. Hic ignis non à Chriſto in terram miſſus, ſed à diabolo fulmen ex Orco eſt. Hic Amnonis amor peſſimus cùm crederetur fore maximus,

mus, mutavit. Nam flagitio commisso exosam eam habuit, odio magno nimis, ita ut majus esset odium, quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. (*a*) Idcirco eam extrudi domo jussit complosis supra caput manibus publicè lamentantem. Lex certa: Amor malè conciliatus non est diuturnus. Pari modo: Connubia sine Deo auspice infelicia. Omnis amicitia quam non virtus copulat, minimè firma, infamis & vacillans est. Amici parum stabiles sunt, qui potando, helluando, ludendo, furando coëunt amicitiam. Amores malè conciliati, non diuturni. Non ignota herba Helenium è lacrimis Helenæ, aut è quercu, ad quam Helena se suspendit, natum dicitur, & rixas provocare. Amor impurus velut Helenium litis & rixæ seminarium est, dissidia, furores, bella, cruces parit.

Hypanis fluvius, si Herodoto fides, à suo fonte diebus quinque exilis quidem sed dulcis fluit, deinde per quatuor dierum spatium amarissimus est potatu. Talis amor Amnonis fuit, ante commissum scelus mulsum & mera videbatur dulcedo, scelere patrato amaror ingens, aloë Gallica: (*b*) absynthum merum, chrysulca mordacissima. (*c*) Quàm verè Tullius: Amores, inquit, & deliciæ maturè & celeriter deflorescunt, & in omnibus rebus, voluptatibus maximis fastidium finitimum. (*d*) Spurcus amor &

 libido,

(a) 2 *Reg. cap.* 13.
(b) Enzian.
(c) Schaidtwasser.
(d) *Cicero pro Cælio*.

libido, velut Hypanis, aliquamdiu fluit dulcis, sed aqua sequitur marina & salsa. Denique quod in Hebræorum itinere evenit, ad ultimum salsissimo claudentur mari.(a) Hunc impurus amor, hunc inconcessa voluptas habet exitum, mare salsissimum, multam & amaram pœnitentiam, quanquam nimiùm seram, desperationem profundissimam. Sic Amnonis amor maximus, in summum mutavit odium. Et hæc adumbratio est hominum ad inferos dejectorum, qui ea, quæ hîc perditè amarunt, detestabuntur æternùm, tam peccata, quàm peccatorum caussas, socios, illecebras, epulas, merum, Veneres, pecunias, pompas, & omne luxus & luxuriæ choragium. Hæc omnia ad ultimum salsissimo claudentur mari.

II. Absalon potentissimi, sed & sanctissimi viri degener filius, homo fraudulentus, versipellis, simulator, honoris nimiùm quàm appetens, vindictæ cupidissimus. Hinc voces illæ blandiores: sed nunc soror tace, frater tuus est; neque affligas cor tuum pro hac re.(b) Intereà cædem animo coquebat. Porrò non est locutus Absalon ad Amnon nec bonum, nec malum, oderat enim Absalon Amnon. Sic autem cogitabat hæc vulpes: si odium præmaturè prodam, cavebuntur insidiæ; mentem igitur blandis vocibus, humano vultu tegam, dum pulchri facinoris adsit opportunitas. Ita biennio cruentum odium humanitatis larvâ velavit. Sed

(a) *Num. cap. 34. vers. 12.*
(b) *2. Reg. cap. 13. vers. 20.*

Sed non adeò grande mirum hoc fuit; Confessionis & Communionis sacrosanctæ mysteria ignoravit. Inter Christianos mirum & abominandum est, reperiri, qui totis annis intima odia pectore sepulta, aliásque conscientiæ maculas fœdissimas confessione non aboleant, aut nequiter id simulent se facere, non faciant; homines deplorandi, suo exitio læti, in seipsos fraudulenti.

Absalon biennio elapso patrem invitavit ad convivium, non ut compareret, sed ne res suspecta fieret. Hoc egit Absalon, ut paternis oculis fratrem jugulandum subduceret, & in suburbanam villam electaret. Hic in fratrem humanissimus, deliciarum aut ceremoniarum nil omisit, hilaritatem simulavit, vultum vocémque finxit, poculis invitavit. Sed miser Amnon coactus est suo sanguine respondere. Nam cùm convivæ jam hilarescerent mero, fervere tque epulum, clamor subito cooritur, & interficitur Amnon. O miserum! ita temulentus mitteris ad orcum? Nulla hîc mortis, nulla pœnitentiæ cogitatio. Dein Amnon nondum cum sorore, fratre, Deo reconciliatus in immensum æternitatis antrum præceps dejectus est. Hinc Chrysostomus: Inter quos, inquit, stuprator ille sororius aderat. (a)

Huic malo caussam dedit non levem David, qui noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum, quia primogenitus erat ei. (b) Ita incestum filii non castigavit, partim amore, partim verecun-

(a) *Chrys. l. 3 de Provid.* (b) *2. Reg. c. 13. v. 21.*

diâ ductus. Quippe cogitaverat David: Ego ipse sum castigabilis, nam liberis meis pessimo exemplo nocui; cur exprobrem, quod ipse feci?

Animosum facit innocentia; libertatem adimit sceleris conscientia. In educandis certè liberis rex David vix quidquam laudis obtinuit: regias curas sollertissimè tractavit, liberorum curam nec severam, putem, nec seriam gessit. Hinc nec Absalonem patratâ jam cæde è fugâ reprehendi & in carceres abduci jussit. Cùm enim Absalon ad Ptolemæum regem socerum profugisset, pater eum repetere ut reum non instituit. Ingentia quidem luctûs edidit specimina, docuitque hoc facinus sibi neutiquam probari, non immemor tamen idem à se factum: Vriam mero sopitum, dein fraude occisum. Quocirca filium fratris carnificem non eo quo debuisset conatu insecutus est. En, obsecro, ut Deus peccatis puniat peccata, adulterium incestu, Vriæ cædem Ammonis homicidio: non quòd velit crimina designari, sed ea, quæ designantur permittere, & dirigere ad pœnam, ut peccatum fiat peccati supplicium.

Queritur Deus de contumacia plebis Hebrææ: Non audivit populus meus vocem meam, & Israël non intendit mihi: & dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis. (a) Equidem mirabilis isthæc est pœna. Magistratus in hunc quidem virgis, in illum gladio, in istum laqueo, in alios rotâ aut rogo animad-

(a) *Psalm.* 80.

madvertit: quis unquam furem puniit, ut ulteriùs furetur; latronem ut plures occidat? Sic Deus solet: Vt qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc.(a) Hinc longè præstat fulmine afflari, quam in peccatum lethale vel unicum labi. Dimisi eos, inquit Deus, ibunt in adinventionibus suis: qui lascivire vult, lasciviat, qui obtrectare aliis, obtrectet; qui perire cupit, pereat. Idem affirmat Paulus: Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam. (b) Tradidit ipsos pessimis ipsorúmmet affectionibus: quemadmodum olim Romæ leonibus, pardis, tigridibus, aliisque feris retradebantur lacerandi, ita Deus hominem tam protervè delinquentem propriis objecit appetitionibus. Et plerumque in quo quis peccat, in eo & punitur.

III. Luctus Davidis maximus. Lugebat rex David 1. Nathanis memor vaticinantis: Suscitabo super te malum de domo tuâ. 2. Filiæ Thamaris incestum male dissimulatum deflevit, non malè ratiocinatus: Si Pater punivisset incestum, filius non commisisset homicidium. 3. Amnonis filii primogeniti mortem deploravit, mortem eheu sempiternam. Sacer historicus satis id dilucidè significat: Luxit David filium suum Amnon cunctis diebus. (c) Omnem vitam occupavit hic luctus, veluti ob hominem æternitate luctuosâ clausum. 4. Luxit ob

(a) *Apoc. cap.* 22. *vers.* 11.
(b) *Ad Rom. cap.* 1. *vers.* 24.
(c) 2 *Reg. cap.* 13. *vers.* 37

infamiam tam apud Hebræum quam alios populos contractam. Animus malè sibi metuens præsagiebat:omnibus circumcirca nationibus irrisui, & ludibrio, fabula vulgi eris; carmen de te cantabitur; passim dicent: Hebræi Deo scelerum ultore gloriantur, & tanta nihilominus patrant scelera. 5. Subita illa quantumvis falsa fama incredibili mœrore optimum regem perculit. Delatus erat rumor ad aures regias: Percussit Absalon omnes filios regis, & non remansit ex eis saltem unus. Surrexit itaque rex, & scidit vestimenta sua. Sed & rex & omnes servi ejus fleverunt ploratu magno nimis. (a) Hæc maximi luctûs sunt argumenta. En quantâ vi irruant supplicia peccati!

Neque solus rex David, & regium cum eo famulitium, sed & omnes filii regis peræquè luxerunt. Nam 1. spectatores & testes fuerant cædis, quâ fratrem frater inter epulas peremit. Intrantes, inquit historicus, levaverunt vocem suam, & fleverunt. Labes fœdissima, incestus in regiâ domo & parricidium. Famam de adulterio & homicidio rex parens vix aliquantulùm domuerat, jam recens accedit macula geminatii flagitii, dum fratrem incestissimum sicarius frater non in acie, sed inter epulas & symphoniam jugulat. Hic certè caussa mœroris plurima. Quid miri aut novi, si acerbitate luctûs contabuisset David. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus, omnis afflictionis ejus.

Chry-

(a) 2. *Reg. cap.* 13. *vers.* 30. 31. & 36.

Chryſoſtomus tam acerbis afflictiſſimi regis caſibus permotus: Sufficere, inquit, iſta poterant, Davidis vitam inter eos numerare, qui ſemper in luctu & miſeriis vixerunt. Quippe fabulas omnes, omnémque tragœdiam vicerunt regis hujus clades, adeò illi monſtroſa, & invicem ſibi ſuccedentia domuiq; ſuæ contigerunt, cùm clades cladibus ſuccedere ſemper pergerent. Conſidera quęſo, Fabulas, inquit Chryſoſtomus, omnémque tragœdiam Oedipi, Atrei & Thyeſtæ, Etheoclis & Polynicis hi tragici caſus ſuperârũt. Hinc regũ faſti aſſerunt. Rex & omnes ſervi ejus fleverunt ploratu magno nimis.

Quid in luctu tanto ſolatii? Filia violata, filiorum unus occiſus, alius fugitivus, quid hîc ſolatii? Vnica Dei voluntas. Nam ita ſecum ratiocinatus eſt David: Ob peccata mea pœnas à me Deus expetit: ille quidem fons puritatis nec libidine delectatur nec cæde, ſed quia hæc ſimul & delicta & delictorum ſupplicia ſunt, Deus me liberorum meorum vitiis punit. Deus hæc fieri permiſit, ut mihi eſſent caſtigationi & ſupplicio. Quid igitur adverſus Deum Deique ſanctiſſimam voluntatem jure conquerar? Hæc omnia & his plura commeritus ſum. Faciat Dominus, quod bonum eſt in oculis ſuis. Nimirum hoc unicum ſupereret ſolatium, ſed ſolatium ſolidiſſimum & optimum. Vbi vera cum divinâ voluntate conformatio eſt, ibi nulla adverſus Deum querela, nulla cum Deo lucta eſt. Faciat Dominus, faciat, quod bonum eſt coram ſe. Hæc una res malum omne mitigat, hoc ſolatiorum

rum abundè satis instillat. Velle in omnibus, quod vult Deus, homines secundùm cor Dei, filios Dei efficit, cælóque recipit extra cælum.

CAPVT XXVI.

David ab Absalone regno pellitur.

VETERI dicto: Heroum filii noxæ. Absalon Davidis degener filius jugulato Amnone ad avum regem Gessur Ptolemæum profugit. Triennio hic exul mansit. Ejus Patrocinium Ioabus dux belli ita suscepit, ut per Thecuitidem prudentissimam mulierem apud regem caussam ejus egerit. Hoc unum petebatur, liceret exuli Hierosolymam redire. Impetratum est, sed eâ conditione, ne patris vultum subiret. Hac lege Absalon Hierosolymis biennium exegit, cum patre nunquam locutus. Nec destitit Ioabus aliquid amplioris gratiæ rogare, vellet jubere rex in conspectum venire filium, qui ausum temerarium jam quinquennium luisset. Impetratum est & hoc. Admisit Absalonem parens amplexatus eum & osculatus non sine lacrymis utrinque fusis.

Sed Absalon inquieti, factuosi, versipellis ingenii juvenis, multa movit in aulâ non movenda, suam interim domum equis & curribus magnificè instruxit, cœpitque cogitare, quamvis occultissimè, quibus artibus diadema & sceptrum sibi raperet, & parentem excuteret solio. Vt tanto suaviorem

rem res successum sortiretur, omnes eos, quibus negotii aliquid in aulâ fuit humanissimè nec sine blandis ceremoniis allocutus. Vnde es tu, inquiebat, mi bone, quâ patria & domo? quæ tua sunt negotia? Vix ullam in aulâ negotiorum executionem est videre; parens differt & procrastinat; pleraque omnia largitionibus aguntur, libelli supplices supprimuntur; juri & justitiæ cereus nasus affingitur: & utinam ego his malis mederi possim! Hæc nequam juvenis simplicium auribus instillabat, eâque re Patrem tribunálque regium clam traducebat, ut omnium favores sibi colligeret. Sed & aliam stropham commentus, veniam petiit à parente voti caussa peregrinandi in Hebron. Annuit Pater. Hebrone non rem divinam, sed bellicam curavit, militem collegit, quoscunque potuit, in suas partes traxit. Inter hos etiam numerabatur, qui Davidi à consiliis erat, vir primi nominis Achitophel. Nimirum hæc novitas plurimis placebat, uti plebs est molitionum novarum avidissima. Hinc Absalon magnis indies viribus augescebat. Rex demum in Hebron unctus est, & publice proclamatum: Regnavit Absalon in Hebron. Mox nuntii ad regem David pervolant: Toto corde universus Israël sequitur Absalon; non ex metu, non simulatè, sed seriò & animose. Rex David non diu cunctatus: Surgite, inquit, fugiamus; neque enim erit nobis effugium à facie Absalon. Festinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem

tatem in ore gladii. (a) Ita fugam maturabant omnes, tam rex quàm regii famuli & civium multi. Rex pedes abiit, decem conjuges regiæ in domûs custodiam relictæ. In viâ David familiarium quosdam conspicit, quos actis gratiis, unà cum Arcâ domum remisit. Nam quid Deus ex alto in se decrevisset, nondum perspiciens: Si invenero gratiam, inquit, in oculis Domini, reducet me. Si autem dixerit mihi: Non places, præsto sum: faciat, quod bonum est coram se. Interim in tantâ trepidatione præsentissimus sibi rex, jussit certiorem se fieri ex urbe quidquid de hoste resciri posset. Ita ibat itinere hoc pedestri ac tristissimo, incertus quò iret. Ah! quàm mœsta & lugubris supplicatio! Rex annorum pæne septuaginta clivum olivarum scandebat flens, nudis pedibus incedens & operto capite; sed & omnis populus qui erat cum eo, operto capite ascendebat plorans, omnésque flebant voce magnâ. Hic quinque dictionis membra nobis explicanda sunt. 1. Vnde hæ turbæ tantæ: quis populum concitavit? 2. Cur tumultuationis medium placuit fuga? 3. Exempla magnorum quanti facienda? 4. Afflictiones Davidis catenatæ. 5. Conformatio regis cum divinâ voluntate.

§. I.

Annæus verè ac sapienter: Multorum, inquit, quia imbecilla sunt, latent vitia, non minus ausura, cùm illis vires suæ placuerint, quàm illa, quæ jam felicitas aperuit.

(a) 2 *Reg. cap.* 15. *vers.* 13.

ruit. Instrumenta illis explicandæ nequitiæ desunt: sic tutò serpens etiam pestifera tractatur, dum riget frigore; non desunt tunc illi venena, sed torpent. (a) Serpenti simillimus erat Absalon, dum exul, inops, multis odiosus, sese continuit; at Hierosolyma revocatus, in conspectum Patris admissus blandos sentire calores, & ita sensim cœpit vomere venenum, & quidem primò omniū, ritu serpentum, in parentem. Prudenter ac sanctè submonens Augustinus: Multi, ait, res adversas timent, res prosperas non timent. Periculosior est res prospera animo, quàm adversa corpori. Prius corrumpit prospera, ut inveniat, quod frangant adversa. Fratres mei adversùs felicitatem, acriùs vigilandum est; propterea videte, quemadmodum eloquium Dei in nostrâ felicitate tollat nobis securitatem: Servite, inquit, Domino in timore, & exultate ei cum tremore. In exultatione, ut gratias agamus; in tremore, ne cadamus. Hoc peccatum non fecit David, cum persecutorem Saulem pateretur. Quando David sanctus Saulem inimicum patiebatur, quando illius persecutionibus agitabatur, quando per diversa fugiebat, ne in manus ejus incideret: non concupiscebat alienam, non adulteratâ uxore occidit virum. Erat in infirmitate tribulationis suæ tantò in Deum intentior, quantò miserior videbatur. Vtile quiddam est tribulatio, utile medici ferramentum, tanquam diaboli tentamentum. Factus est securus devictis hostibus, pressurâ caruit, tu-

mor

(a) *Sen. epist. 42. med.*

mor excrevit. *(a)* Sed ad institutum.

I. Quæ tanti motûs ac seditionis caussa fuit? Primaria, Deus, qui peccatum peccato, ut superiore capite demonstratum est, & prava filii machinatione patris facinora puniens: Ecce, inquit, ego suscitabo super te malum de domo tua. Altera caussa, Ambitiosa imperandi libido. Ita secum ratiocinatus Absalon: Ego successor sum Patris: sed quis imperii tam diuturni finem expectet? jam annis triginta parens imperat, diu satis & nimium quàm satis: det tandem locum successori. Exilio quinquennali me maceravit: hoc ipsum ille gustet; redeat in auctorem sententia, quam tulit. Caussa tertia, Nimia parentis in liberos indulgentia. Peccatorum impunitas, præsertim in hominibus parum ingenuis parit audaciam. Apposite dixit Chrysostomus: Semper enim scelera, dum non resecantur, increscunt. Omnia virtutis semina parentes in liberis corrumpunt, quando non primis annis punienda puniunt. Dum in Absalone fratris occisi facinus non vindicatur, in parricidium facinus recidivum iteratur. *(b)* Siracides in eam rem præmonens: Lacta, inquit, filium tuum, & paventem te faciet, lude cum eo, & contristabit te. *(c)* Quarta, cœcus populi furor, quem non ratio, sed sua vel aliena regit libido. Populo placebat Absalon, solus è fratribus reginâ natus, juvenis formosissimus, humanissima vulpes, auda-

(a) *Aug. in ps. 50.*
(b) *Chrys. tom. 1. hom. de Absalone.*
(c) *Eccli. c. 30. v. 9.*

audacissimus veterator, promissor liberalissimus. Ita, quod Chrysostomus dixit, unius parricidæ furor, tot millia insanire compulit. Nimirum novitas ipsa placuit: Plures enim orientem solem, quàm occidentem adorant. Quinta caussa tam admirandi motus bellici fuit Achitophel, qui Davidi à secretis consiliis erat, oraculum Hebrææ curiæ. Hic vir civiles has turbas plurimum promovit. Facem admovit jam furere paratis. Omnium voces volabant: Si vir iste sapientissimus harum partium sit, nil profectò temerè agetur: Coloris aliquid habuerunt hi vulgi sermones. Sed videte, quæso, quàm pronum sit decipi, præsertim deceptionum amantibus. Achitophel cetera prudentissimus hac in ré stultus fuit. Sed illum ad hoc adegit vindictæ amor, prout in talibus promptissimus præsultor est diabolus. Bethsabea ante conjugium à Davide vitiata, neptis fuit Achitophelis, hinc ille non tantum conspirationis socius, sed forsan & auctor.

II. Cur David his malis remedium à fuga petiit? Arx Sion, seu, civitas David munitissima fuit; à cæcis & claudis propugnari potuisset. David ipse miles cordatissimus, exercitatissimus, in acre nunquam victus, nunquam fugitivus ex acie, neque tunc militaribus copiis destitutus. Sed hic aliud latuit mysterii. Rex pius facile intellexit hic sibi pugnam non esse cum homine, sed cum ultore Deo, qui Absaloni filio arma porrexisset in patrem; ideo hic non ducem agere, sed reum pœnas meritum volebat;

nec enim Abſalonis, ſed Dei iram metuebat. Quâ in re maximæ Davidis regis virtutes eluxerunt. 1. Amor in ſubditos: maluit enim non ſine infamiâ fugam capeſſere, quàm urbem periculis objicere. Potuiſſet equidem cum Cerethæis & Phelethæis multo tempore obſidionem tolerare, noluit, ne ſuos cives ad paupertatem redigeret. 2. Submiſſio & humilitas; nam pœnas, quas Deus ab ipſo repetebat, promptiſſimè admiſit, eáſque auxit, nudis pedibus inceſſit. 3. Patientia & manſuetudo admiranda: Nec voculam edidit minùs moderatam & placidam. Quis illum audiit dicentem: Fulmine triſulco pereat ſicarius hic & latro filius; pereat immanis beſtia, in genitorem tam impia. Nil horum imprecatus David, imò regem vocavit, non parricidam. 4. Fiducia in Deum maxima: Omnia videri poterant perditiſſima, deſperatiſſima; nihilominus David: Tu autem Domine, inquit, ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput. Non timebo millia populi circumdantis me: Exurge, Domine, ſalvum me fac Deus meus. Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedicto tuo. (a) Inſcriptio hujus carminis eſt iſta: Pſalmus David, cùm fugeret à facie Abſalon filii ſui. Quantæ hæc fiduciæ fuit in rebus pæne deploratis, de divinâ bonitate ſibi polliceri: Quia Dominus ſuſcepit me? Fiducia cum patientiâ inexpugnabilis armatura.

III. Exempla illuſtrium virorum ſummi in utrumque momenti ſunt. Reginis deli-

(a) Pſal. 3. v. 4.

catissimis & liberis tenerrimis, sine equis, sine pilentis aut leviticis in fugam se pedibus dare, res multo difficillima & pæne impossibilis At cum viderent reginæ earumque liberi parentem jam senem nudis pedibus fugam capessentem, nemo dixit: Non possum sequi. Exempla magnorum occulta vi cogunt sequi,& jubent facere viribus vix superabilia. Orator potentissimus exemplum, vix unquam non persuadet. Vrias negat licere sibi in lecto molliter cubare, cum Imperator Ioabus capiti indormiat. Cato milites suos ad omnia fecit promptissimos,quos ipse pedes per confragosa & ardua,per rupes & saxa ubique præcessit:

Ipse manu, sua pila gerens præcessit anheli
Militis ora pedes: monstrat tolerare labores,
Non jubet.

Vix ita paruissent, si talia sub capitis pœnâ præcepisset Rex David hoc ipso itinere mœstissimo ad Ethai Gethæum fugæ comitem: Cur venis, inquit nobiscum? Revertere & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es de loco tuo. Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? Ego autem vadam, quo iturus sum. Revertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciat tecum misericordiam, quia ostendisti gratiam & fidem.(a) At verò Ethai exemplo regis motus: Vivit Dominus,inquit,& vivit Dominus meus rex, quoniam in quocunque loco fueris,Domine mi rex, sive in morte, sive in vitâ,ibi erit servus tuus. Si rex ingre-

(a) 2. *Reg. c.* 15. *v.* 19. & 20.

diatur lintrem & familiariũ quosdam in ripa stantes annuente manu invitet ad consessum, quis recuset? si flumen trajiciat, quis sequi abnuat? si montes scandit, quis comitari cunctetur? Hæc Christianis potentissima sit ratio, hæc panoplia impenetrabilis, cum blanditur caro, cùm sævit diabolus in vetitum impulsurus, pro se quisque dicat: Christum inter flagra, spinas, ludibria video; in cruce nudum, vulneratum, doloribus exhaustum cerno, & ego me voluptatibus mergam? Vivit Dominus, non faciam rem hanc. Bernardus in rem hanc disertus: Quid magis indignum, quid detestandum ampliùs, quid gravius puniendum, quàm ut videns Deum cæli parvulum factum, ultro apponat magnificare se homo super terram? Intolerabilis impudentia est, ut ubi sese exinanivit majestas, vermiculus inflетur & intumescat. (a)

IV. Ærumnæ Davidis catenatæ. Iure hoc quidem: nam & ipse catenam fecerat, & scelera sceleribus colligarat. Tandem divinum imperium urget: Catenam, quam cudisti, tolera. Et videte, obsecro, egressum & supplicationem prorsus lugubrem? Rex cum reginis & liberis, flens, nudis pedibus, flente omni populo, velut mendicus cum paupertino grege urbem deserit, fugam intendit, filio degeneri cedit, non arcæ pecuniariæ, non cistæ vestiariæ, non regia supellex, non amplus commeatus, nec ullus lectorum nec mensarum apparatus sequitur. In incertum tendunt exules fugitivi, solo Deo

(1) *Bern. serm. 1. de Nativit. Dom.*

Deo nixi. Miratus hanc lacrymabilem pompam Salvianus: Quale ſpectaculum, inquit, cum tantus & tanti nominis, cunctis regibus altior, mundo major cum ſuis fugeret, in comparatione ſui egeſtuoſus, in comparatione ſui ſolus, fugiens cum metu, cum dedecore, cum luctu, à ſeipſo exulans, pæne jam poſt ſeipſum vivens. Ita Dei judicio à ſe aliter affectus, quocunque ſe vertat David, præſens eſt calamitas. 1. Peccatum in oculis. 2. Offenſus Deus. 3. Filius rebellis. 4. Regnum tot laboribus partum eripitur, & ille quidem, qui eripit, eſt filius. Et quomodo regem affecerit horribilis nuntius de populi clamore in urbe Hebron audito: Vivat rex Abſalon: Pereat rex adulter & homicida, pereat ſenex delirus, regni faſtidium. Quomodo hæc regium cor lancinarint? ſed non eſt ſervus major domino ſuo. Chriſtus audiit: Crucifige, crucifige. Non hunc, ſed Barrabam. Et quidem electus populus ita clamabat. Plurimum nobis hi clamores proderunt, ſi eos cum obtrectatorum dictis conferamus, & unà cogitemus: Graviora paſſi ſunt nobis longe ſanctiores. Porrò ſuper illa omnia David per Abiathar ſacerdotem pro more rituque gentis ex Deo quæſiit: Quo eundum, quid faciendum? Reſponſi nihil redditum. Silentium offenſionis argumentum. Etiamnum Deus noxis prioribus iraſcitur. Sed, ô Domine, an non juſſiſti lugenti David dici: Tranſtulit Dominus peccatum tuum? Iuſſi, & peccatum tranſtuli, ſed nondum peccati pœnam. Nondum tibi, mi David, plenè reconcilia-

V 3 tus

tus sum. Æternas tibi condonavi pœnas, non temporarias, quas inter calamitates istas exigo. In his tamen ærumnis omnibus summa fuit Davidis cum divinâ voluntate consensio ac conformatio, quod quintum dictionis membrum est.

V. Inter Dei & Davidis voluntatem summus fuit conspiratus. Sadoco sacerdoti rex religionum curam commendans: Reporta inquit, Arcam Dei in urbem. Si invenerò gratiam in oculis Domini, reducet me, & ostendet mihi eam, & tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi: Non places, præsto sum, faciat; quod bonum est coram se. (a) Si Dominus Deus dixerit, nolo te regem, nolo te victorem; præsto sum. Si dixerit: exulem, fugitivum te volo, ut tuus filius adversùm te faciat, quod fecerat Saul tuus socer; præsto sum. Volo te speluncas & antra petere, mendicato vivere; præsto sum. Volo te quotidianis terrefieri periculis, & omni horâ irruptionem mortis operiri; præsto sum. Volo te probris omnium & ludibriis tuorum etiam subditorum affici, præsto sum. Luto & lapidibus, non conviciis solùm, & maledictis te peti volo. Vxoribus tuis vitium offerri, omnibus te contumeliis vexari volo; præsto sum Domine, præsto sum. Ego te erutum è sordibus in solium evexi, à pedo & petaso ad sceptrum & diadema, extuli, regem ex opilione feci: Nunc iterum in sordes te dejiciam, & ad pedum & mendicitatem te reducam; præsto sum Domine, præsto sum; facias, quod bonum est coram te. Et ut rex David omni po-

(a) 2 *Reg.* 6, 15, *v.* 25. 26.

populo probaret se divinis placitis contentissimum, torrente Cedron jam transmisso, ascendit summitatem montis, in quo erat adoraturus Dominum. (a) Ex illo montis supercilio videre poterat arcem Sion & urbem, & ita eminus valedicere, regnúmque Deo per preces transcribere. Ita totus in infinitâ divinorum judiciorum profunditate acquiescebat: Restituat Deus regnum, non restituat; victoriam concedat, auferat, in utrumque paratus est David, aut illud aut istud divinæ voluntatis decretum amplecti.

Comes Elcearius, illud sanctitatis archetypon, cùm sævâ maris tempestate jactaretur, fracto jam malo, velis ventorum vi discerptis, ululantibus nautis & desperantibus, unicus orabat Elcearius. Mari aliquantulum detumescente, evitato jam naufragio, interrogatus est Elcearius; An non æquè atque alii timuisset vitæ? Ad quos ille: Totum me, inquiebat, divinæ voluntati tradidi, paratus vel aliis salvis mergi. Ita prorsus David, salvo filio, salvis ceteris paratissimus fuit perire.

Et hæc voluntas cum divinâ tam exactè consentiens, ita Deum vincit & expugnat, ut hominem non possit odisse summa bonitas. Hæc illa voluntas est, quæ hominem summis malis, mediis flammis cinctum, nihilominus reddit beatum. Ita nos comparemus, Christiani, ut in rebus omnibus, tam adversis, quàm prosperis, promptissimè pro se quisque dicat: Præsto sum, faciat Dominus, quod bonum est coram se.

(a) 2 *Reg.c.15.v.32.*

CAPVT XXVII.

David à Semei convitiis & lapidibus appetitur.

UBi David miserrimâ fugâ torrentem Cedron & olivarum clivum transmisisset, advolavit servus Miphiboseth Siba. Hic duos ante se asinos egit ducentis panibus, duabus vini seriis, (a) ficubus & uvulis passis onustos, fugienti regi donum. Quod ut oratione insuper commendaret: Rex vive, inquit, munusculum prorsus exiguum adduco, vinum in viâ deficientibus, jumenta verò ceteris non assequentibus servient; panem, ficus, uvas passas in refectiunculam servorum regis adfero. Cui rex: Vbi hæret Miphiboseth? Ad quæ Siba respondit: Hierosolymis remansit, dixitque: Hodie restituet mihi domus Israël regnum Patris mei. Hic trifur mendacissimus homo, ex asse nequam, in dominum suum mendacium conflavit, Davidem nimis credulum fefellit. David enim auditis Sibæ fucatissimis verbis, mox sententiam pronuntians: Tua, inquit, sint omnia, quæ fuerunt, Miphiboseth. (b). Inde David ad oppidum Bathurim venit. Hîc obviam habuit salutatorem inexpectatum, hominem scelestissimum Semei, qui suum regem non conviciis solum & maledictis atrocissimis excepit, sed & luto ac lapidibus petivit. Abi-

(a) Weinlägl.
(b) 2 Reg. c. 16. v. 4.

Abisai Ioabi frater veniam à rege petiit, liceret maledico huic jam amputare caput. At æquissimam defensionem rex inhibens: Sinite, ajebat, Deus hoc illi jussit, ut mihi malediceret. Quid ab hostibus expectem, cùm filius meus me oppugnet? Intereà non cessabat Semei probris omnibus, maledictisque regem insectari, minuere majestatem. Eodem die Absalon urbem Hierosolymorum cum exercitu velut triumphator ingressus est. Hic tria nobis dissertanda. 1. Quàm audax fuerit hæc impudentia Semei, legitimum regem tam diris contumeliis tali tempore insectari. 2. Quàm modestissime tolerat David maledicta Semei. 3. Quàm eximie in his ipsis injuriis suam cum divinâ voluntate conjunxerit.

§. I.

Vt hujus injuriæ gravitatem investigemus, expendendum probe, quis calumniis fuerit confixus, quis calumniator, quomodo verba fecerit ponderosa lapidibus, quando hoc fecerit. Quis hæc passus? Religiosissimus & mansuetissimus princeps, regum potentissimus David, tertium electus & unctus rex, dux fortissimus, quem ea calamitas affligebat, ut vel saxa moverit. Hunc ipsum regem optimum tam fœdo fellis imbre perpluit sceleftus & vilis homo. Et quis calumniator iste? Civis & subditus regis, quem rex nec verbis nec factis læsit.

I. Nimis quàm audacter impudens & furiosus fuit Semei, civilium & divinarũ legũ contemptor, qui regem in os, audiente omni

ni populo, conviciis & contumeliis graviſſimis oneravit. Hoc ei impotens ſui affectus & vindictæ ſtudium ſuggeſſit. Semei cognatus Saulis erat, qui Davidi ſemper infenſiſſimus. Putavitque homo temerarius & præferox Semei, opportunum eſſe tempus, quo Davidem, regno jam propè perdito, acerrimè criminari poſſet. Hinc quidquid fellis domi habuit, in regem, imò in ſuum ipſe caput effudit. Nam poſt annos ſexdecim capite luit, quod hîc linguâ deliquerat. Deliquit autem horrendum in modum. Etenim non ſolum regi turpiſſimè maledixit, ſed eum inſuper luto & lapidibus appetens: Egredere, clamabat, egredere vir ſanguinum, & vir Belial: Reddidit tibi Dominus univerſum ſanguinem domus Saul: quoniam invaſiſti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Abſalon filii tui, & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinũ es. *(a)* Abi in malam maximam crucem tyranne ſanguinarie; diu ſatis ſubditorum tuorum ſanguinem ſorbuiſti, nunc tuus jure petitur. Adulter es, idcirco prout meruiſti, lapidandus es. De tuo corio jam ludetur; par pro pari reddetur: regnum iniquè partũ tuo filio cedet in ſpolium. Extrema omnia meritus es. Tandem cauſſa melior triumphat.

Videte, obſecro, quàm hominem pravi affectus excæcent, quàm ſeducat turpiter vindictæ libido! vir iſte centies jusjurandum juráſſet, ſe vera dicere, cùm omnia fuerint falſiſſima. Nimirum ita furere ſolent affectus cæci. Summa fuit injuria, quod ille ritè

(a) 2. *Reg.* c. 16. v. 8.

ritè factum censuit. Quàm nos delicati simus, & pæne nullius patientiæ hoc paradigma monstrat. Cum enim nos vel obliquus ferit oculus, vel asperius verbulum perstringit, mox injurias vociferamur intolerabiles. Vmbræ sunt illæ injuriæ, quas nos ferimus ad Davidis, ad aliorum gravissimas collatæ. Et videte regis nostri patientiam.

II. Semei maledicta & calumnias rex David modestissimè simul ac mansuetissimè tulit, ad omnes verborum contumelias patientissimus. Sat hominum habuisset; qui os viri nequissimi oppilarent. Abisai manus pruriebant in conviciatoris cædem. At vero David non tantùm Semei jugulari vetuit, sed ei etiam patrocinatus, & facinus extenuans. Dimittite eum, inquit, ut maledicat, Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David: & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit? Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam, quantò magis nunc hic filius Iemini maledicet mihi? Dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini.(a) Opprobrarat Semei regnum Saulis iniquè occupatum. At David pio usus artificio, non verbis Semei respondit, sed Deo se stitit; cum Deo caussam suam pertractans: Domine Deus meus, inquit, si fecit istud, si est iniquitas mea in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meritò ab inimicis meis inanis.(b) Mi Deus, si Sauli re-

(a) 2. *Reg. c.* 16. *v.* 10. & 11.
(b) *Psal.* 7. *v.* 4. & 5.

regnum vi malâ invasi, perdiderim omnia; mei me inimici pessumdent. Ambulabat itaque David & socii ejus per viam cum eo. Semei autem per jugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, & mittens lapides, adversùm eum, terrámque spargens. Nihilominus mitissimus David suis illud inculcat: Dimittite eum; ut maledicat, juxta præceptum Domini. Quomodo Deus hoc præcepit? Paucis quidquid hic obscuri in lucem dabo.

Hæc Semei maledicta, uti omnes injuriæ ac peccata, duo hæc velut utero clausa gerunt, *Culpam* & *Pœnam*. Culpa non præcipitur à Deo; hæc enim voluntatis malitia est, quam aversatur, justo tamen judicio permittit Deus: quando igitur maledicentia Semei, quæ gravis culpa erat, Davidi fuit acerba pœna, voluit & præcepit Deus, ut David ore tam maledico, linguâ tam impiâ puniretur. Culpam non voluit Deus, sed voluit pœnam. Idem in omnibus omnino injuriis & peccatis videre est. Culpa iis inest & pœna. Culpam Deus permittit, non præcipit: nec verò præcipere potest: est enim non ens, seu distortio, fœditas, depravatio turpificati animi & malæ voluntatis. Exemplo rem monstramus. Curvam in charta lineam deprehendunt oculi, distortio ipsa & curvamen recti privans, quid rei est? Ita Deus dum permittit culpam, infligit pœnam, maledicentiam Semei non imperavit, per eam tamen irrogavit pœnam Davidi. Et hoc est, quod vociferatur David. Dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum

Do-

Domini, qui me noxium non vult impunitum. Idcirco quidquid supplicii de me sumpserit benignus Pater, patientissimè perferam. Chrysostomus hanc patientiam adeo demiratur, ut existimet robustiorem censendam esse tolerantiam Davidis hæc talia patientis in calamitate, quàm in solio regali confidens ea pertulisset. Nam ubi concidimus, inquit, tunc magis nos pungunt acriusque mordent convicia. (a) Et videte crudelem diaboli vafritiem, cùm cerneret Absalonis tyrannidem, tranquillè ac leniter à mitissimo parente tolerari, alium in eum immisit adversarium, qui tantam patientiam amarissimis calumniis expugnaret. At nihil agis Acherontice Panurge: rex David eâdem perseverat æquanimitate; maledictis non movetur, convicia publica probrosissima veluti surdus non audit, oviculam rex bellicosissimus induit. Obstupescenda prorsus patientia, submissio & mansuetudo prorsus prodigiosa, vel eo ex capite, quia vindictam non solum justissimam, sed & paratissimam in promptu habuit: etiamnum rex fuit, quamvis exul; etiámnum jus gladii retinuit, & tamen Abisai gladium, obtrectatoris jugulo jam imminentem coërcuit. Et quî tandem iram in statione continere, vindictam substringere, animi commotiones reprimere potuit?

III. Divinæ voluntati suam iterum integerrime conjunxit, ut in eo solo suavissime acquiesceret, quod Dei nutu consilioque gestum sciret. Quando igitur sciverat Da-

(a) *Chrys. tom. 1. de fide Annæ.*

David, velle Deum, ut sibi malediceretur, hoc ipsum & ille voluit. Hinc voces istę: Dimittite eum, ut maledicat. Voluntati divinæ refragari neutiquam debemus, etiamsi ea calices infundat amariores, sinite virum loqui, quæ vult, non ea sua solum, sed divina loquitur authoritate: Deus illi hoc negotii adversus me commisit.

Atque hoc Deo volente velle, nolente nolle, Panoplia est ad omnes injurias æquo animo excipiendas; tranquillè tolerantur omnes afflictiones & pœnæ, si omnium auctor credatur Deus. Sed hîc millies hallucinamur & impingimus, qui fraudes, rapinas, cædes, & quidquid similium malorum est, qua culpam habent, permittit ea Deus, quà pœnam inferunt, vult ea Deus, & immittit. Videte mihi hominem ægrum, cui pharmacum porrigitur austerum, vehemens, discussorium, quod penetret viscera laceretque: hic æger stomachari & furere, execrari pharmacum, diras omnes pharmacopolæ imprecari. Quam autem id insipienter & fatue? Pharmocopola quid deliquit: è præceptione medici, & è charta medicamentum composuit: cum medico age, mi æger, hunc accusa, si potes. Omnes injuriæ medicinæ sunt, quia pœnæ sunt, qui injuriam infert, pharmacopola est, potionem exhibet, quam medicus dictavit, non aliam, non amariorem præbere potest, quàm ei medicus permittat, jubeat. Medicus est Deus, hic medicinas præscribit, dictat, præcipit, in curatione admovenda pharmacopæus illi subservit. Medici est, moderari omnibus quæ ad

ad ægri valetudinem sunt, medici est imperare. Hinc illa Davidis verba, Dominus præcepit ei. Quod Augustinus meritò commendat his verbis: Agnoscens culpam suam, amplexus est pœnam suam, quærens gloriam non suam. (a) Eundem hunc regem deprædicans Bernardus: Parum est, inquit cum per seipsum humiliat nos Deus, si tunc libenter accipimus, nisi quando & per alium hoc facit, sapiamus similiter. O vere hominem secundum cor Dei, qui se ulciscenti potius quàm exprobranti succensendum putavit, quæstum existimans maledicta, at ille intendebat, quid in occulto ageret Deus. (b) Hoc Davidem tam mitem reddidit adversus pessimum nebulonem illum. Agnovit enim divinæ justitiæ instrumentum. His oculis nos adversarios nostros, ut justitiæ divinæ instrumenta intueamur. Hi pharmacopæi nostri varios quidem ingerunt amarores, Rhabarbarum, Aloën, Antimonium miscent. Quid indignamur? ita præscripsit medicus. Nefas autem quærere, Cur hoc, cur istud præscribit. Largiter erravit Abisai, cum furiose quæreret: Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo regi? Nam ad ista indignatus David: Quid mihi, ait, & vobis est filii Sarviæ? Vanè, impie sciscitamur, cur istud illudve curia cælestis in nos decreverit; facti sui rationem Deus mortalibus non reddit. Stulte imprudens sit, qui Deum examinet: Cur modo pluvias, modo grandinem, modo pruinas,

(a) *Aug. to. 8. in ps. 50.*
(b) *Bern. ser. 34. in Cant.*

nas, modò tempeſtates alias; jam famem, jam morbos, jam bellum in nos immittat? Ita nec nos in privatis rebus noſtris prudenter aut piè interrogabimus: Cur hoſtis meus tam barbarè me tractat? cur Magiſtratus nos non juvat? cur paupertas, cur morbi me ſibi vendicant? cur ego unus ceteris aſperius multor? Tolle quæſtiones iſtas, fruſtra ſunt. Ita medicus præſcripſit; ipſe novit, quid præſcribat aut præcipiat: non pharmaca, ſed medicum attendamus.

Dion Alexandrinus vir eruditus, Stobæo teſte, variis probris à quodam laceſſitus, nec verbulum repoſuit tot cavillis. Vbi domum venit, ad conviciatorem, qui eò uſque ſecutus, ſe vertens: Gratias ago, inquit, quòd te mihi comitem adjunxeris, ſed tuis ſermonibus reſpondere, jam non vacat. Sapienter, & ad priſcæ philoſophiæ ritum.

Sciverat David injurias ſibi ab Abſalone filio, à Semei ſubdito inferri, non caſu, nec fortuitò, ſed vidente, annuente, volente ac jubente Deo, qui quæ ipſius cauſſa patimur, immenſis præmiis remuneratur. Idcirco David horum non ignarus: Si fortè, inquit, reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus pro maledictione hac. (*a*) Quidquid igitur, & à quibuſcunque patiamur, ſuſpiciamus ad Deum hæc omnia videntem, annuentem, volentem ac jubentem, & reſpiciet nos Dominus, & reddet nobis bonum. In rebus omnibus cum Davide uſque & uſque clamemus: Dominus eſt, faciat, quod bonum eſt coram ſe.

(a) *2 Reg. c. 16. v. 12.*

CA-

CAPVT XXVIII.

David interitum Absalonis filii luget.

CVm David in campeſtribus deſerti moraretur, Abſalon Hieroſolymis potitus concilium illic bellicum coëgit. Achitophel vir longe conſultiſſimus, in hanc ferè ſententiam dixit: Non ignotum ulli, quantus miles ſit David, & quos ſecum adduxerit; paucos illos quidem, ſed exercitatiſſimos, leones dixeris bellicoſiſſimos. Cùm igitur bella celeritate conſtent, dentur mihi duodecim millia militis ſelecti, hac nocte laſſos opprimam ex improviſo. Nec erit difficile, regem in noſtram poteſtatem redigere, caſo ipſius milite aut fugato. Conſilium fuiſſet ſapientiſſimum, modò reperiſſet viros cordatos, qui auſi fuiſſent ſequi. Periiſſet David, ſi conſilium Achitophelis ſtetiſſet. Deus id evertit; alioqui conſilium Achitophel, quod dabat, in diebus illis, quaſi ſi quis conſuleret Deum, ſic erat omne conſilium Achitophel. (a)

Longe aliter ſuaſit Chuſai, quem Abſalon pariter audiri voluit. Ille hunc in modum peroravit: Conſilium Achitophelis probare non poſſum. Pater tuus, ô rex Abſalon, vir bellicoſiſſimus eſt, qui veluti urſa catulis raptis ſaviat. Ac forſan foveis ac vallis ſe munit. Quòd ſi principio prælii è noſtris pauci cadant, ingentem ea res terro-

X rem

(a) 2. Reg. c. 16. v. 23.

rem dabit, mox volabit fama victum Absalonem, Nam omnis populus novit, quantus, & quàm felix bellator sit Pater tuus, & quàm selectum militem secum eduxerit. Hoc igitur agamus, Israëlem universum à Dan usque Bersabee ad signa evocemus. Ita vi summâ irruamus in hostem, quocunque demum loci præsidio latitantem. Ita ad unum omnes trucidabimus. Quòd si alicui urbium se commiserit, funibus eam cingemus, & in profluentem his tantis viribus trahemus. Consilium speciosum, sed malum. Assensi sunt autem omnes Chusai, rejecto Achitophelis consilio. Ita Domini nutu dissipatum est consilium Achitophel; utile, ut induceret Dominus super Absalon malum. (a)

Hæc omnia nuntiata sunt regi David per exploratores duos Jonathan & Achimaas, qui in viâ declinando periculo in puteum descenderunt, quem cata mulier texit pallio, velut hordeum siccaret. Monitus ergo David Iordanem ante lucem summo mane cum exercitu transmisit. In via Sobi & Bercellai obtulerunt regi frumentum, hordeum, farinam, fabam, cicer, lentem, mel, butyrum, oves & vitulos pingues, tapetia quoque & vasa utensilia obtulerunt, ut fatigatorum fami sitiq; aliquid adferrent solatii.

David igitur cum bono Deo suas in hoste filio vires exploraturus omnem exercitum suum in tres partes divisit, unam Ioabo, alteram Abisai ejus fratri; tertiam Ethai Gethæo assignavit, ipsemet in aciem descensurus.

(a) 2. *Reg.* c. 17. v. 14.

rus. At obsistens populus: In tuo, ajebat, unius capite, decem millia computantur. Tu unus quæreris, te perdito periimus omnes. In urbe potiùs præsidio nobis eris, ut si pugna minùs feliciter succedat, ad te refugiamus: At David non ignarus, neminem in suâ caussâ bonum esse judicem, perquàm humaniter & admodum submissè: Quod vobis, inquit, videtur rectum, hoc faciam. Ducibus autem singulariter præcipiens: Servate mihi, ait, puerum Absalon. Adeò paternus animus in hoste deterrimo agnovit filium, quem noluit obtruncari.

Interim Achitophel immane dolens ob spretum suum consilium, suus ipse carnifex gulam laqueo fregit.

Iamque gemini exercitus in se ibant, non Hebræi solùm contra Hebræos fratres, sed contra patrem filius. Bellum miserabile, in quo & vincere & vinci grave fuit Davidi. Vtrimque igitur acie commissâ, brevi numerosissimus Absalonis exercitus, ita turbatus est, ut effusissimè fugerint, viginti millia hominum cæsa sint. Factáque est plaga magna, viginti millium, & multò plures erant, quos saltus consumpserat, quàm hi, quos voraverat gladius in illâ die. *(a)* Nam in silvâ illâ plurimi à fame, siti, feris, præcipitiis sunt confecti. Absalon & ipse in fugam effusus, subter proceram & admodum umbrosam quercum mulâ vehens, capillis passis, sparsáque cæsarie ramis quernis inhæsit, celerrimè transeunte jumento vacuo. Hoc continuò miles Ioa-

X 2 bo-

(a) 2. *Reg.* c. 18. v. 8.

bo duci nuntiavit. Qui ad nuntium conversus: Si vidisti, ait, quare non confodisti eum cum terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, & unum baltheum. Nec quidem mille argenteos acciperem, inquit nuntius, ut regis filium confoderem, quàm enim severè rex imperavit custodiendum Absalonem. Cui Ioabus: Ego verò, inquit, te spectante, aggrediar illum. Et cum dicto tribus lanceis in pendulum incurrens, pectus transfodit. Cúmque etiam palpitaret miser, Ioabi decem armigeri accurrentes, juvenem miserrimum obtruncarunt. Ita demum Ioabus cecinit receptui, non ultra passus sævire ferrum. Absalonem è quercu solutum in propinqui nemoris fossam abjecerunt, ingenti lapidum acervo super eum ingesto. Mox duo nuntii Achimaas & Chusai pervolârunt ad regem, & victoriam nuntiârunt. Mox quæsiit rex, num salvus ageret Absalon? Primus cautè dissimulavit se id scire: Alter, quod res erat, fassus est. Hic David mœrore maximo perculsus in conclave superius ascendit, flens, & identidem ingeminans: Fili mi Absalon, Absalon fili mi, quis mihi tribuat, ut ego moriar pro te, Absalon fili mi, fili mi Absalon!

Hic nobis agendum & de obitu filii, & de luctu Patris. In filii obitu æquissima Dei judicia consideranda, in Patris luctu expendendum, cur tantis lacrymis mortem atrocissimi hostis sit prosecutus?

§. I.

Quàm verum illud priscum: Deus judi-
cat,

cat, cum nemo accusat. Differt subinde pœnam, non aufert; tarditatem supplici gravitate compensat. Serus nonnunquam venit ultor, sed severus. *(a)* Absalon occidit fratrem; Deus tacet. Absalon mentitur patri de voto in Hebron perficiendo; Deus tacet. Absalon turbas concitat, seditionem conflat; Deus tacet. Absalon conjuges parentis violat; Deus tacet. Absalon parentem armis oppugnat, ut regno evertat, hic Deus syngrapham monstrans; *(b)* Hæc, inquit, & hæc, & hæc etiam fecisti, & tacui.

Chrysostomus in degenerem hunc filium, sævam reverà tigridem facunde excandescens: Parricida, inquit, non læsus, insanit, David læditur & mitescit. Cessa, cessa, inquam, ne te boni omnes semper exhorreant, ne audaces ex te, quod non noverant, discant. Tandem respice jam sceleſtiſſime hoſtis, jam respice parricida, respice, inquam, usquequaque in te cuncta sunt conversa. Te fugientem arbor excipiet, rami interiment, ligna suspendent. Injuriam patris vindicant ligna, arbor ulciscitur, rami defendunt. Nec cœlum, nec terra te recipit, & aura & tellus & aqua te aversantur & excludunt.

Vere Deus judicat, Deus condemnat, cùm nemo accusat. Et quidem pari metitur mensurâ. Hæc Dei sunt judicia, quæ sæpe lenta veniunt, sed tremenda. Diversorum in Absalone vitiorum mixtura fuit. 1. Capillis Absalon usus est ad pompam &

 fastum.

(a) Gott richt / wann niemand spricht, Gott kompt langsamb / kompt aber wol.

(b) Schuldtbrieff.

faitum, nunc facti sunt ei funes, quibus infelici arbori suspensus est. Credibile est galeam, quo celerior esset fuga, excussam. Cæsariem Absalon semel tantùm quot annis tondebat, ne capillorum mole nimiùm gravaretur. Id autem quod attonsum fuit, ducentis siclis seu nonaginta philippæis vendebatur, tanti vel pars capilli regii fiebat. Iam verò dicendus est Absalon tot capite gessisse laqueos, quot capillos. 2. Amnonem fratrem temulentum ferro trucidatum è mensâ misit ad inferos, nunc à Ioabo consobrino eâdem viâ in idem barathrum missus est, quà frater præcessit. 3 Cor ejus tribus maximè vitiis occupatissimum fuit, ambitione, libidine, vindictæ cupiditate. Eam ob caussam jure meritissimo tribus jaculis confossus interiit. 4. Parentis decem conjuges violavit, idcirco ipse à decem juvenibus, dum ad quercum pendulus palpitaret, fœde vulneratus & occisus est. Quàm bonus Arithmeticus est Deus, quàm non errat suo calculo, quàm æquam reddit mensuram suo tempore. 5 Quia obedientiam patri præstandam turpissime abjecit; paratam patris misericordiam usurpare non potuit. Pater eum occidi vetuit, pater ei voluit parci; Deus noluit. Hic tibi, mi Lector, expendendum relinquo, quantum & quamdiu miser cum arbore sit luctatus, ut illâ se extricaret. Et enim sat multum temporis effluxit, dum pendulum hoc funus Ioabo nuntiatur, dum ille cum nuntio sermocinatur, & ad nefastam arborem decurrit. Interim Absaloni miserabile

fuit

fuit cum arbore luctamen. Ita Deus in hostes suos animadvertit, præsertim qui æternitatis obliti, in omne vetitum ruunt.

Non sine gravi caussâ historicus divinus occisi Absalonis mentionem injiciens: Porrò Absalon, inquit, erexerat sibi, cùm adhuc viveret, titulum qui est in valle regis, dixerat enim: Non habeo filium, & hoc erit monimentum nominis mei. Vocavitque titulum nomine suo, & appellatur, manus Absalon, usque ad hanc diem. Videte vanitatem hominis, mausolæum sibi struit, epigraphen componit, nominis æternitatem ambit, sed brevem illam & caducam, veram, & nullis sæculis finiendam perdidit. Sic à trajiciendo annulo, (a) hastâ plurimum aberravit. Habebat regius hic juvenis exercitum numerosissimum: nam multa millia in patrem armaverat, cùm Pater vix ducentos sub signis numeraret. Sed quid Absalonem miles tam copiosus juvit, illo uti nescientem? Multas in eum præclaras dotes congesserat Natura, sed quid profuerunt illi? Ad æternitatis annulum in equo ei decurrendum fuit; Ah miser equo decidit, Angelis & diabolis Orbique toti ludibrium, cæli medius & terræ pependit; æternitatem quæsiit temporariam, sed & hanc amisit, & unà sempiternam; à furiâ ivit ad inferos. Quàm miserum est, gladium habere bonum, & eo uti nescire, equum habere generosum, & regere illum nescire. Malus jaculator est, qui nec metam tangit, nec vicina metæ, malus eques, qui refigere discum cupit, & ex equo ruit.

(a) Im Ringel stechen.

§. II.

Obitum olim Epaminondæ, quod Plutarchus narrat, Athenienſibus recentem eſſe militem, ſed quid tum poſteà? Num flebit Antigenidas, ſi Tellias novas acquirat tibias? Tellias rudis & paganus tubicen, muſicus præſtantiſſimus Antigenidas id ſcilicet multum moratur, etſi Tellias novis canat tibiis. Sic & Abſalon exercitum ad victoriam opportuniſſimum contraxit, ſed vincere neſciit; marmoream æternitatem ſibi condidit, ſed illam non deſituram neglexit. Nimirum vocaverunt nomina ſua in terris ſuis Relinquent alienis divitias ſuas, & ſepulchra eorum domus illorum in æternum.(a) Quantum laborant vaniſſimi mortales, ut nomen ſuum reddant immortale! ô immortalitatem morti nimiùm vicinam, ô æternitatem minimè æternam! de celebritate famæ quid nobis polliceri poſſumus? Cras moriemur, & forſan unà nobiſcum, nomen noſtrum. Domus noſtras, ſepulchra noſtra uſque ad ſupremam Archangeli tubam habitabimus. Hac ipſa in re Deus Abſalonem puniit inſigniter: nam ejus cadaver juſſu Ioabi in ſilvam delatum, & in proximam foveam ſine ceremoniis ullis, temere abjectum, velut canis mortuus. Hoc demum locō jam ſepultus, jure tamen lapidatus eſt Abſalon, prout Deus veteri lege jubet protervum & contumacem parentibus filium à toto populo lapidari. (b)

Hic

(a) *Pſal.* 48. *v.* 12.
(b) *Deut. c.* 21. *v.* 20. 21.

Hic igitur rex formosissimus, & cum eo illius regnum, hebdomadibus pauculis aut diebus durans est sepultum, fama melioris notæ non obtenta, æternitas cælestis perdita. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Christianus Adrichomius de hoc Absalonis extemporali tumulo: Hodieque, ait, ibi turris & magnus acervus lapidum est, qui quotidie augetur: nam peregrinorum quisque solet lapidem illuc cum imprecatione projicere: Maledictus sit parricida Absalon, & quicunque suos parentes impiè persequuntur, maledicti sint in æternum. Ipsi Turcæ & barbari cum execratione lapides eò jaciunt. Ita Deus judicat, etsi nemo accusat.

Illud Chrysostomi in Absalonem proclamatum, nemo non altâ mente perpendat, præsertim qui peccato graviori vel unico vivit obnoxius: Cessa ab isto scelere, cessa, inquam, cessa. Delinquendi finem non facis? Subitò Deus aderit, & in te finem faciet vivendi, tam futurus justus, quàm fuit misericors. Patibulum & carnifex, nunquam non expectant perduelles Dei, imò sceleratæ conscientiæ homo, suus ipse est carnifex, uti fuit Absalon. Cessa igitur ab isto scelere, cessa, cessa, & æternitatem pondera. Vbi patientia Dei & misericordia locum non inveniunt, invenit justitia.

§. III.

Atque hinc tantus fuit David parentis cæso filio luctus, quem in peccatis mor-

tuum non ignoravit. Codices ſacri acerbitatem regii luctûs his verbis deſcribunt: Contriſtatus itaque rex aſcendit cœnaculum portæ, & flevit, & ſic loquebatur vadens: Abſalon fili mi, Abſalon! Quis mihi tribuat,ut ego moriar pro te,Abſalon fili mi, fili mi Abſalon! Sic loquebatur vadens, ſicuti quos dolor, aut luctus è loco in locum pellunt. Hic quæſtio prima oritur; Cur Amnonem & Abſalonem tam acerbo luctu, non autem filiolum è Bethſabeâ natum proſecutus? imò & lætatus eſt? Diverſiſſima lugendi fuit ratio: Animum parvuli æternitatis beatiſſimæ participem futurum, ad quieta ſciverat migrare; at verò duos illos filios in ſceleribus à morte deprehenſos in æternam mortem præcipitatos non ignorârat. Quod Auguſtinus explicans: Nam ideo ſi vinceretur, inquit, eum occidi prohibuerat, ut edomito ſervaretur pœnitendi locus. Et quia non potuit, non orbitatem doluit in ejus interitu, ſed quia noverat, in quas pœnas tam impie adultera & parricidalis anima raperetur. Ita non deſperando defleverat vivum, ſpe finita flevit occiſum. (*a*) Idem adſtruit & Bernardus: Planxit meritò David ſuper parricida filio, cui perpetuò ſciret obſtructum exitum de ventre mortis mole criminis. Huic Saulem adjungens: Et quidem, inquit, reſurgent, ſed non ad vitam, ut vivi in morte infelicius moriantur.

(a) *Aug. de doctr. Chriſt. l. 3. c. 21. initio. Et contra Gaudentium Donatiſtam, l.1. c. 22. tom. 7.*

tur. (*a*) Hæc Theodoretus etiam confirmat non absimili dicto: Tanquam pius luxit eum, qui non poterat amplius curari per pœnitentiam. Nam post mortem plaga peccati est immedicabilis. (*b*)

Eam deinde ob caussam tam graviter lamentatus est mortem Absalonis David, quia noverat volumen æternitatis immensum, inexplicabile, interminatum; æternitatem ipse meditatus, assiduè annos æternos in mente habuit. (*c*) Optimè secum ratiocinatus David dixerit: Si ego, mi fili, pro te morerer, vitam perderem non longam, tu perdidisti æternam. Inexhausta, infinita æternitas parenti optimo tam amaras excussit lacrimas. Non suam hic pater doluit orbitatem, non filii juventutem, non mortis genus, non sepulchri vilitatem; æternitatis doluit irreparabilem jacturam. Obsecro, Christiani, mœrores & dolores nostros omnes, & quidquid demum in vitâ illætabile videtur, ad hanc amussim quivis sedulò sic examinet: Id, quod doleo, num temporis aut fluxæ rei jactura est? sint licet aliquot centena millia philippeorum hosti tradenda, sit perdendus Orbis universus, sit fortunarum omnium, insuper & capitis periculum adeundum: hoc exiguum, hoc leve, hoc nullum est damnum æternitati collatum. Amissis omnibus, ad beatos nihilominus, & quidem securius migrare possumus. At verò peccatis involutum mori, hoc dam-

(a) *Bern. serm. 26. in Cant. fine.*
(b) *Theodoret. q. 26.*
(c) *Psal. 76. v. 6.*

damnum eſt æternum, hoc nullis ſæculis gemendum ſatis & lugendum. Idem in lucris & rebus ſecundis ſentiendum. Quærendum: Quid hoc lucri, quid hoc gaudii eſt? breve quid ac temporarium; depereunt ævo omnia. Quid ergo mihi plaudam de his lucris, de his gaudiis? Hodie fortaſſis, fruar, cras ubi hæc erunt? & ubi ego? ſi lucrum gaudiumve ſit æternum, hoc votis omnibus complectar. Annos æternos in mente habeat, qui veram luctûs & gaudii temperantiam amat.

CAPVT XXIX.

David famis triennio medetur.

Demonax Adriadi ævo ſapiens Philoſophus, ſummus amicitiæ encomiaſtes, cùm ſolaretur hominem, qui filii mortem tam acerbè lugebat, ut ſolatium omne repudiaret, his eum pollicitis aggreſſus: Ego, inquit, filium tuum ab inferis revocabo, ſi tres mihi nominaveris, qui obitum nullius luxerint. Hic orbatus filio pater huc illuc verſare animum, & cogitationem per omnes notas circumferre, nec tamen ullum reperire, quem cognati aut chari funeris luctus non afflarit. Quid igitur, inquit Demonax, teipſum diſcrucias, quaſi novum aliquid evenerit? Impera dolori: parentes liberis orbari, quotidianum eſt. Cùm Abſalonis mortem adeò multis lacrymis defleret rex David, Ioabus

bus id grandem luctûs intemperantiam censens, liberrimè in eum, ut dicemus, invectus est, suumque regem non solatii mulso, sed acri reprehensionis aceto perluit. Confudisti hodie, inquit, vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, &c. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie, quia non curas de ducibus tuis, & de servis tuis. Et verè cognovi modo, quia si Absalon viveret, & omnes nos occubuissemus, tunc placeret tibi. Nunc igitur surge, & procede, & alloquens satisfac servis tuis. Iuro enim tibi per Dominum, quod si non exieris, ne unus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & pejus erit hoc tibi, quàm omnia mala, quæ venerunt super te ab adolescentiâ tuâ usque in præsens *(a)*

Audite Reges & Principes solutissimam oris libertatem, quæ una vobis in omnium rerum copiâ deest, sed vestrâ, plerunque culpâ. In Aulis veritas nisi quâm blandissime accedat, velut rusticana, sordens femina repellitur. Veritatem planam & inornatam venditurus, cautelas & blanditias centum excogitet necesse est, ut merces suas extrudat. Veritatis paullulùm asperioris impatientes nimiùm & inassuetas aures gerimus, quæ tunc maximè vulnerantur, cùm minimè deberent. Nil plerumque minus sciunt reges, quam placido tranquillóque animo audire verum. Pharmacum regibus vide-

(a) 2 *Reg. c.* 19. *v.* 5. *& seqq.*

videtur amarissimum ex vero moneri. (a) Cùm igitur magnates haud æquis auribus apertam veritatem audiant, hinc rari aut nulli sunt, qui eam dicant. Utrumque vitiosum, & orbi summè noxium.

Postquam igitur Ioabus hoc oris lixivio regem suum defricuit, rex mitissimus velut famulus palatinus paruit, luctum posuit, & publico se commisit.

Sed gravius priore incendium exarsit: Tribus Israël & Tribus Iuda ob regis in urbem comitatum, discordiâ gravissimâ cœperunt contendere. Seba occasione usus, seditionis ducem se gessit, & Israëlem omnem à David rege avertit. Rex igitur Hierosolyma properavit, ut illic feliciùs turbas componeret. Interim Ioabus Amasam Absalonis Imperatorem & jam Davidis ducem, ne nimiùm regiis favoribus cresceret, velut amicissimè salutans, interfecit, & suas Abisai fratris copiis conjunxit ad persequendum Seba. Hic ubi cognovit, tantis se viribus peti, in urbem Abelam confugit. Mox eam Ioabus obsidione cinxit minimè otiosâ: statim namque militem immisit, qui muros dirueret. Hîc sagax femina cum Ioabo è mœnibus collocuta, ad suos inde cives regressa, eò rem deduxit, ut amputatum

(a) *Sat notum in Aulis:* Wer die Warheit sagt/ kan kein Herberg bekommen; wer die Warheit geiget/ dem schlägt man die Geigen an Kopff. Den Spiegel zaigen/ macht verhasst/ drumb wil schier niemand dran. Jeder sehe/ was Gott vnd sein Gewissen begere.

tum Sebæ caput per muros projiceretur Ioabo. Qui mox obsidione solutâ ad regem rediit Hierosolyma.

At verò Hierosolymis fames & magna charitas annonæ cœpit sævire. Anno demum tertio David oraculum consuluit de caussâ mali. Responsum est in caussâ esse Saulem & sanguinariam Saulis domum, quæ Gabaonitas impiè occidisset. Hoc David interrogans: Quod vestri, ait, piaculum erit? At illi: De argento, inquiunt, & auro non certamus. Virum, qui attrivit nos, & oppressit iniquè, ita delere debemus, ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israël. Dentur nobis septem viri de filiis ejus, ut crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quondam electi Domini. *(a)* Dedit eos rex quos Gabaonitæ crucifixerunt in monte. Hîc admirandum fratris facinus eluxit. Respha Saulis pellex, coacta est duos filiorum dare attolendos in crucem. At illa rigidum sibi lectulum sub crucibus stravit cilicium, ubi ipsa custos pervigil diu noctuque, nec avibus nec feris permisit, quidquam injuriæ inferre crucifixis, dum è crucibus, annuente David, in tumulos abierunt. Deinde bella è bellis orta. Hic tria nobis potissimum explicanda. 1. Quantis Davidem Deus calamitatibus & ærumnis exercuerit. 2. Quòd diuturnæ famis, aliorumque complurium malorum caussa fuerit, oppressio pauperum. 3. Quantam David mansuetudinem hostibus exhibuerit, ut jure vociferemur: Me-

(a) 2 *Reg. c.* 21. *v.* 6.

Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus. Summa fere dictionis, medela famis, quam David reipublicæ adhibuit.

§. I.

De Davide rege jure optimo dixerim illud, quod ad Polybium scripsit Seneca: Nemo magis ex omnibus mortalibus hominem esse se, dum inter mortales erat, sensit. Tamen tot tantósque luctus cepit rerum omnium capacissimum ejus pectus, victorque divus Augustus, non gentium tantummodo externarum, sed etiam dolorum fuit, judicavitque non militandi tantum disciplinam esse servandam, sed etiam dolendi, omni genere orbitatis vexatus, liberos, nepotes, generos mors ei ademit. Hebræum regem David lacrymabilis prorsus orbitas adeò afflixit, ut inter afflictissimos hominum jure censeri potuerit. Ærumnarum satis habuisset, si hanc unam habuisset. Rex tantus, vir plenus Spiritu sancto, filiorum suorum duos ad inferos rapi videat? Amnon incestuosus in mensâ temulentus subito interfectus, Absalon non minus incestuosus, insuper & parricida, dum impia in parentem arma movet, confossus, de Adoniâ dubium. Hæc illum non affixerint lethali ægrimoniâ? Nemo igitur vel suæ, vel parentum sanctimoniæ fidat; optimi parentes pessimos non raro liberos educant, præsertim si eos non maturè & pæne in cunis subjiciant disciplinæ. Nemo statûs, loci, sociorum sanctitati fidat: Anima,

ma, quæ peccaverit, ipsa morietur. (a) Nemo gravius peccans hanc mortem effugiet, tametsi parentes habuerit sanctissimos, aut loco, statu, sociisque vixerit cum sanctissimis. Vnusquisque onus suum portabit. (b) Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur, non alia. Ingens igitur afflictio fuit huic regi, non unum dumtaxat filium procreâsse Tartaro.

Accessit populi mœrentis consternatio. Audiit populus: Dolet rex super filio suo; & versa est victoria in luctum in die illâ omni populo. Hic Ioabus animo prorsus masculo aggressum regem, nec ullam prius captans benevolentiam audacissimus orator: Confudisti hodie, inquit, vultus omnium servorum tuorum, qui salvam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum. Nunc igitur surge, & procede, & alloquens satisfac servis tuis, &c. Surrexit ergo rex, & sedit in portâ. (c) Ad objecta nihil mutiit, edictum suum de Absalone non occidendo violatum non opprobravit, objurgationem amarissimam, æquo animo admisit, & verò etiam objurgatori suo obedivit, tanquam non & à subdito, à famulo, sed à parente aut præceptore reprehensus esset. Lugubria vestimenta exuit, vultum ad hilaritatem composuit, ne suum militibus triumphale gaudium corrumperet. Verùm hæc acerrima Ioabi reprehensio non mitigavit regis luctum, sed auxit. Dolebat intime rex tantus ab uno aliquo suo-

(a) *Ezech, c. 18. v. 4.*
(b) *Galat. c. 6. v. 5.* (c) *2 Reg. c. 19. v. 2.*

rum militum prohiberi filium in peccatis mortuum deflere. Quàm nos ad regem hunc delicati, difficiles, fastidiosi, monitoribus etiam jucundis asperi sumus, nec ferè ullius rei minùs patientes, quam objurgationis licet amicissimæ.

Ærumnas regis David duarum Tribuum auxit ambitio. Cùm enim Tribus Iuda audiisset regem Hierosolyma rediturum, mox adfuit ritu veteri regem deductura. Rex ut suæ Tribui plusculum gratificaretur, ceteris non expectatis progredi decreverat. Mox sparsus rumor regem iter ingressurum, quod factum. In viâ occurrunt Tribus Israël, & graviter expostulantes de factâ sibi injuriâ: Cur, inquiunt, fratres nostri regem velut furto subductum comitantur soli? Ejusdem nos juris sumus, quos decuisset eâ de re moneri. Acerbiùs his respondit Tribus Iuda. Ita non intra verba stetit hæc pugna. Nam Seba nactus opportunitatem nocendi, omnes Tribus Israël à rege avertit. Et separatus est omnis Israël à David, secutusque est Seba (a) Ita rex mediâ viâ ab undecim Israëlis tribubus est desertus.

His malis accessit & istud: Amasa legatus(b) sub Absalone, ad Davidis partes transierat, jamque in eo erat, ut reliquas tribus Davidi adjungeret, & ipse demum substitueretur Ioabo. Cui cùm hoc suboleret, fraude ad amicitiæ venustatem composita, salutatum blandis ceremoniis Amasam interfecit. Ingens id Davidi mœror fuit. Secuta est famis triennis. Quod regum fasti dicunt:

(a) 2 *Reg.* c. 20. v. 2. (b) Leitenambt.

dicunt: Facta eſt quoque fames in diebus David tribus annis jugiter. Hanc diverſa quatuor exceperunt bella in Philiſthæos mota. In primo periiſſet David, ni ejus vitam Abiſai ſervâſſet. Ita plectitur adulterium, ita ſcelerum catena ſolvitur.

§. II.

Ita Deus de viro cetera ſibi chariſſimo meritas pœnas ſumpſit. Memento Domine David & omnis manſuetudinis, omnis afflictionis ejus. Quàm grande patri ſupplicium eſt, amantiſſimum perdere filium, eumque æternis ignibus damnatum non neſcire? David duos habuit tales filios, quos diabolo genuit. In cælis jam beati hanc cognati ſanguinis ſeparationem à nobis nil penitus curabimus; Dei juſtitiam laudabimus. Lætabitur juſtus, cùm viderit vindictam, manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris. *(a)* At certè dum vivimus, charorum interitum nimium quantum ſentimus. Senſit profecto David, & dixit: Defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. *(b)* Summa Orbis mala ſuſtinuit David; eſt tamen Orbis malum maximorum maximum, quod David non ſuſtulit. Veteri Trochaico erudimur.

Non ferre infelicitatem, ſumma eſt infelicitas.

Malum hoc malorum eſt. Quod Chryſoſtomus dilucidiſſimè affirmans: Vnum ſolum,

 inquit,

(a) *Pſal. 57. v. 11.*
(b) *Pſal. 30. v. 11.*

inquit, malum est peccare. (a) Huc igitur, Christiani, huc convolate, & mihi afflictiones vestras, ærumnasque universas enumerate; dicite, quid vos premat, quid angat, quid cruciet, ac torqueat? Etsi narratione hac totum occupetis diem, ego tamen jure pronuntiavero, calamitatem omnium maximam, nondum ad calculum venisse, id enim plerumque omittimus, quod calamitatis fundus est, humanas miserias & calamitates, non posse, non velle, & tamen cogi tolerare. Hoc malorum maximum est. David & potuit & voluit perferre, quæ illi Deus dederat perferenda. De Davide dixerit vetus illud:

Animo bene habenti calamitas quævis, levis:
Etiam calamitas calamitatis est solatium.

Mors Absalonis luctum intulit, sed quia bello dedit finem, unà etiam attulit solatium. Facundè ac vere dixit Chrysostomus: Vnusquisque magnorum virorum, non à requie, non à deliciis, verùm ab afflictione, à tentatione insignes coronas reportârunt. (b) Quod Gregorius Nazianzenus ad Basilii Magni obitum orator eximiè confirmans: Plaga, inquit, cordatis viris est doctrina. (c) Peccatum, malum Orbis unicum, lerna malorum omnium est. Vnica invidia noxarum planè infinitarum mater est, Ioabum in impiam Amasæ cædem impulit invidia.

(a) *Chrys. hom. 19. in epist. ad Ephes.*
(b) *Chrys. hom. 3. in ep. ad Rom.*
(c) *Nazianz. orat super morte Basilii Magni.*

vidia. Cogitaverat David Ioabum ceterà ducem optimum, ſed ſicarium peſſimum, qui & Abnerem occiderat, & Abſalonem contra edictum expreſſiſſimum confoderat, officio movere, & Amaſam ei ſufficere. Hoc odoratus eſt Ioab, hinc odium, invidia, cædes. De Invidiâ, lue Orbis fœdiſſimâ Baſilius Seleucus veriſſime: Invidia, inquit, grave malum eſt, plenumque ſimulationis; ea Orbem terrarum infinitis opplevit malis. De hoc malo quotidie diſſerimus, & nec hilum proficimus, feris ipſis deteriores evadimus. (a) Quàm præclare de hac peſte philoſophatus Zeno: Nihil, inquit, humanæ invidiæ malo perniciofius accidere poteſt. Nam inviſum parum lædit, ſed plurimum invidentem: uti rubigo ferrum conſumit, ita invidia ſuum auctorem, quem nemo facilè juverit, quia plerumque morbum non fatetur. Chryſoſtomus omnes invidiæ laudes ad compendium conferens: Malorum, inquit, omnium mater Invidia.

Quid verò famem regno Davidis intulit, niſi peccatum, & quidem oppreſſio pauperum? Gabaonitis Ioſue datâ fide pollicitus eſt, non delendos ut gentes ceteras. Quoniam verò id miti dolo impetrârunt, juſſi ſunt æternis ſervitiis dare homines, qui aquam & ligna templo ferrent. Majorum horum partem Saul æmulatione immoderatâ oppreſſit, plurimos occidit. Hinc illorum poſtulata vim occultam ſpirantia. Virum, inquiunt, qui attrivit nos, & oppreſſit inique, in cunctis finibus Iſraël, ut ne unus

 quidem

(a) *Baſil. Seleu. orat. 42. ſub finem.*

quidem residuus sit de stirpe ejus. Ita Deus patefaciendæ suæ justitiæ in totum Israëlis populum famem immisit. Sed cur plectuntur Achivi, cùm delirant reges? Magistratus & cives rex & indigenæ regni civile corpus constituunt unum: si male habeat caput, sentiunt hoc & membra; si rex delinquat populus id unà luit: nam etsi plerumque innocentes multi cum rege non deliquerint, alia tamen luunt delicta. Sic septem filiis Saul evenit, quos David Gabaonitis tradidit secundum Dei voluntatem crucifigendos. Idem hic quæratur: Quid commeruerunt insontes; Satis est, si commeruerit id pater. Non ignoramus Ezechielem dicere: Filius non portabit iniquitatem patris; & pater non portabit iniquitatem filii.(*a*) Sed asserimus id de futuris potissimùm suppliciis & æternis dictum. Deinde filii Saul istud supplicii genus alio fortassis nomine meruerunt. Singularis etiam hîc Dei providentia eluxit, quæ hoc egit, ut inter Davidis & Saulis posteros & nepotes, gravissima de regno controversia cessaret. Horum autem omnium malorum caussa peccatum. Solum igitur & unicum est malum, peccare.

(a) *Ezech. c. 18. v. 20.*

§. III.

Porrò quàm placidum & mitem se gessit David in nequissimos hostes? Semei ex asse nebulo, trifur pessimus, cùm cerneret Deum à partibus Davidis stare, eumque victorem regno iterum potiri, pelli suæ malè metuens, crucis aut rogi theatrum, & in eo se actorem

actorem somniavit. Quapropter transito Iordane regi occurrens, & prono eum corpore adorans: Ne,inquit,reputes mihi,Domine mi,iniquitatem,neque memineris injuriarum servi tui in die, quâ egressus es, Domine mi rex, de Hierusalem, neque ponas rex in corde tuo. Agnosco enim servus tuus peccatum meum,& idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descendique in occursum Domini mei regis. At verò Abisai paratissimus ad Semei ex tempore mactandum:Nunquid pro his verbis,ait, non occidetur Semei?quia maledixit Christo Domini? Hos impetus coërcens David: Quid mihi, ait, & vobis filii Sarviæ? Cur efficimini mihi hodie in Satan?Et ad Semei: Non morieris. Iuravitque ei.(a) Decies,mi Semei, pœnam capitis meruisti, sed multo mitissimus rex vitæ tibi gratiam fecit,tanta cum curâ, ut hominem sibi amicissimum reprimens à justâ cæde dixerit: Cur efficimini mihi in Satan?Quid enim tuâ interest, mi Abisai, si etiam hostibus teterrimis delicti veniam impertiar? Tuum hoc consilium, non amici, sed adversarii, sed satanæ consilium est. Notent hoc homines turbulenti, discordiarum incentores, hostes amicitiæ, quorum hæ voces sunt. Oppone te, defende te, jure tuo utere,turpe est tam facilem esse ad veniam, ignaviæ tribuitur tam festinata ignoscentia. Hi aliis efficiuntur in satanam, fideles satanæ ministri.

Erga Miphibosethum verò ita se gessit David, ut seipsum erroris damnârit. Siba

(a) 2 *Reg. c.* 19.

Miphibosethi servus, homo vafer, garrulus, nequam, tam blandâ fraude dominum suum accusarat, ut ei David omnes domini facultates permiserit occupandas. Satis hoc quidem præcipitanter, fateor, & rebus nondum discussis. Miphibosethus regi reduci suam ipse caussam exponens: Domine mi rex, inquit, statueram omnino tuum ab urbe discessum comitari, sed quia claudo mihi negatus est pedum usus, dixi Sibæ famulo meo, jumentum mihi sterneret, quo veherer: at ille vel tantillum hoc obsequii recusavit, me insuper caput audacissimum accusavit apud te dominum meum regem, ac si optimam tueretur caussam. Tu autem, domine mi rex, sicut Angelus Dei es, fac quod placitum est tibi. *(a)* E narratione tam ingenuâ satis intellexit David se præcipitando errasse, parte inauditâ alterâ, & errorem ut potuit emendans: Tu, inquit, & Siba dividite possessiones. Et, quod Tostatus addit, liberaliter compensavit reliquum.

Hic pessimus plurimorum error est, commissos errores fateri nolle. Errant subinde judices, errat magistratus, errat herus & hera, & quis non errat? homines sumus, erroribus innumeris obnoxii; cùm autem corrigenda est erroris noxa, vix ullus est, qui se fateatur errasse. Hic omnes dissimulant, tacent, aut excusant, qui errorem candide fateatur, nemo est, nemo. David dicta revocat, Augustinus scripta retractat, hinc duos retractationum libros confecit, quibus plurima, quæ scripserat, correxit. Bonæ mentis homi-

(a) 2 *Reg. c.* 19. *v.* 27.

hominem non tam erroris pudet, quàm perseverantiæ in errore.

Post tam eximium mansuetudinis specimen in Semei & Miphiboseiho exhibitum, nec Saulis septem filiis crucifixis clementia Davidis defuit. Postquam enim primis pluviis sunt perfusi, è crucibus eos deponi, & unà cum cadaveribus Saulis, & aliorum trium filiorum, more majorum honorificè in sepulchro Cis jussit sepeliri. Talem in hostes se David gerebat. Vnde meritò identidem clamamus: Memento Domine David, & omnis mansuetudinis, omnis afflictionis ejus. Vtrumque hoc, afflictionem & mansuetudinem abunde in eo cernere est. Qui in ærumnis deficere non vult, sæpius hæc duo cogitatè secum expendat. 1. Miseriarum omnium maximam esse, humanas miserias nolle, aut nescire ferre. Vnum solum esse malum, peccare. 2. Æquissima Dei voluntas in immittendis mœroribus & calamitatibus, assidue commeditanda. Quod religionis nostræ fundamentum Gregorius paucis complexus: Magna, inquit satisfactio percussionis, est justa voluntas conditoris. In eandem sententiam suaviter deducens Chrysostomus: Stabiles, inquit, estote, & immobiles; nihil enim adeò labefactat, facitque vacillare, atque existimare se temere affligi & sine caussâ. Deus ab omni æternitate omnia, quæcunque nobis quocunque modo toleranda sunt, ad extremum usque unguiculum dimensus est, ad perpendiculum exegit omnia. Voluit Deus, & etiamnum vult, ut hoc & hoc, & istud & illud, &

tamdiu, & ab his, & hoc modo patiamur, prout reipsâ patimur; nos idem, obsecro, velimus. Quis restitit ei, & pacem habuit? (a)

(a) *Iob. c. 9. v. 4.*

CAPUT XXX.

David populum numerare jubet.

BEllis utcumque jam sopitis vires suas non ignorare voluit rex David. Iussit igitur omnem populum toto regno numerari. Ioabus horum intelligens, sed & alii duces id dissuaserunt. Fuit tamen pro ratione voluntas. Hic populi census Deo admodum displicuit. Iratus est Deus, misericordiæ tamen recordatus, & iram magnâ temperans humanitate Gad Prophetam misit, qui regi apertè & in os dixit: Pœnam crimini debes, tu elige aut famem septennem, aut bellum trimestre, aut tridui pestem. Optio tibi & potestas eligendi est. Hic David in arcto constitutus: Difficilis, inquit, est deliberatio; coarctor nimis, sed melius est, ut incidam in manus Domini (multæ enim misericordiæ ejus sunt) quàm in manus hominum. Itaque elegit pestem. Mox pestilitas ad divinum arbitrium sævriit, quæ tempore brevissimo septuaginta millia hominum consumpsit. Sæviente peste vidit David; sed & alii viderunt Angelum in aëre stricto gladio imminentem urbi & ferire paratum. Hic David & unà primores urbis ciliciis amicti omnes corruerunt in terram: inter hos David vocife-

ciferatus ad Deum: Nonne ego sum, inquit, qui jussi ut numeraretur populus? Ego qui peccavi, ego qui malum feci: iste grex quid commeruit? isti qui oves sunt, quid fecerunt? Dominus Deus meus, vertatur, obsecro, manus tua in me, & in domum patris mei, populus autem tuus non percutiatur. At verò Angelus Prophetam Gad Davidi jussit dicere: Ascenderet porro, & in areâ Ornani Iebusæi aram Deo conderet. Hoc David illico perfecit. Sic Angeli rhomphæa in suam rediit vaginam. Hic tria nobis explicanda. 1. Qualenam hoc delictum jubere populum numerari. Exactissimus calculator est Deus, rationes ad novissimum quadrantem exigit. 2. Supplicium quale fuerit secutum. 3. Quàm illud æquo animo David exceperit.

§. I.

I. Qualenam hoc delictum jubere populum numerari? Verissime dixit Agathon, & cum eo omnis sapientum senatus: Longe alia sunt Dei, alia hominum judicia. Quis enim vero credidisset hanc populi recensionem esse tam grande peccatum, nisi sciret tam graviter punitum? Num princeps, num rex nesciat, quibus polleat viribus, quem militem possit in aciem producere? Quàm nihil hoc iniqui: Numerare populum, ut sciam numerum ejus. Nos istud vanitatis aliquid, aut curiositatis, nos summum aliquid fastûs & supercilii censuissemus. Sed alia Dei, alia hominum sunt judicia. Illud insuper non nesciamus: Hanc qualemcun-

que

que animi elationem valde auxit, quod istud Ioabus ceterique duces, ut rem minùs necessariam & maximi sumptûs dissuaserint. At verò David sententiæ tenax, neutiquam hac in re cedere paratus: Afferte, inquit, mihi numerum, ut sciam. *(a)* Hoc sanè consilium spiritus divinus non suggessit: nam ut regium chronicon testatur: Consurrexit satan contra Israël, & incitavit David, ut numeraret Israël. Hinc perspicuum, quomodo Deus peccata peccatis, ut suprà demonstratum est, puniat, noxas permittat, supplicia & pœnas velit, & ipse à nobis repetat. Nam Fasti regum ita loquuntur: Et addidit furor Domini irasci contra Israël, commovitque David in eis dicentem: Vade, numera Israël & Iudam. *(b)* Quomodo autem & Dominus & satanas regem ad numerandum populum impulerunt? Observandus loquendi modus à divinis libris usurpari solitus: Deus excæcat, indurat, exurdat, quando Deus æquissimè sic punit hominem, ut suam illi gratiam subducat. Exemplo rem monstramus: Magistratus alicubi non ex debito, sed ex liberalitate ligna gratis præbet pauperi plebeculæ. Hæc insolenter se gerit & obloquitur, Idcirco Magistratus jure merito minatur immorigeræ plebi: si officium facere recusetis, aquam vestram frigefaciemus; quod certe fit, cum ligna, quæ nemini debebantur, subtrahuntur. Ita Deus excæcat, obdurat, exurdat, cum hominem gratiâ, quam

(a) 1 *Par. c.* 21. *v.* 2.
(b) 2 *Reg. c.* 24.

quam illi non debet, privat; cùm auxilia subducit, quæ priùs gratuitâ liberalitate concesserat. Ita Deus elatæ Davidis curiositati gratiam subtraxit, permisitque regem, quod vellet, agere. Ita commovit, ita incitavit ad populum numerandum. Numerate populum. Hoc autem Deus in omni genere delictorum gravius punit, cum aut in apertissimam legem aliquis delinquit, aut prudentum virorum consilia monitaque spernit sui cerebri homo, cui suum omne placet, qui horis omnibus in suammet ire sententiam consuevit, & aliorum hortatus aut suasiones pertinaciter contemnere. Hunc talem Deus fecit.

Ioabus quidem non imprudenter suadens: Augeat Dominus inquit, populum suum centuplum, quàm sunt. Nonne, Domine mi rex, omnes servi tui sunt? Quare hóc quærit Dominus, quod in peccatum reputetur Israëli? Sed sermo regis magis prævaluit. (*a*)

Numeratus est ergo populus, rege ita imperante. Numerus autem conscriptus est iste: In unicâ Tribu Iuda quingenta millia bellatorum. In ceteris Israelis tribubus undecies centena millia militum, universe sexdecies centéna millia virorum pugnacium sunt censa. Hunc talem numerum scire, & non superbire rarissimum, vix auditum. Displicuit autẽ Deo, quod jussum erat, & percussit Israel. Vbi nunc assentatores, Placentini, & Laudenses, qui factum excusent, palpum obtrudant, dicantque: Quis tanto regi licere

(a) 1 *Par. c.* 21.

licere neget, sui populi censum inire, etsi sumptibus in hanc rem opus sit, quid tum posteà? Nunquid non suæ terræ dominus est? An eum tam bardum volumus & stupidum, ut nesciat, quid bellicarum virium habeat? Aliud est esse regem, aliud monachum aut eremitam. Ita, mei palpones, ita glaucoma ob oculos objicite. (a) Nihilominus Deo displicuit, quod jussum erat. Vana gloria, curiositas, arrogantia, nec in rege quidem unquam probanda. Paratum semper his noxis supplicium.

(a) Also mahlt man ein blawen Dunst fur die Augen.

§. II.

II. Supervacaneum populi censum grande secutum est supplicium. Multa millia hominum pestilitate sublata. Hîc, obsecro, consideremus, quanti sit momenti humanæ voluntatis ad divinam conformatio. Nam hujus rei gratiâ Deus iram suam humanitate mitissimâ temperavit, misitque Gad Prophetam, qui eligendi faceret optionem. Sed nunquid non etiam ipse David Propheta fuit, cum quo Deus loqueretur? fuit sanè, sed hîc modo res acta humano est, veluti si pater filium, à quo graviter offensus, in conspectum non admittat, sed per arbitros cum eo agat, illique culpam commissam probe explicari jubeat. Ita Deus in aliis quàm plurimis agere consuevit, & nostris sese moribus accommodare. Quia verò David voluntatem suam studiosissimè conatus est divinæ adjungere,

Deus

Deus illi & ſuam adjunxit, tanquam ſi explicatiſſime dixiſſet: Quia tu meam voluntatem tam ſtudioſe obſervas, obſervabo & ego tuam, quantum mea quidem permittit juſtitia. Trium tibi datur optio, elige unum, quod volueris ex his, ut faciam tibi; aut ſeptem annis veniet tibi fames in terrâ tua; aut tribus menſibus fugies adverſarios tuos, & illi te perſequentur; aut certe tribus diebus erit peſtilentia in terrâ tuâ. Nunc ergo delibera, & vide, quem reſpondeam ei, qui me miſit, ſermonem: cogita, quo pœnarum genere velis puniri. Tamdiu profectò Deus ſupplicii maturitatem inhibuit, dum David, quid hac in re vellet, animum ſuum aperuit. Veluti ſi medicus dicat ægroto: Quid horum trium vis? inaurata catapotia, aut potiunculam medicam, (a) aut bolum armenia? Mitiſſime Deus, quàm ſuavem agis medicum? Quàm vere de te dictum: Cùm iratus fueris miſericordiæ recordaberis. (b) Voluntatem timentium te facies. (c)

Porrò David poteſtate optionéque factâ eligendi: Coarctor nimis, inquit, ſed melius eſt, ut incidam in manus Domini, quàm in manus hominum. Multæ enim miſericordiæ ejus ſunt. Num Suſanna & David diſſentiunt? Illa melius eſſe judicavit, incidere in manus hominum; melius eſſe judicavit David, incidere in manus Dei. Quid hoc diſſenſionis eſt? nihil omnino. Nam cùm mi-

(a) Pilulen/ oder ein Trüncklein.
(b) *Habac. c. 3. v. 1.*
(c) *Pſal. 144. v. 19.*

mitiores Deus & breviores pœnas à nobis expetit, longe melius est in manus Dei incidere: Cùm autem suppliciis vindicat æternis, cùm flammis cruciat nunquam extinguendis, ah melius multò est, in manus hominum incidere. Si annuisset Susanna operi nefario, in flammeas Dei manus incidisset, ideo dixit: Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras. (a) At verò David mavult in Dei manus incidere, quia trium dierum pestis, aut trium mensium bellum, aut septem annorum fames, nec quidem punctulum sunt ad æternitatis supplicia. Sed cur potiùs manu divinâ vult castigari, cur plagas à Deo receptas prefert iis, quas humana facit manus? nunquid nil ultra possunt homines, quàm permittat Deus? nil penitus ultra. Quid tamen hic discriminis sit, ita explicamus. Pater castigat sæpius virgis filium: filius parenti semper refractarius tandem compingitur in carcerem, ubi ferulâ carnificis aut lictoris vapulat, & quamvis Magistratus certum dictet plagarum numerum non excedendum, multò tamen melius est, ferulis patris quàm carnificis cædi. Ita David maluit à Deo ut patre, quàm à Deo ut judice castigari. Deinde in hoc pœnarum delectu, sibimet non pepercit David. Nam si annonæ charitatem & famem elegisset, vix quidquam habuisset sibi ipsi metuere, quando regibus ciborum copia plerumque non deest, dum aliorum plurimi fame moriuntur. Si bellum elegisset, opportunum sibi firmúmque castrum occu-

(a) *Dan. c. 13.*

occupare potuisset, dum inter se alii digladiarentur. At verò pestis incertis saltibus huc illuc transit, nemini parcit, etiam reges invadit. Ludovicus Galliarum rex nonus, aliique viri maximi peste obierunt. Hanc igitur elegit rex optimus, quâ & ipse tolli posset, qui maxime reus esset. Pestis igitur brevissimo tempore, atque ut aliqui censent, paucis horis aut dimidio die septuaginta millia hominum interfecit. Cur autem populus luit, quod David peccavit? Cur, quod delirant reges, plectuntur Achivi?(a) Dei mos est, æs alienum apud se contractum cambio dissolvere, pro frumento oleum, pro panno corium, pro vino triticum, pro auro sericum recipere. Est qui luxuriâ vel injustitiâ, vel alia noxâ Deo fit debitor confessi nominis. Hujus solutio nonnunquam annis viginti, triginta & pluribus manet impedita. Tandem iste debitor caussâ involvitur extra suam culpam. Hic clamantem audias: Insons ego sum, nullam de his rebus culpam commerui. Sit ita, mi homo, sed an non meministi, ante triginta, te in aliud ab isto crimen incurrisse, illius nunc solutio expetitur: Ita Iosephi fratres, non quidem exploratores erant, quod esse arguebantur, sed erant plagiarii, qui fratrem suum furati, vendiderunt. Ita populus hic innocens fuerit, quod censum capitum spectat, sed certè innocens non fuit, cùm rebelli Absaloni adhæsit: jam adest ultor à tergo Deus, & suam sibi expetit solutionē. Simul etiam punitur David, qui sibi visus est ne-

(a) *Horat. l. 1. epist. ep. 1. ad Lollium.*

ſcio quàm magnus, ſex decies centenis millibus armatorum præpotens rex. Hunc numerum peſtilitas etiam minuit

In his talibus publicis calamitatibus ſemper admiranda Dei providentia eluxit. Niſi enim Deus fame, bellis, peſte purgaret Orbem ſæpius, & velut everreret, homo hominem, ut lupus lupum devoraret. Sat ubique hominum eſt poſt omnes has clades. Civitatum, Provinciarum, & totius Orbis exterſorium ac repurgans medicamentum crebrò peſtis fuit. Peſtilentiam deſcribit Zonaras, qualis ab Orbe condito, ad hoc ævi, vix unquam fuit. (a) Gallo & Voluſiano Imperatoribus peſtis ab Æthiopiâ cœpit, Romanas omnes provincias pervaſit, annis quindecim duravit, innumeros abſtulit, vix ulla tamdiu, tam latè vagata. Sed illa Byzantii ejuſque finibus ſub Iuſtiniano ſævior, quæ in dies ſingulos quinque millia, interdum ipſa decem millia abſumpſerit. (b) In Africa maritima ducenta millia, apud Vticam triginta millia. (c) Sub Michaële Duca, Græco principe, vivi non erant pares ſepeliendis mortuis. Ævo Franciſci Petrarchæ anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo nono in Italia peſtis ita ſæviit, ut ex mille quibuſque hominibus, vix decem ſupereſſent. Nihilominus David: Melius eſt, inquit, ut incidam in manus Domini, quàm in manus hominum. Pœna omnis temporaria riſus & jocus eſt, ad æternas collata.

§. III.

(a) *Zonaras tom. 2.*
(b) *Procop. lib. 2. de bello Perſico.*
(c) *Oroſ. l. 5, c. 8.*

§. III.

Supplicium hoc immissæ pestilentiæ David æquissimo animo tulit. Nam ut reus culpam fassus: Peccavi valde, inquit, in hoc facto, sed precor, Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stultè egi nimis. (*a*) O insignem pœnitentiam, quæ peperit tam grandem sui despicientiam! Rex sapientissimus seipsum incusans: Egi ut stultus, inquit, ut insanus, qui nullis paret monitis, qui nullis movetur suasionibus: stultè nimis egi. Hoc autem antequam Gad peccati pœnas explicaret, dixit, & noctem illam, ut videtur, traxit insomnem, reque ipsâ, quantum doleret, monstravit. Nam cilicio vestitus in terram corruit, cumque Angelum in aëm sublimem, quem alii plures viderunt, conspiceret, exclamavit: Ego sum, qui peccavi, &, ego iniquè egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei. (*b*) Tales filii disciplinæ tam amantes cor divini Patris expugnant & vincunt.

O Christiani, si pœnas animo tam æquo, tam sedato admitteremus, si tam promptè nostram divinæ voluntati subjungeremus, Deo longè chariores filii essemus. Nam hic geminas virtutis actiones illustrissimas rex David exhibendo docet, peccati confessionem, & humanæ cum divinâ voluntate conformationem. Peccati confessio salutis principium. Sed multi eò non possunt adigi, ut

(a) 2 *Reg. c.* 24. *v.* 10.
(b) 2 *Reg. c.* 24. *v.* 17.

hoc unum fateantur, errâsse. Erramus turpiter, & multò turpiùs in errore perseveramus, dum defendimus. Quàm primùm David adulterio commisso dixit: Peccavi, mox audiit, Dominus peccatum tuum transtulit; ubi hoc loco errorem agnovit, continuò mitem sententiam accepit. Ascende, & constitue altare Domino. Ionas facti pœnitens: Scio enim ego, inquit, quoniam propter me tempestas hæc grandis venit: Tollite me, & mittite in mare. (*a*) Ingenua confessio mediis fluctibus servavit incolumem. At verò humanæ voluntatis ad divinam conformatio, sanctimoniæ omnis fundamentum est. Nuntiatum est Davidi, nolle Deum hanc noxam dimittere impunitam; noluit & David eam impunè ferre, sed: Vertatur, obsecro, inquit, manus Domini contra me: ego deliqui, ego castigabilis sum, & solus sum, ego puniar, pœnas irroganti non contradicam.

Hoc loco & illud observandum: Noluit David alieno, quod ajunt, aut furtivo thymiamate Deum placare. Quod Græci dicunt: Θυμιαμάσιν ἀλλοτρίοις το θεῖον σέβεσθαι. Latini: alienis copiis Deos venerari. Germani: Das Leder stehlen/ vnd die Schuch vmb Gottes Willen geben. Fecit hoc Sylla, qui Mironis opus, simulacrum Liberi ornatissimum Orchomeniis rapuit, & in templo dedicavit. De quo plura Plinius. (*b*)

Emenda erat Orhani area struendo altari. Or-

(a) *Ionæ c. 1. v. 12.*

(b) *Plin. lib. 9. epist. ep. 30. & Pacatus in Paneg. ad Theodos. Auferre donandi gratiâ, &c.*

ri. Ornanus & aream, & quidquid ad ſacrificium erat, liberaliſſimè gratuito munere offerens: Faciat Dominus meus rex, ajebat: quodcunque ei placet: ſed & boves do in holocauſtum, tribulas in ligna, & triticum in ſacrificium. Omnia libens præbebo. Cui David: Nequaquam ita fiet, inquit, ſed argentum dabo, quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & ſic offerre Domino holocauſta gratuita. Dedit igitur David Ornan pro loco, ſiclos auri juſtiſſimi ponderis ſexcentos. Et ædificavit ibi altare Domino, obtulitque holocauſta, & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de cælo ſuper altare holocauſti. Præcepitque Dominus Angelo, & convertit gladium ſuum in vaginam. *(a)*

Nimirum hæc numen placant, peccati confeſſio, & noſtræ voluntatis ad divinam conformatio. Culpam tollimus, fatendo culpam. Adverſa vincit omnia, qui Deo protegente pugnat.

(a) I *Par. c.* 21.

CAPVT XXXI.

Davidem Adoniæ ambitio aliáque adverſa exercent.

DOmitis hoſtibus, partâque pace, non otio & voluptatibus ſe dedit. Prima & princeps illius cura fuit cultus divinus. Hunc certe regis pietas mirificè auxit. Nam vivo etiamnum Davide nume-

rati sunt Levitæ à viginti annis & supra, & inventa sunt triginta octo millia virorum, omnes religionibus curandis occupati. Hoc tamen omne pietati regiæ nondum suffecerat. Quia tamen noluit Deus ab illo templum strui, necessariam structuræ apparationem incredibili prorsus industriâ suscepit. Nam 1. secari marmora curavit, & opifices poliendis saxis ingenti numero conduxit. Nec non lapides onychinos, & quasi stibinos, diversorum colorum, omnémque pretiosum lapidem & marmor Parium abundantissimè conquisivit. 2. Ferri plurimum. 3. Æris pondus immensum 4. Ligna quoque cedrina vix ullo pretio æstimanda. 5. Argenti & auri thesauros longè maximos collegit. Profectò regum Chronicon testatur centum millia talenta auri & mille millia talenta argenti in sacrum ædificium seposita. His accesserunt tria millia talenta auri & septem millia talenta argenti probatissimi. Populus è suo dedit quinque millia talenta auri, & decem millia argenti. Residuum non revocamus ad calculum. Horum omnium summam si colligamus, erunt bis mille, septingenti, quadraginta quinque milliones auri, insuper unum & quinquaginta millia, sexcenti sexaginta sex aurei, seu ducati Hispanici. Si addimus, quod Salomon è thesauris suis in eandem hanc structuram adjecit, dicendum erit tria millia millionum auri, in unius templi ædificium expensa, uti Hieronymus Pradus, & Ioannes Baptista Villalpandus arithmetici, & architecti sanè accurati commonstrant.

Vis auri prorsus incredibilis. Europâ totâ hoc ævo tantum auri reperiri non putem. Habuit rex David tres arcas pecuniarias opulentissimas. Prima reditus annuos, tributa, vectigalia, indictiones, census collegit, quamvis indigenarum nemo gravaretur, uti sub Salomone, & magis sub Roboamo. Altera aurum ex Ophir navigationibus annuis allatum clausit. Tertia opes è donis & belli spoliis, aurea regis Adarezer scuta, aurea & argentea regis Thou vasa continuit. In hanc illatum est, quidquid viginti bellis, (tot enim gessit) totidemque victoriis opulentiæ comparatum est. Nihilominus hæc regiæ liberalitati visa sunt modica. Nam David modestissimè: Ego, inquit, in paupertate meâ præparavi impensas domûs Domini, parciore sumptu gubernans aulam, ut liberaliore conderem templum. Et Deo hæc omnia referens accepta: Domine Deus noster, inquit, omnis hæc copia, quam paravimus, ut ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tuâ est, & tua sunt omnia. (a) Primus igitur Davidis labor in divino cultu promovendo fuit ingens ad templum apparatus. Alter, priore magis sacer, divina templo carmina & hymnos scripsit, sensûs ac pietatis plenos. Ab hac opera prodiit illa cantio nobilissima: Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dominus firmamentum meum & refugium meum, & liberator meus; Deus meus, adjutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu sa-

(a) 1 *Par. c. 29. v. 16.*

lutis meæ, & susceptor meus.(a) Atque hæ jam patriâ pace religiosissimæ Davidis occupationes fuerunt. Nec ei Deus longas ab ærumnis ferias concessit. Novæ turbæ novos pepererunt dolores. Adonias maximus natu filius regnum ambiit, quod pater Salomoni natu minori committere cogitârat. Fœda dissensio. Hîc duo nobis expendenda sunt. 1. Quomodo David vir sanctissimus suos tamen liberos parum sanctè educârit. 2. Iam David annum ætatis septuagesimum, regni quadragesimum egerat, & tamen à gravissimis curis & mœroribus minimè liber fuerat: in his tamen omnibus suam cum divinâ voluntate quàm integerrimè conjunxerat. Hæc nobis exponenda.

(a) *Psal 17 quem scripsit de manu omnium inimicorum ereptus.*

§. I.

I. Liberos David non educavit optimè. Adonias viginti quatuor annorum juvenis, Absalone, Amnone, & Bethsabeæ filio, tribus his fratribus morte sublatis, jam ipse primogenitus, jus regni capessendi habuit, liberalissima forma sese omnibus commendavit, parenti charissimus. Erat autem & ipse, quod sacer historicus affirmat, pulcher valde secundus natu post Absalon. Et sermo ei cum Ioab filio Sarviæ, & Abiathar sacerdote; hi adjuvabant partes Adoniæ, qui sibi videbatur jam manu prendisse regnum. Et auditus est dicere: Ego regnabo. In eam rem currus, & equites & servos à pedibus, familiam aulicam grandi numero

adſcivit. Et quia ambitio non facilè otiatur, ſacrificium extra urbem, & unà regium convivium inſtituit, ad quod omnes fratres ſuos, uno Salomone omiſſo invitavit. Aderant & belli duces; nobiliſſimus convivarum conſeſſus. Sua huic epulo hilaritas non deerat. Denique clamatum. Vivat rex Adonias. Dum hæc geruntur, Nathan & Bethſabea apud regem ex compacto graviſſimè accuſant Adoniam, qui ſacrificium & unà convivium lautiſſimum inſtituerit, fratres omnes, uno Salomone præterito vocârit, jámque regem ſe proclamari juſſerit, idque inſcio parente; cùm tamen regnum Salomoni ex jurejurando pridem ſit promiſſum. Hunc ergo regni ſubdolum captatorem illico amovendum. Hæc Nathanis & Bethſabeæ conjuncta facundia tam feliciter, quod volebant, regi perſuaſit, ut continuò David Sadoc ſacerdoti, Nathani Prophetæ, & militiæ duci Banaiæ feſtinatam Salomonis inaugurationem commiſerit, juſſeritque Salomonem mulæ regiæ imponi, à ſatellitio regio in Gihonis arcem deduci, in regem ungi, tubis cani, regem proclamari, ita regem unctum Hieroſolyma reduci, in ſolium collocari. Omnia hæc ordine facta, ad turbandos Adoniæ improbos conatus.

Ita, mi domine rex rectè hæc quidem ſingula, ſed lentè ſatis. Iam pridem ambitioſa Adoniæ molimina notabantur, dudum ea fuiſſent comprimenda. Audiebatur dicere: *Regnabo.* Cernebatur grandem familiam colligere. Nec corripuit eum pater ſuus, dicens, quare hoc feciſti? Cùm parentes

connivent & diſſimulant, liberi ludunt & degenerant. Eam ob cauſſam ſubmonens Chryſoſtomus: Nullam, inquit, tam corruptam naturam puto eſſe, ſi educatio accedat, quin probus fiat. Educemus eos in diſciplinâ & admonitione Domini, demus eis exemplum ab ineunte ætate, facientes eos vacare lectioni ſcripturarum. (a) Sanè ſapienter dixit Plato: Nulli rei major diligentia adhibenda, quàm filio inſtituendo. (b) David nimiâ in Adoniam indulgentiâ peccavit, ita juvenis hujus ambitionẽ fovit, deditque cauſſam non levibus malis. Hinc Adonias in eam prolapſus eſt audaciam, ut dici potuerit: Revixit Abſalon.

Hîc miror, nec tamen miror Adoniæ ſtuporem, qui ſcivit Abſaloni fratri regnum affectanti tam malè ceſſiſſe, ipſum tam miſerè periiſſe: auſum tamen fuiſſe ſequi, & iiſdem hærere veſtigiis, regnum affectare, ſceptrum & diadema uſurpare velle. Nimium ſanè audax ſit, & de Iapeti genere, qui præeuntem cernat in propinquum ruere præcipitium, per eundem tamen callem pergat temerario pede, & periculis ſe ultro ingerat periturus. Adonias certè germani fratris interitum vidit, ſecumque ipſe ratiocinari debuit: Frater meus Abſalon in his ipſis conatibus audaciſſimis, quos ego cœpi, tam miſere vitam, regnum, exercitum, fortunas omnes, cælum ipſum perdidit; num hac ipsâ ſemitâ temere præeuntem ſe-

(a) *Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Tit. & hom. 21. in ep. ad Epheſ.*

(b) *Plato de Sap.*

ſequat? Non me terreant flagitioſæ veſtigia ruinæ? Stuporem hunc Adoniæ miror:nam hoc vitiis proprium, ſolenne, innatum, ſtupidos, inconſultos, imprudentes, inſanos efficere. Hoc duobus maxime vitiis uſitatiſſimum eſt: Ambitio & Libido, quos nexuerunt, trahunt & impellunt inconſideratos, amentes, cœcos in quaſvis turpitudines, in graviſſimas injurias, in cædes & quævis dedecora, & omne vetitum. Ambitionis & libidinis proprium eſt excæcare, inde cœcos protrudere in quodcunque nefas. Ideo Nathan hoc conſilii dedit? Salva animam tuam, filiique tui Salomonis. Quippe noverat Nathan, quam cœca & præceps in ſcelerum voraginē rueret ambitio, divinas humanáſque leges everteret, ideo timuit, ne forſan Adonias Bethſabeæ ac Salomonis vitæ ſtrueret inſidias. Quot ſceleſti homines occiderunt ſuos fratres, ut ſibi raperent dominatum? Ochus Perſarum rex, Iuſtino teſte, ut liber ſine metu regnaret, octoginta fratres occidit.(a) Phraates rex Parthorum, ut ſuum ſibi regnum ſtabiliret, patrem Herodem & Herodis filios triginta jugulari juſſit (b) Turcica Otomannica ſtirps, quoties quàm crudeliter frater velut imperii æmulos mactarit, non ignoramus. Eandem ob cauſſam Abimelechus cum armato milite paternam domum irrueus occidit fratres ſuos Ierobaal ſeptuaginta viros ſuper lapidem unum.(c) Eandem truculentiam in-

(a) *Iuſtin. l.* 10.
(b) *Idem l.* 42.
(c) *Iudic. c.* 9.

induit rex Ioram: nam ut regnum à patre acceptum firmaret, sex fratres suos occidit. (a) Idcirco metuebat Nathan, ne quid tale auderet Adonias. In eam rem, ne qua vis afferretur Salomoni, monuit Davidem, qui si maturius in filium animadvertisset, mala plurima prævenire potuisset. Nimirum qualis est educatio, tales evadunt liberi. Luculentum id in Bohemis Principibus VVenceslao & Boleslao, qui uno patre matre unâ geniti; Pater Vratislaus princeps optimus. At VVenceslaus ab avia Ludmillâ sanctâ feminâ religiosissimè educatus, ita sanctè vixit, ut Otho Imperator VVormatiæ illum duobus Angelis comitatum viderit, & assurrexerit venienti. At Boleslaus flagitium hominis à Brahomirâ muliere nequissimâ educatus eò impietatis pervenit, quò quidem impius & insanus pervenire potest, qui etiam fratrem occidit: quod quidem Brahomiræ suæ in acceptis referat, quæ illum ad hos mores formavit educatione sua. Rectissime dixit Seneca: Educatio maximam diligentiam plurimumque profuturam desiderat. Facile enim est teneros adhuc animos componere: difficulter reciduntur, quæ nobiscum creverunt. (b) Turpissimum verò est (quod subinde fit) si mater velit liberos severiore disciplinâ coërcere, pater nolit, sed indulgenter ac molliter educet. Huic idem eveniet, quod Heli sacerdoti ceterà bono, sed in filiorum educatione nimium remisso. Tam vero ipse,

(a) 2 *Paral. c.* 21.
(b) *Sen. l.* 2. *de Irâ. c.* 18.

ipſe, quàm filii à Deo graviter ſunt puniti. Educatio diligentiam maximam deſiderat.

II. Ægrimoniæ, calamitates, & ærumnæ non deſeruerunt Davidem in devexâ jam & præcipitatâ ætate: jam annorum erat ſeptuaginta, & tamen etiamnum moleſtis operoſiſque negotiis implicatus animo corporéque multa, graviáque perferebat. Corpus defectis jam viribus & calore plurimùm imminuto exercebat inquilinum frigus: cúmque operiretur veſtibus, non calefiebat. Senectus quidem à ſe frigidâ eſt, ſed hic ſingulare quid algorem nativum auxit. Annus ſeptuageſimus aliquibus initium ſenectutis eſt, aliis medium, quibuſdam finis, uti fuit Davidi. Illi autem plerumque citiùs ſeneſcunt, qui à puero plura & graviora perferunt. David à primis annis plurima graviſſimaque paſſus: Pauper ſum ego, inquit, & in laboribus à juventute meâ. (*a*) Pecoris cuſtos duris neceſſe eſt aſſueſcat. Delicias omnes in exilium à ſe proſcribat, æſtum, frigus, vigilias, famem, omnes cæli injurias maturè tolerare diſcat: corneæ fibræ ſit. Talis David, talis & Iacob, qui de ſeipſo: Die noctúque, inquit, æſtu urebar & gelu, fugiebátque ſomnus ab oculis meis. (*b*) Et quanta paſſus David ipſis octo annis, quibus eum Saul veluti feram è ſilvâ in ſilvam agitavit. Inter aſſidua mortis pericula David? Anima mea, inquit in manibus meis ſemper. (*c*) Ita miſerè, ut pæne ſemper

(a) *Pſal. 87. verſ. 16.*
(b) *Gen. cap. 31. verſ. 40.*
(c) *Pſal. 119. verſ. 109.*

ſemper moriar. Super me confirmatus eſt furor tuus, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me. In me tranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me. Circumdederunt me ſicut aqua; totâ die circumdederunt me ſimul. (a) Non ſtillâ, non lentis pluviis, neque imbribus ſolùm, ſed nimbis & cataractis me obruiſti. Afflictiones animi, curę, ſollicitudines, ægrimonię, luctus, mœrores cor incredibiliter exedunt. Hinc illud velut rugoſum toſtúmque pirum redditur. Hujus generis David plurima ſuſtinebat. Hinc lugubres illæ voces: Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis. (b) Dolores mortis & inferni morientium ſunt angores maximi, qui ſudores etiam morientibus movent. Laquei mortis, inſidiæ, indagines & tendiculæ, quibus ferarum viæ obſepiuntur, ne evadant. Torrentes iniquitatis, ſunt homines nequam, falſi fratres, filii Belial, venatici canes diaboli, quos in agmen proborum concitat. Inter hos mœrores David per annos complures quotidie tabeſcebat, & pæne diebus ſingulis moriebatur. Hinc Chryſoſtomus in compendium multa conferens. Denique ipſius, inquit, adverſos caſus, mœrorisque cauſſas diligentius enumerare poſſibile non eſt. Verùm ex ipſius lamentis & gemitibus poſſumus conjicere calamitatis magnitudinem, utque juſtus ille nun-

(a) *Pſal.* 87. *verſ.* 8. 17. & 18.
(b) *Pſal.* 17. *verſ.* 5. & 6.

nunquam plangere ac dolere desierit. Exhaustus est David ægrimoniâ & mœroribus; hinc maturum illi senium & senii frigus. Sed hîc prodigium, quod divini codices dilucidè narrant, silentio non involvendum.

Davidi à senio frigescenti quærebatur per omne regnum virgo formosissima, quæ senili corpori fomentum aliquod caloris daret. Inventa Sunamitis Abisag, quæ regi dies noctesque serviebat. Rex prudentissimus suæ castimoniæ non nimiùm fisus, eam duxit in conjugem. Cum uxoribus pluribus illo ævo matrimonium conjungere non illicitum. Hanc tamen virginem David perinde ut sororem prorsus intactam & inviolatam in maritali toro servavit: quod arcanum merito divinæ literæ patefaciunt, ut etiam conjugii castitas esset venerationi, & ut inter cetera Davidis elogia numeraretur & istud: Castus David.

Enimverò immodicum hoc corporis frigus exasperarunt curarum æstus, quos optimo patri superbus filius Adonias creavit. Sed in his omnibus animi corporisque afflictationibus rex sapiens suam semper voluntatem conformavit ad divinam. Quod divini libri testantur: Et adoravit rex in lectulo suo, insuper & hæc locutus est: Benedictus Dominus Deus Israël.(a) In lectulum Davidem imbecille senium dejecit, sed & in lectulo virtuti locus est, & maximè huic, de quâ loquimur, conformationis humanæ voluntatis cum divinâ.

Cùm

(a) 3 *Reg. cap.* 1. *vers.* 47. & 48.

Cùm nos doloris lectulus versaverit, cùm aut paupertas, aut despicatio, aut fortunarúm jactura fatigaverit, cùm variæ nos calamitates exercuerint, adoremus & dicamus, Mi Deus, prout tu vis, ita & ego volo; Tua voluntas mea voluntas. Insuper & hoc loquamur: Benedictus Dominus Deus Israël, tam in rebus adversis, quàm prosperis, tam tristibus, quàm lætis, tam in egestate, quàm in opulentiâ, tam secundâ valetudine, quàm afflictâ. Potentissimum in adversa omnia telum est, velle in omnibus, quod vult Deus.

CAPUT XXXII.

Rex David moritur.

POst multas rerum ambages, denique à cælesti curiâ decretum hoc mittitur: Appropinquaverunt dies David, ut moreretur. Dormivit igitur David cum Patribus suis, & sepultus est in civitate David. Dies autem, quibus regnavit David super Israël, quadraginta anni sunt. In Hebron regnavit septem annis: In Hierusalem triginta tribus.

Iacobus Aragonum rex, ejus nominis octavus cùm graviùs ex morbo decumberet, res humanas seposuit, curam animi gessit, majorem natu filium ab exercitu avocavit, testamentum suum coram proceribus prælegi jussit, à lectione seriam orationem ingressus, commendavit filio primum omnium Dei cultum, & res divinas; deinde

deinde natu minorem, omne aulicum famulitium, omnésque regni indigenas. Petrus submissis genibus parentis dextram osculatus, recepit se omnia obsequentissimè facturum. Iacobus his peractis, Cistercienfis familiæ religiosam vestem induit, Veniam concessit, reliquum vitæ divinis solùm obsequiis consecraturus.

David moriturus Salomonem filium regnique optimates accersens, ad regalem sanctimoniam gravissimè regem juvenem exhortatus est: cui & paternas religiones, cultum divinum, Dei timorem exactissimâ oratione commendavit. Vt hunc sanctissimi regis obitum commendabili ordine non tantùm auribus, sed etiam quantùm fieri potest, oculis ingeramus, pyropum anulo aureo clausum, nigro funiculo appensum, veluti donum à moriente hoc rege omnibus propono. Quid autem pyropus, quid anulus, quid ater funiculus monitorum instillent, hoc capite explicandum.

§. I.

Sericus ater funiculus memoriam mortis repræsentat. Funiculus facilè rumpitur, aut celeriter præsecatur. Omnia sunt hominum tenui pendentia filo. Dionysius Siculus, teste Tullio, notus rex ab improbis moribus asentatorem habuit Damoclem, qui sui regis potentissimam opulentiam, beatissimámque vitam cælo attolleret. Hinc Dionysius mensæ regiæ admovit; sed in accumbentis caput strictum gladium è setâ equinâ appendi jussit. Damocles impen-

 den-

dentem sibi carnificem assiduè limis oculis respectans, nihil reperit amœnitatis in tantis lautitiis, neque verò aliud maluit, quàm celerrimè ab his tam periculosis deliciis abire. Cui Dionysius: Et hæc, inquit, vita principum & regum est. Eruditè Romani ac sapienter, unam eandemque Deam Nuptiarum & Funerum fecerunt, sed duplex illi nomen tribuerunt: *Aphrodites*, & *Libitina*. Quo quidem significabant ortum & obitum cognatione propinquissimâ conjunctum. Vix nascimur, imo antequam nascamur, morti tradimur brevî mactandæ victimæ. Ingressus noster exitúsque sibi proximi sunt. Cùm incipimus vivere, simul etiam incipimus mori.

David moriturus nigrum hunc funiculum, hanc mortis memoriam eximiè nobis ingerens: Ego inquit, ingredior viam universæ terræ. Nimirum ad primum illud Numinis decretum allusit: Donec revertaris in terram, de quâ sumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris. (a) Hoc ipsum fassus David: Terra sum, inquit, & revertar in terram. Titulorum blandimenta nihil jam juvant. Felicissimus vocabar & potentissimus, & invictissimus rex. Felicitas finiit, extincta est potentia, victoriæ jam nihil sperandum. Terra sum, & ingrediar viam universæ terræ. Duo hîc considerranda.

I. Hoc uno mortis decreto ad incredibilem vilitatem humana gens depressa est, omnibus omnino moriendum. Ab Adamo ad

(a) *Gen. cap. 3. vers. 19.*

ad ultimum usque hominem lex ista pertingit. Si decem millibus, si centum millibus, si aliquot millionibus hominum tam acerba lex fuisset lata, grave id quidem, sed tolerabile censeretur. At hoc mortis fulmen humanam gentem totam sternit; nemo hîc eximius, nemo non mortis stipendiarius. Sub hoc jugum Christus, sub hoc Christi mater, sub hoc omne hominum genus mittitur. Mors parcit nulli. Series invicta, & nullâ mutabilis arte, illigat ac trahit universa. Imò certè hoc ipso momento multa millia hominum & animalium animam variis mortis generibus emittunt. (a) Pulchra hæc contemplatio & vera: Multa millia omnibus momentis nasci, & mori, certum est. Hac ipsâ, quâ scribimus, aut loquimur horâ, ad tribunal Christi multa millia hominum sistuntur judicanda; idem proximâ, idem sequenti horâ, idem totâ die, noctéque tota fit: sic hebdomades, sic menses, sic anni eunt & secula, & idem fit; sic totum genus humanum per hoc patibulum traducitur. Mors imperat omnibus, mors ducit omnes, idque propter pomum unicum. Incredibilis hæc humanæ gentis, sed merita ignominia & pœna est.

II. Incredibilis simul etiam stupor hominum expendendus. Hæc audimus, hæc videmus, de his centies & millies monemur, hæc tamen toties moniti parum curamus; alios mori cernimus; ad sepulchra mortuos deducimus, ad hypogæa comitamur, ultimùm valedicimus; velut non ea-

Aa 2 dem

(a) *Seneca ep. 77. Lipsius ibid.*

dem viâ secuturi, tanquam hæc nihil ad nos; imò suaviter garrientes & leviter ridentes funera celebramus. Stupor hominum incredibilis; brutis animantibus hac in re simillimi sumus. Subinde grandi numero picæ turres occupant, cùm autem primitus æra concrepant, exterrentur & avolant, at æramentis sæpius auditis, tandem immotæ persident, nec ampliùs his terroribus fugantur: Ita nos prorsus memoria mortis & mortuorum aspectus aliquantulùm subinde terrent, sed non diu durant hi terrores, mox ad malitiosam, pristinam hilaritatem revolvimur.

§. II.

Hanc insaniam miratus Seneca: Nunquid hic furor est,, inquit, quòd nemo nostrûm mortalem se cogitat. Nos corpus tam putre sortiti, nihilominus æterna proponimus; nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. Nihil satis est morituris, imò morientibus. Hebetudo animi maxima.

Rex David mortalitatis perpetuos defluxus sapienter meditatus: Peregrini sumus, inquit, coram te & advenæ sicut omnes Patres nostri. Dies nostri quasi umbra super terram, & nulla est mora. (a) Quod Iobus confirmans: Homo, inquit, natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra. (b) Vti nullum sui vestigium relinquit umbra, ita nec vita nostra.

(a) *1 Par. cap. 29. vers. 15.*
(b) *Iob. cap. 14. vers. 1. & 2.*

noſtra. At, inquis, relinquimus famam, divitias, noſtri memoriam, erudita ſcripta, victuros libros. At hæc omnia umbra ſunt, & umbræ umbra: non bene ſcripſiſſe, ſed bene vixiſſe; non opes, ſed virtutes colle-giſſe, olim proderit. Deinde quò largiores umbræ ſunt, hoc celerior noctis adventus: quò ſeniores, eò morti viciniores ſumus; quò diutiùs vivimus, eò citiùs morimur. Rex noſter David: Dies mei, ait, ſicut umbra declinaverunt.(a) Additur: Et nulla eſt mora. Plurimorum vita dilatio eſt mera & procraſtinatio; aſſiduum illud ab eis audimus: Cras, perendie, alterâ hebdomade, proximo menſe, ſequenti anno. Ita dum differimus & negligimus, elabitur vita, & nulla eſt mora. Noſtra ſæpe conſilia procul jaculamur, & faciendorum ſeriem teximus longiſſimam: ſi iſtud dignitatum, officii, facultatum aſſecutus fuero, hoc ædificium ſtruam, illud opus conficiam, eam mutationem ſuſcipiam, interim vita volat, & nulla eſt mora. Reprehenſus eſt Thales, quòd in re quapiam reſponderit: Nondum eſt tempus. Nos in plurimis rebus, quæ promptam manum admoveri cuperent, lentiſſimum iſtud objicimus. Nondum eſt tempus, nondum, nondum. At brevi ſubrepet horula, quâ ſupremi judicis apparitor dicet: Non ampliùs eſt tempus: Dies noſtri quaſi umbra ſuper terram. Et nulla eſt mora. Vivamus hodie, dies craſtina non eſt noſtra. Atque hic eſt niger ille funiculus, ſæpius de die aſpiciendus.

(a) *Pſal.* 101. *verſ.* 12.

§. III.

Pyropus annulo clausus cor perfectum nobis adumbrat. David Salomoni juveni hanc cordis perfectionem altissimè cupiebat impressam. Hinc illum variis impellens hortatibus: Observa, inquit, ut custodias mandata Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus, & præcepta ejus, & judicia & testimonia, sicut scriptum est in lege Moysi: ut intelligas universa, quæ facies, & quocunque te verteris: Vt confirmet Dominus sermones suos, quos locutus est de me in veritate, in omni corde suo, & in omni animâ suâ, non auferetur tibi vir de solio Israël. (a) Deus enim actiones amat, quæ nihil subdoli, fucati, falsi, simulati habeant, & ab omni hypocrisi puræ sint: hoc enim est ambulare in veritate. Quod David filio suo Salomoni enixissimè à Deo petens: Scio, inquit, Deus meus, quòd probes corda, & simplicitatem diligas: Salomoni filio meo da cor perfectum. (b) Vbi vera & sancta simplicitas, ibi cordis perfectio.

Pica, quod vetus narrat Apologus, interrogavit columbam, quid esset caussæ, quòd ea semper eodem loco collocaret ova, cùm tamen sciret pullos sibi semper surripi: quid igitur caussæ? Cui columba respondit: Sola simplicitas. Si quis perfecti cordis interrogetur, quid caussæ est, quòd Deo in omnibus fidas, dicásque: Deus providebit, Deus juvabit, Deus diriget; Respondebit ille: Sim-

(a) 2 *Reg. cap.* 2. *vers.* 3. & 4.
(b) 1 *Par. cap.* 29. *vers.* 17. & 19.

Simplicitas; simplex mihi est oculus, ad Deum semper erectus, Deo semper apertus: Scio, Deus meus, scio, quòd simplicitatem diligas.

Porrò rex David, postquam pro filio preces Deo allegavit, ad ipsum se filium convertit, & oratione severissimâ illum exhortatus: Tu autem Salomon fili mi, ait, scito Deum patris tui, & servito ei corde perfecto, & animo voluntario. Omnia enim corda scrutatur Dominus, & universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies: si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum. (*a*) Attende Salomon, cui Domino servias, & quàm ille infinitè major te sit, non ei serviendum in speciem; offuciarum, calliditatis, fallaciarum hic locus nullus est: cordium scrutator Deus est; qui cor sincerum & perfectum quærit: nihil ei dederis, etsi des alia omnia, si hoc non dederis. Oculi Numinis ad usque medullas & selectissima cordis, & cogitationes latentissimas penetrant: nil clausum Deo. Ei tamen non difficilè servitur. Quære illum, & invenies. Deseris illum? Et ille te deseret atque projiciet in omnem æternitatem. Ita sub vitæ finem David Salomoni æternitatis mysterium proposuit contemplandum, quò illi potentiùs persuaderet, Numini servitium perfecto corde præstandum.

Philosophus Cordubensis Annæus eximiè de hac tali perfectione philosophatus: Hoc demum, inquit, perfectum est, quod secun-

(a) 1 *Par. cap.* 28. *vers.* 9.

dùm universam naturam perfectum est: Vniversa autem natura rationalis est, cetera possunt in suo genere perfecta esse. In quo non potest beata vita esse, nec id potest, quo beata vita efficitur: beata autem vita bonis efficitur: in muto animali non est, quo bona vita efficitur: ergo in muto animali bonum non est. Mutum animal sensu comprehendit præsentia: præteritorum reminiscitur, cùm id incidit, quo sensus admonetur, tanquam equus reminiscitur viæ, cùm ad initium ejus admotus est. In stabulo quidem nulla viæ quamvis sæpe calcatæ, memoria est. Tertium verò tempus, id est, futurum, ad muta non pertinet. Quomodo ergo potest eorum videri perfecta natura, quibus usus perfecti temporis non est? Tempus enim tribus partibus constat: præterito, præsente, & futuro. Animalibus tantùm quod brevissimum est in transcursu datum, præsens: præteriti rara memoria est, nec unquam revocatur nisi præsentium occursu. Non potest ergo perfectæ naturæ bonum in imperfectâ esse naturâ. Aut si natura habet, hoc habet, quod habent sata. Nulli vitium est, nisi cui virtus potest esse. Sed ne te diu teneam. Hæc rationalibus solis contingunt, quibus datum est scire, quare, quatenus, quemadmodum. Ita bonum in nullo est, nisi in quo ratio. Quò nunc pertineat ista disputatio, quæris? & quid animo tuo profutura sit? dico, & exercet illum, & acuit, & utique aliquid acturum occupatione honestâ tenet. Prodest autem, & quod moratur ad prava properantem.

Sed

Sed illud dico : nullo modo prodeſſe tibi poſſum magis , quàm ſi tibi bonum tuum oſtendo, ſi te à multis animalibus ſeparo, ſi cum Deo pono. Quid , inquam , vires corporis alis & exerces? pecudibus iſtas majores feriſque natura conceſſit. Quid excolis formam? cùm omnia feceris , à multis animalibus decore vinceris. Quid capillum ingenti diligentiâ comis? Cùm illum vel effuderis more Parthorum ; vel Germanorum nodo vinxeris; vel,ut Scythæ ſolent,ſparſeris : in quolibet equo denſior jactabitur juba , horrebit in leonum cervice formoſior. Cùm te ad velocitatem paraveris, par lepuſculo non eris. Vis tu , relictis in quibus vinci te neceſſe eſt , dum in aliena niteris , ad bonum reverti tuum? Quod hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus , æmulator Dei, ſuper humana ſe extollens , nihil extra ſe ſuſponens. Rationale animal es , quod ergo in te bonum eſt? perfecta ratio. Hanc tu ad ſummum finem evoca , in quantum poteſt plurimùm creſcere. Tunc beatum te eſſe judica , cùm tibi ex te gaudium omne naſcetur. Cùm in his , quæ homines eripiunt, optant , cuſtodiunt , nihil inveneris , non dico , quod malis , ſed quod velis. Brevem tibi formulam dabo , quâ te metiaris, quâ perfectum eſſe jam ſentias. Bonum tunc habebis tuum , cùm intelliges infeliciſſimos eſſe felices. (a)

Quis, obſecro, iſtud arcani huic viro aperuit? ſic eſt, ut dixit, veriſſimè ratiocinatur. Homines felices affectus habent plerumque

(a) *Seneca epiſt. ult.*

alligatos rebus caducis. Divina parum curant, Dei nutus non observant, cor gerunt in mille profanas, steriles, impuras, sordidas curas miserrimè dissipatum.

Vt ergo probè capiamus, quid cor perfectum sit, statuam sumamus ligneam exactissimè sculptam, sed coloribus quos pictor addidit nondum siccis. Hæc quidem perfecta statua, illi tamen aliquid, & quod sequitur, perfectioni quippiam deest: colores illiti, etiámnum madidi, tangentis digitum inficiunt; statua nondum est siccata: Ita cor perfectum est; quod ab omni maligniore affectu penitus siccatum est, quod caducis non inhiat, omnéque vetitum declinat. Non solùm igitur cor illud est imperfectum, in quo grave desidet peccatum, sed quod nondum à malignioribus affectibus est liberum: injustitiæ & invidiæ, & luxuriæ pestes utcumque sint eliminatæ, adhuc tamen pecuniæ amor, honoris, aut voluptatis appetentia viget, vindictæ aut libidinis scintillæ glíscunt, affectionibus pravis non dum subactis. Est qui veniam delicti tribuat hosti, sed non ex toto, & animo parum sincero. Cor non perfectum. Est qui vulnera conscientiæ detegat, & omne impudicitiæ virus expuat, ingemiscat, doleat, non tamen libidinem & impudicitiam omnem ejuret, non tamen sanctissimè statuat, omnes castimoniæ nævos cavere, omnia pudicitiæ pericula vitare, affectus remanet, cor non perfectum. Est quem pœniteat censûs iniquè parti, non tamen firmissimè decernat omnes pecuniarias fraudes & iniquos

quos quæstus, & malignum fenus, & injusta mercimonia cavere. Cor non perfectum. Est qui vitia sua deprehendat & erubescat, vitiorum tamen dulcedini etiámnum succumbat, ad Sodomam cum Lothi conjuge oculos reflectat, ad priores sordes ex intervallo furtivè redeat. Cor non perfectum, etiámnum pravus in eo affectus delitescit. Servite ergo Domino corde perfecto. Cor Deus ab immundis affectionibus purum, cor sincerum & totum petit. Nil dat, qui partem dat. Bilbilitanus Vates festivè canit:

Habeas licebit alterum pedem Ladæ,
Inepte frustra crure ligneo curres.

Tametsi, ait, pes dexter capreæ videatur, si ligneus sit sinister, nec celer erit cursus, nec diuturnus: ita prorsus quantumvis actiones sint optimæ, precationes fundere, stipem erogare, inediam tolerare, hoc pede multum itineris percurritur, nisi pes ligneus impediat, nisi actiones sanctas affectus pravus corrumpat. Servite Domino corde perfecto. Cur David post graviorem etiam lapsum duplicem Deo tamen commendatissimus? cor ei perfectum fuit. Cur Salomon in vitiorum voraginem prolapsus: Non erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus. (*a*) Cor perfectum animus emendatus ac purus, æmulator Dei super humana se extollens, liber ab omni affectione corruptâ. Cor tale pyropus est, annulo aureo clausus, quem nec homines, nec Angeli, nec diaboli cuiquam possunt eripere: hic pronubus est annulus ad

(a) 2 *Reg. cap.* 11. *vers.* 4.

ad Agni nuptias cæleſtes; hunc profectò nec ipſa mors ulli rapiet. De annulo perquam pretioſo mentionem injiciens Plinius: Extat hodieque, ait, hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus eſt Nonius ſenator; hunc è fortunis ſuis omnibus abſtulit ſecum annulum, quem certum eſt, ſeſtertiis viginti millibus æſtimatum, ſeu decies centenis millibus florenorum. Cor perfectum longè illo pretioſior eſt annulus, ad tribunal Chriſti perferendus, nam unum hunc nequit mors abripere.

Perfectiſsimus vir eſt, qui affectione haud vincitur. (a)

(a) *Monoſt. Throchaic.*

SVM.

SUMMA PRIVILEGII
REGIS CATHOLICI.

PHilippus IV. Dei gratiâ Hispaniarum, Indiarum, &c. Rex Catholicus, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Potentissimus Belgarum Princeps, Diplomate suo Regio sanxit, ne quis librum cui titulus, DAVID *regius psaltes descriptus & morali doctrinâ illustratus à R. P. Hieremiâ Drexelio Societatis* JESU *Sacerdote*, intra novennium præter *Viduæ Ioannis Cnobari Typographi Antverpiensis p. m.* voluntatem, in Belgio ullo modo imprimat aut alibi terrarum impressum in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalémve exponat. Qui secus faxit, confiscatione librorum, & aliâ gravi pœna mulctabitur, uti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ 4. Augusti anno 1643.

Signat.

COOLS.

APPROBATIO.

DAvid Pſaltes regius deſcriptus, & morali doctrinâ illuſtratus à R.P. Hieremiâ Drexelio *dignus eſt ut lucem videat: eſt enim tanto ſententiarum pondere ditatus, ut gloriæ Dei promovendæ ac animorum bono pietatique inſtruendæ multùm deſerviat: dignum itaque ut tanti magiſtri opus legatur. Quare ut poſteritati tradatur prælum iteratò videat. Actum Antverpiæ, die* 25. *Auguſti* 1643.

Gaſpar Eſtrix S. T.
licent. Plebanus, ac
lib. Cenſor.

